

О. М. Полінкевич, В.П. Лещук

**ФІНАНСОВА САНАЦІЯ
ТА БАНКРУСТВО
ПІДПРИЄМСТВ**

Навчальний посібник

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

Київ
«Центр учбової літератури»
2010

УДК 658.016.8 (075.8)

ББК 65.290–93я73

П 50

Рецензенти:

В. І. Гринчуцький, д-р екон. наук, проф.

(Тернопільський національний економічний факультет)

В. М. Нижник, д-р екон. наук, проф.

(Хмельницький національний університет)

І. М. Вахович, д-р екон. наук, проф.

(Луцький національний технічний університет)

Гриф надано Міністерством освіти і науки України

Лист № від

Полінкевич О. М.

П 50 Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. / О. М. Полінкевич, В. П. Лещук. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 416 с.

ISBN 978–966–1532–27–3

У посібнику розглянуті актуальні питання фінансової санації та банкрутства підприємств в Україні, визначенні методичні підходи до оцінювання санаційної спроможності, результативності виконання плану санації, розкритий механізм проведення судової та досудової санації, реструктуризації підприємств. Значна увага приділяється аспектам санації, реструктуризації та банкрутства державним підприємства, санації та банкрутству підприємств різних форм власності та видів економічної діяльності.

Для наукових працівників, спеціалістів у сфері управління, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей вищих закладів освіти. За допомогою навчального посібника спеціалісти у фінансовій сфері мають можливість набути базової підготовки з питань антикризового управління і навчитись приймати кваліфіковані антикризові рішення.

УДК 658.016.8 (075.8)

ББК 65.290–93я73

П 50

© О. М. Полінкевич, В. П. Лещук, 2010

ISBN 978–966–1532–27–3 © Центр учбової літератури, 2010

ЗМІСТ

Передмова	7
ТЕМА 1. ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	10
1. Суть фінансової санації підприємств	10
2. Організаційно-економічний механізм санації підприємств.	14
3. Етапи здійснення санації підприємств	20
4. Процес реалізації санаційних заходів.....	23
5. Законодавче регулювання фінансової санації та провадження у справах про банкрутство	26
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	28
ТЕМА 2. ОЦІНЮВАННЯ САНАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	38
1. Поняття санаційної спроможності підприємства.....	38
2. Експрес-методика оцінки санаційної спроможності підприємств.....	39
3. Поглиблений аналіз санаційної спроможності підприємств	42
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	52
ТЕМА 3. СКЛАДАННЯ ТА УЗГОДЖЕННЯ ПЛАНУ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	64
1. Складання та затвердження плану санації у процесі судової санації	64
2. Порядок розробки плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків	68
3. Структура плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків	71
4. Оцінка результативності виконання плану санації	77
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	79

ТЕМА 4. ДОСУДОВА САНАЦІЯ.....	96
1. Поняття досудової санації.....	96
2. Досудова санація державних підприємств.....	98
3. Досудова санація господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.....	99
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	103
ТЕМА 5. САНАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ У СУДОВОМУ ПОРЯДКУ.....	115
1. Суть судової санації підприємств.....	115
2. Процедура судової санації підприємств.....	124
3. Продаж майна боржника у процесі судової санації.....	130
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	133
ТЕМА 6. ФІНАНСУВАННЯ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ.....	146
1. Складові забезпечення фінансової рівноваги на підприємстві.....	146
2. Джерела фінансування санації підприємств.....	156
3. Форми фінансування санації підприємств.....	162
4. Правила фінансування санації підприємств.....	166
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	174
ТЕМА 7. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	184
1. Суть реструктуризації підприємств.....	184
2. Порядок проведення реструктуризації державних підприємств.....	192
3. Організаційне забезпечення реструктуризації підприємств. Етапи проведення реструктуризації.....	197

<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	205
ТЕМА 8. МЕТОДИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	223
1. Державні органи з питань санації та банкрутства	223
2. Прямі методи державної фінансової підтримки санації підприємств	233
3. Непрямі методи державної фінансової підтримки санації підприємств	238
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	246
ТЕМА 9. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА ТА ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	263
1. Суть банкрутства підприємств	263
2. Досудове врегулювання спорів	268
3. Порядок та етапи порушення справи про банкрутство у господарському суді	271
4. Ліквідація платоспроможних та неплатоспроможних підприємств	287
5. Мирова угода у процесі провадження справи про банкрутство	303
6. Особливості банкрутства у зарубіжних країнах	309
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	326
ТЕМА 10. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ТА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ТА ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ	340
1. Санація та банкрутство акціонерних товариств	340
2. Особливості санації та банкрутства страхових компаній ..	342
3. Особливості санації та банкрутства комерційних банків ...	344
4. Банкрутство громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності	361

5. Санація та банкрутство фермерського господарства та сільськогосподарського підприємства	366
6. Проведення санації та застосування процедури банкрутства боржника його керівником та власником	371
7. Особливості ліквідації кредитних спілок та інститутів спільного інвестування	375
<i>Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань .....</i>	<i>381</i>
ДОДАТКИ.....	392
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	407
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	412
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК.....	416

Передмова

Ринкові відносини, що сформувалися в процесі розвитку людського суспільства, стали найважливішим інструментом, що стимулює зростання його продуктивних сил. Суспільство виробило правила (закони), що регулюють майнові відносини між учасниками господарського обороту. Історичний досвід свідчить, що процес сталого гармонічного розвитку людського суспільства можливий лише тоді, коли він не суперечить економічним законам. Еволюція будь-якої системи можлива за умови одночасного виконання двох факторів: система постійно генерує нові прогресивні елементи, і вона ж позбавляється від застарілих, нежиттєздатних у нових умовах, елементів. Для учасників господарського обороту висловлена думка конкретизується таким чином: виживають тільки ті суб'єкти, які використовують (найчастіше з ризиком) більш сучасні наукомісткі технології, що дозволяють при мінімальних матеріальних і енергетичних витратах одержати більшу кількість продукції з новими функціональними властивостями (інноваційний напрям розвитку економіки). Ті ж суб'єкти, які використовують застарілі технології, і, як наслідок, у них збиткове виробництво, мають залишити ринок. Ринкові принципи регулювання господарської діяльності передбачають існування інституту неспроможності (банкрутства), як засобу призупинення діяльності юридичної особи за рішенням господарського суду внаслідок його неспроможності.

Характерною рисою розвитку інституту неспроможності є затвердження гуманістичних принципів у процесі врегулювання майнових спорів між контрагентами господарських відносин. У процесі становлення цього інституту відбувається безупинний поступальний розвиток правових механізмів, спрямованих на запобігання банкрутству і ліквідації боржника як суб'єкта господарських відносин.

Ви тримаєте в руках навчальний посібник з дисципліни «Фінансова санація та банкрутство підприємств» для студентів вищих навчальних закладів, написаний відповідно до програми цього курсу, за якою він читається у Луцькому національному технічному університеті. Зміст посібника за основними розділами відповідає Галузевим стандартам вищої освіти: «Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра напрямку 0501 – «Економіка та підприємництво» // Колектив авт.

під загал. керівн. А.Ф. Павленка. – К.: КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2002. та «Освітньо-професійна програма перепідготовки спеціаліста напряму 0501 – «Економіка та підприємництво» // Колектив авт. під загал. керівн. А.Ф. Павленка. – К.: КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2003. – 134 с. Основу навчального посібника складають матеріали, напрацьовані авторами у процесі багаторічного викладання фінансової санації та банкрутства підприємств та суміжних дисциплін на факультеті обліку і фінансів названого університету. Зокрема, к.е.н., доцентом, докторантом ТНЕУ Лещуком В. П. підготовлено сьому тему, де подані особливості реструктуризації підприємств; к.е.н., доцентом Полінкевич О. М. висвітлені всі інші структурні частини.

Вивчення дисципліни «Фінансова санація та банкрутство підприємств» дає змогу навчити студентів правильно орієнтуватися у великій кількості нормативно-правових актів і тим самим забезпечити основу знань у цій сфері діяльності. Цей курс викладається у продовження таких дисциплін як «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Бухгалтерський облік», «Економіка підприємства», «Гроші та кредит», «Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва» тощо.

Вивчати і досліджувати проблеми фінансової санації та банкрутства підприємств цікаво, корисно і перспективно. Чому?

Цікаво, бо серед нормативних дисциплін економічного циклу у цьому курсі кожна тема, кожен підрозділ безпосередньо пов'язані з важливими і нагальними питаннями фінансової санації та банкрутства підприємств.

Корисно, бо сумлінно вивчаючи цей курс, Ви паралельно виховуватимете у собі управлінські якості, вміння приймати антикризові рішення, визначати фактори та глибину кризи на підприємстві, розробляти план санації та заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, усвідомлено досягати реалізації своїх інтересів та самостведжуватись як кваліфікований фінансист.

Перспективно, бо саме ті проблеми, які Ви будете вивчати в курсі «Фінансова санація та банкрутство підприємств» стають визначальними, домінуючими у ринкових умовах. Тому вміння грамотно досліджувати їх відкриває перед Вами широкі можливості самореалізації у науковій та бізнесовій сферах, а навички ефективно вирішувати ці проблеми стають

характеристикою, яка суттєво підвищує Вашу кваліфікацію, Ваші шанси стати висококваліфікованим фінансистом.

З метою кращого сприйняття матеріалу у посібнику здійснювалися посилання на нормативно-правові акти. Крім того, у розділах пропонується перелік основних, найвідоміших та найпоширеніших джерел, де викладені порушені в розділі питання. Читачі, які зацікавляться додатковою спеціальною літературою з питань, що розглядаються у посібнику, зможуть знайти її у списку додаткової літератури.

Автори сподіваються, що цей навчальний посібник стане у пригоді не лише студентам і аспірантам вищих навчальних закладів, а й фахівцям-практикам у сфері антикризового управління, керівникам підприємств, фінансовим директорам, усім, хто зацікавлений у розв'язанні висвітлених у посібнику питань.

Майбутнє століття зажадає від кожного з нас творчості й динамізму, що означає постійне вдосконалення й оновлення знань. З книжки, яку ви тримаєте в руках, можна тільки почати вивчати фінансову санацію та банкрутство підприємств. А подальше професійне вдосконалення залежить лише від Вас самих!

Успіхів!

ТЕМА 1. ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1. Суть фінансової санації підприємств
2. Організаційно-економічний механізм санації підприємств
3. Етапи здійснення санації підприємств
4. Процес реалізації санаційних заходів
5. Законодавче регулювання фінансової санації та провадження у справах про банкрутство

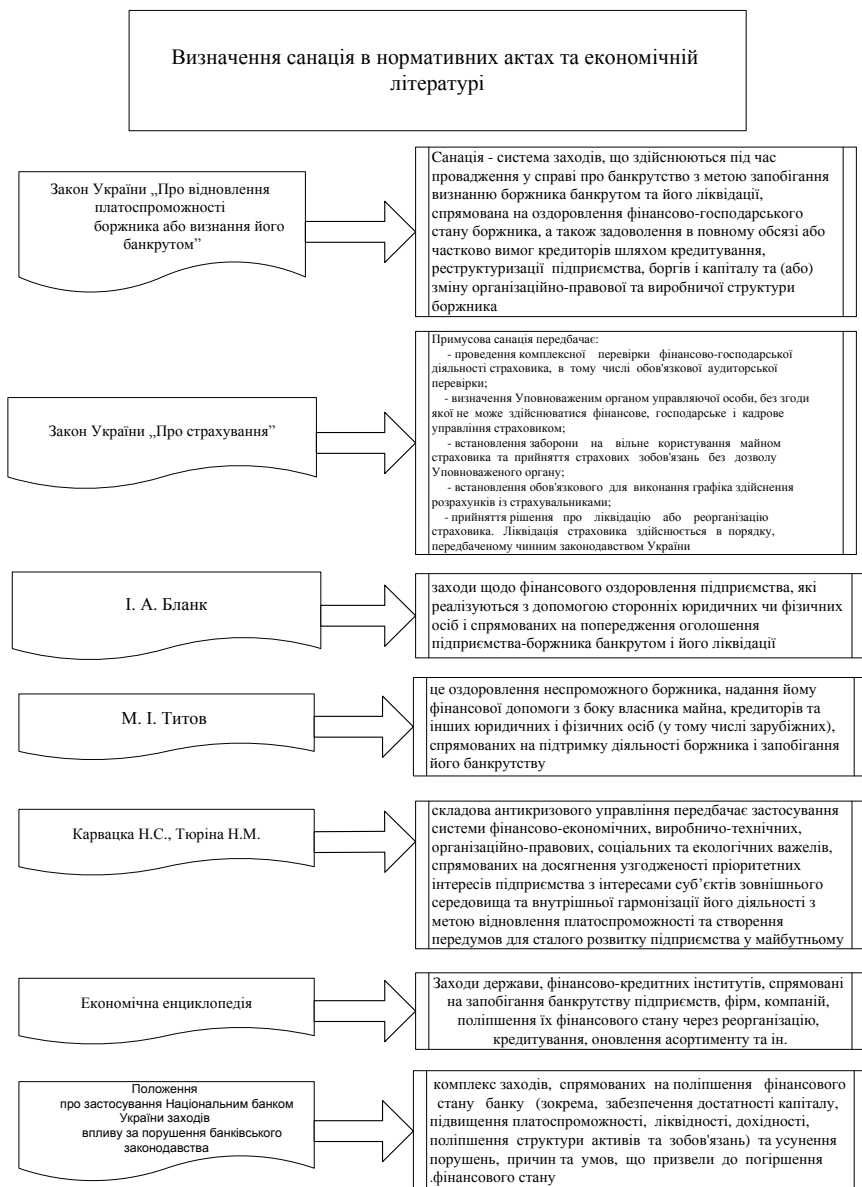
Основні терміни і поняття: санація, судова санація, досудова санація, альтернативна санація, двоступінчата санація, організаційно-економічний механізм санації, типи санаційних заходів, криза, банкрутство, процес виконання санації, класична модель санації, санація балансу.

Рекомендована література: [47, р.1]; [20, т.1]; [56, р.2, р.5]; [18, т. 1, т. 2]; [34, р. 1]; [3]; [2]; [49]; [16, р. 12].

1. Суть фінансової санації підприємств

Найдієвішим засобом запобігання банкрутству підприємства є фінансова санація. Термін «санація» походить від латинського «sanare» – оздоровлення, видужання. Існує безліч визначень терміну «санація». Більшість з них подано на рис. 1.1. Із наведеного широкого спектра думок щодо сутності поняття санації можна синтезувати єдине визначення, яке має ввібрати в себе раціональне зерно кожного з наведених варіантів. На нашу думку, таким можна вважати визначення, подане відомими зарубіжними економістами (Н. Здравомислов, Б. Бекенферде, М. Гелінг), провідними фахівцями у питаннях виведення підприємств із фінансової кризи: ***санація – це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді.*** Тобто санація – це сукупність усіх можливих заходів, які сприяють фінансовому оздоровленню підприємства.

Тема 1. Основи фінансової санації підприємств

Рис. 1.1. Тлумачення терміну «санація» у економічній літературі

Метою санації суб'єктів господарювання є усунення чи попередження загрози банкрутства, забезпечення найбільш ефективного використання потенціалу з метою адаптації підприємств до нових умов господарювання та створення передумов для відновлення конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Завданням санації є реалізація мети за рахунок кращого використання чи додаткового залучення ресурсів, збереження підприємства діючим, у тому числі збереження робочих місць, створення можливості проведення розрахунків з кредиторами та отримання прибутку підприємства на основі наявних фінансових, організаційних, правових, виробничих, техніко-технологічних можливостей.

Для повнішого розкриття змісту санації слід конкретизувати види заходів, які проводяться в межах фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Типи та мета санаційних заходів

Характеристику типів санаційних заходів подамо у вигляді таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Типи санаційних заходів на підприємств

Тип санаційних заходів	Економічний зміст заходу	Джерела фінансування
Фінансово-економічні	відбивають фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємств	кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності; на поворотній або безповоротній основі
Організаційно-правові	спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно правових форм бізнесу, підвищення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу тощо	кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності; на поворотній або безповоротній основі
Виробничо-технічні	пов'язані насамперед з модернізацією та оновленням виробничих фондів, зі зменшенням простоїв та підвищенням ритмічності виробництва, скороченням технологічного часу, поліпшенням якості продукції та зниженням її собівартості, вдосконаленням асортименту продукції, що випускається, пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва	кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності; на поворотній або безповоротній основі
Соціальні	заходи зі скорочення зайвого персоналу, пов'язанні створенням та фінансуванням системи перепідготовки кадрів, пошук і пропозиція альтернативних робочих місць, додаткові виплати з безробіття, надання звільненим працівникам позик тощо	кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності; на поворотній або безповоротній основі

В економічній літературі часто згадується концепція швидкого виявлення фінансової кризи та радикальних санаційних дій («Primat des Handelns»). Прихильники цього напрямку (здебільшого економісти-практики) не враховують, що в разі його вибору не залишається часу для досконалого дослідження причин кризи та розробки оптимальної санаційної стратегії. На противагу цим поглядам теоретики додержують думки, що цей фактор у підготовці санаційних заходів – основний фактор майбутніх невдач, оскільки втрачається шанс для розробки імпровізованих та гнучких дій.

Санація може класифікуватись за такими ознаками [20]:

- 1) залежно від специфіки правового стану та специфіки діяльності боржника – загальні та спеціальні;
- 2) залежно від ініціатора проведення (порядку входження в судові процедури) – добровільна та примусова;
- 3) залежно від формалізації порядку здійснення, ступеня самостійності в проведенні – судова та досудова;
- 4) залежно від тривалості терміну проведення санації – в межах загального терміну проведення, в межах спеціальних термінів, передбачених для окремих категорій боржників, прискорена санація (передбачена в Російській Федерації для малих та середніх підприємств).

Ця класифікація підтверджує тезу про багатоаспектність терміну, що розглядається.

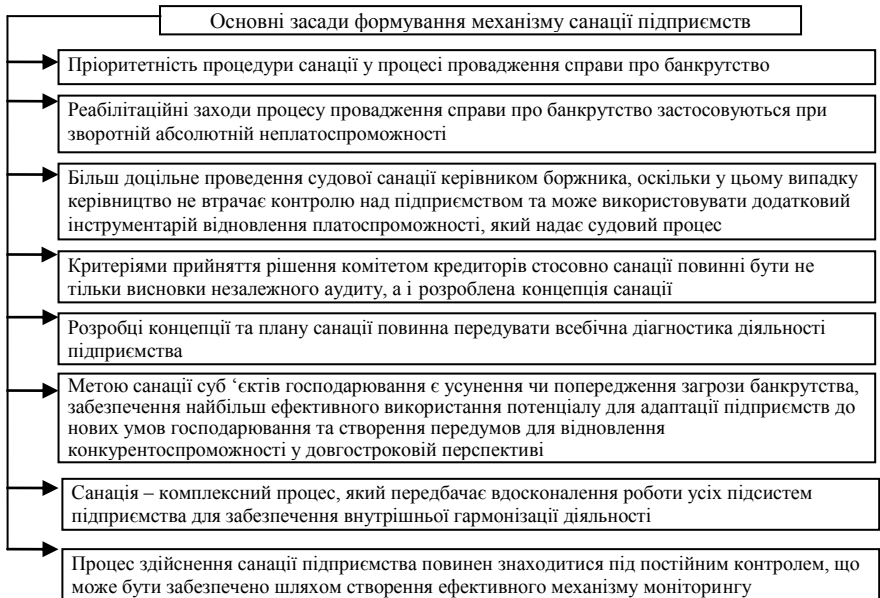
2. Організаційно-економічний механізм санації підприємств

Термін «механізм санації підприємства» означає впорядковану систему санаційних важелів, що охоплює процес відновлення діяльності підприємства у комплексі, від моменту визначення кризи до контролю за виконанням санаційної процедури, використання яких сприятиме ефективному оздоровленню суб'єкта господарювання.

Організаційно-економічний механізм санації підприємств повинен базуватись на засадах, які подані на рис. 1.3. Механізм санації підприємства передбачає здійснення всебічного ґрунтовного аналізу діяльності, визначення основних цілей та розробку концепції санації, містить систему прийняття

Тема 1. Основи фінансової санації підприємств

раціональних санаційних рішень та важелів контролю за виконанням санаційної процедури.

Рис. 1.3. Основні засади формування організаційно-економічного механізму санації підприємств

Структурно-логічна схема організаційно-економічного механізму санації підприємств подана на рис. 1.4.

Поняття «криза» має багато трактувань. Взагалі кризу можна визначити як природний момент у послідовності функціонування або розвитку системи. В сучасній літературі поняттям «криза на підприємстві» характеризують різні проблемні фактори в діяльності підприємства – від простих перешкод у функціонуванні підприємства через організаційні негаразди до повного знищення підприємства. Найбільш вдалим є такі трактування кризи на підприємстві: «криза на підприємстві – то є незапланований та небажаний, обмежений в часі процес, який може суттєво заважати і навіть зробити неможливим функціонування підприємства» [2]; «криза являє собою ситуативну характеристику функціонування будь-якого суб'єкта, що є наслідком невизначеності в його зовнішньому та внутрішньому середовищі» [3].

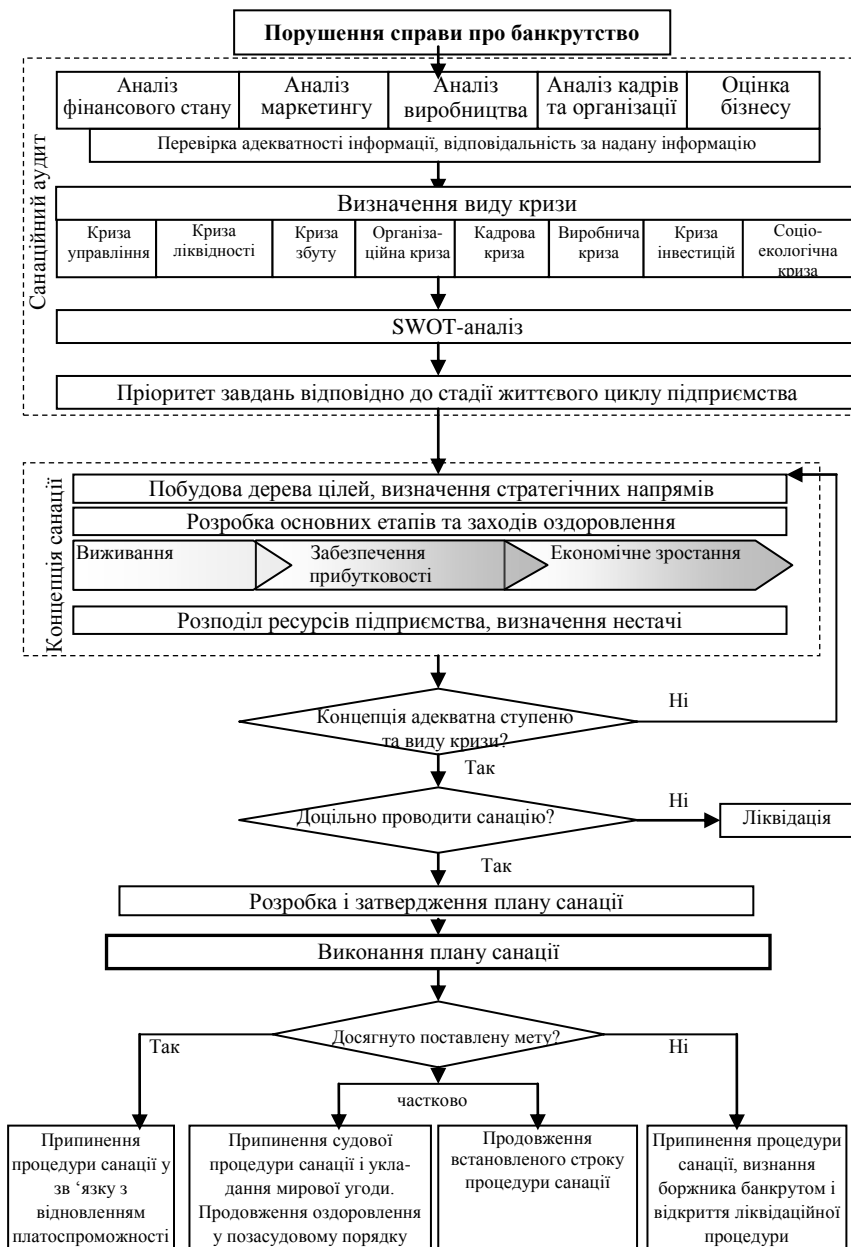

Рис. 1.4. Організаційно-економічний механізм санації

Наведені трактування відображають два основних ставлення до кризових ситуацій, що зустрічаються в працях зарубіжних та вітчизняних авторів – негативне та позитивне. При негативному ставленні до кризи увага акцентується на її руйнівному впливі на діяльність підприємства; на загрозі банкрутства, яку спричиняє криза. Позитивне ставлення ґрунтується на розумінні кризи як об'єктивного процесу, пов'язаного з розвитком системи.

На сьогоднішній день різними авторами запропоновано багато схем класифікації криз на підприємстві. Для опису кризи як процесу існують різні точки зору. Узагальнюючи різні підходи, кризи на підприємстві можна класифікувати з таких позицій: з позиції стратегічного розвитку, стадії життєвого циклу, походження чинників, з точки зору масштабу, агрегованого стану, загрози цілям підприємства, основних складових діяльності підприємства (рис. 1.5).

До параметрів, що описують кризу, доцільно віднести:

- 1) масштаб кризи як показник рівня її системності;
- 2) вид кризи як показник, що характеризує вражені кризою сфери та напрями діяльності;
- 3) фазу (стадію) кризи як показник, що характеризує розгортання кризи в часі;
- 4) гостроту кризи як показник, що характеризує ступінь загрози існуванню підприємства.

Розглядаючи кризу як процес, що існує та розвивається в тривимірному просторі, доцільно використовувати 2-й, 3-й та 4-й з наведених вище параметрів. Тоді кризовий процес на підприємстві можна відобразити таким чином (рис. 1.6)

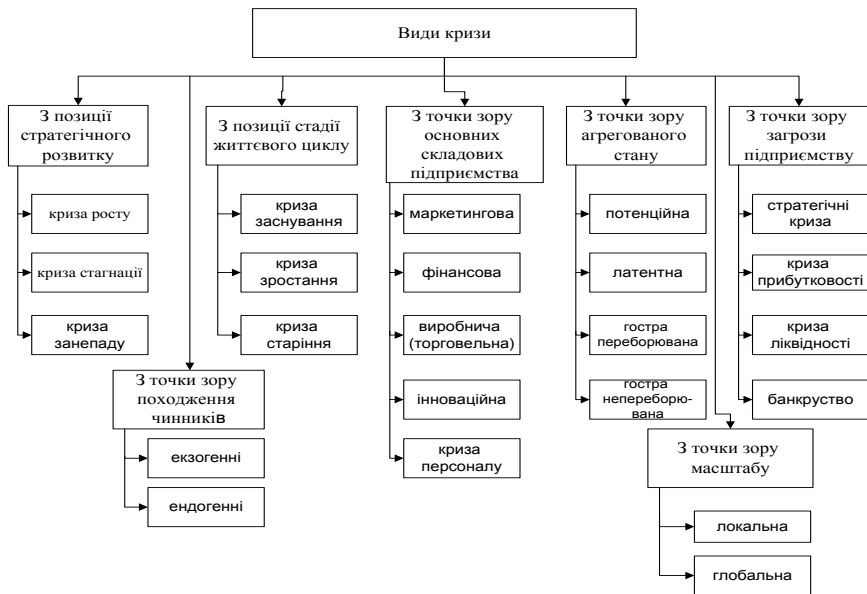

Рис. 1.5. Узагальнена система класифікації криз на підприємстві

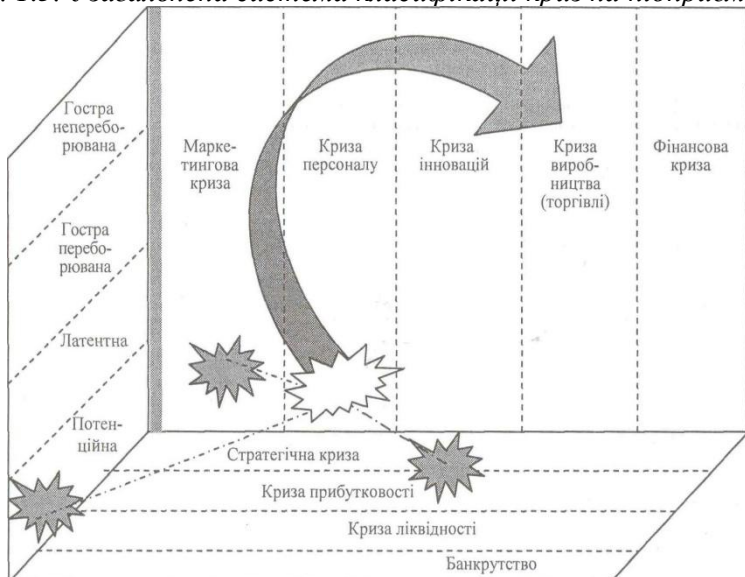

Рис. 1.6. Графічне зображення виникнення та розгортання кризи

Тема 1. Основи фінансової санації підприємств

Оцінити вид кризи можна за допомогою простих показників, які згруповані у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Показники, що характеризують кризу за напрямками діяльності підприємства

Вид	Показник	Розрахунок	Значення
Маркетинг	Частка ринку	Обсяг продажу/Місткість ринку	зменшується
	Ефективність заходів	Економічний ефект/Витрати	зменшується
Фінанси	Ліквідність	Поточні активи/Поточні зобов'язання	< 1,5
	Поточна платоспроможність	Грошові кошти та високоліквідні активи-Поточні зобов'язання	від'ємний результат
	Коефіцієнт забезпечення власними засобами	(Власний капітал-Необоротні активи)/Оборотні активи	< 0,1
Виробництво	Рентабельність активів	Чистий прибуток/Активи (середні)	< 0 або зменшення
	Фондомісткість	Вартість основних фондів /Валовий прибуток	збільшується
Торгівля	Рентабельність продажу	Чистий прибуток/Обсяг продажу	зменшується
Інновації	Питома вага витрат на придбання нових технологій	Витрати на придбання нових технологій/Витрати підприємства	відсутні
	Питома вага витрат на придбання машин та обладнання	Витрати на придбання машин та обладнання/Витрати підприємства	відсутні
	Питома вага витрат на дослідження та розробки	Витрати на дослідження та розробки/Витрати підприємства	відсутні
Персонал	Плинність кадрів	К-сть звільнених/Середньооблікової чисельність персоналу	зростає
	Економічний ефект від підвищення кваліфікації	Економічний ефект/Витрати на навчання	зменшується або відсутній

Отже, на основі цих показників можна визначити ознаки кризи та віднести її до певного виду. Це дозволить розробити дієві санаційні заходи та ефективну санаційну концепцію, яка буде відображати шляхи їх подолання відповідно до виду кризи на підприємстві.

3. Етапи здійснення санації підприємств

Цілісний погляд на етапи проведення фінансового оздоровлення окремого підприємства відображає «класична модель санації». Вона широко використовується як основа для розробки механізму фінансової санації суб'єктів господарювання у країнах з ринковою економікою.

Графічно модель зображена на рис. 1.7.

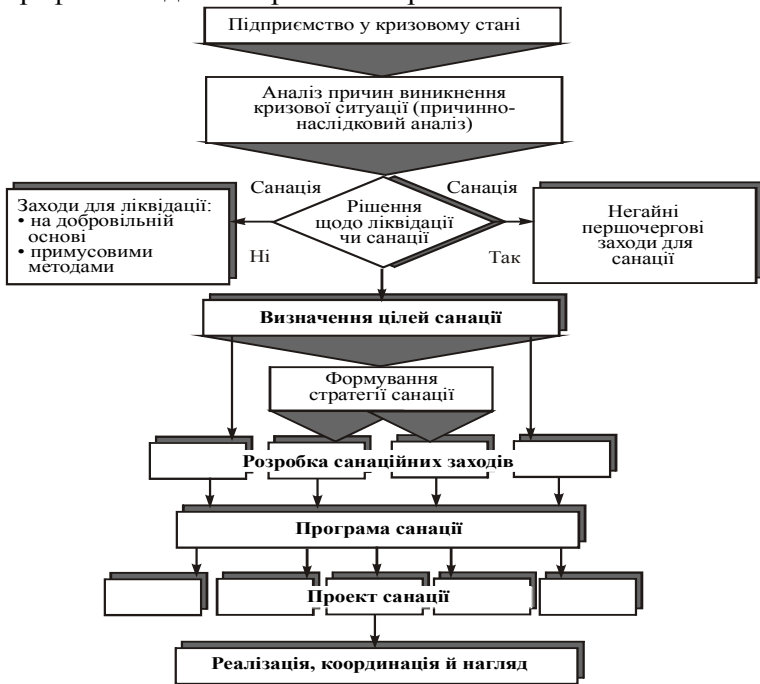

Рис. 1.7. Класична модель санації (за N. Zdrowomyslow, C. Spies, M. Gellink)

Згідно неї процес фінансового оздоровлення підприємства передбачає такі етапи: 1) виявлення (ідентифікації) фінансової кризи; 2) проведення причинно-наслідкового аналізу фінансової кризи (визначають зовнішні та внутрішні фактори кризи, вид кризи, її глибину та якість фінансового стану фірми на підставі первинних бухгалтерських документів, рішення зборів акціонерів,

фінансових планів тощо); 3) прийняття рішення щодо ліквідації або санації: 3.1) ліквідація може здійснюватися на добровільній основі та у примусовому порядку; 3.2) санація передбачає **розробку санаційної концепції** з метою проведення фінансового оздоровлення з одночасним визначенням цільових орієнтирів, яка включає **розробку програми санації**. Програма санації охоплює такі розділи: цілі санації, стратегія санації, проект санації, план санації, управління впровадженням програми санації [16]. Виділяють такі цілі санації: стратегічні й тактичні. До тактичних відносять відновлення платоспроможності, ліквідацію заборгованості за претензіями. Стратегічні цілі – стабілізація і зміцнення фінансового стану підприємства, відновлення його конкурентної позиції. Стратегія санації визначає її ідеологію та механізми здійснення. Вона має варіативний характер і визначається цілями санації, зацікавленістю кредиторів у співробітництві з цим суб'єктом підприємницької діяльності, привабливістю підприємства для потенційних інвесторів санації, техніко-технологічними характеристиками виробництва. Проект санації включає обґрунтування обраної стратегії, а також етапи і форми її реалізації. До складових проекту санації відносять техніко-економічне обґрунтування санації, розрахунок обсягів фінансових ресурсів для досягнення цілей, графіки і методи мобілізації капіталу, строки освоєння інвестицій та їх окупності, оцінка ефективності санаційних заходів, прогнозовані результати виконання проекту. Конкретизує програму санації план її здійснення. В плані санації передбачаються заходи з відновлення платоспроможності, строки відновлення платоспроможності, умови залучення інвесторів, умови відповідальності інвестора за невиконання своїх зобов'язань, задоволення вимог кредиторів. План санації розробляється у формі бізнес-плану як сенаторами, так і підприємством-боржником.

Науковці Карвацка Н.С., Тюріна Н.М. пропонують розглядати процес виконання санації підприємства як послідовне проходження таких етапів: виживання, забезпечення прибутковості, економічне зростання (рис. 1.8) [49]. Для кожного етапу ними визначено мету, сформовано систему оздоровчих заходів, обґрунтованих за критеріями доцільності та можливості здійснення у певний час. До **першого етапу** було віднесено оперативні заходи. Тут зусилля спрямовуються на пошук та залучення внутрішніх резервів відновлення платоспроможності, які слугуватимуть підґрунтям, базою для здійснення основного

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

процесу. Це створення служби контролінгу, удосконалення чи розробка платіжного календаря, санація балансу підприємства.

ЕТАП	ЗАВДАННЯ	ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ	ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ	СФЕРА ВПЛИВУ	КОНТРОЛЬ
«Вживання»	Відновлення платоспроможності	Продаж активів, що не використовуються	Фінансова санація	Фінансова підсистема	Ліквідність
	Зниження вірогідності загрози банкрутства	Товарні кредити	Організаційна санація	Організаційна підсистема	Платоспроможність
		Санаційні кредити			Структура капіталу
	Фінансова рівновага	Позики працівників			
		Реструктуризація списання кредиторської заборгованості			
		Рефінансування дебіторської заборгованості			
«Забезпечення прибутковості»	Оптимізація діяльності	Збільшення статутного капіталу	Організаційна санація	Організаційна підсистема	Фінансовий результат
	Фінансова стійкість	Інвестиційний податковий кредит	Правова санація	Виробнича підсистема	Фінансовий важіль
	Прибутковість		Виробнича санація	Фінансова підсистема	
				Соціальна санація	
«Економічне зростання»	Створення конкурентних переваг	Збільшення статутного капіталу	Техніко-технологічна санація	Інвестиційна та інноваційна підсистема	Швидкість обороту
	Забезпечення розвитку бізнесу	Прибуток основної діяльності	Екологічна санація	Виробнича підсистема	Фінансовий результат
		Інвестиційний податковий кредит	Виробнича санація	Соціальна санація	Підсистема маркетингу
					Фінансова підсистема
				Організаційна підсистема	

Рис. 1.8. Етапи здійснення санації (за Н. С. Карвацка, Н. М. Тюріна)

На цьому етапі розробляють платіжний календар неплатоспроможного підприємства, визначають сутність та напрями проведення санації балансу. Санація балансу – система

заходів, спрямованих, по-перше, на реальне покриття збитків підприємства за рахунок генерування достатнього за розмірами притоку грошових коштів шляхом переведення окремих активів у грошову форму; по-друге, формальне – завдяки реструктуризації та списанню боргів, зміні розміру статутного капіталу. Санацію балансу здійснюють за такими напрямками: санація активів балансу та санація пасивів балансу. *Санація активів балансу* – складова санації балансу, що передбачає проведення аналізу складу активів та переведення «зайвих» у грошову форму з метою акумулювання грошових коштів для здійснення розрахунків з кредиторами підприємства. *Санація пасивів балансу* підприємства полягає у формальному покритті збитків минулих років, створенні необхідних резервних фондів за рахунок отримання санаційного прибутку шляхом зміни розмірів та структури пасиву балансу.

Метою **другого етапу** є забезпечення стійкого фінансового стану завдяки внутрішнім якісним змінам в організації роботи підприємства, де зусилля спрямовано на ліквідацію внутрішніх причин поглиблення кризи та досягнення підприємством беззбиткової діяльності.

Метою **третього етапу** є створення конкурентних переваг і забезпечення розвитку бізнесу за допомогою ефективної інвестиційної політики. На цьому етапі керівництво підприємства формує перелік необхідних нововведень і оцінює витрати, ризики та ефективність капіталовкладень.

Виділення цих етапів, які забезпечені альтернативою вибору санаційних заходів, формує уявлення про загальну систему оздоровлення підприємства та полегшує процес прийняття раціональних санаційних рішень.

4. Процес реалізації санаційних заходів

Технологія реалізації санаційних заходів передбачає проходження таких етапів: 1) розробка стратегічних напрямів санації підприємства; 2) визначення оперативних заходів оздоровлення на перший квартал згідно з планом санації; 3) реалізація та моніторинг оздоровчих заходів; 4) аналіз інформації про виконання санаційних заходів, оцінка результативності відповідно до цілей та завдань на цей період; 5) адаптація (коригування) запланованих заходів на наступний період. У

наступному кварталі доцільно використовувати технологію 2–5 етапів.

Рамки виконання окремих етапів санації зумовлені законодавчо встановленими нормами. Тривалість періоду реалізації стратегії фінансового оздоровлення встановлюється у процесі її розробки і визначається трудомісткістю процесу виконання плану санації.

Після закінчення встановленого строку санації підприємства визначається ступінь досягнення поставленої мети. У результаті аналізу ефективності проведених заходів приймається рішення щодо припинення процедури санації у зв'язку з відновленням платоспроможності; продовження встановленого строку процедури санації; припинення судової процедури санації і укладання мирової угоди, продовження оздоровлення у позасудовому порядку; припинення процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Загальні вимоги до організації процесу реалізації заходів санації подано на рис. 1.9.

Управління процесом реалізації оздоровчих заходів розглядають як гнучку систему, що потребує постійного контролю та коригування, оскільки розвиток економіки підприємства в умовах ринку неминуче супроводжується впливом змін зовнішнього середовища. Із зростанням невизначеності цього впливу ускладнюються завдання управління, і центр тяжіння переходить від управління власне виробничим процесом та його розвитком до взаємодії виробничої системи із зовнішнім середовищем.

Тема 1. Основи фінансової санації підприємств

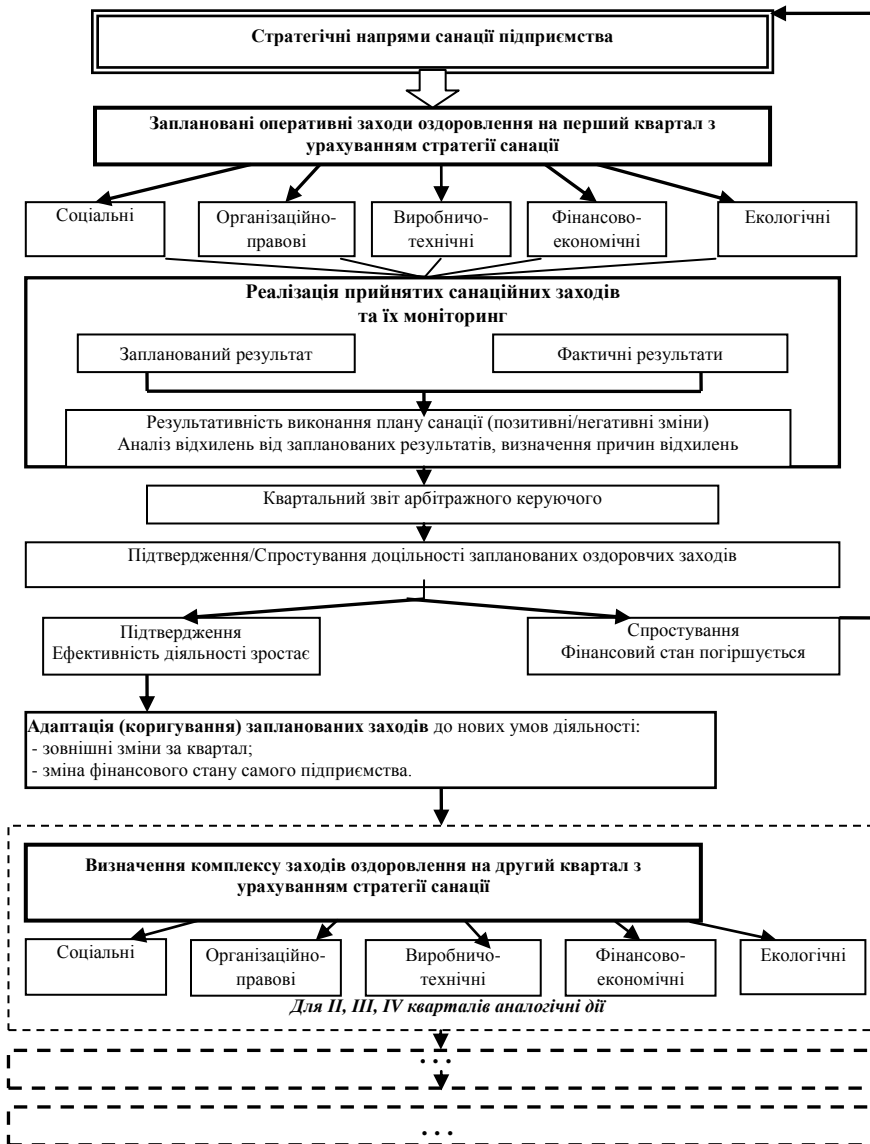

Рис. 1.9. Управління процесом реалізації оздоровчих заходів та їх моніторинг

5. Законодавче регулювання фінансової санації та провадження у справах про банкрутство

Провадження у справах про банкрутство та фінансова санація регулюється Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Господарським процесуальним кодексом України, іншими законодавчими актами України.

Фінансова санація банківських структур також регулюється положенням про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства та Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в частині, що не суперечить нормам Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Для окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності фінансова санація та банкрутство регулюється з урахуванням особливостей, передбачених розділом VI Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». До них належать містоутворюючі та особливо небезпечних підприємства, сільськогосподарські підприємства, страховики, професійні учасники ринку цінних паперів, емітенти чи управителі іпотечних сертифікатів та управителі фонду фінансування будівництва чи управитель фонду операцій з нерухомістю, суб'єкти підприємницької діяльності – громадяни, фермерські господарства тощо. Положення цього Закону застосовуються також до юридичних осіб, які діють у формі споживчого товариства, благодійного чи іншого фонду, а також до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Відкрити справу про судову санацію та банкрутство гірничих підприємств (гірничодобувні підприємства, шахти, рудники, копальні, кар'єри, розрізи, збагачувальні фабрики, шахтовуглебудівні підприємства), які створені у процесі приватизації та корпоратизації, у статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 відсотків і продаж акцій яких розпочався, можна не раніше ніж через один рік від початку виконання плану приватизації (розміщення акцій).

Під дію норм Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» **не підпадають** юридичні особи – казенні підприємства, а також юридичні особи – підприємства, що є об'єктами права комунальної власності, якщо стосовно них виключно на пленарному засіданні відповідної ради органів місцевого самоврядування прийняті рішення щодо цього.

Порядок виконання в Україні рішень судів іноземних держав у справах про банкрутство визначається відповідними міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У разі відсутності міжнародних договорів України рішення судів іноземних держав у справах про банкрутство визнаються на території України взаємно.

Досудова санація державних підприємств регулюється порядком проведення досудової санації державних підприємств, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2000 р. № 515; положенням про порядок проведення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, затверджений наказом ФДМУ 12.10.2001 № 1865; типовим планом реструктуризації та досудової санації господарських товариств, статутних фондах яких державна частка становить більше ніж 50 відсотків, затверджений наказом ФДМУ 17.11.2004 № 2502.

Реструктуризація як одна з форм санації регулюється для державних підприємств та господарських організацій, у статутних фондах яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків проводиться у відповідності до норм положення про реструктуризацію підприємств, затверджених наказом Міністерства промислової політики України 18.07.2008 № 460 та методичними вказівками щодо проведення реструктуризації державних підприємств, затвердженими наказом Мінекономіки 23.01.98 № 9.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Проаналізуйте визначення санації в нормативних актах та економічній літературі. Вкажіть їх сильні та слабкі сторони.
2. Оцініть мету санації за окремими блоками.
3. Охарактеризуйте фінансово-економічні типи санаційних заходів.
4. Охарактеризуйте виробничо-технічні типи санаційних заходів.
5. Охарактеризуйте організаційно-правові типи санаційних заходів.
6. Охарактеризуйте соціальні типи санаційних заходів.
7. Дайте детальну класифікацію санації за видами та формами.
8. Визначіть основні засади формування механізму санації.
9. Охарактеризуйте організаційно-економічний механізм санації.
10. Визначіть види кризи, які можуть мати місце на підприємстві.
11. Які показники оцінюють за напрямками діяльності підприємства.
12. У чому суть класичної моделі санації.
13. Охарактеризуйте перший етап здійснення санації «виживання».
14. Охарактеризуйте другий етап здійснення санації «забезпечення прибутковості».
15. Охарактеризуйте третій етап здійснення санації «економічне зростання».
16. Що розуміють під санацією балансу?
17. Вкажіть основні етапи технології реалізації санації.
18. Охарактеризуйте схему управління процесом реалізації оздоровчих заходів та їх моніторинг.
19. Визначіть основні нормативні акти, якими здійснюється регулювання окремих питань фінансової санації та банкрутства підприємств.

20. До яких суб'єктів господарювання не застосовується Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Санація — це сукупність усіх можливих заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення.
2. Метою санації суб'єктів господарювання є створення передумов для відновлення конкурентоспроможності у короткостроковій перспективі.
3. Термін «механізм санації підприємства» означає упорядковану систему санаційних важелів, що охоплює процес відновлення діяльності підприємства у комплексі, від моменту визначення кризи до контролю за виконанням санаційної процедури, використання яких сприятиме ефективному оздоровленню суб'єкта господарювання.
4. Криза являє собою ситуативну характеристику функціонування будь-якого суб'єкта, що є наслідком визначеності в його зовнішньому та внутрішньому середовищі.
5. «Класична модель санації» широко використовується як основа для розробки механізму фінансової санації суб'єктів господарювання у країнах з розвинутою ринковою економікою.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

1. Положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» _____ до юридичних осіб, які діють у формі споживчого товариства, благодійного чи іншого фонду, а також до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.
2. Справи про судову санацію та банкрутство гірничих підприємств (гірничодобувні підприємства, шахти, рудники, копальні, кар'єри, розрізи, збагачувальні фабрики, шахтовуглебудівні підприємства), створених у процес приватизації та корпоратизації, у статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 відсотків і продаж акцій яких

розпочався, можуть бути порушені не раніше ніж через ____ рік від початку виконання плану приватизації (розміщення акцій).

3. Положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» _____ до юридичних осіб – казенних підприємств, а також юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права комунальної власності, якщо стосовно них виключно на пленарному засіданні відповідної ради органів місцевого самоврядування прийняті рішення щодо цього.

4. Реструктуризація як одна з форм _____ регулюється для державних підприємств та господарських організацій, у статутних фондах яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків положенням про реструктуризацію підприємств затверджено наказом Міністерства промислової політики України 18.07.2008 № 460.

5. Санація _____ балансу – складова санації балансу, що передбачає проведення аналізу складу активів та переведення «зайвих» у грошову форму з метою акумулювання грошових коштів для здійснення розрахунків з кредиторами підприємства.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. В Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» термін «санація» визначений як:

- 1) це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді;
- 2) це система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника;

- 3) заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства, які реалізуються з допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб і спрямованих на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації;
  - 4) це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому фінансової допомоги з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних), спрямованих на підтримку діяльності боржника і запобігання його банкрутству;
  - 5) складова антикризового управління передбачає застосування системи фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових, соціальних та екологічних важелів, спрямованих на досягнення узгодженості пріоритетних інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища та внутрішньої гармонізації його діяльності з метою відновлення платоспроможності та створення передумов для сталого розвитку підприємства у майбутньому.
2. Організаційно-правові санаційні заходи передбачають:
- 1) вдосконалення організаційної структури підприємства, підвищення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу тощо;
  - 2) модернізацію та оновлення виробничих фондів, зі зменшенням простоїв та підвищенням ритмічності виробництва, скороченням технологічного часу;
  - 3) заходи зі скорочення зайвого персоналу, пов'язані створенням та фінансуванням системи перепідготовки кадрів, пошук і пропозиція альтернативних робочих місць, додаткові виплати з безробіття, надання звільненим працівникам позик тощо;
  - 4) фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємств;
  - 5) поліпшення якості продукції та зниження її собівартості, вдосконалення асортименту продукції, що випускається, пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва.

3. Залежно від формалізації порядку здійснення, ступеня самостійності в проведенні процедури санації поділяються на:
  - 1) загальні та спеціальні;
  - 2) добровільні та примусові;
  - 3) судові та досудові;
  - 4) в межах загального терміну проведення, в межах спеціальних термінів, прискорена санація;
  - 5) загальні та примусові.
4. Основні засади формування механізму санації підприємств передбачають:
  - 1) реабілітаційні заходи процесу провадження справи про банкрутство застосовуються при зворотній абсолютній неплатоспроможності;
  - 2) більш доцільне проведення судової санації керівником боржника, оскільки у цьому випадку керівництво не втрачає контролю над підприємством та може використувувати додатковий інструментарій відновлення платоспроможності, який надає судовий процес;
  - 3) критеріями прийняття рішення комітетом кредиторів стосовно санації повинні бути не тільки висновки незалежного аудиту, а і розроблена концепція санації;
  - 4) 1 і 2;
  - 5) 1, 2, 3.
5. Організаційно-економічний механізм санації підприємств передбачає такі блоки:
  - 1) проведення санаційного аудиту;
  - 2) розробка концепції санації;
  - 3) розробка, затвердження і виконання плану санації;
  - 4) 2, 3;
  - 5) 1, 2, 3.
6. Визначення виду кризи здійснюється під час:
  - 1) проведення санаційного аудиту;
  - 2) розробка концепції санації;
  - 3) розробка, затвердження і виконання плану санації;
  - 4) перевірки рівня досягнення мети санації;
  - 5) розподілу ресурсів підприємства.
7. З позиції стратегічного розвитку виділяють такі види санації:
  - 1) криза заснування;
  - 2) екзогенна криза;
  - 3) криза стагнації;

- 4) фінансова криза;
  - 5) латентна криза.
8. 3 точки зору основних складових підприємства виділяють такі види кризи:
- 1) криза зростання;
  - 2) локальна криза;
  - 3) криза ліквідності;
  - 4) гостра переборювана криза;
  - 5) виробнича (торговельна) криза.
9. 3 точки зору загрози підприємству виділяють такі види кризи:
- 1) криза ліквідності;
  - 2) глобальна криза;
  - 3) криза занепаду;
  - 4) ендогенна криза;
  - 5) криза старіння.
10. 3 точки зору походження чинників виділяють такі види кризи:
- 1) криза занепаду;
  - 2) інноваційна криза;
  - 3) криза гостра непереборювана;
  - 4) ендогенна криза;
  - 5) глобальна криза.
11. Оцінити маркетингову кризу можна за допомогою таких показників:
- 1) ліквідність, поточна платоспроможність, коефіцієнт забезпечення власними засобами;
  - 2) рентабельність активів, фондомісткість;
  - 3) плинність, кадрів економічний ефект від підвищення кваліфікації;
  - 4) питома вага витрат на придбання нових технологій, питома вага витрат на придбання машин та обладнання, питома вага витрат на дослідження та розробки;
  - 5) частка ринку, ефективність заходів.
12. Оцінити фінансову кризу можна за допомогою таких показників:
- 1) ліквідність, поточна платоспроможність, коефіцієнт забезпечення власними засобами;
  - 2) рентабельність активів, фондомісткість;
  - 3) плинність, кадрів економічний ефект від підвищення кваліфікації;

4) питома вага витрат на придбання нових технологій, питома вага витрат на придбання машин та обладнання, питома вага витрат на дослідження та розробки;

5) частка ринку, ефективність заходів.

13. Оцінити кризу персоналу можна за допомогою таких показників:

1) ліквідність, поточна платоспроможність, коефіцієнт забезпечення власними засобами;

2) рентабельність активів, фондомісткість;

3) плінність, кадрів економічний ефект від підвищення кваліфікації;

4) питома вага витрат на придбання нових технологій, питома вага витрат на придбання машин та обладнання, питома вага витрат на дослідження та розробки;

5) частка ринку, ефективність заходів.

14. Процес фінансового оздоровлення підприємства передбачає такі етапи:

1) виявлення (ідентифікації) фінансової кризи;

2) проведення причинно-наслідкового аналізу фінансової кризи (визначають зовнішні та внутрішні фактори кризи, вид кризи, її глибина та якість фінансового стану фірми на підставі первинних бухгалтерських документів, рішення зборів акціонерів, фінансових планів тощо);

3) прийняття рішення щодо ліквідації або санації;

4) 1, 3;

5) 1, 2, 3.

15. Процес виконання санації підприємства розглядається як послідовне проходження таких етапів:

1) виживання;

2) забезпечення прибутковості;

3) економічне зростання;

4) інноваційний розвиток;

5) 1, 2, 3.

16. Санація балансу це:

1) система заходів, спрямованих на реальне покриття збитків підприємства (за рахунок генерування достатнього за розмірами притоку грошових коштів шляхом переведення окремих активів у грошову форму) та формальне – завдяки реструктуризації та списанню боргів, зміні розміру статутного капіталу;

- 2) складова санації балансу, що передбачає проведення аналізу складу активів та переведення «зайвих» у грошову форму з метою акумулювання грошових коштів для здійснення розрахунків з кредиторами підприємства;
  - 3) формальному покритті збитків минулих років, створенні необхідних резервних фондів за рахунок отримання санаційного прибутку шляхом зміни розмірів та структури пасиву балансу;
  - 4) зниження вірогідності загрози банкрутства;
  - 5) оптимізація діяльності та забезпечення фінансової стійкості прибутковості підприємства.
17. Метою другого етапу здійснення санації «забезпечення привабливості» є:
- 1) забезпечення стійкого фінансового стану завдяки внутрішнім якісним змінам в організації роботи підприємства, де зусилля спрямовано на ліквідацію внутрішніх причин поглиблення кризи та досягнення підприємством беззбиткової діяльності;
  - 2) створення конкурентних переваг і забезпечення розвитку бізнесу за допомогою ефективної інвестиційної політики;
  - 3) пошук та залучення внутрішніх резервів відновлення платоспроможності, які слугуватимуть підґрунтям, базою для здійснення основного процесу;
  - 4) створення служби контролінгу, удосконалення чи розробка платіжного календаря, санація балансу підприємства;
  - 5) формує перелік необхідних нововведень і оцінює витрати, ризики та ефективність капіталовкладень.
18. Метою третього етапу здійснення санації «економічне зростання» є:
- 1) забезпечення стійкого фінансового стану завдяки внутрішнім якісним змінам в організації роботи підприємства, де зусилля спрямовано на ліквідацію внутрішніх причин поглиблення кризи та досягнення підприємством беззбиткової діяльності;
  - 2) створення конкурентних переваг і забезпечення розвитку бізнесу за допомогою ефективної інвестиційної політики;
  - 3) пошук та залучення внутрішніх резервів відновлення платоспроможності, які слугуватимуть підґрунтям, базою для здійснення основного процесу;

- 4) створення служби контролінгу, удосконалення чи розробка платіжного календаря, санація балансу підприємства;
  - 5) формує перелік необхідних нововведень і оцінює витрати, ризики та ефективність капіталовкладень.
19. Технологія реалізації санації передбачає проходження таких етапів:
- 1) розробка стратегічних напрямів санації підприємства; 2) визначення оперативних заходів оздоровлення на перший квартал згідно з планом санації;
  - 2) реалізація та моніторинг оздоровчих заходів; 4) аналіз інформації про виконання санаційних заходів, оцінка результативності відповідно до цілей та завдань на цей період;
  - 3) адаптація (коригування) запланованих заходів на наступний період;
  - 4) 1,2,3;
  - 5) 1,2.
20. Санація містоутворюючих та особливо небезпечних підприємств, сільськогосподарських підприємств, страховиків, професійних учасників ринку цінних паперів регулюється:
- 1) законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»;
  - 2) господарським процесуальним кодексом України;
  - 3) законом України «Про банки і банківську діяльність»;
  - 4) постановою Кабінету Міністрів України «Порядок проведення досудової санації державних підприємств»;
  - 5) наказом ФДМУ «Типовий планом реструктуризації та досудової санації господарських товариств, статутних фондах яких державна частка становить більше ніж 50 відсотків».

Навчальні завдання

Розв'яжіть задачі:

1. Маржинальний прибуток на одиницю реалізованої продукції 6 грн., умовно-змінні витрати на одиницю продукції 2 грн., умовно-постійні витрати на виробництво товарної продукції 800 тис.грн. Визначити виручку від реалізації та обсяг реалізованої продукції в точці беззбитковості.

2. Маржинальний прибуток на одиницю реалізованої продукції 7 грн, умовно-змінні витрати на одиницю продукції 5 грн умовно-постійні витрати на виробництво товарної продукції 700 тис.грн. Визначити виручку від реалізації та обсяг реалізованої продукції в точці беззбитковості.

3. Маржинальний прибуток на одиницю реалізованої продукції 10 грн, умовно-змінні витрати на одиницю продукції 5 грн умовно-постійні витрати на виробництво товарної продукції 700 тис.грн. Визначити виручку від реалізації та обсяг реалізованої продукції в точці беззбитковості.

Методичне пояснення до задач

Маржинальний прибуток (сума покриття) – різниця між виручкою від реалізації продукції та умовно-змінними витратами. Маржинальний прибуток – це показник, що характеризує частину виручки, яка спрямовується на заміщення умовно-постійних витрат і формування прибутку від реалізації. Його можна розраховувати як на весь обсяг реалізації, так і на одиницю продукції. В останньому разі це різниця між оптовою ціною та умовно-змінними витратами на виробництво одиниці продукції. За допомогою суми покриття обчислюють приріст прибутку від випуску та реалізації кожної додаткової одиниці продукції. На практиці точку беззбитковості, як правило, знаходять, обчислюючи в ній виручку від реалізації або кількість реалізованої продукції. З цією метою застосовують такі математичні формули:

$$B = \frac{F}{1 - \frac{v}{p}}, \quad (1)$$

$$O = \frac{F}{p - v}, \quad (2)$$

де B – виручка від реалізації в точці беззбитковості, грн; O – обсяг реалізованої продукції в цій точці, шт. (або інші натуральні одиниці); F – умовно-постійні витрати на випуск товарної продукції, грн; p – оптова ціна одиниці продукції, грн; v – умовно-змінні витрати на одиницю продукції, грн.

ТЕМА 2. ОЦІНЮВАННЯ САНАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1. Поняття санаційної спроможності підприємства
2. Експрес-методика оцінки санаційної спроможності підприємств
3. Поглиблений аналіз санаційної спроможності підприємств

Основні терміни і поняття: санаційна спроможність, передумови санаційної спроможності, критерії стійкої санаційної спроможності, показники санаційної спроможності, SWOT-аналіз, економіко-правова експертиза санаційної концепції.

Рекомендована література: [47, р.2, р.3]; [20, т.2, т.3]; [56, р.7]; [18, т. 3, т. 4]; [34].

1. Поняття санаційної спроможності підприємства

Головним критерієм прийняття рішення щодо санації чи ліквідації підприємства є його санаційна спроможність. Водночас кінцевою метою фінансової санації суб'єкта господарювання є забезпечення його життєдіяльності в довгостроковому періоді. Отже, санаційна спроможність визначається здатністю підприємства до виживання.

Санаційна спроможність – це наявність у підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, фінансових, організаційно-технічних та правових можливостей, які визначають його здатність до успішного проведення фінансової санації. До загальних передумов санаційної спроможності відносять наявність у підприємства ефективної санаційної концепції та потенціалу для майбутньої успішної діяльності, а саме:

- а) стійких позицій на ринку та реальних можливостей збільшення обсягів реалізації;
- б) конкурентних переваг;
- в) виробничого та кадрового потенціалу;
- г) реальної та дієвої санаційної концепції.

Економічними критеріями стійкої санаційної спроможності підприємства є його здатність до забезпечення ліквідності, відновлення прибутковості та одержання конкурентних переваг.

Ці кількісні та якісні характеристики тісно взаємозв'язані. Так, досягнення конкурентних переваг можливе лише за наявності стійкої ліквідності та платоспроможності, тоді як орієнтація виключно на забезпечення ліквідності дає змогу підтримати життєздатність підприємства лише в короткостроковому періоді.

Санаційно спроможним підприємство буде тоді, коли продисконтована очікувана вартість майбутніх активів (за умови успішної санації) перевищуватиме вартість його ліквідаційної маси перед проведенням санації.

З правового погляду санаційно спроможним підприємство буде в тому разі, якщо воно здатне підтримувати фінансову рівновагу в довгостроковому періоді, тобто якщо є достатні передумови для відновлення та збереження стабільної платоспроможності, аби кредитори не мали підстав звернутися із заявою до господарського суду, порушуючи справу про банкрутство.

З метою визначення санаційної спроможності підприємства під час санаційного аудиту вирішуються такі завдання:

- аналізується фінансово-господарська діяльність підприємства;
- визначаються причини фінансової кризи, її глибина та можливості подолання;
- виконується порівняльний аналіз сильних та слабких сторін підприємства;
- здійснюється економіко-правова експертиза наявної в нього санаційної концепції;
- оцінюються ризики, пов'язані з реалізацією санаційної концепції;
- робиться висновок про доцільність санації чи ліквідації суб'єкта господарювання.

2. Експрес-методика оцінки санаційної спроможності підприємств

Оцінити санаційну спроможність підприємства можна за чотирма основними показниками:

- 1) показником поточної платоспроможності;
- 2) коефіцієнтом забезпечення власними засобами;
- 3) коефіцієнтом покриття;
- 4) коефіцієнтом Бівера.

Джерелами інформації для проведення розрахунків економічних показників і виявлення ознак санаційної

спроможності підприємств є вибіркові показники з документів фінансової звітності підприємства, які відображаються у табличній формі.

Поточна платоспроможність може характеризувати фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів достатні для погашення поточного боргу. Це відповідає законодавчому визначенню, як спроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Економічним показником ознак поточної платоспроможності (Пп) при наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається за формулою:

$$P_n = A_{040} + A_{045} + A_{220} + A_{230} + A_{240} - P_{620}, \quad (1);$$

де A_{040} , A_{045} , A_{220} , A_{230} , A_{240} – відповідні рядки активу балансу.
 P_{620} – підсумок IV розділу пасиву балансу.

Позитивний результат алгебраїчної суми цих статей балансу свідчить про **поточну платоспроможність** суб'єкта підприємницької діяльності.

Коефіцієнт покриття (K_n) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (K_z) у разі санаційної спроможності підприємств повинен бути у кінці звітного кварталу не менше їх нормативних значень – 1,5 і 0,1 відповідно.

Коефіцієнт покриття характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення своїх боргів і визначається, як відношення суми оборотних коштів до загальної суми поточних зобов'язань за кредитами банку, інших позикових коштів і розрахунків з кредиторами. Тобто:

$$K_{п} = \frac{A_{260}}{P_{620}}, \quad (2)$$

де A_{620} – підсумок II розділу активу балансу.

Коефіцієнт забезпечення власними засобами характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для його фінансової сталості, і визначається, як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів до вартості наявних у підприємства оборотних активів – виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів. Тобто:

$$K_3 = \frac{P_{380} - A_{080}}{A_{260}}, \quad (3)$$

де P_{380} – підсумок розділу I пасиву балансу;

A_{080} , A_{260} – підсумки I і II розділів активу балансу відповідно.

Якщо в кінці звітного кварталу хоча б один із цих коефіцієнтів (K_n або K_3) перевищує його нормативне значення або протягом звітного кварталу спостерігається їх зростання, то перевага повинна надаватися позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації у процесі провадження справи про банкрутство.

Якщо протягом терміну, установленого планом санації боржника, забезпечується позитивний показник поточної платоспроможності ($P_n > 0$) і перевищення нормативного значення коефіцієнта покриття ($K_n > 1,5$) при наявності тенденції зростання рентабельності, **платоспроможність боржника може вважатися відновленою** (відсутні ознаки потенційного банкрутства).

З метою своєчасного виявлення тенденцій **формування незадовільної структури балансу** у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності і вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, проводиться систематичний експрес-аналіз фінансового стану підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта Бівера.

Коефіцієнт Бівера розраховується, як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань, за формулою:

$$K_6 = \frac{\Phi_{220} - \Phi_{260}}{\Pi_{480} + \Pi_{620}} \quad (4)$$

де K_6 – коефіцієнт Бівера;

Φ_{220} і Φ_{260} – чистий прибуток і амортизація, наведені у рядках 220 і 260 форми № 2 «Звіт про фінансові результати» відповідно;

Π_{480} і Π_{620} – довгострокові і поточні зобов'язання (підсумки розділів III і IV), наведені у рядках 480 і 620 форми № 1 «Баланс».

Ознакою формування незадовільної структури балансу є такий фінансовий стан підприємства, у якого протягом тривалого часу (1,5–2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що відображає небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва. Така тенденція призводить до **незадовільної структури балансу**, коли підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає меншим **0,1**. Задовільна структура балансу підприємства спостерігається у тому випадку, коли коефіцієнт Бівера протягом 1,5–2 років більше 0,2.

3. Поглиблений аналіз санаційної спроможності підприємств

У випадки наявності ознак санаційної спроможності підприємства за експрес-методом доцільно провести поглиблений аналіз за допомогою коефіцієнтного методу (табл. 2.1).

Санаційно спроможним буде підприємство, коли розрахункові значення за 1,5–2 періоди будуть близькі до нормативних або, за окремими показниками, перевищуватимуть нормативні значення. Коли ж значення за запропонованими показниками не будуть задовольняти нормативні, а їх діапазон відхилення буде значним та стійким у динаміці, то мова йде про неплатоспроможність підприємства та санаційну неспроможність. У цьому випадку краще прийняти рішення про ліквідацію суб'єкта підприємництва (рис. 2.1).

Тема 2. Оцінювання санаційної спроможності підприємства

Таблиця 2.1

Показники оцінки санаційної спроможності підприємства

Показник	Формула	Нормативне значення ¹	Нормативне значення ²	Нормативне значення ³
1	2	3	4	5
1.1. Показники ліквідності				
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{OA + BМП}{ПЗ}$	1,5	-	1,5-2,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{(OA - З - BМП)}{ПЗ}$	0,6-0,8	0,6-0,8	-
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	$\frac{ГК + ПФІ}{ПЗ}$	0,1-0,2	> 0, збільшення	-
Маневреність власних оборотних засобів	$\frac{OA}{BOA}$	0-1	-	-
Коефіцієнт покриття запасів	$\frac{НДП}{З}$	>1	-	-
Коефіцієнт покриття	$\frac{OA}{ПК}$	>1	>1	> 1 (коэф. заг. ліквідності)
1.2. Показники фінансової стійкості				
Коефіцієнт концентрації власного капіталу (платоспроможності, автономії)	$\frac{BK}{B}$	> 0,5	> 0,5	>= 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{B}{BK + ЗНВП + ДМП}$	= 2	-	-
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{BK - HA}{BK}$	> 0,1	> 0, збільшення	0,4-0,6
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{ПК}{B}$	< 0,5	-	-
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	$\frac{ДП}{HA}$	зменшення	-	-
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{ДП}{ДП + BK}$	Зменшення	-	-

¹ Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України від 17.01.2001 р. № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua/file/link/75465/file/metodika.doc;jsessionid

² Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації затверджене наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України 26.01.2001 № 49/121 // Офіційний вісник України. – 2001. – 02.03., № 7. – С. 190

³ Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, затвердженні Центральною спілкою споживчих товариств України від 28.07.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.com/big/text892/pg1.htm>

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

Продовж. табл. 2.1

1	2	3	4	5
Коефіцієнт структури позикового капіталу	$\frac{ДП}{ПК}$		-	-
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	$\frac{ПК}{ВК}$	Зменшення	-	-
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	$\frac{ВК + ЗНВП + ДМП - НА}{ОА}$	0,1	> 0,1	>=0,5
Показник фінансового лівериджу	$\frac{ВК}{Б - ВК}$	< 0,25	-	-
Тривалість фінансового циклу	$\frac{360 \times СДЗ}{1360 \times СЗ}$ ВР СР	зменшення	-	-
Поточна платоспроможність	ДФІук+ДФІін+ГК-КП	Позитивний результат	-	-
Коефіцієнт Бівера	$\frac{(ЧП-А)}{ПЗ}$	>0,2	-	-
1.3. Показники рентабельності				
Рентабельність продукції, %	$\frac{ВПЗ \times 100}{СР + АВ + ВЗ}$	збільшення	> 0, збільшення	-
Рентабельність активів, %	$\frac{ПЗЗД \text{ зп} \times 100}{(Б \text{ нач} + Б \text{ кін})/2}$	збільшення	> 0, збільшення	-
Рентабельність сукупного капіталу, %	$\frac{ЧП \times 100}{Б}$	збільшення	-	> 10
Рентабельність власного капіталу, %	$\frac{ЧП \times 100}{СРВК}$	збільшення	> 0, збільшення	> 10
Рентабельність діяльності, %	$\frac{ЧП \times 100}{ЧДВР}$	збільшення	> 0, збільшення	-

Розшифруємо умовні позначення у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Перелік умовних скорочень

Скорочення	Найменування показника	Джерело інформації	
		3	4
Б	баланс	форма № 1	рядок 280 (або рядок 640)
Б початок	баланс на початок періоду	форма № 1	рядок 280 (640), графа 3
Б кінець	баланс на кінець періоду	форма № 1	рядок 280 (640), графа 4
ВК	власний капітал	форма № 1	рядок 380
ВОА	власні оборотні активи	форма № 1	рядок 380 – рядок 080 або (рядок 260 + рядок 270) – (рядок 430 + рядок 480 + рядок 620 + рядок 630)
ГК	грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті, поточні фінансові інвестиції	форма № 1	рядок 230 + рядок 240

Тема 2. Оцінювання санаційної спроможності підприємства

Продовж.табл. 2.2

1	2	3	4
ДП	довгострокові пасиви	форма № 1	рядок 480
З	запаси	форма № 1	рядок 100 + рядок 110 + рядок 120 + рядок 130 + рядок 140
ЗНВП	забезпечення наступних виплат і платежів	форма № 1	рядок 430
ДМП	доходи майбутніх періодів	форма № 1	рядок 630
ПФІ	поточні фінансові інвестиції	форма № 1	рядок 220
ПЗ	поточні зобов'язання	форма № 1	рядок 620
ДФІук	довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	форма № 1	рядок 040
ДФІін	довгострокові фінансові інвестиції - інші	форма № 1	рядок 045
ВМП	витрати майбутніх періодів	форма № 1	рядок 270
НА	необоротні активи	форма № 1	рядок 080
НДП	«нормальні» джерела покриття	форма № 1	рядок 380 + рядок 430 – рядок 360 – рядок 370 + рядок 480 – рядок 080 + рядок 500 + рядок 510 + рядок 520 + рядок 530 + рядок 540
ОА	оборотні активи	форма № 1	рядок 260
ПК	позиковий капітал (довгострокові та поточні зобов'язання)	форма № 1	рядок 480 + рядок 620
СРВК	середня вартість основних засобів	форма № 1	рядок 380 (графа 3 + графа 4) / 2
СДЗ	середня дебіторська заборгованість	форма № 1	рядки 160, 170, 180, 190, 200, 210 (графа 3 + графа 4) / 2
СЗ	середні запаси	форма № 1	рядки 100, 110, 120, 130, 140 (графа 3 + графа 4) / 2
ВР	дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	форма № 2	рядок 010
ВПЗ	валовий прибуток (збиток)	форма № 2	рядок 050
СР	собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	форма № 2	рядок 040
АВ	адміністративні витрати	форма № 2	рядок 070
ВЗ	витрати на збут	форма № 2	рядок 080

Продовж. табл. 2.2

1	2	3	4
ПЗЗД зп	прибуток (збиток) від звичайної діяльності за звітний період	форма № 2	рядок 190 або рядок 195, графа 3
ЧП	чистий прибуток (збиток)	форма № 2	рядок 220 або рядок 225
А	амортизація як елемент операційних витрат	форма № 2	рядок 260
ЧДВР	чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, робіт, послуг	форма № 2	рядок 035

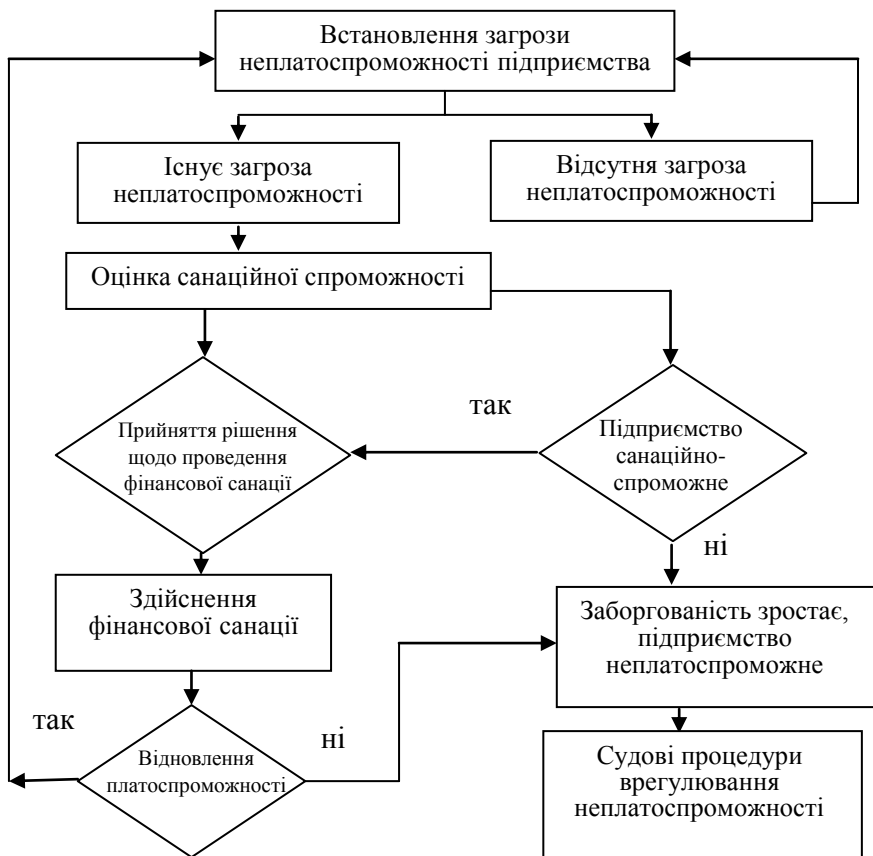

Рис. 2.1. Блок-схема моніторингу санаційної спроможності та неплатоспроможності підприємств

Важливе значення при оцінці санаційної спроможності підприємства має визначення причин фінансової кризи. Фактори, які можуть призвести до фінансової кризи на підприємстві, поділяють на зовнішні, або екзогенні (які не залежать від діяльності підприємства), та внутрішні, або ендогенні (що залежать від підприємства).

Головними екзогенними факторами фінансової кризи на підприємстві можуть бути:

- спад кон'юнктури в економіці в цілому;
- зменшення купівельної спроможності населення;
- значний рівень інфляції;
- нестабільність господарського та податкового законодавства;
- нестабільність фінансового та валютного ринків;
- посилення конкуренції у виді економічної діяльності;
- криза окремого сектору економіки;
- сезонні коливання;
- посилення монополізму на ринку;
- дискримінація підприємства органами влади та управління;
- політична нестабільність у країні місцезнаходження підприємства або в країнах підприємств – постачальників сировини (споживачів продукції);
- конфлікти між засновниками (власниками).

Вплив зовнішніх факторів кризи має здебільшого стратегічний характер. Вони зумовлюють фінансову кризу на підприємстві, якщо менеджмент неправильно або несвоєчасно реагує на них, тобто якщо відсутня або недосконало функціонує система раннього попередження та реагування, одним із завдань якої є прогнозування банкрутства.

Ендогенні фактори фінансової кризи можна згрупувати в такі блоки.

1. Низька якість менеджменту.
2. Дефіцити в організаційній структурі.
3. Низький рівень кваліфікації персоналу.
4. Недоліки у виробничій сфері.
5. Прорахунки в галузі постачання.
6. Низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції.
7. Прорахунки в інвестиційній політиці.
8. Брак інновацій та раціоналізаторства.
9. Дефіцити у фінансуванні.
10. Відсутність або незадовільна робота служб контролінгу (планування, аналіз, інформаційне забезпечення, контроль).

Загалом усі ці причини кризи досить тісно взаємопов'язані, становлять складний комплекс причинно-наслідкових зв'язків. Безперечно, досліджуючи те чи інше підприємство, той чи інший випадок фінансової кризи, можна виокремити певні специфічні причини фінансової неспроможності, проте вони зводяться до вищенаведених.

Типові наслідки впливу зазначених причин і факторів на фінансово-господарський стан підприємства такі:

- втрата клієнтів і покупців готової продукції;
- зменшення кількості замовлень і контрактів із продажу продукції;
- неритмічність виробництва, неповне завантаження потужностей;
- підвищення собівартості та різке зниження продуктивності праці;
- збільшення розміру неліквідних оборотних засобів і наявність наднормативних запасів;
- виникнення внутрішньовиробничих конфліктів і підвищення плинності кадрів;
- підвищення тиску на ціни;
- істотне зменшення обсягів реалізації і, як наслідок, недоодержання виручки від реалізації продукції.

Порівняльний аналіз сильних та слабких сторін підприємства здійснюють на основі СВОТ-аналізу (*SWOT-analysis*) – аналіз сильних (*Strength*) і слабких (*Failure*) сторін, а також наявних шансів (*Opportunity*) і ризиків (*Threat*). В економічній літературі СВОТ-аналізом (*SWOT-analysis*) називають ще СОФТ-аналіз (рис. 2.2).

Цей вид аналізу може стосуватися всього підприємства, його структурних підрозділів, а також окремих видів продукції. На основі результатів аналізу ендogenous середовища розробляються рекомендації, що мають на меті:

- 1) усунення наявних слабких місць,
- 2) ефективного використання існуючого потенціалу (сильних сторін).

Тема 2. Оцінювання санаційної спроможності підприємства

Сильні сторони: <ul style="list-style-type: none"> ● кваліфікований інженерно-технічний персонал; ● низькі витрати на заробітну плату; ● наявність власних виробничих споруд; ● прихід молодих та енергійних співробітників фінансових служб	Слабкі сторони: <ul style="list-style-type: none"> ● інертність та зловживання керівництва підприємства; ● крадіжки на виробництві; ● застарілий асортимент продукції; ● висока енергомісткість продукції; ● неефективна діяльність служби збуту
Додаткові шанси: <ul style="list-style-type: none"> ● ринок сформований в основному за рахунок імпорту; ● держава вживає протекціоністських заходів, спрямованих на захист вітчизняного товаровиробника; ● іноземні інвестори виявляють значний інтерес до галузі, якій належить підприємство	Ризики: <ul style="list-style-type: none"> ● криміногенний ризик; ● інфляційний ризик (знеціннення реальної вартості капіталу); ● ризик неплатоспроможності чи банкрутства контрагентів; ● ризик зміни податкового законодавства та накладення фінансових санкцій

Рис. 2.2. Матриця SWOT-аналізу

У результаті СОФТ-аналізу екзогенного середовища виявляється позитивний та негативний вплив на підприємство ззовні, а на цій підставі виробляються пропозиції, які мають на меті:

- 1) нейтралізувати можливі ризики;
- 2) використати додаткові шанси.

Економіко-правова експертиза наявної в нього санаційної концепції здійснюється на основі перевірки повноти та правильності розрахунку цільових показників. Важливо з'ясувати, чи правильно розрахована потреба в капіталі, необхідному для проведення санації, і чи заплановані заходи щодо мобілізації фінансових ресурсів достатні для її задоволення. Оцінюється реальність мобілізації окремих джерел фінансових ресурсів, запланованих підприємством, наприклад можливість отримання санаційних кредитів, державних гарантій, або реальність розміщення емісії цінних паперів.

Слід уточнити, чи враховується можлива збитковість підприємства на початкових етапах санації, та визначити джерела покриття збитків. Планом санації має бути передбачена якомога повніша інтеграція та координація окремих структурних сфер, таких як маркетинг, науково-дослідна робота, постачання, збут, персонал, фінансування, бухгалтерія.

Якщо в санаційній концепції передбачено інвестування, продаж окремих об'єктів основних фондів чи використання державної фінансової підтримки, то слід перевірити, чи узгоджені строки їх проведення з іншими санаційними заходами.

Перевіряється також, чи враховані всі податкові аспекти санації. Зокрема, якщо планується мобілізувати приховані резерви, то треба враховувати можливість виникнення об'єктів оподаткування, з яких слід сплачувати податок на додану вартість та податок на прибуток.

Необхідно перевірити, чи відповідають наявні у підприємства фінансові та матеріально-технічні можливості запланованим показникам щодо зростання обсягів реалізації продукції. Як правило, істотне поліпшення ситуації зі збутом та прибутковістю підприємства планується на другий та третій рік санації.

Дається також правова оцінка діяльності підприємства та запропонованої санаційної концепції, оцінюється ефективність майбутньої санації.

Основні критерії оцінювання ефективності санації такі:

- ліквідність та платоспроможність;
- прибутковість;
- додаткова вартість, створена в результаті санації;
- конкурентні переваги.

Якщо за основу брати критерій прибутковості, то ефективність санації визначають за формулою:

$$E = \frac{\text{Прогнозований обсяг додаткового прибутку}}{\text{Розмір вкладень на проведення санації}}. \quad (2.1)$$

Результати санації (окрім подолання неплатоспроможності та відновлення конкурентоспроможності) можна оцінити, знаючи **додатковий прибуток підприємства**, тобто різницю між сумою прибутків після санації і розміром прибутків (збитків) до її проведення. Для об'єктивнішого оцінювання ефективності прогнозований обсяг прибутку приводиться до теперішньої вартості. Вкладення в проведення санації розглядаються як інвестиції санатора в підприємство, що перебуває у фінансовій кризі, з метою одержання прибутку (в абсолютній чи відносній формі)⁴.

---

⁴ Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1999. – Т.2. – С. 320.

Додаткова вартість, створена в результаті санації, являє собою абсолютний приріст вартості активів підприємства, який очікується в результаті реалізації плану санації. Вона обчислюється як різниця між потенційною вартістю підприємства (після проведення санації) та його вартістю до санації. Потенційна вартість визначається за допомогою приведених до теперішньої вартості майбутніх грошових потоків.

Цей метод оцінювання ефективності санації базується на дисконтуванні майбутнього Cash-Flow. Проблема тут полягає в точності прогнозування майбутнього грошового потоку.

Оскільки додаткова вартість може визначатися як різниця між вартістю підприємства після санації (за відрахуванням суми знову залученого капіталу) та ліквідаційною вартістю підприємства, зіставлення зазначених величин відіграє вирішальну роль у прийнятті кредиторами рішення щодо акцептування плану санації чи ліквідації підприємства. Ця вартість підприємства береться до уваги й інвесторами, які можуть фінансувати санацію на умовах пайової участі.

У реалізації плану санації важливу роль відіграє оперативний санаційний контролінг, який за допомогою свого методичного та функціонального інструментарію координує діяльність різних підрозділів, контролює якість реалізації запланованих заходів, аналізує відхилення, ідентифікує та нейтралізує ризики, а також виявляє додаткові шанси й можливості.

Санація вважається успішною, якщо з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи (нормалізує виробничу діяльність та уникає оголошення банкрутства) і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Оцінити ризики, пов'язані з реалізацією санаційної концепції можна на основі вивчення їх характеристик. Основними характеристиками ризику є його елементи:

- об'єкти;
- суб'єкти;
- джерела ризику.

Об'єкт ризику – це економічна система, ефективність та умови функціонування якої наперед точно не відомі. Суб'єкт ризику – це особа (індивід чи колектив), яка зацікавлена результатом керування об'єктом ризику і має компетенцію приймати рішення щодо об'єктів ризику. Джерела ризику – це чинники (явища або

процеси), які спричиняють невизначеність або конфліктність результатів.

Існування всіх елементів ризику є необхідною умовою наявності ризику. Для забезпечення раціональності прийняття рішень в умовах ризику обов'язковою умовою є оцінка й обґрунтування ризику. Економічна оцінка ризиків, пов'язаних з реалізацією санаційної концепції, проводиться за таким алгоритмом: 1) визначення всіх можливостей ризиків певного виду діяльності на основі співставлення сприятливих і негативних наслідків такої діяльності; 2) оцінка кожного виду ризику (кількісна, якісна, інтегральна); 3) вибір та обґрунтування заходів з мінімізації ризику та визначення їх ефективності.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Які передумови санаційної спроможності підприємств?
2. Що означає санаційна спроможність підприємств?
3. Охарактеризуйте економічні критерії стійкої санаційної спроможності підприємств.
4. Визначіть основні правові критерії стійкої санаційної спроможності підприємств.
5. Як за допомогою показника поточної платоспроможності можна охарактеризувати санаційну спроможність підприємства?
6. Як за допомогою коефіцієнта забезпечення власними засобами можна охарактеризувати санаційну спроможність підприємства?
7. Як за допомогою коефіцієнта Бівера можна охарактеризувати санаційну спроможність підприємства?
8. Опишіть методику розрахунку показників ліквідності підприємства.
9. Опишіть методику розрахунку показників фінансової стійкості підприємства.
10. Опишіть методику розрахунку показників рентабельності підприємства.
11. Визначіть відмінності у нормативних значеннях за групою показників «показники ліквідності».
12. Визначіть відмінності у нормативних значеннях за групою показників «показники фінансової стійкості».

13. Визначить відмінності у нормативних значеннях за групою показників «показники рентабельності».
14. Оцініть блок-схему моніторингу санаційної спроможності та неспроможності підприємств.
15. Дайте характеристику екзогенним факторам фінансової кризи.
16. Дайте характеристику ендогенним факторам фінансової кризи.
17. Які сильні сторони підприємства можна виділити за матрицею СВOT-аналізу?
18. Які слабкі сторони підприємства можна виділити за матрицею СВOT-аналізу?
19. Які додаткові шанси та ризики підприємства можна виділити за матрицею СВOT-аналізу?
20. За яких умов санація вважається успішною?

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Санаційна спроможність визначається здатністю підприємства до виживання.
2. Санаційно спроможним підприємство буде тоді, коли продисконтована очікувана вартість майбутніх активів (за умови успішної санації) буде меншою вартості його ліквідаційної маси перед проведенням санації.
3. Коефіцієнт покриття може характеризувати фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів достатні для погашення поточного боргу, що відповідає законодавчому визначенню, як спроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).
4. Коефіцієнт Бівера розраховується, як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань.

5. Економіко-правова експерта підприємства за наявної в нього санаційної концепції здійснюється на основі перевірки повноти та правильності розрахунку економії.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

26. Головним критерієм прийняття рішення щодо санації чи ліквідації підприємства є його _____ спроможність.

27. Коефіцієнт покриття (Кп) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (Кз) у разі санаційної спроможності підприємств повинен бути у кінці звітної квартилу ____ або _____ їх нормативних значень – 1,5 і 0,1 відповідно.

28. Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу (1,5–2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує ____, що відображає небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва.

29. Вплив зовнішніх факторів кризи має здебільшого _____ характер.

30. Додаткова вартість, створена в результаті санації, являє собою _____ приріст вартості активів підприємства, який очікується в результаті реалізації плану санації.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. Санаційна спроможність – це:

1) наявність у підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, фінансових, організаційно-технічних та правових можливостей, які визначають його здатність до успішного проведення фінансової санації;

2) оздоровлення неспроможного боржника, надання йому фінансової допомоги з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних), спрямованих на підтримку діяльності боржника і запобігання його банкрутству;

3) заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства, які реалізуються з допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб і спрямованих на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації;

4) система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника;

5) комплекс заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану банку (зокрема, забезпечення достатності капіталу, підвищення платоспроможності, ліквідності, дохідності, поліпшення структури активів та зобов'язань) та усунення порушень, причин та умов, що призвели до погіршення фінансового стану.

2. До загальних передумов санаційної спроможності відносять такі:

- 1) стійкі позиції на ринку та реальні можливості збільшення обсягів реалізації;
- 2) конкурентні переваги та реальна санаційна концепція;
- 3) виробничий та кадровий потенціал;
- 4) 2 і 3;
- 5) 1, 2, 3.

3. Економічними критеріями стійкої санаційної спроможності підприємства є:

- 1) здатність до забезпечення ліквідності;
- 2) відновлення прибутковості та одержання конкурентних переваг;
- 3) здатність підтримувати фінансову рівновагу в довгостроковому періоді;
- 4) 1, 2;
- 5) 1,3.

4. Санаційно спроможним підприємство буде тоді, коли:

- 1) продисконтована очікувана вартість майбутніх активів (за умови успішної санації) перевищуватиме вартість його ліквідаційної маси перед проведенням санації;
- 2) продисконтована очікувана вартість майбутніх активів (за умови успішної санації) буде меншою вартості його ліквідаційної маси перед проведенням санації;
- 3) продисконтована очікувана вартість майбутніх активів (за умови успішної санації) буде меншою вартості його ліквідаційної маси після проведенням санації;

- 4) продисконтована очікувана вартість майбутніх активів (за умови успішної санації) перевищуватиме вартість його ліквідаційної маси після проведенням санації;
  - 5) вартість активів буде меншою вартості пасивів.
5. З правового погляду санаційно спроможним підприємство буде в тому разі, якщо воно:
- 1) здатне підтримувати фінансову рівновагу в довгостроковому періоді;
  - 2) відбулася реструктуризація підприємства;
  - 3) здійснена відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення (списання) частини боргів, про що укладається мирова угода;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 2, 3.
6. Санаційна спроможність підприємства згідно експрес-методики визначається за такими показниками:
- 1) показник поточної платоспроможності та коефіцієнт забезпечення власними засобами;
  - 2) коефіцієнт покриття;
  - 3) коефіцієнт Бівера;
  - 4) 2, 3;
  - 5) 1, 2, 3.
7. Формула $A_{040} + A_{045} + A_{220} + A_{230} + A_{240} - П_{620}$, де A_{040} , A_{045} , A_{220} , A_{230} , A_{240} – відповідні рядки активу балансу; $П_{620}$ – підсумок IV розділу пасиву балансу визначає:
- 1) показник поточної платоспроможності;
  - 2) коефіцієнт забезпечення власними засобами;
  - 3) коефіцієнт покриття;
  - 4) коефіцієнт Бівера;
  - 5) рентабельність підприємства.
8. Формула $\frac{A_{260}}{П_{620}}$, де A_{260} – підсумок II розділу активу балансу визначає:
- 1) показник поточної платоспроможності;
  - 2) коефіцієнт забезпечення власними засобами;
  - 3) коефіцієнт покриття;
  - 4) коефіцієнт Бівера;
  - 5) рентабельність підприємства.

9. Формула $\frac{П_{380} - A_{080}}{A_{260}}$, де $П_{380}$ – підсумок розділу I пасиву

балансу; A_{080} , A_{260} – підсумки I і II розділів активу балансу відповідно визначає:

- 1) показник поточної платоспроможності;
- 2) коефіцієнт забезпечення власними засобами;
- 3) коефіцієнт покриття;
- 4) коефіцієнт Бівера;
- 5) рентабельність підприємства.

10. Формула $\frac{Ф_{220} - Ф_{260}}{П_{480} + П_{620}}$, $Ф_{220}$ і $Ф_{260}$ – чистий прибуток і

амортизація, наведені у рядках 220 і 260 форми № 2 «Звіт про фінансові результати» відповідно; $П_{480}$ і $П_{620}$ – довгострокові і поточні зобов'язання (підсумки розділів III і IV), наведені у рядках 480 і 620 форми № 1 «Баланс» визначає:

- 1) показник поточної платоспроможності;
- 2) коефіцієнт забезпечення власними засобами;
- 3) коефіцієнт покриття;
- 4) коефіцієнт Бівера;
- 5) рентабельність підприємства.

11. Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу (1,5–2 роки) коефіцієнт Бівера:

- 1) перевищує 0,2;
- 2) не перевищує 0,2;
- 3) перевищує 0,5;
- 4) не перевищує 0,5;
- 5) рівний одиниці.

12. Ознаки потенційного банкрутства відсутні, якщо:

- 1) коефіцієнт Бівера перевищує 0,2;
- 2) коефіцієнт покриття рівний одиниці;
- 3) коефіцієнт покриття більший 1,5;
- 4) коефіцієнт Бівера рівний одиниці;
- 5) коефіцієнт покриття менший одиниці.

13. Показник «Тривалість фінансового циклу» належить до групи показників:

- 1) показники ліквідності;
- 2) показники фінансової стійкості;

- 3) показники рентабельності;
  - 4) ділової активності;
  - 5) ділової активності на ринку цінних паперів.
14. До показників ліквідності відносять:
- 1) маневреність власних оборотних засобів;
  - 2) коефіцієнт концентрації власного капіталу (платоспроможності, автономії);
  - 3) коефіцієнт фінансової залежності;
  - 4) поточна платоспроможність;
  - 5) коефіцієнт Бівера.
15. До показників фінансової стійкості відносять:
- 1) коефіцієнт поточної ліквідності;
  - 2) коефіцієнт швидкої ліквідності;
  - 3) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
  - 4) рентабельність продукції;
  - 5) рентабельність активів.
16. До показників рентабельності відносять:
- 1) рентабельність сукупного капіталу;
  - 2) коефіцієнт покриття запасів;
  - 3) коефіцієнт покриття;
  - 4) коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
  - 5) показник фінансового лівериджу.
17. Головними екзогенними факторами фінансової кризи на підприємстві можуть бути:
- 1) спад кон'юнктури в економіці в цілому;
  - 2) низька якість менеджменту;
  - 3) дефіцити в організаційній структурі;
  - 4) низький рівень кваліфікації персоналу;
  - 5) недоліки у виробничій сфері.
18. До ендогенних факторів фінансової кризи на підприємстві належать:
- 1) прорахунки в галузі постачання;
  - 2) зменшення купівельної спроможності населення;
  - 3) значний рівень інфляції;
  - 4) нестабільність господарського та податкового законодавства;
  - 5) нестабільність фінансового та валютного ринків.
19. Порівняльний аналіз сильних та слабких сторін підприємства здійснюють на основі:
- 1) СВOT-аналізу (SWOT -analysis);

- 2) SPASE-аналізу;
  - 3) факторного аналізу;
  - 4) методу коефіцієнтів;
  - 5) методу Дельфі.
20. Основні критерії оцінювання ефективності санації такі:
- 1) ліквідність та платоспроможність;
  - 2) прибутковість;
  - 3) додаткова вартість, створена в результаті санації;
  - 4) 2, 3;
  - 5) 1, 2, 3.

Навчальні завдання

Розв'яжіть задачі:

1. На основі балансу та звіту про фінансові результати оцініть санаційну спроможність підприємства за експрес-методикою.

2. На основі балансу та звіту про фінансові результати проведіть поглиблену оцінку санаційної спроможності підприємства.

Методичне пояснення до задач

Використовуючи методикою викладену у Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затвержені наказом Міністерства економіки України від 17.01.2001 р. № 10 [www.me.gov.ua/file/link/75465/file/metodikdoc;jsessionid]; Положенні про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації затверджене наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України 26.01.2001 № 49/121 // [Офіційний вісник України.– 2001.– 02.03., № 7.– С. 190], Методичних рекомендаціях з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, затвердженні Центральною спілкою споживчих товариств України від 28.07.2006 р. [<http://uazakon.com/big/text892/pg1.htm>] оцініть санаційну спроможність підприємства. Результати оцінки порівняйте та зробіть висновки.

Баланс підприємства та звіт про фінансові результати подані у таблиці 2.3 та таблиці 2.4.

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

Таблиця 2.3

Баланс

тис. грн

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	010	-	118
первісна вартість	011	37	222
знос	012	(37)	(104)
Незавершене будівництво	020	811	942
Основні засоби:			
залишкова вартість	030	40358	41201
первісна вартість	031	104104	110019
знос	032	(63746)	(68818)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	-	120
інші фінансові інвестиції	045	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	102	188
Відстрочені податкові активи	060	-	-
Інші необоротні активи	070	-	-
Усього за розділом I	080	41271	42569
II Оборотні активи			
Запаси:			
виробничі запаси	100	32829	33846
тварини на вирощуванні та відгодівлі	110	-	-
незавершене виробництво	120	23888	18934
готова продукція	130	6721	5553
товари	140	1052	1089
Векселі одержані	150	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160	2460	5584
первісна вартість	161	4316	7095
резерв сумнівних боргів	162	(1856)	(1511)
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	170	3442	1412
за виданими авансами	180	4122	10099
з нарахованих доходів	190	-	-
із внутрішніх розрахунків	200	172	1771
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	211	231
Поточні фінансові інвестиції	220	-	-
Грошові кошти та їхні еквіваленти:			
в національній валюті	230	3298	7688
в іноземній валюті	240	5724	5104
Інші оборотні активи	250	219	359
Усього за розділом II	260	84138	91670
III Витрати майбутніх періодів	270	4433	4606
Баланс	280	129842	138845

Тема 2. Оцінювання санаційної спроможності підприємства

Продовж. табл.2.3

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
<i>I Власний капітал</i>			
Статутний капітал	300	12320	12320
Пайовий капітал	310	-	-
Додатковий вкладений капітал	320	-	-
Інший додатковий капітал	330	10435	11392
Резервний капітал	340	622	622
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	92455	97395
Неоплачений капітал	360	-	-
Вилучений капітал	370	-	-
Усього за розділом I	380	115832	121729
<i>II Забезпечення наступних витрат і платежів</i>			
Забезпечення виплат персоналу	400	-	-
Інші забезпечення	410	4262	6205
Цільове фінансування	420	-	-
Усього за розділом II	430	4262	6205
<i>III Довгострокові зобов'язання</i>			
Довгострокові кредити банків	440	-	-
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	-	-
Відстрочені податкові зобов'язання	460	4296	5851
Інші довгострокові зобов'язання	470	-	-
Усього за розділом III	480	4296	5851
<i>IV Поточні зобов'язання</i>			
Короткострокові кредити банків	500	-	-
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	-	-
Векселі видані	520	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	541	471
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з одержаних авансів	540	1224	1195
з бюджетом	550	2440	1547
з позабюджетних платежів	560	-	-
зі страхування	570	283	224
з оплати праці	580	516	431
з учасниками	590	-	-
із внутрішніх розрахунків	600	14	12
Інші поточні зобов'язання	610	434	1180
Усього за розділом IV	620	5452	5060
<i>V Доходи майбутніх періодів</i>			
	630	-	-
Баланс	640	129842	138845

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

Таблиця 2.4

Звіт про фінансові результати

тис. грн

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
<i>I Фінансові результати</i>			
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	84190	72830
Податок на додану вартість	015	4378	2413
Акцизний збір	020	-	-
	025	-	-
Інші вирахування з доходу	030	-	-
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	79812	70417
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	46215	35796
Валовий:			
прибуток	050	33597	34621
збиток	055	-	-
Інші операційні доходи	060	40114	47178
Адміністративні витрати	070	4965	4497
Витрати на збут	080	9330	7383
Інші операційні витрати	090	44294	54381
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	100	15122	15538
збиток	105	-	-
Доход від участі в капіталі	110	-	-
Інші фінансові доходи	120	-	-
Інші доходи	130	221	246
Фінансові витрати	140	-	-
Втрати від участі в капіталі	150	-	-
Інші витрати	160	-	98
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
прибуток	170	15343	15686
збиток	175	-	-
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	5464	5887
Фінансові результати від звичайної діяльності:			
прибуток	190	9879	9799
збиток	195	-	-
Надзвичайні:			
доходи	200	-	-
витрати	205	-	-
Податки з надзвичайного прибутку	210	-	-
Чистий:			
прибуток	220	9879	9799
збиток	225	-	-
<i>II Елементи операційних витрат</i>			
Матеріальні затрати	230	16517	18725
Витрати на оплату праці	240	15110	12570
Відрахування на соціальні заходи	250	5547	4736
Амортизація	260	5139	4066
Інші операційні витрати	270	12075	9579
Разом	280	54388	49676

Тема 2. Оцінювання санаційної спроможності підприємства

Продовж. табл. 2.4

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
<i>III Розрахунок показників прибуткових акцій</i>			
Середньорічна кількість простих акцій	300	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	310	-	-
Чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	320	-	-
Скоригований чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	330	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	340	-	-

ТЕМА 3. СКЛАДАННЯ ТА УЗГОДЖЕННЯ ПЛАНУ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1. Складання та затвердження плану санації у процесі судової санації.
2. Порядок розробки плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків.
3. Структура плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків.
4. Оцінка результативності виконання плану санації.

Основні терміни і поняття: план судової санації, план досудової санації, господарський суд, керуючий санацією, комітет кредиторів, реструктуризація, платоспроможність, результативність виконання плану санації.

Рекомендована література: [47, р. 3, р. 9]; [20, т. 4]; [34].

1. Складання та затвердження плану санації у процесі судової санації

Протягом трьох місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією зобов'язаний подати комітету кредиторів для схвалення плану санації боржника [34].

План санації повинен містити заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, умови участі інвесторів, задоволення вимог кредиторів, зокрема шляхом переведення боргу (частини боргу) на інвестора, строк та черговість виплати боржником або інвестором боргу кредиторам та умови відповідальності інвестора за невиконання взятих згідно з планом санації зобов'язань.

План санації повинен передбачати строк відновлення платоспроможності боржника. Платоспроможність вважається відновленою за відсутності ознак банкрутства. До останніх відносять неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі з заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів).

У разі наявності інвесторів план санації розробляється та погоджується за участю інвесторів.

План санації може містити умови про:

- виконання зобов'язань боржника третіми особами;
- обмін вимог кредиторів на активи боржника та (або) його корпоративні права;
- задоволення вимог кредиторів іншим способом, що не суперечить закону.

Заходами щодо відновлення платоспроможності боржника, які містять план санації, можуть бути:

- 1) реструктуризація підприємства;
- 2) перепрофілювання виробництва;
- 3) закриття нерентабельних виробництв;
- 4) відстрочка та (або) розстрочка платежів або списання частини боргів, про що укладається мирова угода;
- 5) ліквідація дебіторської заборгованості;
- 6) реструктуризація активів боржника;
- 7) продаж частини майна боржника;
- 8) зобов'язання інвестора про погашення боргу (частини боргу) боржника, зокрема шляхом переведення на нього боргу (частини боргу), та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань;
- 9) виконання зобов'язань боржника власником майна боржника та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань;
- 10) продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу (для недержавних підприємств)⁵;

---

⁵ Цілісний майновий комплекс (ЦМК) – об'єкт, сукупність активів якого забезпечує провадження окремої господарської діяльності на постійній і регулярній основі. Ним можуть бути структурні підрозділи підприємств (цехи, виробництва, дільниці тощо), які виділяються в установленому порядку в самостійні об'єкти з подальшим складанням розподільного балансу і можуть бути зареєстровані як самостійні підприємства.

11) одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільнюються згідно з планом санації, який відшкодовується в першу чергу за рахунок реалізації майна боржника;

12) звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні у процесі реалізації плану санації. Вихідна допомога у цьому разі виплачується за рахунок інвестора, а за його відсутності – за рахунок реалізації майна боржника або за рахунок кредиту, одержаного для цієї мети;

13) інші способи відновлення платоспроможності боржника.

Інвестор (інвестори) за умови виконання зобов'язань, передбачених планом санації, може набувати прав власності на майно боржника відповідно до законодавства та плану санації.

План санації розглядається комітетом кредиторів, який скликається керуючим санацією в чотиримісячний строк з дня винесення господарським судом ухвали про санацію. Керуючий санацією письмово повідомляє членів комітету кредиторів про дату і місце проведення засідання комітету і за два тижні до проведення комітету кредиторів надає можливість попередньо ознайомитися з планом санації.

План санації вважається схваленим, якщо на засіданні комітету кредиторів таке рішення було підтримано більш як половиною голосів кредиторів – членів комітету кредиторів.

Комітет кредиторів може прийняти одне з таких рішень:

1) схвалити план санації та подати його на затвердження господарського суду;

2) відхилити план санації і звернутися до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

3) відхилити план санації, звернутися до господарського суду з клопотанням про звільнення керуючого санацією від виконання ним обов'язків та про призначення нового керуючого санацією. Зазначене рішення повинно містити дату скликання чергового засідання комітету кредиторів для розгляду нового плану санації, яке має відбутися не пізніше ніж у місячний строк з дня прийняття рішення про відхилення плану санації.

План санації схвалюється комітетом кредиторів. Протокол засідання комітету кредиторів подає керуючий санацією в господарський суд на затвердження не пізніше п'яти днів з дня проведення засідання комітету кредиторів. Протокол засідання

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

комітету кредиторів може містити особливу думку кредиторів, які голосували проти порядку і строків погашення заборгованості, передбачених у плані санації.

Керуючий санацією зобов'язаний попередньо погоджувати план санації боржника з органом, уповноваженим управляти державним майном, стосовно підприємства-боржника, у майні якого частка державної власності перевищує 50 %.

Господарський суд затверджує план санації боржника, про що виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку. Якщо протягом шести місяців з дня винесення ухвали про санацію в господарський суд не буде подано плану санації боржника, то господарський суд має право прийняти рішення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури. У разі схвалення комітетом кредиторів плану санації, який передбачає більший строк санації боржника, ніж початково встановлений, господарський суд продовжує строк санації, якщо є підстави вважати, що продовження строку санації і виконання плану санації приведе до відновлення платоспроможності боржника. Керуючий санацією щоквартально звітує перед комітетом кредиторів. У разі порушення сторонами умов угод, укладених згідно з планом санації, під час проведення процедури санації захист порушеного права, що виникло у зв'язку з проведенням процедури санації, здійснюється в процедурі провадження у справі про банкрутство.

З метою відновлення платоспроможності та задоволення вимог кредиторів боржника план санації може передбачати продаж майна боржника недержавної власності як ЦМК. Заходи щодо забезпечення вимог кредиторів стосовно майна боржника, яке підлягає продажу згідно з планом санації, скасовуються ухвалою господарського суду.

При продажу майна боржника недержавної власності як ЦМК в установленому порядку відчужуються всі види майна у тому числі приміщення, споруди, обладнання, інвентар, сировина, продукція, права вимоги, права на знаки (позначення), що індивідуалізують боржника, його продукцію (роботи, послуги) (фірмове найменування, знаки для товарів і послуг), інші права, які належать боржнику, за винятком прав і обов'язків, які не можуть бути передані іншим особам.

2. Порядок розробки плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків

Для розроблення плану досудової санації на державних підприємствах утворюється робоча група на чолі з керівником підприємства, до складу якої входить також представник уповноваженого органу та можуть залучатися кредитори за їх згодою. У разі надходження пропозицій від потенційних інвесторів план досудової санації розробляється за їх участю. Він розробляється у місячний термін з дня прийняття рішення щодо її проведення і подається на затвердження уповноваженому органу.

План досудової санації повинен відображати:

- реквізити підприємства (повна назва, юридична адреса, організаційно-правова форма, орган управління);
- відомості про фінансово-господарське становище;
- заходи щодо відновлення платоспроможності (реструктуризація підприємства, перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, відчуження основних засобів, передача майна в оренду, відстрочення та (або) розстрочення платежів, переоформлення короткотермінових кредитів у довготермінові, скорочення чисельності працюючих тощо) і терміни їх здійснення;
- розрахунок необхідних коштів для реалізації заходів;
- визначення джерел фінансування заходів (зобов'язання інвесторів, кредиторів щодо погашення боргу або надання фінансової допомоги, кошти державного бюджету, кошти, отримані від оренди майна, відчуження основних засобів, погашення дебіторської заборгованості, кредити банків тощо);
- умови участі інвесторів і кредиторів у проведенні досудової санації (набуття права власності на майно підприємства відповідно до законодавства, розпорядження частиною його продукції, оренда майна підприємства, задоволення вимог кредиторів шляхом переведення боргу (частини боргу) на інвестора тощо);
- очікувані наслідки виконання плану досудової санації.

Для розроблення плану досудової санації наказом ФДМУ утворюється робоча група на чолі з керівником підприємства-

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

боржника, до складу якої входять уповноважена особа з управління корпоративними правами держави в товаристві, представники ФДМУ, органу, уповноваженого управляти державним майном до прийняття рішення про приватизацію, підприємства та місцевої адміністрації, крім того, можуть залучатися кредитори, за їх згодою. У разі надходження пропозицій від потенційних інвесторів план досудової санації розробляється за їх участю у місячний термін з дня прийняття ФДМУ рішення щодо її проведення. Він підписується членами робочої групи і подається на затвердження до нього.

План санації підприємства-боржника повинен містити такі розділи та підрозділи:

1. Попередня історія (оглядово):
  - 1.1. Коротка історія, реквізити підприємства.
  - 1.2. Інформація про власників акцій.
  - 1.3. Організаційна структура, наявність дочірніх підприємств, філій, представництв та інших відокремлених структурних підрозділів, правовий статус майна цих підрозділів, керівники основних структурних підрозділів.
  - 1.4. Короткий огляд продукції, цін та ринків.
  - 1.5. Фінансово-майновий стан підприємства-боржника за останній звітний період.
  - 1.6. Мета реструктуризації.
2. Матеріали руху готівки за попередні 12 місяців роботи.
3. Аналіз ліквідації (сума грошей, яку можна отримати від продажу активів з метою сплати боргів).
4. Структура боргу:
  - 4.1. Загальна сума боргу та кількість кредиторів.
  - 4.2. Структура зростання кредиторської заборгованості поквартально (наскільки застарілими є борги).
  - 4.3. Черговість виплати боргів кредиторам.
  - 4.4. Сума боргів важливим і неважливим постачальникам.
  - 4.5. Ставлення важливих постачальників (їхня готовність до співпраці та можливість підтримки ними реструктуризації).
5. Заходи щодо відновлення платоспроможності (реструктуризація підприємства, перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, відчуження основних засобів, передача майна в оренду, скорочення чисельності працюючих тощо) і терміни їх здійснення.

6. Пропозиції щодо операційної реструктуризації, розрахунок необхідних коштів для реалізації заходів.

7. Пропозиції щодо заходів з фінансової реструктуризації та джерел фінансування:

7.1. Відстрочення боргів (скільки та якими кредиторами).

7.2. Прощення боргів (скільки та якими кредиторами).

7.3. Інші заходи з внутрішнього фінансування (мораторій на сплату боргів, продаж активів та обмін активів на борги).

7.4. Умови участі інвесторів і кредиторів у проведенні санації (набуття права власності на майно підприємства, розпорядження частиною його продукції, оренда майна підприємства, задоволення вимог кредиторів шляхом переведення боргу на інвесторів тощо).

7.5. Загальні результати заходів з фінансової реструктуризації (коли закінчується період реструктуризації, скільки боргів сплачено і коли).

8. Прогноз фінансових результатів для підприємства, що реструктуризується.

8.1. Прогноз прибутків та збитків на декілька років уперед.

8.2. Прогноз руху готівки на декілька років уперед.

8.3. Тривалі відносини з постачальниками, сплата податків та інших обов'язкових платежів до державного бюджету, виплата зарплати працівникам.

8.4. Структура підприємства-боржника після відновлення його платоспроможності.

9. Розрахунок необхідних коштів для реалізації заходів.

10. Очікувані наслідки виконання плану досудової санації.

До плану санації додаються такі документи:

– копія свідоцтва про державну реєстрацію підприємства, засвідчена в установленому порядку;

– копії установчих документів підприємства-боржника, засвідчені в установленому порядку;

– протокол зборів акціонерів (якщо такі проводилися);

– протокольне рішення правління та спостережної ради про схвалення плану досудової санації підприємства-боржника;

– експертна оцінка майна підприємства-боржника, яке передбачається реалізувати в процесі досудової санації;

– пакет документів податкової, фінансової та статистичної звітності за три останніх роки роботи підприємства-боржника та за останній звітний період, підписаних керівником підприємства-боржника і головним бухгалтером.

3. Структура плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків

Типовий план реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків є основним документом, згідно з яким органи управління господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, здійснюють реструктуризацію товариства. План повинен враховувати індивідуальні особливості конкретного товариства, щоб виконання заходів, передбачених планом, забезпечило можливість вирішення як наявних проблем у товаристві, так і створювало умови для його стабільної та ефективної роботи в подальшому. Він містить такі розділи:

1. Загальні положення.
2. Аналіз фінансового стану товариства.
3. Аналіз організаційної структури товариства.
4. Аналіз ринків збуту товарів, які випускаються товариством.
5. Заходи з реструктуризації товариства.
6. Прогноз соціально-економічних наслідків реструктуризації.

У розділі 1. Загальні положення висвітлюються *реквізити товариства* (повна та скорочена назва; код за ЄДРПОУ; місцезнаходження товариства; номери поточних рахунків, найменування та реквізити банків, які обслуговують товариство; номер і дата державної реєстрації товариства; організаційно-правова форма; класифікація за групою об'єктів приватизації; особливі ознаки товариства (монопольне становище на ринку продукції (робіт, послуг), стратегічне значення для економіки та безпеки держави тощо – за наявності)) та *загальна інформація про товариство* (основні види діяльності; основні види продукції (товарів, робіт, послуг); кількість працівників; дані про фінансові інвестиції, спільну діяльність, стосунки оренди, державне майно, що не увійшло до статутного фонду товариства; структура та характеристика статутного фонду (капіталу) товариства; інша інформація щодо діяльності товариства).

У другому розділі аналіз фінансового стану товариства здійснюється за останні три роки. Додаються копії форм фінансової та статистичної звітності, інших документів, які використані в процесі аналізу фінансового стану. Проводиться

структурний аналіз активів, пасивів та оцінка майнового стану товариства, у тому числі детальний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості товариства. Аналіз фінансових результатів діяльності товариства включає аналіз ліквідності товариства; аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) товариства; аналіз ділової активності товариства; аналіз рентабельності товариства; аналіз собівартості та рентабельності основних видів продукції; визначення точки беззбитковості при наявних закупівельних та відпускних цінах.

У разі потреби, яка визначається комісією з реструктуризації товариства, проводиться оцінка ринкової вартості активів товариства у відповідності до Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440, та Методики оцінки майна, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891, за трьома методичними підходами: витратним, доходним, порівняльним.

Загальний висновок за результатами аналізу фінансового стану товариства включає такі блоки: загальна оцінка фінансового стану та результатів діяльності товариства за період, що аналізується; динаміка змін фінансового стану за період, що аналізується; основні проблеми щодо фінансового стану товариства, які були виявлені в результаті фінансового аналізу.

Окремим підрозділом подаються рекомендації за результатами аналізу фінансового стану щодо змісту заходів з реструктуризації товариства.

Розділ 3. Аналіз організаційної структури товариства повинен містити:

3.1. Загальна характеристика організаційної структури товариства: схема діючої організаційної структури товариства; дані про межі, розмір, місце розташування земельної ділянки товариства та його структурних підрозділів; дані щодо ефективності діяльності структурних підрозділів товариства; наявність об'єктів загального користування; характеристика основного та допоміжного виробництва.

3.2. Загальна характеристика організаційної структури управління товариством: діюча організаційна структура управління товариством (схема), аналіз функцій управління, рівень механізації та автоматизації управлінських робіт:

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

а) інформаційно-технічна структура товариства: канали зв'язку; сервери; локальна мережа; кількість персональних комп'ютерів;

б) структура програмного забезпечення товариства в таких функціональних областях: виробниче планування та облік, конструкторська і технологічна підготовка виробництва, бухгалтерський та складський облік, кадри та заробітна плата, управління фінансами і бюджетування, документообіг.

3.3. Висновки щодо аналізу організаційної структури товариства та структури управління товариством та рекомендації щодо їх удосконалення: відповідність організаційної структури товариства його стратегії; необхідні зміни в організаційній структурі товариства; схема організаційної структури товариства, що пропонується; відповідність структури управління товариством стратегії товариства та необхідні зміни в організаційній структурі управління товариством; необхідні зміни в інформаційно-технічній структурі та структурі програмного забезпечення товариства; схема організаційної структури управління товариством, що пропонується.

Розділ 4. Аналіз ринків збуту товарів (робіт, послуг), які випускаються (надаються) товариством включає в себе такі підрозділи:

4.1. Інформація про продукцію товариства: основні види продукції, її технічні характеристики тощо; частка товариства на ринку основного виду продукції; патентоспроможність та авторські права; необхідність ліцензування діяльності; сфери використання продукції; види сервісного та післягарантійного обслуговування; основні показники якості продукції; обмеження щодо продажу; конкурентоспроможність (конкурентні переваги) тощо.

4.2. Аналіз виду економічної діяльності: ключові параметри привабливості виду економічної діяльності; аналіз характеру галузевої конкуренції; аналіз ринкової влади споживачів і постачальників; державне регулювання виду економічної діяльності; оцінка кон'юнктурних тенденцій та прогноз розвитку виду економічної діяльності.

4.3. Аналіз споживачів: характеристика споживачів; аналіз рівня задоволення потреб споживачів; аналіз каналів та процесу збуту продукції; аналіз створення доданої вартості в галузі,

оцінка прибутковості кожного етапу створення доданої вартості; основні тенденції споживання на ринку збуту.

4.4. Аналіз конкурентів: характеристика основних конкурентів; характеристика продукції конкурентів; характеристика обсягів продажів конкурентів; аналіз цінової політики основних конкурентів; аналіз можливості збільшення цін на ринку (спільно з конкурентами); рекламна політика конкурентів та стратегії просування продукції; визначення сильних та слабких сторін конкурентів; аналіз можливості створення горизонтальної та вертикальної інтеграції з метою отримання контролю над ринком збуту.

4.5. Прогноз розвитку ринку збуту товарів (робіт, послуг) та відповідні рекомендації щодо забезпечення збільшення обсягів збуту продукції (виконання робіт, надання послуг).

У п'ятому розділі визначаються заходи з реструктуризації товариства за результатами аналізу фінансового стану товариства, організаційної структури товариства, ринків збуту, висновків та пропозицій щодо вирішення проблем товариства.

Заходи з реструктуризації розробляються за напрямками:

1. Формування ефективної структури активів товариства шляхом здійснення заходів щодо його майна, у тому числі: продажу майна, незадіяного у виробничому процесі; списання майна; консервації майна; передання майна в оренду; передання об'єктів соціальної сфери до комунальної власності; передання майна в статутні фонди новостворюваних юридичних осіб; здійснення заходів щодо об'єктів незавершеного будівництва.

2. Удосконалення організаційної структури товариства та структури його управління за рахунок:

– створення дочірніх підприємств та юридичних осіб за участю інвесторів на базі майна товариства (виключно після повного погашення заборгованості із заробітної плати). Частка товариства у статутних фондах новостворюваних юридичних осіб повинна перевищувати 50 відсотків;

– створення нових структурних підрозділів для забезпечення ефективного управління виробничим процесом на товаристві;

– реорганізації або ліквідації підрозділів в існуючій організаційній структурі;

– реорганізації дочірніх підприємств;

– удосконалення організаційної структури управління товариства;

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

- оптимізації кількісного складу працівників товариства;
- інших заходів.

3. Реалізація заходів щодо погашення кредиторської заборгованості та заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості, у тому числі: списання заборгованості з простроченим терміном позивної давності, відповідно до чинного законодавства; реструктуризація заборгованості перед основними кредиторами; зниження вартості кредитного фінансування; інші заходи.

4. Упорядкування документів щодо прав товариства на землекористування: продаж земельних ділянок; передання земельних ділянок в оренду; передання земельних ділянок, які не використовуються у виробничій діяльності, органам місцевого самоврядування; інші заходи.

5. Реорганізація товариства (злиття, приєднання, поділ, перетворення): обґрунтування доцільності проведення реорганізації; бізнес-план проведення реорганізації товариства.

У разі прийняття рішення про проведення досудової санації товариства заходи з досудової санації здійснюються з урахуванням обмежень, зазначених у статті 140 Закону України «Про Державну програму приватизації».

Розділ 6. Прогноз соціально-економічних наслідків реструктуризації повинен бути розроблений за такими напрямками:

а) витрати на розроблення плану та здійснення заходів, які будуть ним передбачені, у тому числі:

- на проведення експертної оцінки майна товариства, яке підлягає відчуженню, проведення конкурсів з його продажу;
- на підготовку об'єктів соціальної сфери для передання їх до комунальної власності;
- на розроблення проекту консервації об'єктів, впровадження заходів щодо їх консервації тощо;

б) збитки, пов'язані зі списанням майна, об'єктів незавершеного будівництва та проектно-вишукувальних робіт;

в) прогнозні показники економії коштів за рахунок здійснення заходів з реструктуризації;

г) прогнозні показники надходження коштів при реалізації заходів з реструктуризації;

г) прогноз соціально-економічних наслідків передання об'єктів соціальної сфери до комунальної власності, якщо передання передбачене планом;

д) напрями використання залучених від реалізації заходів з реструктуризації коштів;

е) очікувана динаміка погашення кредиторської та дебіторської заборгованостей товариства за рахунок впровадження заходів з реструктуризації;

є) прогноз зростання надходжень до бюджету у вигляді податків та зборів унаслідок проведення реструктуризації товариства;

ж) очікувані кількісні та якісні показники – результати реструктуризації товариства, такі як:

- розрахунок економічного ефекту від оптимізації структури майна товариства;

- розрахунок збільшення обсягів виробництва;

- розрахунок підвищення рентабельності товариства за рахунок здійснення заходів з реструктуризації;

- очікуваний чистий прибуток від фінансово-господарської діяльності товариства;

з) соціальні наслідки реструктуризації товариства:

- прогнозні показники збільшення (зменшення) кількості робочих місць на товаристві завдяки впровадженню заходів з реструктуризації;

- очікуване збільшення (зменшення) розміру заробітної плати працівників товариства внаслідок реалізації проекту реструктуризації;

- розрахунок терміну погашення простроченої заборгованості із виплати заробітної плати працівникам товариства тощо;

и) прогноз зростання ринкової вартості активів товариства внаслідок проведення реструктуризації

Як показав аналіз планів реструктуризації та досудової санації підприємств, соціальним наслідкам реструктуризації не приділяється необхідна увага, зазначені показники є не у всіх планах. Цей розділ плану має бути на особливому контролі профспілкового комітету, оскільки безпосередньо зачіпає інтереси працівників. План перед поданням його на затвердження повинен бути розглянутий органом, що представляє інтереси трудового колективу підприємства (профспілковим комітетом). У

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

разі прийняття рішення про проведення **досудової санації** товариства заходи з досудової санації здійснюються з урахуванням таких обмежень:

– забороняється відчужувати майно (необоротні активи), що належать підприємству, здійснювати операції з борговими вимогами та зобов'язаннями;

– забороняється приймати рішення про реорганізацію ВАТ (публічних товариств) шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення тощо.

4. Оцінка результативності виконання плану санації

Для оцінки якості виконання санаційних заходів використовують показник «результативність виконання плану санації», який розглядається як ступінь відповідності фактичного фінансового стану підприємства еталонному. Оцінку визначають на основі показника, який розраховується як відношення суми кількості відповідностей фактичних еталонним співвідношенням темпів зміни i -го та j -го показників до загальної суми еталонних співвідношень між темпами зміни i -го та j -го показників:

$$R = \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n v_{ij}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |e_{ij}|} \quad (\text{част.од.}), \quad (1)$$

де R – оцінка результативності виконання плану санації, част.од.;

e_{ij} – елемент матриці еталонних співвідношень між темпами зміни i -го та j -го показників, знач.;

v_{ij} – елемент матриці, що показує відповідність фактичного та еталонного співвідношень між темпами зміни показників, знач.

Окрім розрахунку інтегрального показника, модель моніторингу оцінює ступінь впливу часткових показників на зниження результативності в окремий період. А саме:

а) оцінка впливу кожного фактора на зміну показника результативності ($\Delta R(p_i)$):

$$\Delta R(p_i) = \frac{\sum_{j=1}^n v_{ij}^{36} - \sum_{j=1}^n v_{ij}^{\delta}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |e_{ij}|} \quad (\text{част.од.}), \quad (2)$$

де v_{ij}^{36} – елемент матриці, що виражає відповідність фактичного і еталонного співвідношень темпів зміни показників у звітному періоді, знач.;

v_{ij}^{δ} – елемент матриці, що виражає відповідність фактичного і еталонного співвідношень темпів зміни показників у базовому періоді, знач.;

б) оцінка зниження результативності виконання плану санації у відповідний період під впливом i -го показника ($R^*(p_i)$):

$$R^*(p_i) = \frac{\sum_{j=1}^n h_{ij}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |e_{ij}|} \quad (\text{част.од.}),$$

де h_{ij} – елемент матриці, що показує невідповідність фактичного та еталонного співвідношень між темпами зміни показників, знач.;

в) оцінка ступеня впливу i -го показника на зниження оцінки результативності в окремий період (β_i):

$$\beta_i = \frac{R^*(p_i)}{\sum_{i=1}^n R^*(p_i)} \times 100 \quad (\%). \quad (3)$$

Спостереження за динамікою показника результативності виконання плану санації та результатами факторного аналізу дозволяють здійснювати ефективний контроль за процесом оздоровлення, вчасно вносити зміни для забезпечення результативної санації.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Вкажіть умови плану санації.
2. Визначіть заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, які висвітлюють у плані санації.
3. Охарактеризуйте термін відновлення платоспроможності боржника.
4. Які рішення може прийняти комітет кредиторів за умови подання йому плану санації.
5. Вкажіть основні повноваження комітету кредиторів у процедурі розгляду плану санації.
6. Вкажіть основні повноваження господарського суду у процедурі розгляду плану санації.
7. Вкажіть основні повноваження керуючого санацією у процедурі розгляду плану санації.
8. В який термін затверджують розроблений план досудової санації?
9. Назвіть основні розділи плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків.
10. Які питання повинен включати 1 розділ «Попередня історія» плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків.
11. Які питання повинен включати розділ 4 «Структура боргу» плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків.
12. Які питання повинен включати розділ 5 «Заходи щодо відновлення платоспроможності та терміни їх здійснення» плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків.

13. Які питання повинен включати розділ 7 «Пропозиції щодо заходів з фінансової реструктуризації та джерел фінансування» плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків.

14. Які питання повинен включати розділ 8 «Прогноз фінансових результатів для підприємства, що реструктуризується» плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків.

15. Охарактеризуйте типовий план реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків.

16. Визначіть особливості наведення інформації в розділу 1 «Загальні положення» плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків.

17. Визначіть особливості наведення інформації в розділ 2 «Аналіз фінансового стану товариства» плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків.

18. Визначіть особливості наведення інформації в розділ 3 «Аналіз організаційної структури товариства» плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків.

19. Визначіть особливості наведення інформації в розділ 4 «Аналіз ринків збуту товарів, які випускаються товариством» плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків.

20. Визначіть особливості наведення інформації в розділ 5 «Заходи з реструктуризації товариства» плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків.

21. Визначіть особливості наведення інформації в розділ 6 «Прогноз соціально-економічних наслідків реструктуризації» плану реструктуризації та досудової санації господарських

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків.

22. Вкажіть інтегрований та часткові показники, які використовуються для оціни результативності плану санації.

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Платоспроможність вважається відновленою за відсутності ознак банкрутства.

2. Інвестор (інвестори) за умови виконання зобов'язань, передбачених планом санації, не може набувати прав власності на майно боржника відповідно до законодавства та плану санації.

3. Схвалений комітетом кредиторів план санації та протокол засідання комітету кредиторів подаються керуючим санацією в господарський суд на затвердження не пізніше семи днів з дня проведення засідання комітету кредиторів.

4. У разі прийняття рішення про проведення досудової санації товариства заходи з досудової санації здійснюються з урахуванням обмежень щодо відчуження майна та прийняття рішення про реорганізацію ВАТ (публічних товариств) шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення тощо.

5. Спостереження за динамікою показника результативності виконання плану санації та результатами факторного аналізу дозволяють здійснювати ефективний контроль за процесом оздоровлення, вчасно вносити зміни для забезпечення результативної санації.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

1. Протягом _____ місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією зобов'язаний подати комітету кредиторів для схвалення план санації боржника.

2. План санації розглядається комітетом кредиторів, який скликається керуючим санацією в _____ строк з дня винесення господарським судом ухвали про санацію.

3. Для оцінки якості виконання санаційних заходів використовують показник «результативність виконання плану

санації», який розглядається як ступінь відповідності фактичного фінансового стану підприємства _____.

4. План повинен враховувати _____ особливості конкретного товариства, щоб виконання заходів, передбачених планом, забезпечило можливість вирішення як наявних проблем в товаристві, так і створювало умови для його стабільної та ефективної роботи в подальшому.

5. Для розроблення плану досудової санації наказом ФДМУ утворюється робоча група на чолі з керівником підприємства-боржника, до складу якої входять уповноважена особа з управління корпоративними правами держави в товаристві, представники _____, органу, уповноваженого управляти державним майном до прийняття рішення про приватизацію, підприємства та місцевої адміністрації, крім того, можуть залучатися кредитори, за їх згодою.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. З дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією зобов'язаний подати комітету кредиторів для схвалення план санації боржника протягом:

- 1) двох місяців;
- 2) трьох місяців;
- 3) чотирьох місяців;
- 4) одного місяця;
- 5) п'ятнадцяти днів.

2. План санації може містити такі умови:

- 1) виконання зобов'язань боржника третіми особами;
- 2) обмін вимог кредиторів на активи боржника та (або) його корпоративні права;
- 3) задоволення вимог кредиторів іншим способом, що не суперечить закону;
- 4) 2 і 3;
- 5) 1, 2, 3.

3. Заходами щодо відновлення платоспроможності боржника, які містять план санації, можуть бути:

- 1) реструктуризація підприємства, перепрофілювання та закриття нерентабельних виробництв;
- 2) відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення (списання) частини боргів, про що укладається мирова угода;

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

- 3) продаж частини майна боржника;
  - 4) 1, 2, 3;
  - 5) 2, 3.
4. Відновлення платоспроможності боржника може тривати:
- 1) 1 місяць;
  - 2) 12 місяців;
  - 3) від 1 до 12 місяців;
  - 4) 2 роки;
  - 5) 3 роки.
5. План санації вважається схваленим, якщо на засіданні комітету кредиторів таке рішення було підтримано:
- 1) половиною голосів кредиторів - членів комітету кредиторів;
  - 2) більш як половиною голосів кредиторів - членів комітету кредиторів;
  - 3) 30 % голосів кредиторів - членів комітету кредиторів;
  - 4) 20 % голосів кредиторів - членів комітету кредиторів;
  - 5) 45 % голосів кредиторів - членів комітету кредиторів.
6. Комітет кредиторів щодо плану санації може прийняти одне з таких рішень:
- 1) схвалити план санації та подати його на затвердження господарського суду;
  - 2) відхилити план санації і звернутися до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
  - 3) відхилити план санації, звернутися до господарського суду з клопотанням про звільнення керуючого санацією від виконання ним обов'язків та про призначення нового керуючого санацією;
  - 4) 1, 2, 3;
  - 5) 2, 3.
7. Схвалений комітетом кредиторів план санації та протокол засідання комітету кредиторів подаються в господарський суд на затвердження:
- 1) комітетом кредиторів;
  - 2) власником підприємства;
  - 3) керуючим санацією;
  - 4) головним бухгалтером;
  - 5) фінансовим директором.
8. Затверджує плану санації боржника у судовому процесі:

- 1) комітет кредиторів;
  - 2) керуючий санацією;
  - 3) господарський суд;
  - 4) адміністративний суд;
  - 5) апеляційний суд.
9. Схвалений комітетом кредиторів план санації та протокол засідання комітету кредиторів подаються керуючим санацією в господарський суд на затвердження не пізніше:
- 1) п'яти днів з дня проведення засідання комітету кредиторів;
  - 2) десяти днів з дня проведення засідання комітету кредиторів;
  - 3) одного місяця з дня проведення засідання комітету кредиторів;
  - 4) 3 місяців з дня проведення засідання комітету кредиторів;
  - 5) 2 місяців з дня проведення засідання комітету кредиторів.
10. Схвалює план санації боржника у судовому процесі:
- 1) комітет кредиторів;
  - 2) керуючий санацією;
  - 3) господарський суд;
  - 4) адміністративний суд;
  - 5) апеляційний суд.
11. Для розроблення плану досудової санації на підприємстві утворюється робоча група на чолі з:
- 1) власником підприємства;
  - 2) керівником підприємства;
  - 3) кредитором;
  - 4) інвестором;
  - 5) ФДМУ.
12. План досудової санації розробляється у:
- 1) двох місячний термін з дня прийняття рішення щодо її проведення і подається на затвердження уповноваженому органу;
  - 2) трьох місячний термін з дня прийняття рішення щодо її проведення і подається на затвердження уповноваженому органу;
  - 3) місячний термін з дня прийняття рішення щодо її проведення і подається на затвердження уповноваженому органу;

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

- 4) чотирьох місячний термін з дня прийняття рішення щодо її проведення і подається на затвердження уповноваженому органів;
  - 5) 25 днів з дня прийняття рішення щодо її проведення і подається на затвердження уповноваженому органів.
13. До заходів щодо відновлення платоспроможності підприємства належать:
- 1) переоформлення довготермінових кредитів у короткотермінові;
  - 2) збільшення чисельності працюючих;
  - 3) оренда майна підприємства;
  - 4) передача майна в оренду;
  - 5) купівля основних засобів.
14. У розділі «Попередня історія (оглядово)» плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків повинна міститись така інформація:
- 1) коротка історія, реквізити підприємства. Інформація про власників акцій. Організаційна структура, наявність дочірніх підприємств, філій, представництв та інших відокремлених структурних підрозділів, правовий статус майна цих підрозділів, керівники основних структурних підрозділів. Короткий огляд продукції, цін та ринків. Фінансово-майновий стан підприємства-боржника за останній звітний період. Мета реструктуризації;
  - 2) прогноз прибутків та збитків на декілька років уперед. Прогноз руху готівки на декілька років уперед. Тривалі відносини з постачальниками, сплата податків та інших обов'язкових платежів до державного бюджету, виплата зарплати працівникам. Структура підприємства-боржника після відновлення його платоспроможності;
  - 3) загальна сума боргу та кількість кредиторів. Структура зростання кредиторської заборгованості поквартально (наскільки застарілими є борги). Черговість виплати боргів кредиторам. Сума боргів важливим і неважливим постачальникам. Ставлення важливих постачальників (їхня готовність до співпраці та можливість підтримки ними реструктуризації);

- 4) реструктуризація підприємства, перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, відчуження основних засобів, передача майна в оренду, скорочення чисельності працюючих тощо;
- 5) відстрочення боргів (скільки та якими кредиторами). Прощення боргів (скільки та якими кредиторами). Інші заходи з внутрішнього фінансування (мораторій на сплату боргів, продаж активів та обмін активів на борги). Умови участі інвесторів і кредиторів у проведенні санації (набуття права власності на майно підприємства, розпорядження частиною його продукції, оренда майна підприємства, задоволення вимог кредиторів шляхом переведення боргу на інвесторів тощо). Загальні результати заходів з фінансової реструктуризації (коли закінчується період реструктуризації, скільки боргів сплачено і коли).

15. У розділі «Заходи щодо відновлення платоспроможності» плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків повинна міститись така інформація:

- 1) коротка історія, реквізити підприємства. Інформація про власників акцій. Організаційна структура, наявність дочірніх підприємств, філій, представництв та інших відокремлених структурних підрозділів, правовий статус майна цих підрозділів, керівники основних структурних підрозділів. Короткий огляд продукції, цін та ринків. Фінансово-майновий стан підприємства-боржника за останній звітний період. Мета реструктуризації;
- 2) прогноз прибутків та збитків на декілька років уперед. Прогноз руху готівки на декілька років уперед. Тривалі відносини з постачальниками, сплата податків та інших обов'язкових платежів до державного бюджету, виплата зарплати працівникам. Структура підприємства-боржника після відновлення його платоспроможності;
- 3) загальна сума боргу та кількість кредиторів. Структура зростання кредиторської заборгованості поквартально (наскільки застарілими є борги). Черговість виплати боргів кредиторам. Сума боргів важливим і неважливим постачальникам. Ставлення важливих постачальників

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

- (їхня готовність до співпраці та можливість підтримки ними реструктуризації);
- 4) реструктуризація підприємства, перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, відчуження основних засобів, передача майна в оренду, скорочення чисельності працюючих тощо;
  - 5) відстрочення боргів (скільки та якими кредиторами). Прощення боргів (скільки та якими кредиторами). Інші заходи з внутрішнього фінансування (мораторій на сплату боргів, продаж активів та обмін активів на борги). Умови участі інвесторів і кредиторів у проведенні санації (набуття права власності на майно підприємства, розпорядження частиною його продукції, оренда майна підприємства, задоволення вимог кредиторів шляхом переведення боргу на інвесторів тощо). Загальні результати заходів з фінансової реструктуризації (коли закінчується період реструктуризації, скільки боргів сплачено і коли).
16. У розділі «Пропозиції щодо заходів з фінансової реструктуризації та джерел фінансування» плану досудової санації державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 25 відсотків повинна міститись така інформація:
- 1) коротка історія, реквізити підприємства. Інформація про власників акцій. Організаційна структура, наявність дочірніх підприємств, філій, представництв та інших відокремлених структурних підрозділів, правовий статус майна цих підрозділів, керівники основних структурних підрозділів. Короткий огляд продукції, цін та ринків. Фінансово-майновий стан підприємства-боржника за останній звітний період. Мета реструктуризації;
  - 2) прогноз прибутків та збитків на декілька років уперед. Прогноз руху готівки на декілька років уперед. Тривалі відносини з постачальниками, сплата податків та інших обов'язкових платежів до державного бюджету, виплата зарплати працівникам. Структура підприємства-боржника після відновлення його платоспроможності;
  - 3) загальна сума боргу та кількість кредиторів. Структура зростання кредиторської заборгованості поквартально

- (наскільки застарілими є борги). Черговість виплати боргів кредиторам. Сума боргів важливим і неважливим постачальникам. Ставлення важливих постачальників (їхня готовність до співпраці та можливість підтримки ними реструктуризації);
- 4) реструктуризація підприємства, перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, відчуження основних засобів, передача майна в оренду, скорочення чисельності працюючих тощо;
  - 5) відстрочення боргів (скільки та якими кредиторами). Прощення боргів (скільки та якими кредиторами). Інші заходи з внутрішнього фінансування (мораторій на сплату боргів, продаж активів та обмін активів на борги). Умови участі інвесторів і кредиторів у проведенні санації (набуття права власності на майно підприємства, розпорядження частиною його продукції, оренда майна підприємства, задоволення вимог кредиторів шляхом переведення боргу на інвесторів тощо). Загальні результати заходів з фінансової реструктуризації (коли закінчується період реструктуризації, скільки боргів сплачено і коли).
17. Типовий план реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більш ніж 50 відсотків складається з:
- 1) 10 розділів;
  - 2) 6 розділів;
  - 3) 5 розділів;
  - 4) 8 розділів;
  - 5) 9 розділів.
18. У разі прийняття рішення про проведення досудової санації товариства заходи з досудової санації здійснюються з урахуванням деяких обмежень, а саме забороняється:
- 1) відчужувати майно (необоротні активи), що належать підприємству, здійснювати операції з борговими вимогами та зобов'язаннями;
  - 2) приймати рішення про реорганізацію ВАТ (публічних товариств) шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення тощо;
  - 3) 1, 2;
  - 4) збільшувати обсяги виробництва;

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

- 5) залучати кредитні ресурси.
19. До соціальних наслідків реструктуризації товариства належать:
- 1) прогнозні показники збільшення (зменшення) кількості робочих місць на товаристві завдяки впровадженню заходів з реструктуризації;
  - 2) розрахунок економічного ефекту від оптимізації структури майна товариства;
  - 3) розрахунок збільшення обсягів виробництва;
  - 4) прогноз зростання надходжень до бюджету у вигляді податків та зборів унаслідок проведення реструктуризації товариства;
  - 5) очікувана динаміка погашення кредиторської та дебіторської заборгованостей товариства за рахунок впровадження заходів з реструктуризації.
20. Для оцінки якості виконання санаційних заходів використовують:
- 1) рентабельність виробництва;
  - 2) показник «результативність виконання плану санації»;
  - 3) показники ліквідності;
  - 4) коефіцієнт Бівера;
  - 5) показники фінансової стійкості.

Навчальні завдання

Виконайте ситуаційну вправу:

1. Розробити перший та другий розділ Плану досудової санації господарських товариств з часткою державної власності більш ніж 25 %.
2. Розробити четвертий та п'ятий розділ Плану досудової санації господарських товариств з часткою державної власності більш ніж 25 %.
3. Розробити сьомий та восьмий розділ Плану досудової санації господарських товариств з часткою державної власності більш ніж 25 %.

Методичне пояснення до ситуаційної вправи

Студент може самостійно вибрати підприємство або використати приклад, запропонований у посібнику. За умов відсутності даних, порібних для розробки плану санації, їх необхідно самостійно написати та обґрунтувати свої припущення.

Волинське державне лісогосподарське об'єднання «Волиньліс»

Провідною у структурі лісовиробничого комплексу Волинської області є деревообробна галузь, на яку щорічно припадає близько 60 відсотків валового випуску його продукції. До цієї галузі входять лісопиляння, первинна деревообробка (виробництво столярних виробів, тари, паркету, будівельних деталей), фанерна і меблева промисловості. Деревообробкою в області займається ряд спеціалізованих підприємств (деревообробні комбінати і заводи, меблеві фабрики і комбінати, малі підприємства), комплексних лісових підприємств державної (входять до об'єднання «Волиньліс») і колективної (підпорядковані управлінню агропромислового комплексу) форм власності, підприємства інших галузей, які мають у своєму складі деревообробні підрозділи.

Основними напрямками діяльності підприємств об'єднання «Волиньліс» є:

- ведення лісового господарства на основі підвищення продуктивності прийнятих лісів;
- проведення комплексної переробки лісосировини і побічної продукції;
- надання послуг стороннім підприємствам і організаціям та громадянам з питань лісового господарства та переробки лісосировини;
- виробництво, переробка і реалізація сільськогосподарської продукції, включаючи продукцію, на виробництво і реалізацію якої потрібен спеціальний дозвіл (ліцензія), при наявності такого дозволу;
- проведення комплексу науково-технічних заходів;
- охорона лісового і земельного фондів;
- комерційна діяльність;
- інші види діяльності, що не суперечать чинному законодавству.

До складу державного лісогосподарського об'єднання «Волиньліс» входять 14 держлісгоспів і чотири мисливських господарства. Загальна організаційна структура управління об'єднання представлена на рисунку 3.1.

Всього підприємства «Волиньлісу» випускають понад 160 видів продукції (у тому числі – 100 консервної), що реалізується

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

як на внутрішньому ринку, так і експортується у 10 країн, зокрема в Німеччину, Угорщину, Францію, Литву.

Для характеристики виробничо-господарської діяльності, якості і ефективності використання підприємством матеріальних, трудових і фінансових ресурсів здійсимо аналіз основних техніко-економічних показників діяльності об'єднання за 2006–2008 роки (табл. 3.1, 3.2, 3.3).

Рис. 3.1. Загальна організаційна структура управління об'єднання «Волиньліс»

Таблиця 3.1.
Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ДЛГО «Волиньліс» за 2006–2008 рр

Показник	Одиниця виміру	Фактичне значення за роками			Абсолютне відхилення	
		2006	2007	2008	2007/2006	2008/2007
1	2	3	4	5	6	7
Вартість майна	тис. грн	73682,8	75162,2	74580,8	+1479,4	- 581,4

Продовж.табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7
Обсяг виробництва у діючих цінах	тис. грн	68546,3	74298	94588,9	+5751,7	+20290,9
Виробнича собівартість	тис. грн	55414,6	60919,6	80548,3	+5505	+19628,7
Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах	тис. грн	65192,1	71263,1	90927,9	+6071	+19664,8
Собівартість реалізованої продукції	тис. грн	45042,5	47387,5	59419,3	+2345	+12031,8
Валовий прибуток (збиток)	тис. грн	13529,4	17304,5	23243,4	+3775,1	+5938,9
Чистий прибуток (збиток)	тис. грн	1080,5	740,1	1626,5	- 340,4	+886,4
Рентабельність виробництва	%	24,4	28,4	24,6	+4,0	- 3,8
Середньоспиксова чисельність працюючих	чол.	5923	5200	5351	- 723	+151
Фонд оплати праці	тис. грн	15950,8	17707,7	26935,3	+1756,9	+9227,6
Продуктивність праці	тис. грн	11,6	14,3	17,8	+2,7	+3,5
Дебіторська заборгованість	тис. грн	9823,9	11997,2	6413,1	+2173,3	- 5584,1
Кредиторська	тис. грн	25847,4	27284,9	25764,5	+1437,5	- 1520,4

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

заборгованість					
----------------	--	--	--	--	--

Таблиця 3.2.
Основні фінансово-економічні показники та коефіцієнти об'єднання «Волиньліс» за 2006–2008 роки

Показник	Нормативне значення	Фактичне значення за роками		
		2006	2007	2008
1	2	3	4	5
Коефіцієнт покриття	> 1	0,91	0,89	0,73
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	0,006	0,015	0,013
Проміжний коефіцієнт ліквідності	> 0,7	0,44	0,52	0,28
Коефіцієнт загальної ліквідності	> 2	0,91	0,91	0,74
Коефіцієнт платоспроможності	> 1	1,84	1,74	1,88
Коефіцієнт маневреності	> 0,4	0,43	0,45	0,37

Продовж.табл. 3.2

1	2	3	4	5
Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,65	0,63	0,65
Коефіцієнт фінансової незалежності	> 1	0,8	0,79	0,69

Таблиця 3.3
Аналіз прибутковості об'єднання «Волиньліс» за 2006–2008 роки

Показники	Фактичне значення за роками			Абс. відхилення	
	2006	2007	2008	2007/ 2006	2008/ 2007
Валовий дохід, тис.грн.	65192,1	71263,1	90927,9	+6071	+19664,8
Податок на додану вартість, тис.грн	6655,7	6649,9	8313,8	- 5,8	+1663,9
Податок на додану вартість, у % до виручки	10,2	9,3	9,1	- 0,9	- 0,2
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	45042,5	47387,5	59419,3	+2345	+12031,8
Собівартість, у % до виручки	69,1	66,5	65,3	- 2,6	- 1,2
Прибуток (збиток) від реалізації, тис.грн	13529,4	17304,5	23243,4	+3731,8	+5969,1
Рівень рентабельності, %	20,8	24,3	25,6	+3,5	+1,3

Оскільки діяльність підприємства є прибутковою, то слід припустити, що підприємство є неплатоспроможним і потребує розробки плану санації. Слід мати на увазі, що при побудові 1 розділу плану санації наводиться коротка історія, реквізити підприємства; інформація про власників акцій; організаційна структура, наявність дочірніх підприємств, філій, представництв та інших відокремлених структурних підрозділів, правовий статус майна цих підрозділів, керівники основних структурних підрозділів; короткий огляд продукції, цін та ринків; фінансово-майновий стан підприємства-боржника за останній звітний період; мета реструктуризації.

Побудова 4 розділу вимагає наведення такої інформації: загальна сума боргу та кількість кредиторів; структура зростання кредиторської заборгованості поквартально (наскільки застарілими є борги); черговість виплати боргів кредиторам; сума боргів важливим і неважливим постачальникам; ставлення важливих постачальників (їхня готовність до співпраці та можливість підтримки ними реструктуризації).

У 5 розділі висвітлюється інформація про реструктуризацію підприємства, перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, відчуження основних засобів, передача майна в оренду, скорочення чисельності працюючих тощо.

У 7 розділі подається відстрочення боргів (скільки та якими кредиторами); прощення боргів (скільки та якими кредиторами); інші заходи з внутрішнього фінансування (мораторій на сплату боргів, продаж активів та обмін активів на борги); умови участі інвесторів і кредиторів у проведенні санації (набуття права власності на майно підприємства, розпорядження частиною його продукції, оренда майна підприємства, задоволення вимог кредиторів шляхом переведення боргу на інвесторів тощо); загальні результати заходів з фінансової реструктуризації (коли закінчується період реструктуризації, скільки боргів сплачено і коли).

8 розділ містить інформацію про прогноз прибутків та збитків на декілька років уперед; прогноз руху готівки на декілька років уперед; тривалі відносини з постачальниками, сплата податків та інших обов'язкових платежів до державного бюджету, виплата зарплати працівникам; структуру підприємства-боржника після відновлення його платоспроможності.

Тема 3. Складання та узгодження плану фінансової санації підприємств

ТЕМА 4. ДОСУДОВА САНАЦІЯ

1. Поняття досудової санації
2. Досудова санація державних підприємств
3. Досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію

Основні терміни і поняття: досудова санація, уповноважений орган, керуючий санацією, кредитори, план досудової санації.

Рекомендована література: [20, т. 7]; [56, р. 5]; [34, р. 1]; [3]; [31]; [7].

1. Поняття досудової санації

Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємницької діяльності в Господарському кодексі України та в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» називаються досудовою санацією [7].

Поняття досудової санації міститься у ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», якою вона визначається як «...система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство...».

Основними ознаками, що відрізняють процедуру досудової санації від санації, що проводиться в межах судової процедури банкрутства, за українським законодавством є:

- 1) час здійснення санаційних заходів – до чи після порушення провадження у справі про банкрутство боржника;
- 2) відмінність у застосуванні санаційних заходів.

Із змісту визначення випливає, що метою процедури досудової санації є здійснення системи заходів щодо відновлення платоспроможності боржника і запобігання його банкрутству, при цьому спектр можливих дій зацікавлених у долі боржника осіб у процедурі досудової санації не деталізовано.

Зацікавленими особами відповідно до Господарського кодексу України можуть бути вжиті будь-які заходи, які хоч і не передбачені законом, але відповідатимуть загальним засобам та змісту законодавства.

Іншими словами, результатом проведення заходів досудової санації, єдиною вимогою до яких є відповідність їх чинному законодавству, має бути усунення ознак неплатоспроможності суб'єкта господарювання.

Практичне значення такого висновку полягає в тому, що критерієм успішного завершення заходів досудової санації має бути встановлення факту відсутності в підприємства заборгованості за грошовими зобов'язаннями перед кредиторами (без врахування пені та штрафів), заборгованості перед працівниками та у сплаті податків, зборів (обов'язкових платежів), прострочених більше трьох місяців.

Термін «санація» походить від латинського «sanare» – оздоровлення, лікування. Справа про банкрутство буде порушуватися господарським судом тоді, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітних плат. Тобто, досудова санація має визнаватися успішно проведеною за умови, що поточна сукупна заборгованість за безспірними вимогами кредиторів знижена до рівня, що не перевищує трьохсот мінімальних розмірів заробітних плат. У свою чергу, це означатиме, що заходи досудової санації своїм результатом можуть мати лише тимчасове поліпшення фінансового стану боржника і при цьому вважатися успішно реалізованими. Такий висновок певною мірою вступає в протиріччя з метою проведення досудової санації, сформульованою, як «... відновлення платоспроможності боржника...», але, очевидно, має право на існування.

Засновниками (учасниками) боржника – юридичної особи є власник майна, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які в межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів для запобігання банкрутству підприємства-боржника.

Заходи досудової санації мають застосовуватися як органами влади, що таким чином мають реалізовувати суспільний інтерес у відновленні платоспроможності боржника, так і іншими особами, безпосередньо відповідальними за його долю, і в першу чергу – засновниками (учасниками) боржника – юридичної особи, власником майна унітарного підприємства, кредиторами боржника або іншими зацікавленими особами.

Отже, підставою застосування заходів досудової санації має бути спеціальна угода, яка укладається для надання боржнику фінансової допомоги і регламентації його взаємовідносин з інвестором у ході досудової санації та після її завершення.

Додаткові умови проведення досудової санації державних підприємств полягають у тому, що досудова санація державних підприємств провадиться за рахунок коштів державних підприємств та інших джерел фінансування. Обсяг коштів для проведення досудової санації державних підприємств за рахунок коштів Державного бюджету України щорічно встановлюється законом про Державний бюджет України.

Умови проведення досудової санації державних підприємств за рахунок інших джерел фінансування повинні погоджувати з органом, уповноваженим управляти майном боржника, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Зважаючи на те, що в українському законодавстві про банкрутство, згідно з суспільним інтересом у цій сфері правовідносин, основний наголос ставиться на відновленні платоспроможності боржника, а судові процедури банкрутства розглядаються переважно як засіб справедливого задоволення вимог кредиторів, видається цілком доречним більш повно реалізувати задекларовану в назві закону систему пріоритетів, поширивши сферу його дії на регламентацію правовідносин позасудового врегулювання неплатоспроможності суб'єктів господарського обігу.

2. Досудова санація державних підприємств

Ініціатива щодо проведення досудової санації державних підприємств може виходити від уповноважених органів, підприємств, кредиторів або інших осіб [31].

Пропозиції щодо проведення досудової санації подаються уповноваженому органу. Уповноважений орган у разі

виявлення ознак неплатоспроможності підприємства приймає рішення про проведення досудової санації.

Керівник підприємства про рішення щодо проведення досудової санації повідомляє кредиторів у п'ятиденний термін з дня його отримання. Термін проведення досудової санації не повинен перевищувати 12 місяців. В окремих випадках уповноважений орган може продовжити термін, але не більше ніж на 6 місяців. Керівники підприємств несуть відповідальність згідно із законодавством за достовірність інформації, що подається уповноваженому органу.

Уповноважений орган у місячний термін розглядає та затверджує або відхиляє поданий підприємством план досудової санації. Рішення про відхилення плану досудової санації приймається уповноваженим органом, якщо запропоновані заходи не забезпечують відновлення платоспроможності підприємства.

У разі коли витрати на реалізацію заходів, передбачених планом досудової санації, пропонується фінансувати за рахунок коштів державного бюджету, пропозиції про включення відповідних видатків до проекту державного бюджету на планований рік подаються Міністерству фінансів України та Міністерству економіки України.

Заходи, пов'язані із відчуженням основних засобів, передачею структурних підрозділів підприємств та нерухомого майна в оренду, погоджуються з Фондом державного майна України в установленому порядку.

3. Досудова санація господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію

Досудова санація – це система заходів щодо відновлення платоспроможності підприємства-боржника, які здійснюються Фондом державного майна України (ФДМУ) з метою запобігання його банкрутству до початку порушення провадження у справі про банкрутство.

Управління банкрутства, санації та реструктуризації Департаменту з питань управління корпоративними правами держави у відкритих акціонерних товариствах (Управління банкрутства) разом з управлінням фінансового аналізу Департаменту з питань управління корпоративними правами

держави у відкритих акціонерних товариствах (Управління фінансового аналізу) щокварталу, після надходження фінансової звітності підприємств до ФДМУ, проводять її аналіз з метою виявлення ознак неплатоспроможності підприємств-боржників.

Аналіз неплатоспроможних підприємств-боржників, за поданням відділу з питань банкрутства та санації, розглядається на комісії по запобіганню банкрутству господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 %, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію (Комісія).

Рішення щодо проведення досудової санації підприємств-боржників приймається ФДМУ на підставі рішення Комісії, яка на своєму засіданні розглядає надані матеріали. Про прийняття рішення щодо досудової санації ФДМУ у п'ятиденний термін повідомляє керівника підприємства.

Про рішення щодо проведення досудової санації керівник повідомляє кредиторів підприємства у п'ятиденний термін з дня його отримання.

Досудова санація підприємств-боржників здійснюється шляхом:

- погашення боргів підприємства;
- переоформлення короткотермінових кредитів на довготермінові;
- випуску і розміщення цінних паперів з метою мобілізації фінансових ресурсів;
- продажу майна підприємства-боржника або передачі його в оренду;
- реструктуризації підприємства-боржника (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення).

Термін проведення досудової санації не повинен перевищувати 12 місяців. В окремих випадках ФДМУ може продовжити термін, але не більше ніж на 6 місяців.

Керівники підприємств згідно з чинним законодавством несуть відповідальність за достовірність інформації, що подається до ФДМУ.

План досудової санації розробляється на основі наказу ФДМУ робочою групою на чолі з керівником-боржника. Наданий для затвердження план санації попередньо, у десятиденний термін, розглядається в Управлінні банкрутства з метою визначення відповідності плану вимогам законодавчих та нормативних актів.

Якщо наданий план відповідає відповідним вимогам, то Управління банкрутства передає зазначений план до Управління фінансового аналізу для проведення аналізу заходів щодо відновлення платоспроможності підприємства-боржника. У тижневий термін Управління фінансового аналізу надає Управлінню банкрутства свої висновки з цих питань.

Управління банкрутства має право залучити до розгляду поданих матеріалів інші структурні підрозділи ФДМУ.

Після отримання висновків всіх співвиконавців Управління банкрутства готує матеріали стосовно затвердження плану досудової санації та подає їх на розгляд Комісії.

Рішення щодо затвердження планів досудової санації підприємств-боржників приймається ФДМУ на підставі рішення Комісії.

План досудової санації підприємства-боржника затверджується ФДМУ протягом одного місяця з дня подання на розгляд пакета документів, які додаються до плану досудової санації.

За результатами розгляду поданих документів ФДМУ може відмовити у затвердженні плану досудової санації у випадках, якщо:

- запропоновані заходи не забезпечують відновлення платоспроможності підприємства-боржника;
- надані документи не відповідають вимогам чинного законодавства України;
- виявлено недостовірні дані у документах, поданих разом з планом досудової санації;
- надано негативний висновок Комісії;
- положення плану досудової санації не відповідають галузевій специфіці підприємства-боржника та інтересам держави.

У разі, якщо витрати на реалізацію заходів, передбачених планом досудової санації, пропонується фінансувати за рахунок коштів державного бюджету, пропозиції про включення відповідних видатків до проекту державного бюджету на планований рік подаються до Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України.

За наявності недоліків або невідповідностей у поданому плані досудової санації ФДМУ письмово надає свої рекомендації робочій групі для доопрацювання.

Після внесення відповідних змін у план досудової санації та подання його до ФДМУ у десятиденний термін з дня отримання Фондом приймається рішення про затвердження плану досудової санації, про що керівник підприємства повідомляється письмово.

З метою здійснення контролю за реалізацією заходів, які передбачені планом досудової санації підприємств-боржників, відділом з питань банкрутства та санації ведеться облік погоджених планів досудової санації та щоквартальних звітів керуючих санацією про виконання планів досудової санації.

Щоквартальні звіти стосовно ходу виконання плану досудової санації, які подаються керуючим санацією до ФДМУ, у десятиденний термін з дня отримання аналізуються у відділі з питань банкрутства та санації та відділі фінансового аналізу і подаються до Комісії на розгляд.

Комісія розглядає щоквартальні звіти керуючого санацією разом з висновком відділу з питань банкрутства і приймає рішення про виконання (невиконання) плану санації.

У разі, якщо Комісією прийнято рішення про незадовільне виконання плану санації, нею може бути внесена пропозиція керівництву ФДМУ щодо життя необхідних заходів.

За п'ятнадцять днів до закінчення санації, а також за наявності підстав для дострокового припинення санації керуючий санацією подає до ФДМУ письмовий звіт про результати санації.

Звіт керуючого санацією повинен містити:

- 1) відомості про виконання заходів з усіх розділів затвердженого ФДМУ плану досудової санації;
- 2) баланс підприємства-боржника на останню звітну дату;
- 3) рахунок прибутків і збитків підприємства-боржника;
- 4) відомості про наявність у підприємства-боржника грошових коштів, які можуть бути спрямовані на задоволення вимог кредиторів боржника;
- 5) відомості про дебіторську заборгованість підприємства-боржника на дату подання звіту та про нереалізовані права підприємства-боржника;
- 6) інші відомості про можливості погашення незадоволених вимог кредиторів.

Наданий керуючим санацією звіт про результати санації у десятиденний термін розглядається у відділі з питань банкрутства та санації та відділі фінансового аналізу.

Після отримання висновків усіх співвиконавців відділ з питань банкрутства та санації готує і подає на розгляд Комісії аналіз звіту про результати досудової санації підприємства-боржника.

Комісія на своєму засіданні розглядає подані матеріали і приймає рішення про виконання (невиконання) плану санації. Це рішення є підставою про завершення досудової санації підприємства-боржника.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Що розуміють під поняттям «досудова санація»?
2. Охарактеризуйте ознаки досудової санації.
3. Назвіть критерії успішного завершення заходів досудової санації.
4. Що є підставою застосування заходів досудової санації?
5. Визначіть елементи проведення досудової санації державних підприємств.
6. Охарактеризуйте механізм затвердження плану досудової санації державних підприємств.
7. З яким органом погоджується відчуження майна та структурних підрозділів державного підприємства?
8. Назвіть джерела фінансування досудової санації державних підприємств.
9. Визначіть терміни проведення досудової санації державних підприємств.
10. Назвіть випадки відмови ФДМУ у затвердженні плану досудової санації господарських товариств з часткою державної власності більше 25 % та державних підприємств, що підлягають приватизації.
11. Охарактеризуйте шляхи здійснення досудової санації господарських товариств з часткою державної власності більше 25 % та державних підприємств, що підлягають приватизації.
12. Визначіть структуру звіту керуючого досудової санацією господарських товариств з часткою державної власності більше 25 % та державних підприємств, що підлягають приватизації.
13. Охарактеризуйте етапи досудової санації господарських товариств з часткою державної власності більше 25 % та державних підприємств, що підлягають приватизації.

14. Який порядок розробки плану досудової санації на основі наказу ФДМУ?

15. Вкажіть особливості прийняття рішення про затвердження планів досудової санації господарських товариств з часткою державної власності більше 25 % та державних підприємств, що підлягають приватизації.

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Критерієм успішного завершення заходів досудової санації має бути встановлення факту відсутності в підприємства заборгованості за грошовими зобов'язаннями перед кредиторами (без врахування пені та штрафів), заборгованості перед працівниками та у сплаті податків, зборів (обов'язкових платежів), прострочених більше трьох місяців.

2. Заходи досудової санації мають застосовуватися виключно органами влади, що таким чином мають реалізовувати суспільний інтерес у відновленні платоспроможності боржника, а не іншими особами, безпосередньо відповідальними за його долю, і в першу чергу – засновниками (учасниками) боржника – юридичної особи, власником майна унітарного підприємства, кредиторами боржника або іншими зацікавленими особами.

3. За результатами розгляду поданих документів в окремих випадках ФДМУ може затвердити план досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію якщо положення плану досудової санації не відповідають галузевій специфіці підприємства-боржника та інтересам держави.

4. З метою здійснення контролю за реалізацією заходів, які передбачені планом досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, відділом з питань банкрутства та санації ведеться облік погоджених планів досудової санації та щоквартальних звітів керуючих санацією про виконання планів досудової санації.

5. За п'ять днів до закінчення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує

25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, а також за наявності підстав для дострокового припинення санації керуючий санацією подає до ФДМУ письмовий звіт про результати санації.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

1. _____ санація – система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство.

2. Ініціатива щодо проведення досудової санації державних підприємств може виходити від уповноважених органів, підприємств, _____.

3. Термін проведення досудової санації не повинен перевищувати _____ місяців. В окремих випадках уповноважений орган може продовжити термін, але не більше ніж на _____ місяців.

4. Про прийняття рішення про проведення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію _____ у п'ятиденний термін повідомляє керівника підприємства.

5. План досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію розробляється на основі _____ ФДМУ робочою групою на чолі з керівником-боржника.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. Досудова санація – це:

- 1) система заходів щодо боржника, які може здійснювати власник майна боржника, інвестор з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство;

- 2) систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор, керуючий санацією з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства під час провадження у справі про банкрутство;
  - 3) заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства, які реалізуються з допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб і спрямованих на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації;
  - 4) це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому фінансової допомоги з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних), спрямованих на підтримку діяльності боржника і запобігання його банкрутству;
  - 5) заходи держави, фінансово-кредитних інститутів, спрямовані на запобігання банкрутству підприємств, фірм, компаній, поліпшення їх фінансового стану через реорганізацію, кредитування, оновлення асортименту та ін.
2. Метою процедури досудової санації є:
- 1) відновлення ділової активності;
  - 2) забезпечення ліквідності;
  - 3) підвищення рентабельності;
  - 4) відновлення платоспроможності боржника і запобігання його банкрутству;
  - 5) пришвидшення оборотності активів.
3. Критерієм успішного завершення заходів досудової санації має бути встановлення факту:
- 1) зменшення в підприємства заборгованості за грошовими зобов'язаннями перед кредиторами (без врахування пені та штрафів);
  - 2) відсутності в підприємства заборгованості за грошовими зобов'язаннями перед кредиторами (без врахування пені та штрафів);

- 3) відсутність заборгованості перед працівниками та у сплаті податків, зборів (обов'язкових платежів), прострочених більше трьох місяців;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 2,3.
4. Підставою застосування заходів досудової санації має бути:
- 1) спеціальна угода, яка укладається для надання боржнику фінансової допомоги і регламентації його взаємовідносин з інвестором;
  - 2) мирова угода;
  - 3) договір;
  - 4) акт виконаних робіт;
  - 5) фінансовий план.
5. Обсяг коштів для проведення досудової санації державних підприємств за рахунок коштів Державного бюджету України встановлюється:
- 1) Господарським кодексом України;
  - 2) Бюджетним кодексом України;
  - 3) Законом України про Державний бюджет України.
  - 4) Положенням про проведення досудової санації державних підприємств;
  - 5) немає правильної відповіді.
6. Досудова санація має визнаватися успішно проведеною тоді, коли внаслідок її проведення поточна сукупна заборгованість за безспірними вимогами кредиторів знижена до рівня, що не перевищує:
- 1) двохсот мінімальних розмірів заробітних плат;
  - 2) ста мінімальних розмірів заробітних плат;
  - 3) чотирьохсот мінімальних розмірів заробітних плат;
  - 4) трьохсот мінімальних розмірів заробітних плат;
  - 5) п'ятиста мінімальних неоподаткованих доходів громадян.
7. Ініціатива щодо проведення досудової санації державних підприємств може виходити від:
- 1) уповноважених органів;
  - 2) підприємств;
  - 3) кредиторів або інших осіб;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 1, 2, 3.
8. Термін проведення досудової санації державних підприємств в окремих випадках не повинен перевищувати:
- 1) 12 місяців;

- 2) 18 місяців;
  - 3) 20 місяців;
  - 4) 6 місяців;
  - 5) 25 місяців.
9. Уповноважений орган розглядає та затверджує або відхиляє поданий державним підприємством план досудової санації:
- 1) у двохтижневий термін;
  - 2) у місячний термін;
  - 3) у двохмісячний термін;
  - 4) у трьохмісячний термін;
  - 5) у чотирьохмісячний термін.
10. У разі коли витрати на реалізацію заходів, передбачених планом досудової санації державних підприємств, пропонується фінансувати за рахунок коштів державного бюджету, пропозиції про включення відповідних видатків до проекту державного бюджету на планований рік подаються:
- 1) Державному казначейству України;
  - 2) ДКЦПФР;
  - 3) Рахунковій палаті та Мінфіну;
  - 4) Мінфіну та Мінекономіки;
  - 5) Мінекономіки та Державному казначейству України.
11. Заходи, пов'язані із відчуженням основних засобів, передачею структурних підрозділів підприємств та нерухомого майна в оренду при досудовій санації державних підприємств, погоджуються з:
- 1) Фондом державного майна в установленому порядку.
  - 2) Мінфіном в установленому порядку;
  - 3) Мінекономіки в установленому порядку;
  - 4) Державним казначейством України в установленому порядку;
  - 5) Фінансовим управлінням в установленому порядку.
12. Аналіз неплатоспроможних підприємств-боржників з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію за поданням відділу з питань банкрутства та санації, розглядається на:
- 1) комісії по запобіганню банкрутству господарських товариств;
  - 2) керівником підприємства;
  - 3) власником підприємства;

- 4) ФДМУ;
  - 5) Управлінням банкрутства, санації та реструктуризації Департаменту з питань управління корпоративними правами держави у відкритих акціонерних товариствах.
13. План досудової санації підприємств-боржників з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію розробляється на основі наказу ФДМУ:
- 1) керівником підприємства;
  - 2) власником підприємства;
  - 3) працівниками ФДМУ;
  - 4) робочою групою на чолі з керівником-боржника;
  - 5) Управлінням банкрутства, санації та реструктуризації Департаменту з питань управління корпоративними правами держави у відкритих акціонерних товариствах.
14. Рішення щодо затвердження планів досудової санації підприємств-боржників з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію приймається ФДМУ на підставі:
- 1) рішення ФДМУ;
  - 2) рішення управління банкрутства, санації та реструктуризації Департаменту з питань управління корпоративними правами держави у відкритих акціонерних товариствах;
  - 3) рішення комісії по запобіганню банкрутству господарських товариств;
  - 4) рішення власника;
  - 5) рішення персоналу підприємства.
15. План досудової санації підприємства-боржника з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію затверджується ФДМУ протягом одного місяця:
- 1) з дня подання на розгляд пакета документів, які додаються до плану досудової санації;
  - 2) з прийняттям рішення про затвердження плану досудової санації;
  - 3) після затвердження документів, які подаються до плану досудової санації;
  - 4) до затвердження документів, які подаються до плану досудової санації;

- 5) з дня затвердження пакету документів, які подаються до плану досудової санації.
16. Якщо надано негативний висновок комісії по запобіганню банкрутству господарських товариств щодо плану досудової санації підприємств-боржників з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, то ФДМУ:
- 1) не відмовляє у затвердженні плану досудової санації;
  - 2) відмовляє у затвердженні плану досудової санації;
  - 3) направляє на повторний розгляд план досудової санації;
  - 4) пропонує робочій групі внести зміни до плану досудової санації;
  - 5) 2, 4
17. Після внесення відповідних змін у план досудової санації підприємств-боржників з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та подання його до ФДМУ він:
- 1) у двадцятиденний термін приймає рішення про затвердження плану досудової санації, про що керівник підприємства повідомляється письмово;
  - 2) у тридцяти денний термін приймає рішення про затвердження плану досудової санації, про що керівник підприємства повідомляється письмово;
  - 3) у п'ятиденний термін приймає рішення про затвердження плану досудової санації, про що керівник підприємства повідомляється письмово;
  - 4) у десятиденний термін приймає рішення про затвердження плану досудової санації, про що керівник підприємства повідомляється письмово;
  - 5) у місячний термін приймає рішення про затвердження плану досудової санації, про що керівник підприємства повідомляється письмово.
18. Щоквартальні звіти стосовно ходу виконання плану досудової санації підприємств-боржників з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію подаються:
- 1) комісії по запобіганню банкрутству господарських товариств до ФДМУ;
  - 2) керуючим санацією до ДФМУ;

- 3) власником підприємства до ФДМУ;
- 4) керуючим санацією до комісії по запобіганню банкрутству господарських товариств;
- 5) комісії по запобіганню банкрутству господарських товариств до Управління банкрутства, санації та реструктуризації Департаменту з питань управління корпоративними правами держави у відкритих акціонерних товариствах

19. За п'ятнадцять днів до закінчення санації, а також за наявності підстав для дострокового припинення санації підприємств-боржників з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію подається до ФДМУ письмовий звіт про результати санації:

- 1) керуючий санацією;
- 2) власником підприємства;
- 3) керівником підприємства;
- 4) комісією по запобіганню банкрутству господарських товариств;
- 5) Управлінням банкрутства, санації та реструктуризації Департаменту з питань управління корпоративними правами держави у відкритих акціонерних товариствах.

20. Після отримання висновків усіх співвиконавців відділ з питань банкрутства та санації готує і подає на розгляд комісії по запобіганню банкрутству господарських товариств аналіз звіту про результати:

- 1) досудової санації підприємства-боржника з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію;
- 2) судової санації підприємства-боржника з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію;
- 3) альтернативної санації підприємства-боржника з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію;
- 4) санації балансу підприємства-боржника з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних

- підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію;
- 5) чистої санації підприємства-боржника з державною часткою у статутних фондах більше 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.

Навчальні завдання

Виконайте ситуаційну вправу.

На основі фрагменту фінансової звітності підприємства, який поданий у темі 3 в методичних поясненнях встановіть критерій успішного завершення заходів досудової санації.

Методичне пояснення до вправи

Припустіть, що підприємство «Х» мало ознаки неплатоспроможності і воно реалізувало план досудової санації. На основі даних фінансової звітності Вам необхідно перевірити відсутність в підприємства заборгованості за грошовими зобов'язаннями перед кредиторами (без врахування пені та штрафів), заборгованості перед працівниками та у сплаті податків, зборів (обов'язкових платежів), прострочених більше трьох місяців. Для уточнення інформації необхідно ознайомитись з фрагментом приміток до фінансової звітності.

Фрагмент приміток до фінансової звітності XI. Дебіторська заборгованість

Найменування показника	Код рядка	Всього на кінець року	у т.ч. за строками непогашення		
			до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 12 місяців
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	940	7095	5584	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	950	231	231	-	-

X. Нестачі і втрати від псування цінностей

Тема 4. Досудова санація

Найменування показника	Код рядка	Сума
Виявлено (списано) за рік нестач і втрат	960	-
Визнано заборгованістю винних осіб у звітному році	970	-
Сума нестач і втрат, остаточне рішення щодо винуватців, за якими на кінець року не прийнято (позабалансовий рах.072)	980	-

XI. Будівельні контракти

Найменування показника	Код рядка	Сума
Дохід за будівельними контрактами за звітний рік	1110	-
Заборгованість на кінець звітного року:		
валова замовників	1120	-
валова замовникам	1130	-
з авансів отриманих	1140	-
Сума затриманих коштів на кінець року	1150	-
Вартість виконаних субпідрядниками робіт за незавершеними будівельними контрактами	1160	-

XII. Податок на прибуток

Найменування показника	код рядка	Сума
Поточний податок на прибуток	1210	3909
Відстрочені податкові активи: на початок звітного року	1220	-
на кінець звітного року	1225	-
Відстрочені податкові зобов'язання: на початок звітного року	1230	4296
на кінець звітного року	1235	5851
Включено до Звіту про фінансові результати - усього	1240	5464
у тому числі:		
поточний податок на прибуток	1241	3909
зменшення (збільшення) відстрочених податкових активів	1242	-
збільшення (зменшення) відстрочених податкових зобов'язань	1243	1555

Відображено у складі власного капіталу - усього	1250	-
у тому числі:		
поточний податок на прибуток	1251	-
зменшення (збільшення) відстрочених податкових активів	1252	-
збільшення (зменшення) відстрочених податкових зобов'язань	1253	-

ХІІІ. Використання амортизаційних відрахувань

Найменування показника	Код рядка	Сума
Нараховано за звітний рік	1300	5155
Використано за рік - усього	1310	5139
в тому числі на:		
будівництво об'єктів	1311	-
придбання (виготовлення) та поліпшення основних засобів	1312	5072
з них машин та обладнання	1313	1245
придбання (створення) нематеріальних активів	1314	67
погашення отриманих на капітальні інвестиції позик	1315	-
	1316	-
	1317	-

ТЕМА 5. САНАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ У СУДОВОМУ ПОРЯДКУ

1. Суть судової санації підприємств
2. Процедура судової санації підприємств
3. Продаж майна боржника у процесі судової санації

Основні терміни і поняття: фінансовий механізм судової санації підприємств, форми санації, сцени судової санації, ліквідаційний бюджет, *ABC- і XYZ-аналіз кредиторів*, *ABC- і XYZ-аналіз дебіторів*, відкриті торги, закриті торги, торги у формі аукціону, торги у формі конкурсу.

Рекомендована література: [20, т.7]; [56, р.5]; [34, р. 2]; [15]; [54]; [3]; [2].

1. Суть судової санації підприємств

Під судовою санацією слід розуміти систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор, керуючий санацією з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства під час провадження у справі про банкрутство.

Основними недоліками, які стримують застосування судової санації є:

- 1) привілейоване положення кредиторів, чиї вимоги є забезпеченими; відсутність чіткої визначеності щодо призначення комітету кредиторів, а також його прав і сфер компетенції;
- 2) не визначені критерії прийняття рішення про проведення санації;
- 3) короткий термін проведення процедури санації;
- 4) не розповсюджується мораторій на вимоги кредиторів, що виникають після введення цього мораторію, тобто борги підприємства можуть нескінченно зростати; невиправдано низькі суми боргу, достатні для початку провадження справи про банкрутство;

5) необмежені права кредиторів щодо оскаржень угод боржника, укладених під час санації; не встановлено відповідальність за дії арбітражних керуючих.

Фінансовий механізм судової санації підприємств включає нормативно-правове, інформаційне та методичне забезпечення, суб'єкт, об'єкт, функціональні підсистеми, фінансові важелі, цілі першого та другого порядку (рис. 5.1).

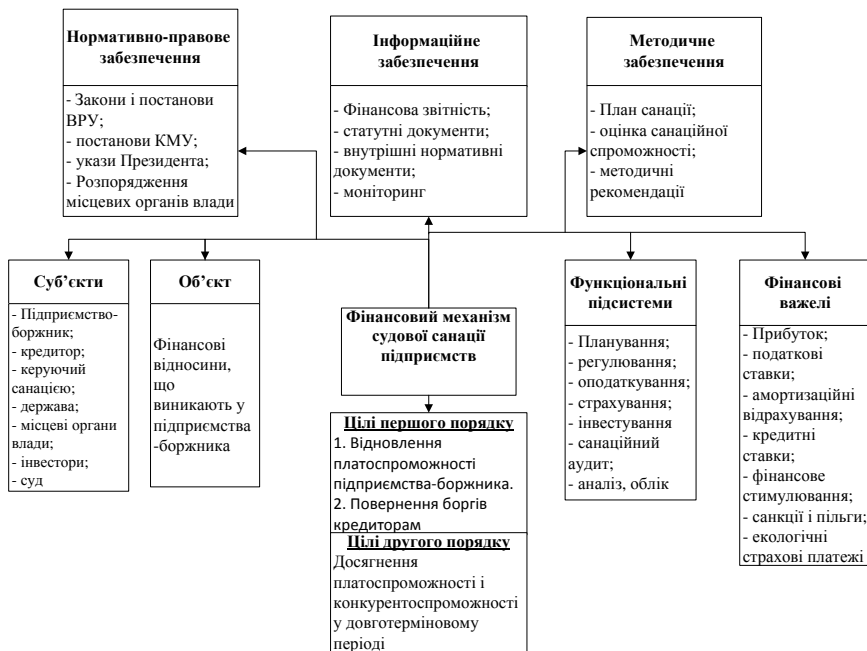

Рис. 5.1. Фінансовий механізм судової санації

Фінансовий механізм судової санації підприємств Багацька К.В. пропонує вдосконалити за допомогою виділення пріоритетних методів, форм, важелів та способів її реалізації, наведених в таблиці 5.2 [3].

Запропоновані методи і важелі впровадження фінансового механізму судової санації підприємств під контролем місцевої влади та судової інстанції дозволять поширити практичне застосування санації як в регіоні, так і в країні в цілому.

Таблиця 5.2

Пріоритетні способи проведення судової санації підприємств

Метод фінансово-го механізму	Форма санації	Важелі фінансового механізму санації	Способи реалізації санації
Інвестування	Конверсія боргу у власність	Фінансове стимулювання, прибуток	Внесок кредитора або уповноваженого органу місцевої влади до статутного капіталу
Кредитування	Конверсія власності в борг	Кредити (види і ставки)	Викуп часток (паїв, акцій) у власників з метою їх наступного обміну на боргові вимоги
	Мобілізація прихованих резервів		Зворотний лізинг, здача в оренду фондів
	Залучення додаткових позик		Кредити банків та інших суб'єктів
	Участь кредиторів у санації		Зменшення, пролонгація або списання заборгованості, надання санаційних кредитів, поручительство або надання гарантій кредитного забезпечення, реструктуризація наявної заборгованості
Облік	Чиста санація	Облік	Зменшення статутного фонду
Екологічне страхування	Забезпечення відтворення природних ресурсів	Страхові тарифи	Відтворення земельного фонду шляхом запровадження страхування земельних ресурсів підприємства

Важливим при прийнятті рішення про судову санацію є розробка оптимістичного варіанта розвитку підприємства, який окреслюється на основі припущення виникнення додаткових шансів і сильних сторін. Оптимістичний сценарій передбачає реалізацію нового потенціалу успіху, що має гарантувати успішну діяльність підприємства в довгостроковому аспекті.

Графічною моделлю методу розробки сценарію є воронка сценаріїв [54, с. 276; 2, с. 178]. На рис. 5.2 зображено інтерпретовану воронку сценаріїв для планування і реалізації санаційних процедур.

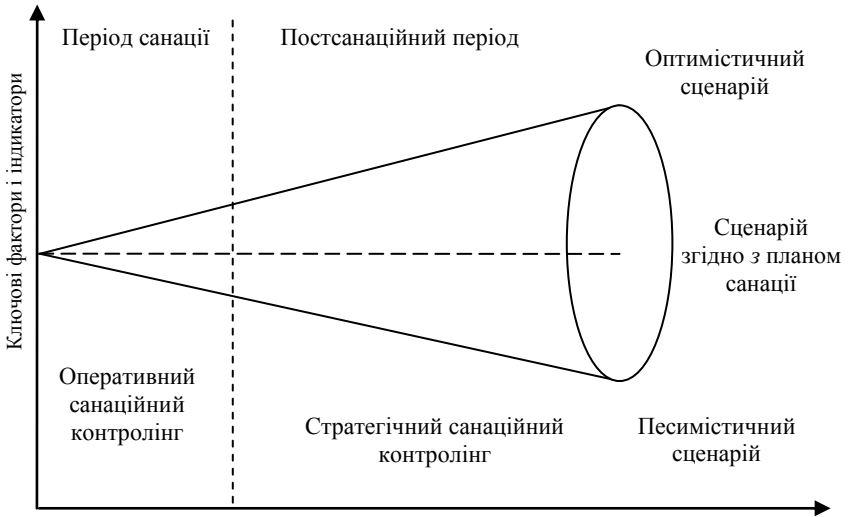

Рис. 5.2. Воронка сценаріїв судової санації

Застосування методу розробки сценаріїв на етапі планування судової санації та проведення розрахунків ключових факторів і індикаторів успіху доцільно проводити з метою підвищення ймовірності досягнення визначених стратегічних цілей за рахунок прискорення прийняття управлінських рішень і підвищення їх ефективності у разі настання заздалегідь передбачуваних ризиків або при виявленні очікуваних шансів і вигід.

У процесі прийняття рішення у судовому порядку про санацію підприємства з метою визначення її доцільності з точки зору кредиторів визначаються показники можливого ліквідаційного балансу, на підставі яких розраховується ефект від ліквідації.

Тема 5. Санація підприємств в судовому порядку

Ліквідаційний бюджет підприємства доцільно складати в разі необхідності визначення коштів, що можуть бути отримані при ліквідаційній процедурі та спрямовані на погашення кредиторської заборгованості відповідно до вимог чинного законодавства щодо черговості виплат.

Ліквідаційний бюджет складається для всього підприємства та повинен урахувувати всі можливі грошові доходи від розпродажу майна, погашення дебіторської заборгованості, фінансування з державного бюджету та витрати, викликані процедурою закриття підприємств.

У таблиці 5.2 наведено форму ліквідаційного бюджету.

Таблиця 5.2

Форма ліквідаційного бюджету

у гривнях

Господарська операція	Результат господарської операції		Чистий рух коштів, +, -
	Чистий дохід	Витрати на здійснення операції	
Кошти на початок ліквідації	X	X	
1.			
2.			
...			
Кошти на кінець ліквідації	X	X	
Погашення заборгованості кредиторам:	Сума заборгованості згідно з реєстром	Частка погашення боргів	Сума погашення
–першої черги			
–другої черги			
–третьої черги			
–четвертої черги			
–п'ятої черги			
–шостої черги			

На погашення кредиторської заборгованості спрямовується сума коштів, наявних на початок проведення процедури ліквідації, та грошовий потік, що планується отримати в

результаті ліквідаційних процедур. До складу господарських операцій, що здійснюються під час закриття шахт, відносяться загальні (характерні для підприємств інших галузей) та специфічні.

Специфічними операціями закриття підприємств є:

- комплекс заходів з фізичної ліквідації, що передбачає демонтаж обладнання, ліній електропередач і зв'язку, ліквідацію непридатних будівель;
- екологічні заходи, наприклад проведення рекультиваційних робіт;
- заходи щодо зменшення соціально-економічних наслідків: виплата регресних позовів, одноразової допомоги, будівництво житла, створення нових робочих місць, передача, утримання та будівництво об'єктів соціальної інфраструктури, виплата допомоги через безробіття, вихідної допомоги та компенсацій.

Успішне проведення судової санації значною мірою залежить від підтримки процедури кредиторами. З метою окреслення кола найважливіших кредиторів, сума боргів яким складає основну частину в загальному обсязі вимог, проводять їхню класифікацію шляхом поєднання методів контролінгу ABC і XYZ-аналізу.

Перелік кредиторів і сума боргів залежить від того, на якій стадії процедури банкрутства перебуває підприємство в момент його складання. Якщо планування санаційних заходів здійснюється до затвердження судом реєстру вимог кредиторів, то їх склад і сума боргів визначається згідно з даними бухгалтерського обліку на певну дату. Якщо план санації складається після затвердження реєстру вимог кредиторів, то їх перелік і сума боргів визнається відповідно до затвердженого судом реєстру. Після затвердження реєстру склад кредиторів і сума заборгованості може змінюватися лише за ухвалою суду.

За допомогою ABC-аналізу здійснюється класифікація кредиторів за розміром суми заборгованості. Кредитори, що увійшли до переліку, ранжуються відповідно до зменшення суми визнаної перед ними заборгованості, на підставі чого розраховується відсоток від загальної суми боргу кожного кредитора і накопичений відсоток. За результатами аналізу кредитори об'єднуються в групи А, В, С. Група А формується з тих кредиторів, накопичений відсоток по яких сягає 50%. Частка боргів кредиторів групи В сягає 30% (значення накопиченого

відсотка знаходиться в межах від 50% до 80%), групи С – 20% (накопичений відсоток більше 80%). Таким чином, кредитори, що увійшли до групи А, є особливо важливими для підприємства, оскільки заборгованість перед ними складає половину всієї заборгованості. Саме на налагодження відносин з ними повинні бути спрямовані сили керівництва підприємства з метою отримання підтримки під час узгодження й затвердження плану санації та мінімізації витрат часу на проведення переговорів.

XYZ-аналіз кредиторів доцільно проводити з метою класифікації контрагентів за періодичністю виникнення заборгованостей перед ними. При узгодженні та затвердженні плану санації на співпрацю швидше будуть згодні ті кредитори, з якими підприємство працює тривалий час і постійно. Відповідно найскладніше буде досягти підтримки кредиторів, по яких заборгованість виникла вперше. Для проведення аналізу доцільно використовувати дані підприємства за останні 3-5 років. Групу Х утворюють постійні кредитори, по яких кредиторська заборгованість виникає в процесі діяльності підприємства постійно, через певний проміжок часу. До складу Y-кредиторів (непостійних) відносяться ті юридичні і фізичні особи, по яких заборгованість виникла неодноразово, але без певного періоду повторюваності. Група Z об'єднує кредиторів, по яких заборгованість виникла одноразово.

На рис. 5.3 зображено матрицю комбінування методів ABC і XYZ під час аналізу кредиторів, результатом якого є визначення найважливіших кредиторів, що увійшли до груп AX, AY, BX. У разі, якщо після проведення переговорів з ними не було досягнуто підтримки більшості кредиторів, необхідно розширити коло за рахунок груп CX, BY, AZ.

Комбінування методів контролінгу ABC і XYZ у процесі прийняття рішення про судову санацію доцільно також використовувати з метою встановлення дебіторської заборгованості, відносно якої необхідно першочергово вжити заходів щодо її погашення. Отримана інформація дасть змогу більш точно планувати та контролювати стягнення коштів, а також підвищити ефективність управління поверненням дебіторської заборгованості.

	Кредитори Х	Кредитори Y	Кредитори Z
Кредитори А	Постійні контрагенти Значна сума боргу	Непостійні контрагенти Значна Сума боргу	Одноразові контрагенти Значна сума боргу
Кредитори В	Постійні контрагенти Середня сума боргу	Непостійні контрагенти Середня сума боргу	Одноразові контрагенти Середня сума боргу
Кредитори С	Постійні контрагенти Незначна сума боргу	Непостійні контрагенти Незначна Сума боргу	Одноразові контрагенти Незначна сума боргу

- – коло найважливіших кредиторів;
- – коло другорядних кредиторів;
- – коло непостійних кредиторів з незначною сумою боргу

Рис. 5.3. Матриця комбінування ABC- і XYZ-аналізу кредиторів

У результаті підприємство зможе достроково або в додатковому обсязі акумулювати кошти на проведення санаційних заходів.

За допомогою ABC-аналізу здійснюється класифікація дебіторів за величиною суми боргу. Методика його проведення аналогічна методиці ABC-аналізу кредиторів. Таким чином, заборгованість дебіторів групи А найбільша та складає 50 %, групи В – 30%, групи С – незначна, дорівнює 20 % від загальної суми дебіторської заборгованості.

XYZ-аналіз використовується для класифікації дебіторської заборгованості за терміном прострочення погашення. Чим він більший, тим менша ймовірність погашення боргів. До групи Х доцільно віднести дебіторів з дійсною дебіторською

заборгованістю, термін погашення якої ще не настав, або що мають заборгованість з незначним терміном прострочення (до 10 днів). Група Y включає дебіторів із сумнівною заборгованістю, що визначається виходячи з платоспроможності окремого контрагента й терміну прострочення платежу. До групи Z увійдуть дебітори з безнадійною заборгованістю, відносно якої є впевненість у її неповерненні боржником або за якою минув строк позовної давності.

За даними матриці комбінування ABC- і XYZ-аналізу дебіторів, зображеної на рисунку 5.4, впливає, що підприємству необхідно перш за все вжити заходів щодо погашення дебіторської заборгованості боржників, які були віднесені до груп AX, AY, BX. Другорядними дебіторами є ті контрагенти, що увійшли до груп CX, BY, AZ. Відповідно стягнення заборгованості з дебіторів груп CY, CZ, BZ має мінімальну ймовірність і незначну суму.

	Дебітори X	Дебітори Y	Дебітори Z
Дебітори A	Заборгованість дійсна Значна сума боргу	Заборгованість сумнівна Значна сума боргу	Заборгованість безнадійна Значна сума боргу
Дебітори B	Заборгованість дійсна Середня сума боргу	Заборгованість сумнівна Середня сума боргу	Заборгованість безнадійна Середня сума боргу
Дебітори C	Заборгованість дійсна Незначна сума боргу	Заборгованість сумнівна Незначна сума боргу	Заборгованість безнадійна Незначна сума боргу

- – зона першочергового стягнення дебіторської заборгованості;
- – зона другорядного стягнення;
- – зона безнадійного стягнення

Рис. 5.4. Матриця комбінування ABC- і XYZ-аналізу дебіторів

Використання методів стратегічного й оперативного контролінгу під час прийняття рішення про судову санацію підвищить її ефективність і забезпечить максимально дієвий механізм контролю за процесом упровадження запланованих заходів.

2. Процедура судової санації підприємств

Господарський суд за клопотанням комітету кредиторів у строк, що не перевищує строку дії процедури розпорядження майном має право винести ухвалу про проведення санації боржника та призначення керуючого санацією.

Санація вводиться на строк не більше дванадцяти місяців.

За клопотанням комітету кредиторів чи керуючого санацією або інвесторів цей строк може бути продовжено ще до шести місяців або скорочено.

Комітет кредиторів приймає рішення про погодження кандидатури керуючого санацією, вибір інвестора (інвесторів), схвалення плану санації боржника.

Кандидатури керуючого санацією та інвестора (інвесторів) можуть бути запропоновані комітету кредиторів будь-яким із кредиторів, представником органу, уповноваженого управляти майном боржника. Керуючим санацією може бути запропоновано особу, яка виконувала повноваження розпорядника майна, або керівник підприємства, якщо на це є згода комітету кредиторів та (або) інвесторів.

Одночасно з винесенням ухвали про санацію господарський суд своєю ухвалою призначає керуючого санацією за наявності у нього ліцензії.

Ухвала про проведення санації та призначення керуючого санацією набирає чинності з дня її ухвалення, але може бути оскаржена у встановленому порядку.

З дня винесення ухвали про санацію:

1) керівник боржника відсторонюється від посади у порядку, визначеному законодавством про працю, управління боржником переходить до керуючого санацією, крім випадку, коли провадження санації боржника здійснюється його керівником;

2) припиняються повноваження органів управління боржника – юридичної особи, повноваження органів управління передаються керуючому санацією. Органи управління боржника

протягом трьох днів з дня прийняття рішення про санацію та призначення керуючого санацією зобов'язані забезпечити передачу керуючому санацією бухгалтерської та іншої документації боржника, печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей;

3) арешт на майно боржника та інші обмеження дій боржника щодо розпорядження його майном можуть бути накладені лише в межах процедури санації, у разі, якщо вони не перешкоджають виконанню плану санації та не суперечать інтересам конкурсних кредиторів.

Керуючий санацією має право:

- розпоряджатися майном боржника;
- укладати від імені боржника мирову угоду, цивільно-правові, трудові та інші угоди;
- подавати заяви про визнання угод, укладених боржником, недійсними.

Керуючий санацією зобов'язаний:

- прийняти в господарське відання майно боржника та організувати проведення його інвентаризації;
- відкрити спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами;
- розробити та подати на затвердження комітету кредиторів план санації боржника;
- організувати ведення бухгалтерського і статистичного обліку та фінансової звітності;
- здійснювати заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості перед боржником; від імені боржника заявляти позови про стягнення заборгованості з дебіторів боржника, а також з осіб, які несуть з боржником відповідно до закону або договору субсидіарну (додаткову) чи солідарну відповідальність;
- розглядати вимоги кредиторів щодо зобов'язань боржника, які виникли після порушення справи про банкрутство в процедурі розпорядження майном боржника та санації;
- заявляти в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог кредиторів;
- звітувати перед комітетом кредиторів щодо послідовної реалізації плану санації;
- повідомляти у десятиденний строк з дня винесення господарським судом відповідної ухвали державний орган з питань банкрутства про своє призначення, затвердження мирової

угоди, закінчення виконання плану санації, звільнення від обов'язків;

– забезпечувати визначення початкової вартості майна шляхом проведення незалежної оцінки в разі відчуження майна у процедурі санації тощо.

Затвердження звіту керуючого санацією або дострокове припинення процедури санації є підставою для припинення повноважень арбітражного керуючого як керуючого санацією, про що зазначається у відповідній ухвалі суду.

У разі дострокового припинення процедури санації у зв'язку з укладенням мирової угоди або погашенням вимог кредиторів керуючий санацією продовжує виконувати повноваження керівника (органів управління) боржника до призначення в установленому порядку керівника (органів управління) боржника.

Керуючий санацією може бути звільнений господарським судом від виконання повноважень керуючого санацією. Про це вноситься ухвала, у таких випадках:

- 1) за його заявою;
- 2) на підставі рішення комітету кредиторів у разі невиконання чи неналежного виконання ним своїх обов'язків. При цьому комітет кредиторів повинен запропонувати кандидатуру іншого керуючого санацією, про що вноситься ухвала господарського суду.

Ухвала господарського суду про звільнення керуючого санацією може бути оскаржена у встановленому порядку, що не зупиняє її виконання.

Власник майна боржника (орган управління майном боржника) не може обмежувати повноваження керуючого санацією щодо розпорядження майном боржника.

Значні угоди та угоди, щодо яких є заінтересованість, укладаються керуючим санацією тільки за згодою комітету кредиторів, якщо інше не передбачено або планом санації.

Керуючий санацією в тримісячний строк з дня прийняття рішення про санацію має право відмовитися від виконання договорів боржника, укладених до порушення провадження у справі про банкрутство, не виконаних повністю або частково, якщо:

- 1) виконання договору завдає збитків боржнику;

2) договір є довгостроковим (понад один рік) або розрахованим на одержання позитивних результатів для боржника в довгостроковій перспективі, крім випадків випуску продукції з технологічним циклом, більшим за строки санації боржника;

3) виконання договору створює умови, що перешкоджають відновленню платоспроможності боржника.

Сторона договору, щодо якого прийнято рішення керуючим санацією про відмову від його виконання, має право в тридцятиденний строк з дня прийняття рішення керуючим санацією вимагати в установленому порядку відшкодування збитків, які виникли у зв'язку з відмовою від виконання договору, в процедурі провадження у справі про банкрутство.

Угода боржника, у тому числі та, що укладена до винесення господарським судом ухвали про санацію, може бути визнана господарським судом за заявою керуючого санацією відповідно до цивільного законодавства недійсною, якщо:

- угода укладена боржником із заінтересованими особами і в результаті якої кредиторам завдані чи можуть бути завдані збитки;

- угода укладена боржником з окремим кредитором чи іншою особою протягом шести місяців, що передували дню винесення ухвали про санацію, і надає перевагу одному кредитору перед іншими або пов'язана з виплатою (видачею) частки (паю) в майні боржника у зв'язку з його виходом зі складу учасників боржника.

Все отримане за такою угодою повертається сторонам.

Розгляд заяв керуючого санацією про визнання угод недійсними і повернення всього отриманого за такою угодою здійснюється господарським судом у процедурі провадження у справі про банкрутство.

У разі визнання господарським судом боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури керуючий санацією продовжує виконувати свої обов'язки до моменту передачі справ ліквідатору або призначення його ліквідатором у встановленому порядку.

Якщо порушено провадження у справі про банкрутство державного підприємства, його трудовий колектив має переважне право вимагати передачі йому цілісного майнового комплексу підприємства-боржника в оренду за умови взяття на

себе грошових зобов'язань боржника і за наявності згоди на це кредиторів.

У разі якщо мирова угода не укладена, господарський суд визнає боржника банкрутом та відкриває ліквідаційну процедуру.

До затвердження господарським судом мирової угоди або визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури керуючий санацією не має права здійснювати розрахунки з кредиторами.

За п'ятнадцять днів до закінчення санації, а також за наявності підстав для дострокового припинення санації керуючий санацією зобов'язаний надати комітету кредиторів письмовий звіт і повідомити членів комітету кредиторів про час і місце проведення засідання комітету кредиторів.

Звіт керуючого санацією має містити:

- 1) баланс боржника на останню звітну дату;
- 2) рахунок прибутків і збитків боржника;
- 3) відомості про наявність у боржника грошових коштів, які можуть бути спрямовані на задоволення вимог кредиторів боржника;
- 4) відомості про дебіторську заборгованість боржника на дату подання звіту та про нереалізовані права вимоги боржника;
- 5) відомості про стан кредиторської заборгованості боржника на дату подання звіту.

До звіту керуючого санацією додаються докази задоволення вимог конкурсних кредиторів згідно з реєстром.

Одночасно із звітом керуючий санацією вносить до комітету кредиторів одну з пропозицій:

- про прийняття рішення про дострокове припинення процедури санації у зв'язку з відновленням платоспроможності боржника;
- про прийняття рішення щодо припинення процедури санації і укладення мирової угоди;
- про звернення до господарського суду з клопотанням про продовження процедури санації;
- про звернення до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Звіт керуючого санацією має бути розглянутий комітетом кредиторів не пізніше десяти днів від дати його надходження.

За наслідками розгляду звіту керуючого санацією комітет кредиторів приймає рішення про звернення до господарського суду з клопотанням щодо:

- припинення процедури санації у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника;
- продовження встановленого строку процедури санації;
- припинення процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- припинення процедури санації і укладення мирової угоди.

У разі виникнення обставин, що є підставою для припинення процедури санації, комітет кредиторів може прийняти відповідне рішення за відсутності звіту керуючого санацією.

Якщо комітетом кредиторів не прийнято жодне з цих рішень або таке рішення не подано в господарський суд протягом п'ятнадцяти днів з дня закінчення санації чи виникнення підстав для її дострокового припинення, господарський суд розглядає питання про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Звіт керуючого санацією, розглянутий комітетом кредиторів, і протокол засідання комітету кредиторів направляються до господарського суду не пізніше п'яти днів після дати проведення засідання комітету кредиторів. До звіту керуючого санацією додаються реєстр вимог кредиторів і, за наявності, скарги кредиторів, які голосували проти прийнятого комітетом кредиторів рішення або не брали участі в голосуванні.

Звіт керуючого санацією та скарги кредиторів розглядаються на засіданні господарського суду. Про час і місце розгляду повідомляються керуючий санацією та кредитори, які подали скарги.

Якщо комітет кредиторів прийняв рішення про припинення процедури санації у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника, звіт керуючого санацією підлягає затвердженню господарським судом.

У разі встановлення господарським судом обгрунтованості скарг кредиторів господарський суд може відмовити у затвердженні звіту керуючого санацією.

Про затвердження звіту керуючого санацією або про відмову в затвердженні зазначеного звіту, чи про продовження санації, або про затвердження мирової угоди виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

Якщо розрахунки з кредиторами не проведено у строки, передбачені планом санації, господарський суд у разі відсутності клопотання комітету кредиторів про продовження термінів, передбачених планом санації, і внесення відповідних змін до плану санації визнає боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

Розрахунки з кредиторами, вимоги яких включені до реєстру, проводяться керуючим санацією починаючи з дати, зазначеної у затвердженому господарським судом плані санації, в порядку черговості задоволення вимог кредиторів.

Копія ухвали господарського суду та звіту керуючого санацією направляється державному органу з питань банкрутства.

3. Продаж майна боржника у процесі судової санації

З метою відновлення платоспроможності боржника та задоволення вимог кредиторів план санації може передбачати продаж частини майна боржника на відкритих торгах. Керуючий санацією після проведення інвентаризації та оцінки майна боржника має право почати продаж частини майна боржника на відкритих торгах. Заходи до забезпечення вимог кредиторів стосовно частини майна боржника, яка підлягає продажу згідно з планом санації, скасовуються ухвалою господарського суду.

Майно боржника, щодо обігу якого встановлено обмеження, продається на закритих торгах. У закритих торгах беруть участь особи, які відповідно до законодавства можуть мати зазначене майно у власності чи на підставі іншого речового права. Продаж частини майна боржника – державного підприємства в процедурі санації проводиться відповідно до законодавчих актів з питань приватизації. Початкова вартість майна боржника, що виставляється на торги, визначається відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні». Переможець торгів зобов'язаний заплатити продажну ціну майна боржника в строк, передбачений протоколом або договором купівлі-продажу, але не пізніше місяця після дня проведення торгів. Майно боржника, не продане на перших торгах, виставляється на повторні торги, якщо інше не передбачено планом санації. Майно, не продане на повторних торгах, може бути реалізовано керуючим санацією за згодою

комітету кредиторів на підставі договору купівлі-продажу, укладеного без проведення торгів.

При продажу майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу в установленому порядку відчужуються всі види майна, призначеного для здійснення підприємницької діяльності боржника, у тому числі приміщення, споруди, обладнання, інвентар, сировина, продукція, права вимоги, права на знаки (позначення), що індивідуалізують боржника, його продукцію (роботи, послуги) (фірмове найменування, знаки для товарів і послуг), інші права, які належать боржнику, за винятком прав і обов'язків, які не можуть бути передані іншим особам. Грошові зобов'язання та зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) підприємства-боржника на дату прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство не включаються до складу майнових активів підприємства-боржника. Всі трудові договори (контракти), що укладені до дати продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, зберігають силу, при цьому права та обов'язки роботодавця переходять до покупця майна боржника.

Сума, одержана від продажу майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу, включається до складу майнових активів боржника.

Продаж майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу провадиться на відкритих торгах, якщо інше не передбачено планом санації. Керуючий санацією виступає організатором торгів або залучає для цих цілей спеціалізовану організацію. Спеціалізована організація не може бути заінтересованою особою стосовно кредитора чи боржника. Керуючий санацією зобов'язаний опублікувати оголошення про продаж майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу на відкритих торгах у офіційних друкованих органах за тридцять днів до дати проведення торгів.

В оголошенні про продаж майна боржника недержавної власності як цілісного майнового комплексу повинні зазначатися:

– відомості про цілісний майновий комплекс і порядок ознайомлення з ним, граничні строки подання заявок на участь у торгах, але не більше місяця з дня опублікування оголошення;

- час, місце та форма проведення торгів;
- порядок оформлення участі у торгах;
- початкова вартість цілісного майнового комплексу, визначена відповідно до законодавства про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність;
- розмір завдатку, строк і порядок внесення завдатку;
- порядок оформлення результатів торгів.

У разі якщо протягом строку, зазначеного в оголошенні, надійшла заявка на участь у відкритих торгах з продажу цілісного майнового комплексу від одного заявника, торги не проводяться. За згодою комітету кредиторів цілісний майновий комплекс може бути продано такому заявнику без проведення повторних торгів.

Торги повинні проводитися у формі аукціону або конкурсу.

Особа, яка перемогла на аукціоні, та керуючий санацією в день проведення аукціону підписують протокол, в якому вказуються умови придбання цілісного майнового комплексу, про що укладається договір купівлі-продажу. У разі проведення торгів у формі конкурсу умови конкурсу погоджуються із комітетом кредиторів. У цьому випадку на підставі протоколу, підписаного переможцем конкурсу та організатором торгів у день проведення конкурсу, не пізніше п'ятнадцяти днів з дати проведення конкурсу підписується договір купівлі-продажу цілісного майнового комплексу.

Сума завдатку, сплачена особою, яка виграла торги, у разі її відмови від підписання протоколу чи договору купівлі-продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, включається до складу майна боржника за вирахуванням витрат організатора торгів на його проведення.

Якщо боржник за рахунок суми, вирученої від продажу майна як цілісного майнового комплексу, задовольняє вимоги кредиторів у повному обсязі, то провадження у справі про банкрутство боржника підлягає припиненню господарським судом за заявою керуючого санацією. Якщо суми, вирученої від продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, недостатньо для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі, керуючий санацією пропонує кредиторам укласти мирову угоду. У разі якщо мирова угода не укладена, господарський суд визнає боржника банкрутом та відкриває ліквідаційну процедуру. До затвердження господарським судом мирової угоди або визнання

боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури керуючий санацією не має права здійснювати розрахунки з кредиторами.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Охарактеризуйте фінансовий механізм судової санації підприємств.
2. Назвіть основні методи фінансового механізму судової санації підприємств.
3. Визначіть важелі фінансового механізму судової санації підприємств.
4. Дайте детальну характеристику способів реалізації санації відповідно до методів фінансового механізму судової санації підприємств.
5. У чому суть воронки сценаріїв судової санації підприємств.
6. Яку форму має ліквідаційний бюджет?
7. Охарактеризуйте матрицю комбінування ABC- і XYZ-аналізу кредиторів.
8. Охарактеризуйте матрицю комбінування ABC- і XYZ-аналізу дебіторів.
9. Вкажіть права керуючого санацією у процесі судової санації підприємств.
10. Вкажіть обов'язки керуючого санацією у процесі судової санації підприємств.
11. Визначіть початок процесу судової санації підприємств.
12. Оцініть структуру звіту керуючого санацією у процесі судової санації підприємств.
13. Які пропозиції керуючий санацією може подати до комітету кредиторів у процесі судової санації підприємств.
14. Вкажіть можливі варіанти рішень комітету кредиторів у процесі судової санації підприємств.
15. До якого органу направляється копія ухвали суду та звіт керуючого санацією у процесі судової санації підприємств.
16. Охарактеризуйте особливості продажу частини майна підприємства на відкритих торгах.
17. Охарактеризуйте особливості продажу частини майна підприємства на закритих торгах.

18. Визначить особливості продажу цілісного майнового комплексу у формі аукціону чи конкурсу.

19. Визначить особливості продажу цілісного майнового комплексу у формі відкритих торгів.

20. Охарактеризуйте особливості завершення процедури продажу цілісного майнового комплексу боржника.

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Важливим при прийнятті рішення про судову санацію є розробка оптимістичного варіанта розвитку підприємства, який окреслюється на основі припущення виникнення додаткових шансів і сильних сторін.

2. Застосування методу розробки сценаріїв на етапі планування судової санації та проведення розрахунків ключових факторів і індикаторів успіху доцільно проводити з метою підвищення ймовірності досягнення визначених стратегічних цілей за рахунок сповільнення прийняття управлінських рішень і зниження їх ефективності.

3. Ліквідаційний бюджет підприємства доцільно складати в разі необхідності визначення коштів, що можуть бути отримані в разі проведення ліквідаційних процедур і спрямовані на погашення кредиторської заборгованості відповідно до вимог чинного законодавства щодо черговості виплат.

4. Визначення переліку кредиторів і суми боргів залежить від того, на якій стадії процедури банкрутства перебуває підприємство в момент його складання.

5. За допомогою XYZ-аналізу здійснюється класифікація дебіторів за величиною суми боргу. ABC-аналіз використовується для класифікації дебіторської заборгованості за терміном прострочення погашення.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

1. Під _____ санацією слід розуміти систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном)

боржника, інвестор, керуючий санацією з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства під час провадження у справі про банкрутство.

2. За допомогою _____-аналізу здійснюється класифікація кредиторів за розміром суми заборгованості.

3. _____-аналіз кредиторів доцільно проводити з метою класифікації контрагентів за періодичністю виникнення заборгованостей перед ними.

4. У разі дострокового припинення процедури санації у зв'язку з укладенням _____ угоди або погашенням вимог кредиторів керуючий санацією продовжує виконувати повноваження керівника (органів управління) боржника до призначення в установленому порядку керівника (органів управління) боржника.

5. Угода боржника, у тому числі та, що кладена до винесення господарським судом _____ про санацію, може бути визнана господарським судом за заявою керуючого санацією відповідно до цивільного законодавства недійсною, якщо угода укладена боржником із заінтересованими особами і в результаті якої кредиторам завдані чи можуть бути завдані збитки.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. Судова санація – це:

- 1) система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство;
- 2) систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор, керуючий санацією з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до

- законодавства під час провадження у справі про банкрутство;
- 3) заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства, які реалізуються з допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб і спрямованих на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації;
  - 4) це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому фінансової допомоги з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних), спрямованих на підтримку діяльності боржника і запобігання його банкрутству;
  - 5) заходи держави, фінансово-кредитних інститутів, спрямовані на запобігання банкрутству підприємств, фірм, компаній, поліпшення їх фінансового стану через реорганізацію, кредитування, оновлення асортименту та ін.
2. До недоліків, що стримують застосування судової санації, відносять:
- 1) привілейоване положення кредиторів, чиї вимоги є забезпеченими; відсутність чіткої визначеності щодо призначення комітету кредиторів, а також його прав і сфер компетенції;
  - 2) визначені критерії прийняття рішення про проведення санації;
  - 3) довгий термін проведення процедури санації;
  - 4) розповсюджується мораторій на вимоги кредиторів;
  - 5) обмежені права кредиторів щодо оскаржень угод боржника, укладених під час санації.
3. До фінансових важелів фінансового механізму судової санації належать:
- 1) прибуток;
  - 2) планування;
  - 3) регулювання;
  - 4) оподаткування;
  - 5) страхування.
4. До функціональних підсистем фінансового механізму судової санації належать:
- 1) податкові ставки;
  - 2) амортизаційні відрахування;

- 3) кредитні ставки;
  - 4) санаційний аудит;
  - 5) фінансове стимулювання.
5. Внесок кредитора або уповноваженого органу місцевої влади до статутного капіталу відноситься до такого методу фінансового механізму:
- 1) інвестування;
  - 2) кредитування;
  - 3) облік;
  - 4) екологічне страхування;
  - 5) участь кредиторів у санації.
6. Викуп часток (паїв, акцій) у власників з метою їх наступного обміну на боргові вимоги відноситься до такої форми судової санації як:
- 1) конверсія боргу у власність;
  - 2) конверсія власності в борг;
  - 3) мобілізація прихованих резервів;
  - 4) залучення додаткових позик;
  - 5) участь кредиторів у санації.
7. Зменшення статутного капіталу відноситься до такої форми судової санації як:
- 1) конверсія боргу у власність;
  - 2) конверсія власності в борг;
  - 3) мобілізація прихованих резервів;
  - 4) чиста санація;
  - 5) забезпечення відтворення природних ресурсів.
8. Відтворення земельного фонду шляхом запровадження страхування земельних ресурсів підприємств відноситься до такого методу фінансового механізму як:
- 1) інвестування;
  - 2) екологічне страхування;
  - 3) облік;
  - 4) кредитування;
  - 5) планування.
9. Застосування методу розробки сценаріїв на етапі планування судової санації та проведення розрахунків ключових факторів і індикаторів успіху доцільно проводити з метою:
- 1) зниження ймовірності досягнення визначених стратегічних цілей;
  - 2) підвищення ймовірності досягнення визначених стратегічних цілей;

- 3) підвищення ймовірності досягнення визначених поточних цілей;
  - 4) зниження ймовірності досягнення визначених поточних цілей;
  - 5) підвищення ринкової вартості підприємства.
10. Ліквідаційний бюджет підприємства доцільно скласти в разі:
- 1) необхідності визначення коштів, що можуть бути отримані в разі проведення ліквідаційних процедур і спрямовані на погашення кредиторської заборгованості;
  - 2) необхідності підвищення ринкової вартості підприємства;
  - 3) необхідності залучення фінансових ресурсів;
  - 4) необхідності оптимізації витрат підприємства;
  - 5) необхідності зростання доходів.
11. До заходів щодо зменшення соціально-економічних наслідків внаслідок закриття підприємств належать:
- 1) виплата регресних позовів, одноразової допомоги,
  - 2) продаж житла;
  - 3) демонтаж обладнання;
  - 4) ліквідація непридатних будівель;
  - 5) проведення ре культивацийних робіт.
12. За допомогою ABC-аналізу здійснюється класифікація:
- 1) дебіторів за розміром суми заборгованості;
  - 2) кредиторів за розміром суми заборгованості;
  - 3) дебіторів за ступенем важливості;
  - 4) кредиторів за ступенем важливості;
  - 5) 1, 2
13. Група Z в XYZ-аналізі об'єднує кредиторів, по яких заборгованість виникла:
- 1) неодноразово;
  - 2) одноразово;
  - 3) в процесі діяльності підприємства;
  - 4) в процесі виникнення заборгованості;
  - 5) систематично.
14. До складу Y-кредиторів (непостійних) XYZ-аналізі відносяться ті юридичні і фізичні особи, по яких заборгованість виникла:
- 1) неодноразово, але без певного періоду повторюваності;
  - 2) одноразово;
  - 3) в процесі діяльності підприємства;
  - 4) в процесі виникнення заборгованості;

- 5) систематично.
15. За матрицею комбінування методів ABC і XYZ під час аналізу кредиторів, визначають найважливіших кредиторів, які увійшли до груп:
- 1) CX, BY, AZ;
  - 2) AX, AY, BX;
  - 3) AX, CX, AZ;
  - 4) AY, BY, AZ;
  - 5) BX, CX, BX.
16. Другорядними дебіторами за матрицею комбінування методів ABC і XYZ є ті контрагенти, що увійшли до груп:
- 1) CX, BY, AZ;
  - 2) CY, CZ, BZ;
  - 3) CX, AZ, BZ;
  - 4) BY, CZ, BZ;
  - 5) AZ, CY, CZ.
17. Господарський суд за клопотанням комітету кредиторів має право винести ухвалу про проведення санації боржника та призначення керуючого санацією у строк:
- 1) що перевищує строк дії процедури розпорядження майном;
  - 2) що не перевищує строку дії процедури розпорядження майном;
  - 3) протягом 1 місяця з моменту дії процедури розпорядження майном;
  - 4) протягом 10 днів з моменту порушення справи про банкрутство;
  - 5) протягом трьох місяців з моменту порушення справи про банкрутство.
18. Керуючий санацією у процесі судової санації зобов'язаний:
- 1) розпоряджатися майном боржника;
  - 2) укладати від імені боржника мирову угоду, цивільно-правові, трудові та інші угоди;
  - 3) подавати заяви про визнання угод, укладених боржником, недійсними;
  - 4) прийняти в господарське відання майно боржника та організувати проведення його інвентаризації;
  - 5) накладати арешт на майно боржника та інші обмеження дій боржника щодо розпорядження його майном можуть бути накладені лише в межах процедури санації, у

разі, якщо вони не перешкоджають виконанню плану санації та не суперечать інтересам конкурсних кредиторів.

19. Керуючий санацією у процесі судової санації має право:

- 1) відкрити спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами;
- 2) розробити та подати на затвердження комітету кредиторів план санації боржника;
- 3) організувати ведення бухгалтерського і статистичного обліку та фінансової звітності;
- 4) здійснювати заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості перед боржником; від імені боржника заявляти позови про стягнення заборгованості з дебіторів боржника, а також з осіб, які несуть з боржником відповідно до закону або договору субсидіарну (додаткову) чи солідарну відповідальність;
- 5) подавати заяви про визнання угод, укладених боржником, недійсними.

20. Майно боржника, не продане на перших торгах у процесі судової санації:

- 1) реалізовується керуючим санацією за згодою комітету кредиторів на підставі договору купівлі-продажу, укладеного без проведення торгів;
- 2) виставляється на повторні торги, якщо інше не передбачено планом санації;
- 3) не виставляється на торги протягом трьох місяців;
- 4) списується з балансу підприємства;
- 5) реалізується серед акціонерів (власників.)

Навчальні завдання

Розв'яжіть задачі. 1. Підприємство «Асоль» постановою господарського суду визнано банкрутом № 43–44–А/09 від 21.03.09 р. і відкрито ліквідаційну процедуру. Ліквідатором призначено Петренка О.Г. На балансі підприємства є майно загальною вартістю 25438,7 тис. грн, яке було реалізоване за 21 297,5 тис. грн. Витрати на проведення аукціону з продажу майна складають 7,5 тис. грн.. Загальна сума заборгованості підприємства, яку необхідно погасити складає 32 189 тис. грн. До реєстру кредиторів не включений СПД Коваль І.Г. через прострочення термінів внесення в реєстр.

Таблиця 5.5

Сума боргу підприємства «Асоль»

Кредитор	Сума, грн	Забезпечення
1. АТП «Авакс»	35 000 000,0	-
2. СПД Коваль І.Г.	953 041,0	-
3. ПП «Вірена»	1 983 142,5	-
4. КБ «Приватбанк»	10 083 288,0	застава
5.КБ «Райффайзен банк Аваль»	20 942 297,8	застава
6. Працівники підприємства (зарплата)	1 243 141,2	-
7. Податки і збори	3 485 142,5	-
8. Внески членів трудового колективу до Статутного капіталу	12 431,5	-
9. Вихідна допомога звільненим працівникам	983 143,0	-
10. Виплати внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян	1 243 101,1	-

Витрати роботи ліквідаційної комісії – 7 943 грн, судові витрат – 5 294,8 грн. Ліквідатор Петренко О.Г. повинен скласти ліквідаційний баланс та визначити відсоток погашення заборгованості. Чи будуть задоволені вимоги всіх кредиторів?

2. Скласти матрицю комбінування ABC- і XYZ-аналізу кредиторів за наявності таких даних (табл.5.6).

Критерії розподілу боргу:

- значна сума – 26–50 % від загального обсягу;
- середня сума – 11–25 % від загального обсягу;
- незначна сума – 0–10 % від загального обсягу.

Критерії розподілу контрагентів:

- постійні – співпрацюють з підприємством більше 5 раз;
- непостійні – співпрацюють з підприємством до 5 раз;
- одноразові – укладали угоди лише один раз.

Таблиця 5.6

Суми вимог кредиторів

Кредитор	Сума вимог, тис. грн	Кількість заключених контрактів, шт
1. ВАТ «Вірус»	23 489,5	5
2. ПП «Олімп»	28 593,4	7
3. ТОВ ЛТД «Луцьккондитер»	43 521,3	2
4. СП ТОВ «Універсал»	94 568,5	9
5. ЗАТ «Зіграм»	148 123,4	10
6. СПД Вірташ Ю.М.	52 101,1	1
7. СПД Зорькін О.Ю.	21 001,8	1
8. ВАТ «Орел»	43 281,4	3
9. ПП «Ольвія»	52 143,1	4
10. ПП «Нарцис»	42 95,5	1
11. СПД Катрук Г.О.	12 123,6	1
12. СПД Лелюк О.Г.	21 143,1	1
13. СП ТОВ «Манолія»	95 147,4	1
14. ТОВ «Гром»	200 368,6	8
15. ДП «Волиньліс»	43 819,2	2

Методичне пояснення до задач

Ліквідаційний бюджет підприємства доцільно скласти за таблицею 5.7.

Слід пам'ятати, що кошти, одержані від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у такому порядку:

1) у першу чергу задовольняються:

а) вимоги, забезпечені заставою;

б) вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати за три місяці роботи, що передують порушенню справи про банкрутство чи припиненню трудових відносин у разі звільнення працівника до порушення зазначеної справи, грошової компенсації за всі невикористані дні щорічної відпустки та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей, право на які виникло протягом двох років, відпрацьованих до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, інших коштів, належних працівникам у зв'язку з оплачуваною

Тема 5. Санація підприємств в судовому порядку

відсутністю на роботі (оплата часу простою не з вини працівника, гарантії на час виконання державних або громадських обов'язків, гарантії і компенсації при службових відрядженнях, гарантії для працівників, що направляються для підвищення кваліфікації, гарантії для донорів, гарантії для працівників, що направляються на обстеження до медичного закладу, соціальні виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства тощо), право на які виникло протягом трьох останніх місяців до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, а також вихідної допомоги, належної працівникам у зв'язку з припиненням трудових відносин, у тому числі відшкодування кредиту, отриманого на ці цілі;

Таблиця 5.7

Форма ліквідаційного бюджету

у гривнях

Господарська операція	Результат господарської операції		Чистий рух коштів, +, -
	Чистий дохід	Витрати на здійснення операції	
Кошти на початок ліквідації	X	X	
1.			
2.			
...			
Кошти на кінець ліквідації	X	X	
Погашення заборгованості кредиторам:	Сума заборгованості згідно з реєстром	Частка погашення боргів	Сума погашення
першої черги			
другої черги			
третьої черги			
четвертої черги			
п'ятої черги			
шостої черги			

в) витрати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що пов'язані з набуттям ним прав кредитора щодо банку, – у розмірі всієї суми відшкодування за вкладами фізичних осіб;

в-1) вимоги кредиторів за договорами страхування;

г) витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії, у тому числі: витрати на оплату державного мита; витрати заявника на публікацію оголошення про порушення справи про банкрутство; витрати на публікацію в офіційних друкованих органах інформації про порядок продажу майна банкрута; витрати на публікацію в засобах масової інформації про поновлення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною; витрати арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів банкрута; витрати кредиторів на проведення аудиту, якщо аудит проводився за рішенням господарського суду за рахунок їх коштів; витрати на оплату праці арбітражних керуючих (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора). Перелічені витрати відшкодовуються ліквідаційною комісією після реалізації нею частини ліквідаційної маси;

2) у другу чергу задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань банкрута перед працівниками підприємства-банкрута (за винятком повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства), крім вимог, задоволених у першу чергу, зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних платежів, у тому числі до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України за громадян, які застраховані в цьому Фонді, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, зобов'язань зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також вимоги громадян – довіритель (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучали майно (кошти) довіритель (вкладників);

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів). Вимоги центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом;

4) у четверту чергу задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, у тому числі і вимоги кредиторів, що

Тема 5. Санація підприємств в судовому порядку

виникли із зобов'язань у процедурі розпорядження майном боржника чи в процедурі санації боржника;

5) у п'яту чергу задовольняються вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;

6) у шосту чергу задовольняються інші вимоги.

Вимоги кожної наступної черги задовольняються в міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банкрута після повного задоволення вимог попередньої черги. У разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення всіх вимог однієї черги вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належить кожному кредиторіві однієї черги.

Матрицю комбінування ABC- і XYZ-аналізу кредиторів слід подати за такою схемою:

	Кредитори X	Кредитори Y	Кредитори Z
Кредитори А	Постійні контрагенти Значна сума боргу	Непостійні контрагенти Значна Сума боргу	Одноразові контрагенти Значна сума боргу
Кредитори В	Постійні контрагенти Середня сума боргу	Непостійні контрагенти Середня сума боргу	Одноразові контрагенти Середня сума боргу
Кредитори С	Постійні контрагенти Незначна сума боргу	Непостійні контрагенти Незначна Сума боргу	Одноразові контрагенти Незначна сума боргу

- — коло найважливіших кредиторів;
- — коло другорядних кредиторів;
- — коло непостійних кредиторів з незначною сумою боргу

Рис. 5.6. Матриця комбінування ABC- і XYZ-аналізу кредиторів

ТЕМА 6. ФІНАНСУВАННЯ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1. Складові забезпечення фінансової рівноваги на підприємстві
2. Джерела фінансування санації підприємств
3. Форми фінансування санації підприємств
4. Правила фінансування санації підприємств

Основні терміни і поняття: фінансова рівновага, фінансова стійкість, фінансова стабільність, ресурсна стійкість, потенційна стійкість, фінансова криза, стани фінансової рівноваги, рівняння фінансової рівноваги, внутрішні джерела фінансової санації, зовнішні джерела фінансової санації, позикове фінансування, змішане фінансування, фінансування за рахунок власних коштів, золоте правило фінансування, золоте правило балансу, правило вертикальної структури капіталу.

Рекомендована література: [47, р. 4]; [56, р. 6, р. 9]; [18, т. 2, т. 5]; [6]; [21]; [53, р. 10]; [15].

1. Складові забезпечення фінансової рівноваги на підприємстві

Фінансова стабільність включає в себе такі складові: фінансова рівновага, ресурсна, потенційна та фінансова стійкість (рис. 6.1) [15].

Фінансова рівновага підприємства – це відповідність обсягів генерування та споживання власних фінансових ресурсів, яка досягається шляхом оптимізації співвідношення між капіталовкладеннями та засобами, що спрямовуються на споживання. Фінансова рівновага потребує узгодження джерел формування та напрямків використання власних фінансових ресурсів, визначення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами їх формування. Як агрегований показник фінансова рівновага залежить від ефективності політики формування і розподілу прибутку підприємства, дивідендної та емісійної політики тощо. Досягнення фінансової рівноваги є запорукою фінансової стабільності, бо зростання можливостей приросту власних

Тема 6. Фінансування санації підприємств

фінансових ресурсів означає підвищення фінансової та ринкової стійкості підприємства.

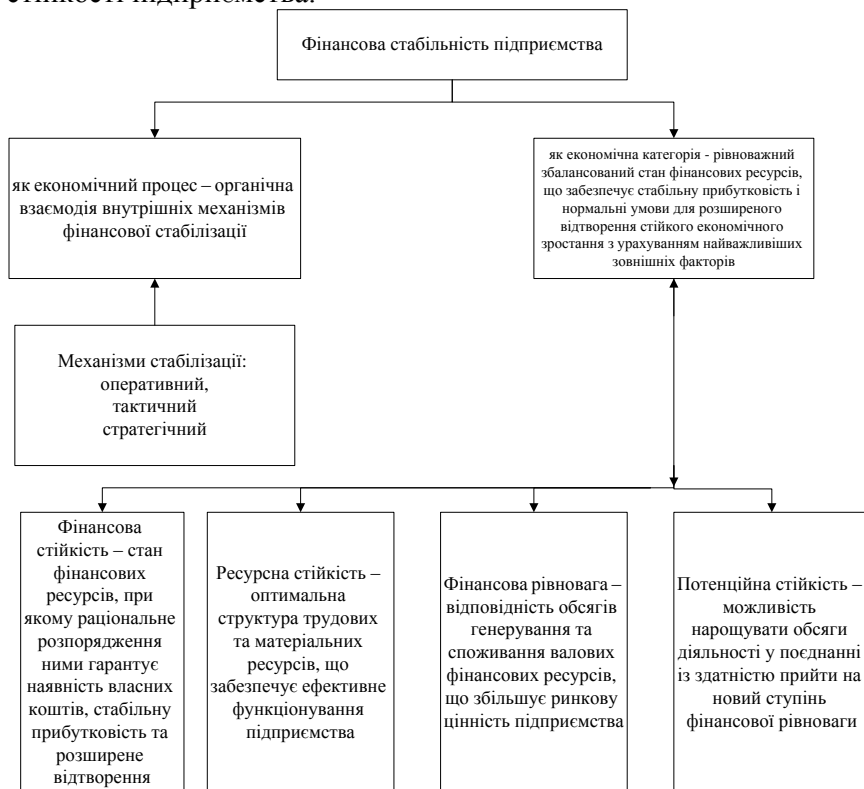

Рис 6.1. Складові елементи фінансової стабільності як економічного процесу та економічної категорії

Ресурсна стійкість підприємства означає оптимізацію структури його трудових та матеріальних ресурсів, економію витрат за рахунок скорочення потреб на їх фінансування, а відтак і зростання прибутковості підприємства. Останнє за інших однакових умов є підґрунтям для розширення можливостей формування власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, що насамперед сприяє досягненню фінансової рівноваги і фінансової стабілізації підприємства.

Потенційна стійкість підприємства – це його здатність нарощувати обсяги діяльності, виходити на новий рівень фінансової рівноваги. Повна фінансова стабілізація досягається

тільки у разі створення передумов для стабільного зменшення вартості капіталу, що вимагає прискорення темпів економічного розвитку на основі коригування окремих параметрів фінансової стратегії. Остання у кінцевому підсумку повинна забезпечувати високі темпи стійкого економічного зростання та фінансову рівновагу підприємства.

Фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантується наявність власних коштів, стабільна прибутковість та забезпечується процес розширеного відтворення. У такому розумінні фінансова стійкість, безперечно, є одним із головних факторів досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності. Недостатня фінансова стійкість підприємства найчастіше зумовлює неплатоспроможність підприємства, а надмірна – створення надлишкових запасів та резервів («мертвого» капіталу), що збільшує витрати або недоотриманий прибуток і, в кінцевому підсумку, стримує темпи розвитку підприємства. Складність щодо визначення стандартизованих меж фінансової стійкості обумовлюється тим, що кожне підприємство здійснює свою операційну діяльність у певному економічному середовищі, яке характеризується рівнем розвитку економічної системи і генерує макроекономічні фактори, на які підприємства не спроможні вплинути. Проте зворотний вплив цих факторів на ефективність діяльності підприємства (його ліквідність, платоспроможність) і, більше того, фінансову стійкість досить значний. Особливо зростає цей вплив в умовах економічної кризи.

Правильність підходів до кількісної оцінки стабільності фінансового стану підприємства вкрай важлива для нього, бо дозволяє виявити причини фінансової дестабілізації (якщо така виникла), розробити та реалізувати контрзаходи щодо усунення або нейтралізації першопричин.

Підприємство може досягнути поточної фінансової рівноваги через:

- оптимізацію асортиментної політики підприємства (облік реалізації товарів за товарними групами і окремими видами);
- оптимізацію цінової політики підприємства (у теперішніх умовах вона має бути не агресивною, а помірною);
- оптимізацію амортизаційної політики – застосування методу прискореної амортизації у періоди скорочення сукупної

суми амортизаційних відрахувань з метою максимізації сукупного обсягу власних фінансових ресурсів;

– розробку ефективної податкової політики – мінімізація податкових платежів відносно розмірів доходу та прибутку підприємства;

– забезпечення ефективної політики управління власними фінансовими ресурсами – збільшення частки, яка формується за рахунок внутрішніх джерел;

– оптимізацію дивідендної політики підприємства – скорочення частки прибутку на споживання і консервативне формування дивідендної політики підприємства з використанням остаточного типу дивідендної політики або політики стабільного розміру дивідендних виплат;

– скорочення фінансування соціальних програм підприємства за умов його кризового фінансового стану.

Достатній ступінь фінансової стійкості та платоспроможності підприємство досягне при:

1) оптимізації політики управління оборотними активами:

а) використання системи внутрішніх нормативів, які визначали б максимально допустимі розміри низьколіквідних та неліквідних видів оборотних активів;

б) депресация дебіторської заборгованості як один із шляхів відшкодування втраченого капіталу;

в) компромісна модель фінансування оборотних активів для зниження ризику втрати ліквідності оборотних активів за рахунок нарощування величини чистого оборотного капіталу;

2) оптимізації політики управління операційними циклами:

а) скорочення розмірів дебіторської заборгованості шляхом проведення консервативної кредитної політики ;

б) узгодження за часом позитивних та негативних грошових потоків;

в) визначення нормативної довжини операційного циклу залежно від специфіки діяльності підприємства;

3) скороченні необґрунтованих короткострокових фінансових зобов'язань для забезпечення платоспроможності підприємства.

Нейтралізувати негативний вплив факторів стійкого росту можна завдяки:

1) узгодженості політики управління обсягом діяльності та управління активами, визначення максимально можливих та допустимих темпів зростання обсягів діяльності без порушення фінансової рівноваги підприємства за наявних активів;

2) визначення можливостей підприємства щодо забезпечення темпів зростання обсягів діяльності понад заплановані за збільшення обсягів активів з метою забезпечення нового ступеня фінансової рівноваги;

3) коригування розподілу прибутку – збільшення частки прибутку, реінвестованої у розвиток підприємства;

4) оптимізації структури капіталу за критерієм максимальної прибутковості власних коштів за одночасного зниження вартості та ступеня ризикованості використовуваного капіталу.

Практичне застосування вищезазначених пропозицій розраховане на успішне вирішення сучасних завдань фінансової стабілізації та стійкості підприємств.

Д.е.н., проф. Костирко Л. А. запропонувала для обґрунтування фінансової рівноваги використовувати індикатори, які зображенні на рис. 6.2. З нього видно, що погіршення будь-якого індикатора має істотне значення, оскільки вони є визначальними факторами, що впливають на вартість підприємства в статичній і динамічній. В цьому випадку економічна категорія «фінансова рівновага» буде використовуватися як інтегральна характеристика стійкого співвідношення між ліквідністю – рентабельністю і фінансовою стійкістю – ризиком.

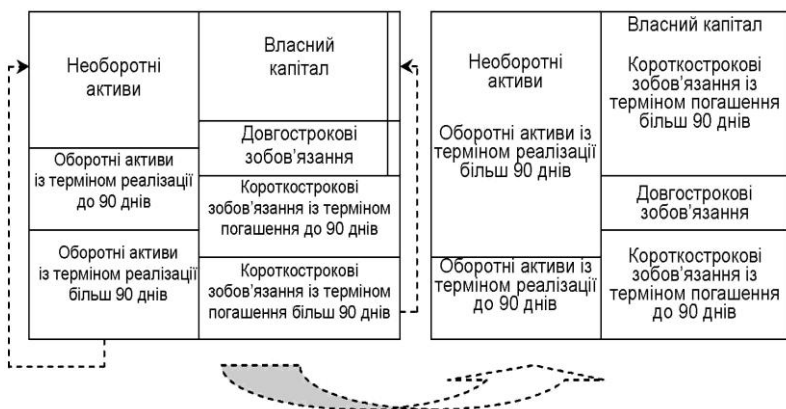
Рис. 6.2. Ключові індикатори фінансової рівноваги

Необхідно підкреслити, що підтримка фінансової рівноваги на підприємстві передбачає виконання таких правил: (1) підтримка на оптимальному рівні рівноваги щодо ліквідності і платоспроможності; (2) збереження рівноваги в трьох циклах

Тема 6. Фінансування санації підприємств

діяльності підприємства: фінансово-інвестиційному, виробничому і грошовому; (3) дотримання «золотого правила» – спроможності підприємства одержувати стабільні результати при певних витратах виробництва.

Розвиток методології діагностики фінансової рівноваги на основі аналітичної оцінки показників функціонально-аналітичного балансу (рис. 6.3) відкриває нові можливості для розробки різних схем регулювання функціональних станів підприємства.

Рис. 6.3. Логіка трансформації бухгалтерського балансу у функціонально-аналітичний баланс

Запропонована інтерпретація бухгалтерського балансу дозволяє проаналізувати стан фінансової рівноваги у взаємозв'язку його елементів і їхній вплив на чистий оборотний капітал.

Застосування методу моделювання дає можливість простежити динаміку структури фінансового стану і поведінки підприємства. Керуючись сценарним підходом, виділяють шість ситуацій фінансової рівноваги та умови їхньої реалізації (табл. 6.1).

*Таблиця 6.1
Моделювання ситуацій фінансової рівноваги [21]*

Ситуація	Характеристика	Діагноз фінансових
----------	----------------	--------------------

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

Ситуація	Стан ЧА	Індикатори	Умови фінансової рівноваги	ситуації	станів підприємства
1	$ЧА^+$	$П^+, СК^+$	$A - ДЗ - КЗ > СК$ $ВК > СК, П > 0$	Розширене відтворення. Ефективне використання капіталу; забезпечення зростання вартості підприємства	Ідеальний стан
2	$ЧА^+$	$П^0, СК^+$	$A - ДЗ - КЗ = СК$ $ВК = СК, П = 0$	Просте відтворення. Використання капіталу не приносить ані прибутку, ані збитку	Стан статичної рівноваги
3	$ЧА^+$	$П, СК^+$	$A - ДЗ - КЗ < СК$ $ВК < СК, П < 0$ $ Л < СК$	Неефективне використання капіталу	Стан назрівання фінансової кризи
4	$ЧА^0$	$П, СК^+$	$A - ДЗ - КЗ < СК$ $ВК < СК, П < 0$ $ Л = СК$	Можливе повне покриття збитків реалізацією активів	Стан фінансової кризи 1-го ступеня
5	$ЧА^-$	$П, СК^+$	$ЧА < СК + ДЗ + КЗ$ $ВК = СК, П < 0$ $ Л > СК$	Можливе часткове покриття збитків реалізацією активів	Стан фінансової кризи 2-го ступеня
6	$ЧА^-$	$П, СК^+$	$A - ДЗ - КЗ < СК$ $ВК < СК, П < 0$ $ Л > СК$	Покриття збитків реалізацією активів неможливе	Стан фінансової кризи 3-го ступеня (незворотна криза)

$ЧА$ – чисті активи; $П$ – прибуток; $СК$ – статутний капітал; A – активи; $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання; $КЗ$ – короткострокові зобов'язання; $ВК$ – власний капітал; «+», «0», «-» – позитивне, нульове та від'ємне значення чистих активів.

Дослідження параметрів поведінки чистих активів і пасивів підприємства дозволяє встановити основні типи фінансового стану підприємства: ідеальний, стан статистичної рівноваги, стан

Тема 6. Фінансування санації підприємств

назрівання фінансової кризи, фінансова криза першого, другого і третього ступеня.

Оцінити взаємозв'язок індикаторів фінансової рівноваги і ефективності фінансового управління підприємства можна на основі матричної моделі (табл. 6.2).

Таблиця 6.2

Матрична модель оцінки взаємозв'язку елементів фінансової рівноваги по ліквідності та рентабельності

Сценарій другої фінансової рівноваги	Ситуації першої фінансової рівноваги			
	I. Ідеальний стан $A-DЗ-KЗ > СК$ $ВК > СК, П > 0$	II. Стан статичної рівноваги $A-DЗ-KЗ = СК$ $ВК = СК, П = 0$	III. Стан назрівання фінансової кризи $A-DЗ-KЗ < СК$ $ВК < СК, П < 0$ $ΔП < СК$	IV. Стан фінансової кризи $A-DЗ-KЗ < СК$ $ВК < СК, П < 0, ΔП ≥ СК$
1	2	3	4	5
I. Ідеальний стан $ЧОК > 0,$ $ПФП < 0, ГК > 0$	1. Сталий розвиток, рівновага по рентабельності і ліквідності	2.1. Просте відтворення, рівновага по ліквідності	3.1. Збиткова діяльність, викликана необґрунтованим формуванням надлишкових оборотних активів	6.1. Загроза банкрутства, кризи в управлінні активами
II. Стан перспективної ліквідності та фінансової стійкості $ЧОК > 0,$ $ПФП > 0, ГК ≥ 0$	2.2. Сталий розвиток з перспективним збереженням Вартості підприємства	3.2. Просте відтворення із здатними негативними наслідками у майбутньому	4.1. Збиткова діяльність з поглиблення м розриву по показниках ліквідності	6.2. Перспективне банкрутство
III. Стан фінансової нестійкості та ризику збитковості $ЧОК < 0,$ $ПФП < 0, ГК ≥ 0;$ $ЧОК < 0,$ $ПФП > 0, ГК > 0$	3.3. Агресивна політика формування короткострокових результатів із розривом по показниках ліквідності	4.2. Неефективне фінансове управління, ризик ліквідності і банкрутства	5. Кризовий стан, високий ризик ліквідності та банкрутства	6.3. Спрямованість до банкрутства, високий ризик неефективності реструктуризаційних заходів

Продовж. табл. 6.2

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

<p>IV. Криза фінансової стійкості і платоспроможності $ЧОК < 0$, $ПФП > 0$, $ГК = 0$</p>	<p>6.7. Загроза банкрутства, криза в управлінні активами</p>	<p>6.6. Кризовий стан, високий ризик ліквідності та банкрутства</p>	<p>6.5. Спрямованість до банкрутства, високий ризик неефективності реструктуризаційних заходів</p>	<p>6.4. Спрямованість на ліквідацію підприємства</p>
<p>1 - Абсолютна (ідеальна) фінансова рівновага 2 - Відносна фінансова рівновага 3 - Потенційна можлива фінансова рівновага</p>			<p>4 - Балансуюча фінансова рівновага 5 - Нестійка фінансова рівновага 6 - Нерівноважний фінансовий стан</p>	

Ця модель дозволяє досліджувати стан і визначати зони фінансової рівноваги. Так, у галузь фінансової рівноваги входять підприємства, які за результатами фінансово-економічної діяльності потрапляють у квадранти 1–5 матриці фінансової рівноваги, тобто виключаються стани кризи хоча б за одним типом фінансової рівноваги.

Обґрунтувати управлінські рішення щодо вибору стратегії можна на основі інтегрального показника фінансової надійності, який на відміну від відомих ураховує сукупний вплив інтегральних оцінок (у новій інтерпретації): – ліквідність (K_n^l); фінансова стійкість (K_n^c); ефективність використання власного капіталу (K_n^e) і ризик(K_n^p):

$$I_n = \left(1 - \prod_{i=1}^n (-K_n^i) \right) = \left((-K_n^l) (-K_n^c) (-K_n^e) (-K_n^p) \right) \rightarrow 1, \quad (6.1)$$

де K_n^i – інтегральна оцінка i -го стану рівноваги; n – кількість інтегральних оцінок.

Повний рівноважний стан будь-якої з функцій економічної системи відповідає максимальному значенню коефіцієнта фінансової надійності ($I_n = 1$). При відхиленні функцій від їхніх рівноважних станів надійність знижується ($I_n \rightarrow 0$). Співставлення фактичних показників фінансової надійності з цільовими дає досить точну оцінку фінансово-економічній стійкості підприємства, що аналізується.

Тема 6. Фінансування санації підприємств

Терещенко О.О., Череп А.В. пропонують фінансову рівновагу визначати на основі трьох базових рівнянь. Базову модель рівняння фінансової рівноваги можна подати у такому вигляді (рис. 6.4).

ПОЧАТКОВИЙ СТАН РЕЗЕРВІВ ЛІКВІДНОСТІ		ПОТОЧНІ ВИПЛАТИ В РАМКАХ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
+ ВИРУЧКА ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ		+ ІНВЕСТИЦІЇ
+ НАДХОДЖЕННЯ ВІД ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	=	+ ПОГАШЕННЯ ЗАБОРГОВАНOSTІ (ОСНОВНА СУМА, ВІДСОТКИ)
+ НАДХОДЖЕННЯ ВІД ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ		+ ВИПЛАТА ДИВІДЕНДІВ
		+ КІНЦЕВИЙ ОБСЯГ РЕЗЕРВІВ

Рис. 6.4. Рівняння фінансової рівноваги (базова модель)

Нерідко у процесі фінансового аналізу використовується не базова модель рівняння фінансової рівноваги, а її модифікація (рис. 6.5), в якій на боці вхідних потоків замість виручки від реалізації враховується чистий прибуток та амортизація (CASH-FLOW), тоді як на боці вихідних потоків не враховуються поточні виплати в межах операційної діяльності.

ПОЧАТКОВИЙ СТАН РЕЗЕРВІВ ЛІКВІДНОСТІ		ІНВЕСТИЦІЇ
+ CASH-FLOW		+ ПОГАШЕННЯ ЗАБОРГОВАНOSTІ (ОСНОВНА СУМА)
+ НАДХОДЖЕННЯ ВІД ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	=	+ ВИПЛАТА ДИВІДЕНДІВ
		+ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ

Рис. 6.5. Рівняння фінансової рівноваги (модифікація 1)

Амортизацію та прибуток (CASH-FLOW) можна розглядати як джерела самофінансування підприємства. Надходження від фінансової діяльності (кредити банків, акціонерний, пайовий капітал) формують зовнішні фінансові джерела. Якщо витрати на здійснення поточної операційної діяльності перевищують виручку від реалізації, то у підприємства виникне дефіцит

оборотних коштів, який слід буде покрити за рахунок інших джерел. Враховуючи викладені аспекти, можна сформувати ще одну модифікацію рівняння фінансової рівноваги (рис. 6.6).

МОБІЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ	ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ
РЕЗЕРВИ ЛІКВІДНОСТІ	ІНВЕСТИЦІЇ (ФІНАНСОВІ, РЕАЛЬНІ)
+ САМОФІНАНСУВАННЯ	+ ПОГАШЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ (ОСНОВНА СУМА)
+ АКЦІОНЕРНИЙ (ПАЙОВИЙ) КАПІТАЛ	+ ВИПЛАТА ДИВІДЕНДІВ
+ ПОЗИЧКОВИЙ КАПІТАЛ	+ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ
	+ ПОПОВНЕННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ

Рис. 6.6. Рівняння фінансової рівноваги (модифікація 2)

Якщо фінансовий менеджмент підприємства неправильно розрахував строки залучення та використання капіталу або якщо вони порушені в результаті погіршення умов діяльності підприємства (зменшення обсягів реалізації, неврахування інфляції під час формування відпускних цін, високий рівень невиправданої дебіторської заборгованості, непередбачені штрафи за порушення податкового законодавства тощо), то фінансова рівновага порушується і підприємство не в змозі виконати свої платіжні зобов'язання. Якщо неплатоспроможність є стійкою, то це є підставою для порушення справи про банкрутство підприємства.

2. Джерела фінансування санації підприємств

Здійснення санації передбачає наявність відповідних джерел фінансування [53]. Основними джерелами фінансування санації можуть бути власні кошти підприємств (самофінансування) кошти власників, кредиторів та державні (зовнішні). Крім того, в окремих випадках держава може застосовувати непрямі методи

сприяння санації суб'єктів господарювання, надаючи їм податкові пільги, створюючи особливі умови діяльності.

Власні фінансові ресурси спрямовуються переважно на поліпшення або відновлення платоспроможності та ліквідності суб'єктів господарювання. Ця процедура здійснюється, як правило, за такими напрямками: реструктуризація активів, зменшення витрат, збільшення виручки від реалізації.

Реструктуризацію активів здійснюють, вживаючи таких санаційних заходів:

1) мобілізації фінансових резервів за рахунок реалізації окремих об'єктів основних засобів та обігових коштів, які безпосередньо не пов'язані з процесом виробництва та реалізації продукції (будівлі та споруди невикористаного призначення, нематеріальні активи, наднормативні запаси сировини й матеріалів, боргові цінні папери тощо);

2) лізингу основних фондів;

3) здачі в оренду основних фондів, які не використовуються у виробничому процесі;

4) продажу окремих нерентабельних або низькорентабельних структурних підрозділів;

5) удосконалення структури оборотного капіталу за рахунок зменшення частки низьколіквідних оборотних активів;

6) рефінансування дебіторської заборгованості шляхом переведення її в інші, ліквідні форми оборотних активів (гроші, короткострокові фінансові вкладення).

Зменшення витрат здійснюється за рахунок таких заходів:

– заморожування інвестиційних вкладів з довготривалим строком окупності;

– зниження валових витрат шляхом визначення їх оптимального рівня.

Збільшити виручку від реалізації продукції можна за рахунок стимулювання збуту шляхом надання знижок покупцеві, масової реклами тощо.

Санаційні заходи можуть бути спрямовані й на реструктуризацію пасивів підприємства, у результаті якої змінюються розміри та структура фінансових джерел формування активів. У цьому разі йдеться насамперед про зменшення статутного капіталу за рахунок зменшення номінальної вартості акцій та їх кількості в таких цілях:

1) одержання санаційного прибутку з наступним використанням його на покриття балансових збитків;

2) приведення у відповідність розміру основних засобів та оборотних коштів підприємства з розміром його власного капіталу та ін.

Значний тягар фінансування санаційних заходів підприємства несуть, як правило, його власники – акціонери, пайовики тощо. Вони можуть фінансувати санацію, збільшуючи (зменшуючи) статутний фонд, надаючи позики, цільові внески на безповоротній основі та ін. При цьому збільшуватися статутний капітал може шляхом збільшення кількості акцій існуючої номінальної вартості, номінальної вартості існуючих акцій, обміну облігацій на акції. Основною метою збільшення статутного капіталу для санації є мобілізація додаткових внесків інвесторів (рис. 6.7).

Рис. 6.7. Внутрішні джерела санації

Практична реалізація внутрішніх резервів надходження грошових коштів пов'язана насамперед із запровадженням комплексу заходів організаційно-технічного, економічного й

Тема 6. Фінансування санації підприємств

управлінського характеру, які передбачаються бізнес-планом. Особливістю впровадження цих заходів є те, що вони не потребують значних обсягів інвестицій.

Склад зовнішніх джерел фінансування санації наведено на рис. 6.8.

Рис. 6.8. Зовнішні джерела санації

Участь кредиторів у фінансовій санації боржника може здійснюватися шляхом:

- надання додаткових кредитних ресурсів;
- пролонгації та реструктуризації наявної заборгованості;
- надання кредитного забезпечення (поручництва, гарантії);
- трансформації боргу у власність тощо.

Крім того, однією з форм санації кредиторів може бути погашення боргу за рахунок цільового банківського кредиту, що надається комерційним банком, який обслуговує підприємство-боржника. Надається такий кредит на умовах підвищеної відсоткової ставки, оскільки це пов'язано з великим ризиком.

Крім кредиторів у фінансовій санації підприємства може брати участь і його персонал. Це зумовлено необхідністю збереження робочих місць на підприємстві. Основними формами фінансування санації персоналом можуть бути:

- купівля підприємства працівниками акцій;
- відмова від дивідендів та винагороди за виробничі результати;
- надання працівниками позик підприємству.

Фінансову підтримку санації підприємств може надавати і держава, якщо, мобілізованих з децентралізованих джерел фінансових ресурсів не вистачило для проведення санації державного підприємства, а продукція, що виробляється, суспільно необхідна. У цьому разі на рівні відповідних державних структур може бути прийняте рішення про надання фінансової підтримки збитковим підприємствам.

Державна фінансова підтримка санації підприємств може здійснюватися різними шляхами:

- прямим бюджетним фінансуванням у вигляді надання субсидій, дотацій, повного або часткового викупу державою акцій підприємства, яке перебуває на межі банкрутства. Пряме бюджетне фінансування санації державних підприємств здійснюється у випадках, коли підприємство зазнало збитків від стихійного лиха і вони не відшкодовані органами страхування;
- надання бюджетних позик тощо.

Крім прямого бюджетного фінансування санації держава може використовувати й непрямі методи фінансової підтримки підприємств:

- надання антимонопольним комітетом дозволу на інтеграцію підприємств-конкурентів або поєднання їх інтересів;
- надання державних гарантій і державне страхування кредитів;
- регулювання механізму ціноутворення;
- зниження податкового тиску, списання податкових зобов'язань;
- відстрочення і розстрочення за платежами у бюджет на умовах податкового кредиту;
- стимулювання лізингової форми фінансування виробничо-технічних санаційних заходів;
- активізація участі в санації кредиторів з найбільшою заборгованістю;

– проведення цільових кредитних аукціонів НБУ під програми фінансування санації виробництва.

Державна підтримка санації підприємств тим чи іншим методом залежить від їх конкретних характеристик народногосподарського та регіонального значення, глибини фінансової кризи. Найбільш економічними методами державної підтримки санації підприємства вважаються такі, як надання державних гарантій різного рівня та різних форм підтримки фінансового характеру, зокрема стимулювання лізингу та активізації участі в санації кредиторів з найбільшою заборгованістю.

Ефективним санаційним інструментом, способом кредитування санації можуть виступати облігації конверсійної позики. Вони обмінюються на акції підприємства і мають низку переваг порівняно з емісією акцій або кредитами, а саме: проценти за конверсійними облігаціями нижчі за процентну ставку на кредитному ринку.

Дотації, субвенції, державне пільгове кредитування надаються, як правило, державним підприємствам, які переживають фінансову кризу.

Власники підприємства-боржника, його персонал також беруть участь у санаційних заходах шляхом надання позик, внесків на збільшення статутного фонду, в тому числі за рахунок купівлі акцій, надання безповоротної допомоги.

Участь банківських установ у фінансуванні санаційних заходів підприємства-боржника визначається ступенем ризику і зацікавленістю в подальшій співпраці з ним. У зв'язку з цим кредитори можуть надати підприємству санаційні кредити, провести реструктуризацію заборгованості або зменшити її обсяг шляхом часткового списання.

Реалізація комплексу заходів щодо санації підприємства-боржника в разі успіху виводить його з фінансової кризи і створює умови для провадження підприємницької діяльності в майбутньому. Якщо цілі фінансової санації не досягнуто, підприємство оголошується банкрутом і розпочинається ліквідаційна процедура.

3. Форми фінансування санації підприємств

Форми фінансування суб'єктів господарювання класифікуються за джерелами надходження капіталу та за правовим статусом інвесторів. За джерелами мобілізації фінансових ресурсів розрізняють зовнішнє та внутрішнє фінансування; за правовим статусом інвесторів — власний та позичковий капітал. Терещенко О.О. подає таку класифікацію форм фінансування (рис. 6.9).

Рис. 6.9. Класифікація форм фінансування підприємств

Сукупний капітал підприємства складається з власного та позичкового капіталу. Отже, фінансувати санацію можна за рахунок власних коштів підприємства (самофінансування), фінансових засобів власників, за допомогою кредиторів. У виняткових випадках може надаватися державна фінансова підтримка. Санація може бути спрямована на реструктуризацію активів або пасивів.

За формальними ознаками розрізняють два види санації: а) санація без залучення додаткових фінансових ресурсів на

підприємство; б) санація із залученням нового фінансового капіталу.

У першому випадку санація може здійснюватися в таких формах:

- зменшення номінального капіталу підприємства;
- конверсія власності в борг;
- конверсія боргу у власність;
- пролонгація строків сплати заборгованості;
- добровільне зменшення заборгованості;
- самофінансування.

Санація із залученням нового фінансового капіталу може набирати таких форм:

- альтернативна санація;
- зменшення номінального капіталу з наступним його збільшенням (двоступінчаста санація);
- безповоротна фінансова допомога власників;
- безповоротна фінансова допомога персоналу;
- емісія облігацій конверсійного займу;
- залучення додаткових позик.

За джерелами мобілізацій фінансових ресурсів розрізняють: а) автономну санацію (власні кошти підприємства та капітал його власників) б) зовнішню санацію (кошти кредиторів та держави); в) санацію з допомогою державної фінансової підтримки. Фінансування державою санаційних заходів може здійснюватися на поворотній або безповоротній основі. Крім того, в окремих випадках держава може вдаватися до непрямих методів сприяння санації суб'єктів господарювання: податкові пільги, створення особливих умов підприємницької діяльності і т.д.

Якщо в балансі підприємства за результатами звітного року відображено непокріті збитки минулих років (чи збитки звітного року), то треба приймати рішення про джерела покриття цих збитків. Щодо цього у науковій літературі з питань санації дуже часто трапляється поняття «чистої санації» (формальна санація, санація балансу). Чиста санація полягає в санації балансу неспроможного підприємства. Вона спрямована на формальне покриття зазначених у балансі збитків.

Гвардін С.В. виділяє такі основні види фінансування (рис. 6.10) [6]:

1. Позикове фінансування.
2. Фінансування з використанням власного або акціонерного капіталу.

3. Змішане або гібридне фінансування.

Рис. 6.10. Види фінансування

Розглянемо їх більш докладно. Основними інструментами позикового фінансування є:

1. Термінові кредити – це борговий контракт, за яким позичальник зобов’язується оплачувати позикодавцю внески для погашення боргу й відсотків. Недоліком кредиту є необхідність застави, вартість якої повинна перевищувати залучену суму в 1,5–2 рази. Основними кредитно-фінансовими інститутами є центральні банки, комерційні банки, кредитні інститути, пенсійні фонди, інвестиційні фонди, венчурні компанії.

2. Револьверні кредити й кредитні лінії. Револьверні кредити – це кредитна лінія, часто використовувана великими підприємствами, надавана звичайно під забезпечення короткострокової дебіторської заборгованості й товарних запасів компанії. Основна перевага

Тема 6. Фінансування санації підприємств

револьверного кредиту полягає в тому, що він може бути повернутий у будь-який момент часу.

3. Брідж-кредити надаються компаніям для здійснення негайного короткострокового фінансування й обов'язкові до обміну на облигації;

4. Комерційний кредит – це форма кредиту, яка характеризує відносини позички між двома суб'єктами господарської діяльності, що виникають у результаті одержаних авансів у рахунок наступних поставок продукції (робіт, послуг) чи одержання товарів з відстрочкою платежів.

5. Облігації – боргові цінні папери. При досить довгому строку обігу, що може досягати 5 років, облигації як правило гарантують фіксований дохід своїм власникам, а вартість капіталу для компанії позичальника є нижчою, ніж при використанні короткострокових цінних паперів.

6. Фінансування з використанням дебіторської заборгованості. У цьому випадку дебіторська заборгованість виступає як застава. Цей вид досить рідко застосовується на практиці.

7. Договір лізингу. Лізинг пов'язаний із придбанням і передачею майна в користування за договором фізичним або юридичним особам на певний строк і за певну плату. У вітчизняній практиці можливий варіант поворотного лізингу, за якого власник майна продає його лізингової компанії, а потім укладає з нею договір лізингу на це майно.

Фінансування у такі способи можуть сприяти злиттю та поглинанню підприємств більш сильними та фінансово стійкими компаніями (рис. 6.11).

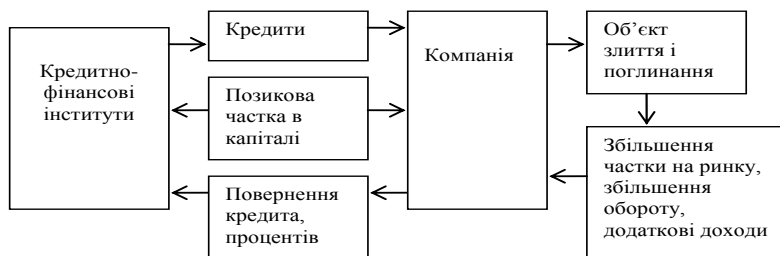
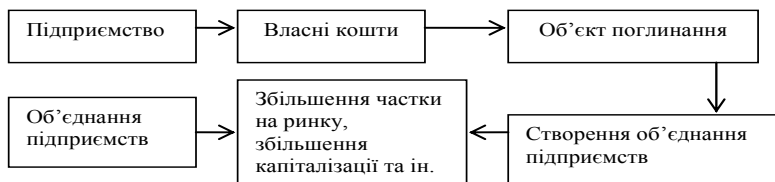

Рис. 6.11. Процес злиття (поглинання) підприємств за рахунок позикового фінансування

Використання власних коштів підприємства при злитті та поглинанні має зміст, якщо угода є разовою й купується підприємство, що, має вартість набагато нижче компанії, яка ініціює угоду. Перевагою використання власних коштів є відсутність необхідності виплачувати які-небудь відсотки, штрафи, пені тощо. Всі ризики несе сама компанія.

Також можливо застосовувати фінансування з використанням акціонерного капіталу. Це той випадок, коли компанії що вирішили укласти угоду зі злиття або поглинання, проводять додаткову емісію акцій, які надалі обмінюються на акції компанії що поглинається або приєднується (рис. 6.12).

Рис. 6.12. Процес злиття і поглинання підприємств за рахунок власних коштів

Здійснення угод злиття і поглинання вимагає значних обсягів коштів. Для їхнього одержання компанія може використовувати кредити, випуск цінних паперів, а також власні кошти.

Третім видом фінансування є змішане фінансування. До нього відносяться інструменти, що несуть у собі ознаки як фінансування із залученням позикового капіталу, так і акціонерного одночасно. Інструментами змішаного фінансування можуть бути привілейовані акції, варант, конвертовані цінні папери, сек'юрітизованні кошти, комбіноване фінансування.

При використанні змішаного виду фінансування необхідно чітко дотримуватись оптимального співвідношення власних і позикових коштів. Для цього використовують ефект фінансового важеля.

4. Правила фінансування санації підприємств

Кредитори та інвестори, які прагнуть гарантувати свої вкладення та не припуститися порушення фінансової рівноваги, вимагають додержання певних правил під час формування структури капіталу. Щоправда, не завжди додержання чи недодержання цих правил є вирішальним критерієм під час прийняття інвестиційних рішень. Але на практиці ці правила широко застосовуються для аналізу фінансового стану підприємств, оцінювання їх кредитоспроможності та інвестиційної привабливості. Додержання правил формування активів і пасивів є необхідною умовою забезпечення фінансової рівноваги та оптимізації структури капіталу.

Правила фінансування формують принципи, згідно з якими підприємство мобілізує фінансовий капітал для покриття потреби у фінансових ресурсах. На них слід зважати, виробляючи стратегію залучення фінансових джерел санації підприємств. Розрізняють такі основні правила фінансування підприємств:

- 1) золоте правило фінансування;
- 2) золоте правило балансу;
- 3) правило вертикальної структури капіталу.

Перші два правила характеризують горизонтальну структуру капіталу та майна підприємства. Останнє стосується лише пасиву балансу. Усі три правила базуються на розрахунку низки показників, що характеризують співвідношення певних статей балансу.

Золоте правило фінансування називають також золотим банківським правилом, або правилом узгодженості строків. Це правило вимагає, *щоб строки, на які мобілізуються фінансові ресурси, збігалися зі строками, на які вони вкладаються в реальні чи фінансові інвестиції*. Це означає, що фінансовий капітал має бути мобілізований на строк, не менший від того, на який відповідний капітал заморожується в активах підприємства, тобто в об'єктах основних та оборотних засобів.

Підприємство, додержуючи вимог золотого правила фінансування, забезпечує собі стабільну ліквідність та платоспроможність. Але під час застосування цього правила постає проблема порівняння окремих статей активу та пасиву балансу (окремих об'єктів інвестування та джерел фінансування). Це можна робити лише на стадії планування фінансово-господарської діяльності.

Загалом вважають, що має діяти принцип «загального фінансування», згідно з яким усі активи фінансуються за рахунок

усіх пасивів. На практиці, застосовуючи золоте правило фінансування, користуються двома умовами, що виражають його зміст:

$$1. \frac{\text{Довгострокові активи}}{\text{Довгострокові пасиви}} \leq 1; \quad (6.2)$$

$$2. \frac{\text{Короткострокові активи}}{\text{Короткостроковий капітал}} \geq 1. \quad (6.3)$$

У разі додержання золотого правила фінансування фінансова рівновага забезпечується за таких умов:

- 1) інвестований капітал своєчасно (у передбачені строки) вивільняється в результаті господарської діяльності;
- 2) існує можливість субституції або пролонгації строків повернення капіталу;
- 3) платежі, строк оплати яких настав, можна здійснити за рахунок надходжень від операційної та інвестиційної діяльності.

Отже, *виникає парадокс*. Золоте правило фінансування справджується, якщо існує можливість пролонгації чи залучення нового фінансового капіталу в разі настання строків погашення попередньої заборгованості. Проте якщо можлива субституція чи пролонгація, тоді зовсім не обов'язкова паралельність строків, на які залучається капітал, та строків інвестування.

Золоте правило балансу вимагає не лише паралельності строків фінансування та інвестування, а й додержання певних співвідношень між окремими статтями пасивів та активів. Загалом це правило вимагає виконання двох умов:

а) основні засоби мають фінансуватися за рахунок власного капіталу та довгострокових позик;

б) довгострокові капіталовкладення мають фінансуватися за рахунок коштів, мобілізованих на довгостроковий період, тобто довгострокові пасиви мають використовуватися не лише для фінансування основних фондів, а й для довгострокових оборотних активів (наприклад, оборотні засоби, авансовані у стратегічні запаси сировини, неліквідні товари тощо).

Умови золотого правила балансу унаочнює рис. 6.13.

Основні засоби	Власний капітал	Основні засоби	Власний капітал
	Довгострокові пасиви		Довгострокові пасиви
Оборотні кошти	Короткострокові пасиви	Довгострокові оборотні кошти	Короткострокові пасиви
		Короткострокові активи	Короткострокові пасиви

Рис. 6.13. Умови золотого правила балансу (За Wöhe G., Bilstein J. *Grundzüge der Unternehmensfinanzierung*. – München: Vahlen, 1986)

Докладніше досліджуючи золоте правило балансу, можна виявити таку саму суперечність, як і в золотому правилі фінансування. Використання золотого правила балансу дає змогу уникнути проблем з ліквідністю, якщо списання активів у результаті господарської діяльності за обсягами і термінами збігається з погашенням залученого капіталу і якщо грошових надходжень достатньо для забезпечення розрахунків у процесі поточної операційної діяльності. У довгостроковому капіталі має також існувати можливість пролонгувати строки погашення існуючих кредитів і залучити новий капітал. Якщо ж такі можливості існують, то дотримання золотого правила балансу є необов'язковим.

Правило вертикальної структури капіталу пов'язане з аналізом складу та структури джерел формування капіталу. Прив'язування до активів, тобто до напрямів використання фінансових ресурсів підприємства, у такому разі не здійснюється. Правило вертикальної структури вимагає додержання певного співвідношення між власним і позичковим капіталом підприємства.

Аналізуючи вертикальну структуру балансу, обчислюють два основні показники: коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт фінансового лівериджу (коефіцієнт заборгованості).

Коефіцієнт фінансової незалежності або «автономії» ($K_{\text{авт}}$) визначається як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу. Чим більше значення коефіцієнта, тим благополучніший фінансовий стан підприємства (менша залежність від зовнішніх фінансових джерел). Якщо частка власних засобів у структурі джерел фінансування збільшується, то $K_{\text{авт}} \Rightarrow 1$; якщо існує тенденція до фінансування за рахунок позик, то $K_{\text{авт}} \Rightarrow 0$.

Важливе значення у процесі аналізу структури капіталу має показник фінансового лівериджу $\Phi_n = PK/BK$, що характеризує залежність підприємства від позичкового капіталу і визначається як відношення позичкового капіталу PK до джерел власних коштів BK . Коефіцієнт фінансового лівериджу називають також коефіцієнтом заборгованості. Вважають, що зростання показника фінансового лівериджу свідчить про зростання фінансового ризику, тобто про можливість втрати платоспроможності. І навпаки: за вибраних напрямів інвестування ризик кредиторів тим менший, чим менша частина позичкового капіталу в загальній сумі пасивів.

Існують різні погляди щодо структури капіталу. Одні економісти вважають, що співвідношення власного та позичкового капіталу підприємства має становити 1:1. У такому разі загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення $K_{adm} = 0,5$. Згідно з іншими тлумаченнями правила вертикальної структури капіталу, для промислових підприємств частка власного капіталу має становити не менш як 60 %; для торгівлі – 50 %. Існують також думки, що відношення власного та позичкового капіталу має становити 2:1.

Автори вертикальної структури (1:1) свою позицію обґрунтовують тим, що власники підприємства мають брати участь у його фінансуванні внесками чи рефінансуванням прибутку щонайменше в такому самому обсязі, як і кредитори.

Аналізуючи структуру капіталу підприємств за окремими формами організації бізнесу, можна виявити таку закономірність: в акціонерних товариствах, і особливо в тих, акції яких котируються на біржі, частка власного капіталу майже вдвічі більша, ніж у підприємств інших форм організації бізнесу. Це можна пояснити тим, що звітність акціонерних товариств публікується в пресі, а для інвесторів, які оцінюють ризиковість своїх вкладень, рівень заборгованості підприємства відіграє вирішальну роль. Саме тому акціонерні товариства прагнуть підвищити показник своєї фінансової незалежності.

Коли йдеться про визначення оптимальної структури капіталу, слід враховувати, що головною метою будь-якого підприємства є максимізація прибутку в довгостроковому періоді. Якщо рентабельність сукупного капіталу (рентабельність активів) перевищує проценти за користування

кредитом, то підприємству вигідно буде залучати позики. Проте якщо проценти за користування позиками перевищують рентабельність активів, фінансування за рахунок залучення кредитів слід мінімізувати.

Отже, розрахувати оптимальну структуру капіталу для всієї сукупності підприємств неможливо. Навіть для підприємств одного виду економічної діяльності це робити недоцільно, оскільки оптимальне співвідношення власного та позичкового капіталу залежить від специфічних умов діяльності кожного конкретного підприємства (вид економічної діяльності, форма організації бізнесу, місцезнаходження, прибутковість активів, процентні ставки за користування позиками тощо). Існує думка, що оптимальної структури капіталу на практиці не існує взагалі. Обсяг можливої заборгованості підприємства обмежується готовністю кредиторів надавати позики. Ця готовність залежить від рівня ризику неповернення кредитів. Ризики, пов'язані з погіршенням структури капіталу підприємств та коливанням рентабельності власного капіталу, оцінюються з огляду на ефект фінансового лівериджу.

Ефект фінансового лівериджу (*EFL*) доцільно обчислювати у процесі санаційного аудиту підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, маючи на меті визначити відхилення від оптимальної структури капіталу та оцінити ризики, що при цьому виникають, а також під час розробки такої стратегії фінансування санації, яка дасть змогу оптимізувати джерела залучення фінансових ресурсів. Є два способи розрахунку ефекту фінансового лівериджу. За першого він розглядається, як дія фінансових важелів, які сприяють зміні рентабельності власних коштів підприємства.

Підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позичкового капіталу, якщо рентабельність активів перевищує проценти за кредит, називається ефектом фінансового лівериджу, або ефектом фінансового важеля.

Ефект фінансового лівериджу характеризує залежність рентабельності власного капіталу підприємства від рентабельності всіх активів, процентів за кредит та коефіцієнта заборгованості. Він вимірює ефект фінансування діяльності та підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок збільшення частки позичкового капіталу.

$$EFL = (1 - C_0) \times (P_a - CPIP) \times \frac{PK}{BK}, \quad (6.4)$$

де EFL – ефект фінансового лівериджу, %;

C_0 – ставка оподаткування прибутку, коеф.;

P_a – валова рентабельність активу, %;

$CPPP$ – середньо розрахункова ставка відсотка, %;

PK – позичковий капітал;

BK – власний капітал;

$(1 - C_0)x(P_a - CPPP)$ – диференціал фінансового лівериджу;

$\frac{PK}{BK}$ – плече фінансового лівериджу.

Середньо розрахункову ставку відсотка доцільно визначати за формулою:

$$CPPP = \frac{\Phi B_{\phi}}{PK} \times 100\%, \quad (6.5)$$

де ΦB_{ϕ} – фактичні фінансові витрати за всіма кредитами;

PK – загальна сума позичкових коштів.

Зв'язок між рентабельністю власного капіталу та ефектом фінансового лівериджу описується формулою:

$$P_{\text{ек}} = \frac{3}{4} x P_a + EFL, \quad (6.6)$$

де P_a – валова рентабельність активів.

Якщо диференціал фінансового лівериджу додатний, то будь-яке збільшення коефіцієнта фінансового лівериджу зумовлює зростання відповідного ефекту. Проте з підвищенням EFL зростає ризик, а тому збільшуються процентні ставки за кредитами, що їх одержує підприємство. Це, у свою чергу, зменшує диференціал, знижуючи ефект фінансового лівериджу.

Збільшувати EFL доцільно, якщо його диференціал більший від нуля. Від'ємне значення диференціалу фінансового лівериджу веде до зниження рентабельності власного капіталу. У такому

разі рентабельність власного капіталу зменшується тим швидше, чим вища частка позичкового капіталу в структурі пасивів підприємства. Чим вищий коефіцієнт фінансового лівериджу, тим нижчий рівень рентабельності власного капіталу.

Економісти вважають, що ефект фінансового важеля оптимально повинен бути дорівнює однієї третині - половині рівня економічної рентабельності активів, тобто золота середина близька до 30–50 %. Тоді ефект фінансового важеля здатний як би компенсувати податкові вилучення й забезпечити власним коштам гідну віддачу.

За другого способу ефект фінансового лівериджу можна трактувати як зміну чистого прибутку на кожну звичайну акцію (у відсотках) внаслідок зміни нетто-результату експлуатації інвестицій (у відсотках) (американська школа фінансового менеджменту).

$$\text{Сила впливу фінансового важеля} = \frac{\Delta \text{ЧП на акцію}}{\Delta \text{HPEI}}, \quad (6.7)$$

де $\Delta \text{ЧП на акцію}$ – зміна чистого прибутку на акцію, %;

ΔHPEI – зміна нетто-результату експлуатації інвестицій, %.

На практиці HPEI визначають на основі суми балансового прибутку та процентів за кредитом, які включаються у собівартість.

Якщо припустити, що $\Delta \Phi I = 0$ та здійснивши низку перетворень, то отримаємо таку формулу:

$$\begin{aligned} \text{Сила впливу фінансового важеля} &= \frac{\text{HPEI}}{\text{HPEI} - \%} = \frac{\text{БП} + \%}{\text{БП}} = \\ &= 1 + \frac{\%}{\text{БП}}, \end{aligned} \quad (6.8)$$

де БП – балансовий прибуток;

$\%$ – відсотки за кредит.

Отже, чим більші проценти і чим менший прибуток, тим більша сила фінансового важеля і тим вищий фінансовий ризик.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Охарактеризуйте складову фінансової стабільності – фінансову рівновагу.
2. Визначте суть ресурсної та потенційної стійкості підприємства.
3. У чому полягає суть фінансової стійкості підприємства?
4. За яких умов підприємство досягне поточну фінансову рівновагу?
5. Завдяки чому досягається достатній ступінь фінансової стійкості та платоспроможності?
6. Назвіть ключові індикатори фінансової рівноваги.
7. Охарактеризуйте ідеальний стан фінансової рівноваги підприємства.
8. Визначіть параметри статичної рівноваги підприємства.
9. Назвіть характеристики назрівання фінансової кризи та стану фінансової кризи 1–3 ступенів.
10. Які Ви знаєте базові рівняння та модифікації фінансової рівноваги підприємства?
11. Визначіть санаційні заходи при реструктуризації активів підприємства.
12. Назвіть основні внутрішні джерела санації підприємств.
13. Які зовнішні джерела санації підприємств Ви знаєте?
14. Назвіть основні форми участі кредиторів у фінансовій санації підприємств.
15. Які Ви знаєте форми фінансування санації персоналом?
16. Визначіть форми фінансування підприємств.
17. Охарактеризуйте золоте правило фінансування.
18. У чому суть золотого правила балансу?
19. Що лежить в основі правила вертикальної структури капіталу?
20. Назвіть два підходи до визначення ефекту фінансового левериджу.

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантується наявність власних коштів, стабільна прибутковість та забезпечується процес розширеного відтворення.

2. Для нейтралізації негативного впливу факторів стійкого росту потрібно оптимізувати політику управління оборотними активами; оптимізувати політику управління операційними циклами; забезпечити скорочення необґрунтованих короткострокових фінансових зобов'язань для забезпечення платоспроможності підприємства

3. Економічна категорія «фінансова рівновага» використовується як інтегральна характеристика стійкого співвідношення між ліквідністю – рентабельністю і фінансовою стійкістю – ризиком.

4. Власні фінансові ресурси спрямовуються переважно на поліпшення або відновлення платоспроможності та ліквідності суб'єктів господарювання.

5. Фінансову підтримку санації підприємств може надавати держава, якщо, мобілізованих з централізованих джерел фінансових ресурсів не вистачило для проведення санації державного підприємства, а продукція, що виробляється, не є суспільно необхідна.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

1. Основними формами фінансування санації _____ можуть бути: купівля підприємства працівниками акцій; відмова від дивідендів та винагороди за виробничі результати; надання працівниками позик підприємству.

2. Участь _____ у фінансовій санації боржника може здійснюватися шляхом надання додаткових кредитних ресурсів; пролонгації та реструктуризації наявної заборгованості; надання кредитного забезпечення (поручництва, гарантії); трансформації боргу у власність тощо.

3. За _____ фінансових ресурсів розрізняють зовнішнє та внутрішнє фінансування; за _____ інвесторів – власний та позичковий капітал.

4. Інструментами _____ фінансування можуть бути: привілейовані акції, варант, конвертовані цінні папери, сек'юритизованні кошти, комбіноване фінансування.

5. Золоте правило _____ вимагає, щоб строки, на які мобілізуються фінансові ресурси, збігалися зі строками, на які вони вкладаються в реальні чи фінансові інвестиції.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. Основні складові фінансової стабільності такі:

- 1) фінансова рівновага підприємства, ресурсна стійкість підприємства;
- 2) потенційна стійкість підприємства, фінансова стійкість підприємства;
- 3) фінансова рівновага підприємства, потенційна стійкість підприємства;
- 4) ресурсна стійкість підприємства, фінансова стійкість підприємства;
- 5) фінансова рівновага підприємства, ресурсна стійкість підприємства, потенційна стійкість підприємства, фінансова стійкість підприємства.

2. Фінансова стійкість підприємства передбачає:

- 1) відповідність обсягів генерування та споживання власних фінансових ресурсів, яка досягається шляхом оптимізації співвідношення між капіталовкладеннями та засобами, що спрямовуються на споживання;
- 2) оптимізацію структури його трудових та матеріальних ресурсів, економію витрат за рахунок скорочення потреб на їх фінансування, а відтак і зростання прибутковості підприємства;
- 3) такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантується наявність власних коштів, стабільна прибутковість та забезпечується процес розширеного відтворення. У такому розумінні фінансова стійкість, безперечно, є одним із головних факторів досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності;
- 4) здатність нарощувати обсяги діяльності, виходити на новий рівень фінансової рівноваги;

- 5) оптимізацію структури інформаційних ресурсів.
3. Недостатня фінансова стійкість підприємства найчастіше зумовлює:
  - 1) створення надлишкових запасів та резервів;
  - 2) створення надлишків продукції;
  - 3) неплатоспроможність підприємства;
  - 4) надмірну ліквідність;
  - 5) нестачу запасів і резервів.
4. Надмірна фінансова стійкість підприємства найчастіше зумовлює:
  - 1) створення надлишкових запасів та резервів;
  - 2) створення надлишків продукції;
  - 3) неплатоспроможність підприємства;
  - 4) надмірну ліквідність;
  - 5) нестачу запасів і резервів.
5. Для досягнення підприємством поточної фінансової рівноваги потрібно виконати такі дії:
  - 1) оптимізація політики управління оборотними активами;
  - 2) оптимізація політики управління операційними циклами;
  - 3) скорочення необґрунтованих короткострокових фінансових зобов'язань для забезпечення платоспроможності підприємства;
  - 4) узгодження за часом позитивних та негативних грошових потоків;
  - 5) оптимізація асортиментної політики підприємства (облік реалізації товарів за товарними групами і окремими видами).
6. Для забезпечення достатнього ступеня фінансової стійкості та платоспроможності підприємства потрібно виконати такі дії:
  - 1) оптимізація асортиментної політики підприємства (облік реалізації товарів за товарними групами і окремими видами);
  - 2) оптимізація цінової політики підприємства (у теперішніх умовах вона має бути не агресивною, а помірною);
  - 3) оптимізація амортизаційної політики - застосування методу прискореної амортизації у періоди скорочення сукупної суми амортизаційних відрахувань з метою максимізації сукупного обсягу власних фінансових ресурсів;
  - 4) розробка ефективної податкової політики - мінімізація податкових платежів відносно розмірів доходу та прибутку підприємства;
  - 5) скорочення розмірів дебіторської заборгованості шляхом проведення консервативної кредитної політики.
7. Для нейтралізації негативного впливу факторів стійкого росту потрібно виконати такі дії:

- 1) оптимізація асортиментної політики підприємства (облік реалізації товарів за товарними групами і окремими видами);
  - 2) забезпечення ефективної політики управління власними фінансовими ресурсами - збільшення частки, яка формується за рахунок внутрішніх джерел;
  - 3) узгодженість політики управління обсягом діяльності та управління активами, визначення максимально можливих та допустимих темпів зростання обсягів діяльності без порушення фінансової рівноваги підприємства за наявних активів;
  - 4) оптимізація дивідендної політики підприємства - скорочення частки прибутку на споживання і консервативне формування дивідендної політики підприємства з використанням остаточного типу дивідендної політики або політики стабільного розміру дивідендних виплат;
  - 5) скорочення фінансування соціальних програм підприємства за умов його кризового фінансового стану.
8. Індикаторами фінансової рівноваги є:
- 1) рентабельність;
  - 2) ліквідність;
  - 3) фінансова стійкість;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 1, 2, 3.
9. Підтримка фінансової рівноваги на підприємстві передбачає виконання таких правил:
- 1) підтримка на оптимальному рівні рівноваги що ліквідності і платоспроможності;
  - 2) збереження рівноваги в трьох циклах діяльності підприємства: фінансово-інвестиційному, виробничому і грошовому;
  - 3) дотримання «золотого правила» - спроможності підприємства одержувати стабільні результати при певних витратах виробництва;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 1, 2, 3.
10. Для ідеального стану фінансової рівноваги виконуються такі умови ($ЧА$ – чисті активи; $П$ – прибуток; $СК$ – статутний капітал; A – активи; $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання; $КЗ$ – короткострокові зобов'язання; $ВК$ – власний капітал; “+”, “0”, “-” – позитивне, нульове та від'ємне значення показника):

- 1) $A - ДЗ - КЗ > СК, ВК > СК, П > 0;$
- 1) $A - ДЗ - КЗ = СК, ВК = СК, П = 0;$
- 1) $A - ДЗ - КЗ < СК, ВК < СК, П < 0 \mid \Pi \mid < СК;$
- 1) $A - ДЗ - КЗ < СК, ВК < СК, П < 0 \mid \Pi \mid = СК;$
- 1) $ЧА < СК + ДЗ + КЗ, ВК = СК, П < 0 \mid \Pi \mid > СК.$

11. Для стану статичної рівноваги виконуються такі умови фінансової рівноваги (Π – прибуток; $СК$ – статутний капітал $ЧА$ – чисті активи, +, –, 0 – позитивне, негативне та нульове значення показника):

- 1) $ЧА^-, \Pi^-, СК^+;$
- 2) $ЧА^0, \Pi^-, СК^+;$
- 3) $ЧА^+, \Pi^-, СК^+;$
- 4) $ЧА^+, \Pi^0, СК^+;$
- 5) $ЧА^+, \Pi^+, СК^+.$

12. Для стану назрівання фінансової кризи виконуються такі умови фінансової рівноваги (Π – прибуток; $СК$ – статутний капітал $ЧА$ – чисті активи, +, –, 0 – позитивне, негативне та нульове значення показника):

- 1) $ЧА^+, \Pi^+, СК^+;$
- 2) $ЧА^+, \Pi^0, СК^+;$
- 3) $ЧА^+, \Pi^-, СК^+;$
- 4) $ЧА^0, \Pi^-, СК^+;$
- 5) $ЧА^-, \Pi^-, СК^+.$

13. Індикаторами ідеального стану є (Π – прибуток; $СК$ – статутний капітал $ЧА$ – чисті активи, +, –, 0 – позитивне, негативне та нульове значення показника):

- 1) $ЧА^+, \Pi^+, СК^+;$
- 2) $ЧА^+, \Pi^0, СК^+;$
- 3) $ЧА^+, \Pi^-, СК^+;$
- 4) $ЧА^0, \Pi^-, СК^+;$
- 5) $ЧА^-, \Pi^-, СК^+.$

14. Індикаторами стану фінансової кризи 2го та 3го ступенів є (Π – прибуток; $СК$ – статутний капітал $ЧА$ – чисті активи, +, –, 0 – позитивне, негативне та нульове значення показника):

- 1) $ЧА^+, \Pi^+, СК^+;$
- 2) $ЧА^+, \Pi^0, СК^+;$
- 3) $ЧА^+, \Pi^-, СК^+;$
- 4) $ЧА^0, \Pi^-, СК^+;$
- 5) $ЧА^-, \Pi^-, СК^+.$

15. До внутрішніх джерел санації відносять:

- 1) безповоротна фінансова допомога;

- 2) зменшення або списання заборгованості;
  - 3) надання санаційних кредитів;
  - 4) оптимізація організаційної структури, зниження витрат на персонал;
  - 5) випуск облігацій конверсійної позики.
16. До зовнішніх джерел санації відносять:
- 1) реалізація надлишкових активів;
  - 2) удосконалення роботи з дебіторами;
  - 3) номенклатурна політика щодо збільшення випуску рентабельної продукції;
  - 4) дотації і субвенції за рахунок бюджетних коштів;
  - 5) впровадження системи знижок, удосконалення каналів збуту продукції.
17. Участь кредиторів у фінансовій санації боржника може здійснюватися шляхом:
- А) надання додаткових кредитних ресурсів;
  - Б) пролонгації та реструктуризації наявної заборгованості;
  - В) надання кредитного забезпечення (поручництва, гарантії);
  - Г) трансформації боргу у власність тощо.
- 1) А, Б;
  - 2) Б, В;
  - 3) А, Б, Г;
  - 4) Б, В, Г;
  - 5) А, Б, В, Г.
18. Основними формами фінансування санації персоналом можуть бути:
- 1) купівля підприємства працівниками акцій;
  - 2) відмова від дивідендів та винагороди за виробничі результати;
  - 3) надання працівниками позик підприємству;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 1, 2, 3.
19. За джерелами мобілізації фінансових ресурсів розрізняють:
- 1) санація без залучення додаткових фінансових ресурсів на підприємство;
  - 2) санація із залученням нового фінансового капіталу;
  - 3) безповоротна фінансова допомога власників;
  - 4) безповоротна фінансова допомога персоналу;
  - 5) санацію з допомогою державної фінансової підтримки.

Тема 6. Фінансування санації підприємств

20. Ефект фінансового лівериджу визначається за формулою (де EFL – ефект фінансового лівериджу, %; C_0 – ставка оподаткування прибутку, коеф.; P_a – валова рентабельність активу, %; $CPPP$ – середньо розрахункова ставка відсотка, %; PK – позичковий капітал; BK – власний капітал):

$$1) EFL = (1 - C_0) \times (P_a - CPPP) \times \frac{PK}{BK};$$

$$2) EFL = (1 + C_0) \times (P_a - CPPP) \times \frac{PK}{BK};$$

$$3) EFL = (1 - C_0) \times (P_a + CPPP) \times \frac{PK}{BK};$$

$$4) EFL = (1 - C_0) \times (P_a + CPPP) \times \frac{BK}{PK};$$

$$5) EFL = (1 - C_0) \times (P_a - CPPP) \times \frac{BK}{PK}.$$

Навчальні завдання

Розв'яжіть задачі.

1. Визначіть рівень ефекту фінансового важеля. Для цього потрібно дослідити діяльність двох підприємств А, Б.

Таблиця 6.3

Показники діяльності підприємств

Показник	Підприємство А	Підприємство Б
1. Рівень економічної рентабельності, %	20	20
2. Використання кредитів та випуск облігацій	так	ні
3. Активи, тис. грн.	1000	1000
4. Пасиви, тис. грн.		
Власний капітал	1000	500
Позиковий капітал	–	500
5. НРЕІ, тис. грн.	200	200
6. Сплата податків	звільнене	звільнене
7. Середній рівень відсокової ставки по кредитам, %	15	15

Методичне пояснення до задачі

Ефект фінансового важеля – це приріст до рентабельності власних коштів, який отриманий завдяки використанню кредиту, не дивлячись

на платність останнього. Рентабельність власного капіталу визначають у відсотках відношенням НРЕІ за мінусом відсотків за користування кредитними коштами до величини власного капіталу. Різниця між рентабельностями власного капіталу підприємств А і Б є рівнем фінансового важеля за однакового рівня економічної рентабельності.

2. Розрахувати ефект фінансового важеля для підприємств А і Б, якщо обидва підприємства сплачують податки. При розрахунку показника використати два підходи до оцінки ефекту фінансового важеля. Податок на прибуток 25 %.

Методичне пояснення до задачі

Необхідно визначити чисту рентабельність власних коштів. За формулою (6.4) розрахувати ефект фінансового важеля при першому підході та за формулою (6.8) – за другого підходу. Зробити висновки.

3. Проаналізувати фінансову рівновагу на підприємстві за шістьма ситуаціями рівноваги. Вихідні дані подані у балансі нижче. Зробити висновки.

Методичне пояснення до задачі

При аналізі фінансової рівноваги підприємств використовувати табл. 6.1 – Моделювання ситуацій фінансової рівноваги. Також можна ознайомитись з методикою аналізу у праці Костирко Л.А. [21].

4. Визначити умови дотримання золотого правила фінансування на основі даних балансу, який поданий нижче.

Методичне пояснення до задачі

Умови дотримання золотого правила фінансування розкриті в п. 4 теми 6, формула (6.2), (6.3).

Тема 6. Фінансування санації підприємств

Баланс підприємства

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
<i>I Необоротні активи</i>				<i>I Власний капітал</i>			
Нематеріальні активи:				Статутний капітал			
залишкова вартість	010	-	118	Паювий капітал	300	12320	12320
первісна вартість	011	37	222	Додатковий вкладений капітал	320	-	-
знос	012	(37)	(104)	Інший додатковий капітал	330	10435	11392
Незавершене будівництво	020	811	942	Резервний капітал	340	622	622
Основні засоби:				Нерозподлений прибуток (неокритий збиток)			
залишкова вартість	030	40358	41201	Неоплачений капітал	360	-	-
первісна вартість	031	104104	110019	Виучений капітал	370	-	-
знос	032	(63746)	(68818)	Усього за розділом I	380	115832	121729
Довгострокові фінансові інвестиції:				II Забезпечення наступних витрат і платежів			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	-	120	Забезпечення виплат персоналу	400	-	-
інші фінансові інвестиції	045	-	-	Інші забезпечення	410	4262	6205
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	102	188	Цільове фінансування	420	-	-
Відстрочені податкові активи	060	-	-	Усього за розділом II	430	4262	6205
Інші необоротні активи	070	-	-	III Довгострокові зобов'язання			
Усього за розділом I	080	41271	42569	Довгострокові кредити банків	440	-	-
II Оборотні активи				Інші довгострокові фінансові зобов'язання			
Запаси:				Відстрочені податкові зобов'язання			
виробничі запаси	100	32829	33846	Інші довгострокові зобов'язання	450	-	-
товари на виробуванні та відгодівлі	110	-	-	Усього за розділом III			
незавершене виробництво	120	23888	18934	480			
готова продукція	130	6721	5553	IV Поточні зобов'язання			
товари	140	-	-	Короткострокові кредити банків	500	-	-
Векселі одержані	150	-	-	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:		1052	1089	Векселі видані	520	-	-
чиста реалізаційна вартість	160	2460	5584	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	541	471
первісна вартість	161	4316	7095	Поточні зобов'язання за розрахунками:			
резерв сумнівних боргів	162	(1856)	(1511)	з одержаних авансів	540	1224	1195
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				з бюджетом			
з бюджетом	170	3442	1412	з бюджетом	550	2440	1547
з виданими авансами	180	4122	10099	з позабюджетних платежів	560	-	-
з нарахованих доходів	190	-	-	зі страхування	570	283	224
із внутрішніх розрахунків	200	172	1771	Інша поточна дебіторська заборгованість			
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	211	231	з оплати праці	580	516	431
Поточні фінансові інвестиції	220	-	-	Грошові кошти та їхні еквіваленти:			
Грошові кошти та їхні еквіваленти:				з учасниками			
в національній валюті	230	3298	7688	із внутрішніх розрахунків	600	14	12
в іноземній валюті	240	5724	5104	Інші поточні зобов'язання			
Інші оборотні активи	250	219	359	Усього за розділом IV			
Усього за розділом II	260	84138	91670	620			
III Витрати майбутніх періодів				V Доходи майбутніх періодів			
	270	4433	4606	630			
Баланс	280	129842	138845	Баланс			
				640			
				129842			
				138845			

ТЕМА 7. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

1. Суть реструктуризації підприємств
2. Порядок проведення реструктуризації державних підприємств
3. Організаційне забезпечення реструктуризації підприємств. Етапи проведення реструктуризації

Основні терміни і поняття: реструктуризація, програма реструктуризації, порядок реструктуризації, Комісія з реструктуризації, заходи реструктуризації, реорганізація.

Рекомендована література: [20, т. 8]; [47, р. 8]; [56, р. 5]; [7]; [29].

1. Суть реструктуризації підприємств

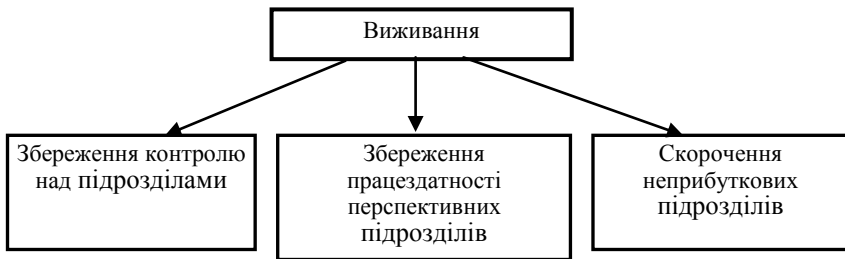
У Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» реструктуризація підприємства визначена як «здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів».

Реструктуризація означає пристосування структури ресурсів, що використовує підприємство, до нових цін і умов, а також зміну параметрів виробництва відповідно до існуючих на ринку вимог. Реструктуризація, як правило, включає організаційні зміни на підприємствах, що часто виражаються в їхньому поділі на більш дрібні суб'єкти підприємницької діяльності. У процесі реструктуризації також змінюються цілі підприємства, здійснюється організаційна перебудова, відбувається поділ активів, переглядаються ринки та оптимізуються ресурси.

Процес реструктуризації нерозривно пов'язаний з приватизацією: зміна форми власності забезпечує імпульси для необхідної структурної перебудови підприємств, створює об'єктивні передумови

для проведення реструктуризації та визначає особливості цього процесу. Можна виокремити три принципових підходи до реструктуризації за критерієм послідовності заходів: здійснення реорганізації підприємств до їх приватизації, одночасно і після неї. Головним наслідком взаємодії приватизації та реструктуризації є використані джерела та умови фінансування останньої. Підходи до приватизації, обрана форма, швидкість процесу здійснюють значний вплив на процес реструктуризації. Основні цілі реструктуризації подано на рис. 7.1.

Рис.7.1. Цілі реструктуризації підприємства

Для досягнення цих цілей, власне, і необхідна зміна організаційної структури підприємства. Отже, першим кроком у процесі реструктуризації виступає здійснення комплексу заходів, що мають за мету закриття неприбуткових виробництв, ліквідацію застарілих потужностей, скорочення робочої сили, концентрацію на основному напрямі виробничо-господарської діяльності. Усе це не вимагає особливих витрат, а продаж зайвих активів може навіть принести певний дохід. Проте такі заходи допомагають збільшити грошові потоки підприємства та знизити оцінку ризику потенційними кредиторами. Таким чином, вони прокладають шлях для одержання нових кредитів на наступному етапі реструктуризації, який може вимагати значних витрат, пов'язаних з інвестиціями у модернізацію виробництва, удосконалювання якості продукції і послуг, освоєння нової продукції, нових ринків і каналів збуту.

Зв'язок між основними мотивами реструктуризації підприємств та її кінцевими завданнями наведено у табл. 7.1. Початку робіт з реструктуризації передують комплексна діагностика, за результатами якої приймається рішення про конкретний набір заходів і робіт, зв'язаних із перетвореннями. Ієрархію завдань реструктуризації підприємств показано на рис. 7.3.

Таблиця 7.1

Основні види мотивів і завдань реструктуризації підприємства

Мотиви реструктуризації	Основне завдання реструктуризації
1. Підвищення ефективності господарювання шляхом удосконалення виробничих процесів і структур, посилення контролю за використанням ресурсів, відмови від бюрократичних форм поведінки	Ліквідація низькопродуктивних структурних ланок
2. Адаптація конкурентної стратегії відповідно до нової ситуації на ринку, що, в свою чергу, спричиняє необхідність у зміні структури підприємства	Створення стратегічно ефективної організаційної структури
3. Поява новаторських організаційних концепцій	Нове розуміння організації

Рис. 7.3. Ієрархія завдань реструктуризації

Тема 7. Реструктуризація підприємства

V. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ									
IV. Розвиток фінансових методів управління									
Постачання та збут	Ціни	Фінансова політика	Інвестиційна політика	Кадрова політика	Фінансова звітність				
III. Вдосконалення структури та функцій управління									
Зміни стратегії, стратегії та функцій	Рейнжиніринг бізнесу	Логістика	Управління проектами	Система менеджменту якості	Інформатизація				
II. Організаційний проект									
Результати діагностики	Проект змін структури; потужності; функцій	Проект розвитку	Розрахунок затрат	Графік проекту	Розрахунок ефективності	Оцінювання ризиків			
I. Діагностика підприємств									
Оцінка стратегії	Ситуаційний аналіз		Організаційно-управлінський аналіз			Фінансово-економічний аналіз	Виробничо-господарський аналіз		
Місія, цінні, стратегія	...	Клієнти. Конкуренти Потенціал ринку	...	Структура, функцій, методи управління	...	Рух основних засобів	...	Використання виробничого потенціалу	...

Реструктуризацію підприємств класифікують за такими ознаками.

1. За метою проведення (стратегічна, оздоровча). Метою стратегічної реструктуризації є максимальне збільшення багатства власників, які володіють підприємством. Оздоровча реструктуризація зумовлена нежиттєздатністю підприємства, що близьке до банкрутства або вже збанкрутувало, і проводиться з метою перетворення його знову в ефективно функціонуюче.

2. За змістом (операційна (експлуатаційна), корпоративна (реорганізація), фінансова). Операційна (експлуатаційна) реструктуризація охоплює заходи щодо вдосконалення діяльності підприємства з урахуванням окремих його функцій. Корпоративна реструктуризація включає заходи щодо експансії (злиття і поглинання), скорочення (продаж частини підприємства чи окремих або непотрібних активів власності) й контролю (зміни структури власності). Фінансова реструктуризація включає зміну структури капіталу (зменшення чи збільшення заборгованості, емісію або викуп акцій), зміну вартості капіталу (зниження процентів по кредитах, зниження необхідної норми прибутку).

3. За ступенем відчуження майна:

а) оплатна передача майна у власність іншому власникові (купівля-продаж);

б) безоплатна передача (дарування) майна за бажанням власника на основі угоди;

в) передача майна в примусовому порядку;

г) передача майна в оренду, засноване на договорі строкового володіння й користування (або тільки користування) майном за плату.

4. За конгломеративним принципом (відчуження майна через продаж, поворотну оренду активів).

5. За напрямками конвертації боргу й акціонерного капіталу:

а) конвертація боргу в частку в акціонерному капіталі;

б) конвертація боргу у змішані форми;

в) конвертація акціонерного капіталу у змішані форми;

г) конвертація боргу в борг;

д) конвертація змішаної форми фінансових інструментів у інші змішані форми;

е) конвертація акціонерного капіталу в акціонерний капітал;

є) збільшення боргу;

ж) продаж змішаних фінансових інструментів нового випуску;

з) продаж нового акціонерного капіталу.

За формальними ознаками розглядають **три види реорганізації**:

1) спрямовану на укрупнення підприємства (злиття, приєднання, поглинання);

2) спрямовану на подрібнення підприємства (поділ, виділення);

3) без змін розмірів підприємства (перетворення).

Схематично прийняття рішення про здійснення реструктуризації (незалежно від причини – чи з метою адаптації до нових умов господарювання, чи в умовах кризового стану, чи задля подальшого розвитку) можна відобразити таким чином (рис. 7.4):

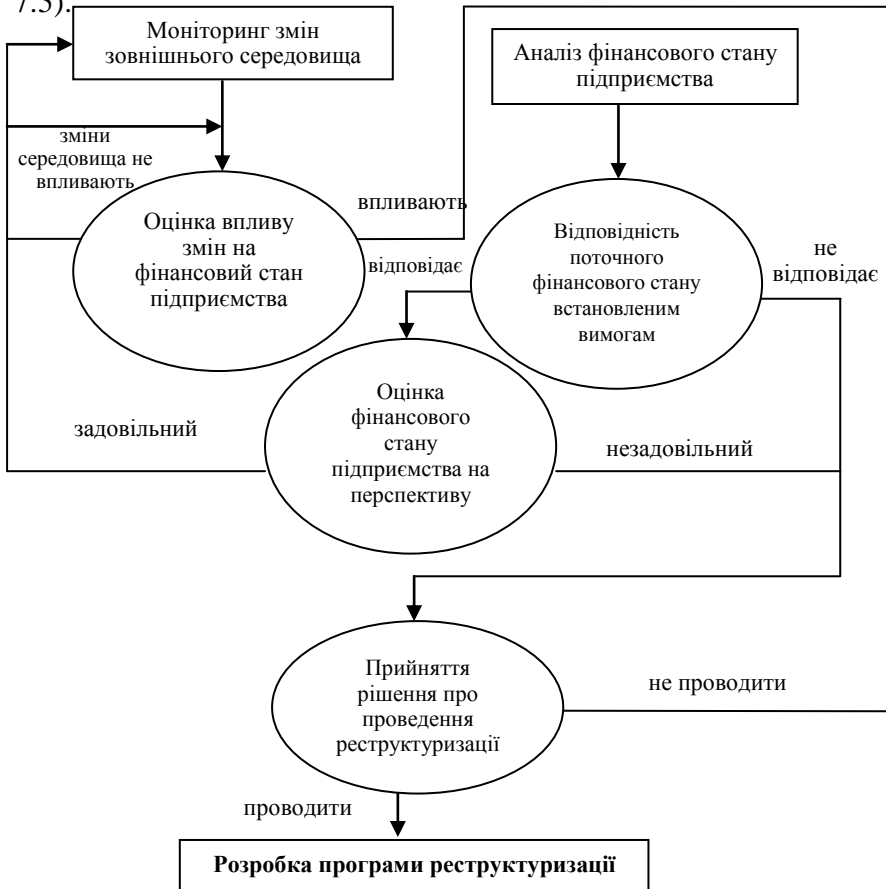
Зазначимо, що задля превентивного виявлення негативних тенденцій у фінансово-господарській діяльності підприємства та активізації внутрішніх резервів підвищення рентабельності виробництва необхідно обов'язково періодично оцінювати фінансовий стан суб'єкта господарювання, тобто здійснювати якісний і об'єктивний аналіз розміщення та ефективності використання його активів і пасивів за допомогою фінансового аналізу. На основі проведених розрахунків щодо забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами та його здатності своєчасно погашати борги перед кредиторами можна достовірно визначити у якому фінансово-економічному стані є суб'єкт господарювання, тобто апіорі ідентифікувати виникнення негативних явищ, які

Тема 7. Реструктуризація підприємства

дестабілізують його діяльність. Розрізняють такі кризові стадії [7, с. 12]:

- 1) зниження обсягів виробництва і прибутку, погіршення фінансового стану підприємства;
- 2) збитковість виробництва, зростання кредиторської і дебіторської заборгованості, значне погіршення фінансового стану;
- 3) фінансова неспроможність – недостатньо коштів для виконання зобов'язань перед кредиторами, а також для фінансування радикальних заходів з метою покращення стану, реальна загроза припинення виробництва і, як наслідок, банкрутства суб'єкта господарювання.

Наступним кроком, за умови доцільності здійснення структурної перебудови, буде розробка власне програми реструктуризації (рис. 7.5).

Рис. 7.4. Алгоритм попередньої стадії процесу реструктуризації підприємства

Як видно з рис. 7.5 необхідно чітко сформулювати та уточнити мету, відповідно, і тип реструктуризації в залежності від актуалізованої проблеми. Окрім цього, встановлюються терміни її проведення та призначаються відповідальні особи, що є особливо важливим аспектом за умови здійснення антикризової або адаптаційної реструктуризації.

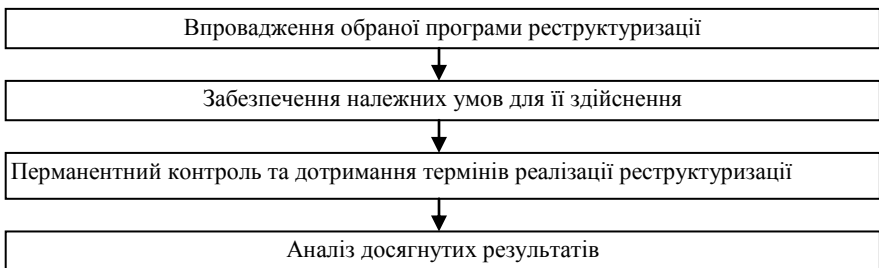

Рис. 7.5. Схема розробки програми реструктуризації

Далі варто детально проаналізувати фінансово-господарську діяльність підприємства та охарактеризувати зовнішні умови його функціонування за допомогою методів економічного аналізу та SWOT-аналізу. Ці та ряд інших даних необхідні для розробки заходів щодо реструктуризації. Але, окрім оцінки мікросередовища підприємства і аналізу впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на ефективність структурних перетворень, необхідно зважати також на законодавчу базу та напрями грошово-кредитної політики держави, показники економічного зростання країни, світові тенденції виробництва та торгівлі, інноваційні процеси.

Також не менш важливим аспектом у здійсненні реструктуризації є фінансування її заходів – співставлення суми затрат на проведення реструктуризації по кожному із запропонованих варіантів та обсягів доступних фінансових ресурсів. Забезпеченість підприємства необхідними коштами є одним із визначальних критеріїв можливості проведення структурної перебудови, адже зусилля суб'єкта господарювання щодо практичного впровадження антикризових заходів можуть бути знівельовані недостатністю фінансування.

Завершальним етапом антикризових заходів на підприємстві є реалізація обраного варіанту реструктуризації, яка подана у вигляді схеми на рис. 7.6.

Рис. 7.6. Схема реалізації програми реструктуризації

2. Порядок проведення реструктуризації державних підприємств

Реструктуризація – це здійснення комплексу організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зростання обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та підвищення ефективності виробництва [29].

Реструктуризація здійснюється з дотриманням вимог нормативно-правових актів, які є чинними на момент її проведення, а також з урахуванням Методичних вказівок щодо проведення реструктуризації державних підприємств, затверджених наказом Міністерства економіки України від 23.01.98 № 9.

Порядок реструктуризації державного підприємства або господарської організації передбачає:

- прийняття рішення про реструктуризацію;
- створення комісії з реструктуризації, її завдання, функції та повноваження;
- розроблення та впровадження плану реструктуризації;
- контроль за проведенням реструктуризації.

Процес реструктуризації починається з моменту прийняття Мінпромполітики рішення про реструктуризацію і вважається завершеним на підставі наказу Мінпромполітики.

У зв'язку з проведенням робіт з реструктуризації Мінпромполітики може прийняти рішення про продовження строків розробки плану реструктуризації. Рішення про проведення реструктуризації державного підприємства приймається Кабінетом Міністрів України, якщо підприємство перебуває у переліку підприємств, що не підлягають приватизації. При проведенні реструктуризації державних підприємств, у разі, якщо заходи реструктуризації передбачають відчуження державного майна, рішення про надання згоди на відчуження нерухомого майна, а також повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання та рухомого складу залізничного транспорту приймається суб'єктами управління лише за погодженням з ФДМУ відповідно до Порядку відчуження об'єктів державної власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 № 803.

Ініціаторами прийняття рішення про реструктуризацію можуть бути:

- для державних підприємств – керівництво підприємства або Мінпромполітики;
- для господарських організацій – правління господарської організації за погодженням з наглядовою (спостережною) радою; або уповноважені особи (за наявністю).

Для розгляду питання про прийняття Мінпромполітики рішення про реструктуризацію державних підприємств або господарських організацій ініціатор (галузевий структурний підрозділ Мінпромполітики) подає до Управління реформування власності Мінпромполітики відповідне звернення.

До звернення додаються:

- 1) аналіз організаційної структури;
- 2) аналіз ринків збуту товарів (робіт і послуг), які випускаються (виконуються, надаються);
- 3) інформація про фінансовий стан (з обов'язковим зазначенням причин незадовільного фінансово-майнового стану);
- 4) пропозиції щодо змісту заходів з реструктуризації;
- 5) техніко-економічне обґрунтування доцільності проведення реструктуризації.

Під час розгляду поданих до Мінпромполітики матеріалів для підготовки рішення про реструктуризацію державного підприємства або господарської організації Управління реформування власності та Департамент фінансово-економічного забезпечення промисловості Мінпромполітики проводять:

- аналіз фінансового стану;
- підготовку висновків про доцільність проведення реструктуризації;
- підготовку та подання керівництву Мінпромполітики на затвердження проекту наказу щодо рішення про реструктуризацію.

Строк підготовки висновків про доцільність проведення реструктуризації не повинен перевищувати одного місяця з моменту надходження до структурного підрозділу Мінпромполітики відповідного звернення.

На підставі висновків про доцільність проведення реструктуризації готується проект наказу щодо прийняття рішення про реструктуризацію. Якщо проведення реструктуризації визнано недоцільним, то Мінпромполітики письмово інформує про це її ініціаторів. З метою забезпечення розроблення умов реструктуризації, вирішення питань, пов'язаних з проведенням роботи щодо

реструктуризації, та здійснення контролю за реструктуризацією створюється комісія з реструктуризації (комісія).

Комісія з реструктуризації державних підприємств утворюється відповідно до наказу Мінпромполітики протягом п'ятнадцяти днів від дня прийняття рішення про реструктуризацію. До складу комісії разом з представниками Мінпромполітики за згодою можуть бути включені інші представники:

- 1) державного підприємства або правління господарської організації;
- 2) наглядової (спостережної) ради господарської організації;
- 3) органу, що представляє інтереси трудового колективу (профспілкового комітету чи ради трудового колективу);
- 4) місцевих органів виконавчої влади та/або органів місцевого самоврядування для вирішення питань щодо землекористування господарської організації, що підлягає реструктуризації.

Мінпромполітики організовує формування складу комісії, для чого письмово інформує зазначені органи про прийняття рішення про реструктуризацію та подає запити до них щодо кандидатур членів комісії. На засідання комісії можуть бути запрошені представники потенційних інвесторів, кредиторів. Формування складу комісії здійснюється на підставі поданих пропозицій щодо кандидатур членів комісії.

Наказом Мінпромполітики про утворення Комісії затверджується її персональний склад: голова, заступник голови та члени Комісії, у тому числі її секретар, а також установлюється строк розробки та подання до Мінпромполітики проекту плану реструктуризації. Цей строк не повинен перевищувати трьох місяців з дня затвердження складу комісії. Головою та заступником голови комісії призначається представник Мінпромполітики.

Основними завданнями комісії є:

- 1) визначення напрямів та змісту заходів з реструктуризації;
- 2) організація розробки Плану;
- 3) контроль за виконанням Плану.

Формою роботи комісії є засідання, які проводяться в міру потреби, але не рідше одного разу на квартал. Дата проведення засідання визначається головою комісії. Члени комісії зобов'язані виконувати прийняті комісією рішення. Голова комісії забезпечує подання до Мінпромполітики протоколів усіх засідань Комісії протягом п'яти днів від дати проведення засідання.

Рішення комісії приймаються на засіданнях за результатами голосування простою більшістю голосів. У разі рівної кількості голосів при голосуванні приймається рішення, за яке проголосував голова комісії. Рішення комісії є правомірними за умови присутності на засіданні не менш як 2/3 її членів. Результати засідання комісії з реструктуризації державних підприємств оформляються протоколом, який підписується всіма членами комісії.

Комісія разом з керівництвом державного підприємства або правлінням господарської організації організує та забезпечує розробку і погодження із зацікавленими органами плану реструктуризації в строк, що не перевищує трьох місяців від дня її створення. У разі, якщо протягом встановленого строку план реструктуризації не подано на затвердження в установленому порядку, Мінпромполітики видає наказ про скасування наказів, згідно з якими прийнято рішення про реструктуризацію та створено комісію. План розробляється відповідно до примірного плану реструктуризації та досудової санації, що затверджується Мінпромполітики. У разі відчуження об'єктів державної власності при реструктуризації проект плану реструктуризації розробляється лише за наявності експертної оцінки вартості об'єктів та експертної оцінки земельних ділянок, на яких розташовано об'єкти, що відчужуються. Відчуження об'єктів проводиться відповідно до чинного законодавства.

Проект плану реструктуризації перед поданням до Мінпромполітики на затвердження у місячний строк погоджується з заінтересованими органами. План реструктуризації повинен бути розглянутий та погоджений наглядовою (спостережною) радою та органом, що представляє інтереси трудового колективу підприємства (профспілковим комітетом чи радою трудового колективу). У разі відсутності пропозицій та зауважень до плану реструктуризації він вважається погодженим. Проект плану реструктуризації обов'язково погоджується з ФДМУ, якщо таким планом передбачається створення нових суб'єктів господарювання. У разі створення нових суб'єктів господарювання проектом плану реструктуризації обов'язково передбачається перехід зобов'язань до новостворюваних суб'єктів пропорційно майну, яке переходить до таких суб'єктів господарювання. Умови реструктуризації підприємства в установленому порядку погоджуються Кабінетом Міністрів України, якщо об'єкт державної власності, щодо якого прийнято рішення про реструктуризацію, перебуває в переліку підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави. План

реструктуризації державного підприємства та господарської організації, функції з управління 100 відсотками акцій якої належать Мінпромполітики, затверджується наказом Мінпромполітики. План реструктуризації господарської організації, акції якої частково продано, затверджується вищим органом господарської організації. Якщо затвердження плану реструктуризації належить до компетенції вищого органу господарської організації, то Мінпромполітики ініціює у встановленому законодавством порядку скликання позачергових загальних зборів акціонерів господарської організації.

З метою впровадження плану реструктуризації протягом п'яти днів від дня його затвердження керівник державного підприємства (голова правління господарської організації) видає наказ про організацію проведення реструктуризації підприємства, у якому повинні бути визначені строки виконання кожного заходу та особи, відповідальні за їх виконання. Загальний строк упровадження плану реструктуризації не повинен перевищувати одного року від дати його затвердження.

На підставі звіту голови правління господарської організації, погодженого наглядовою (спостережною) радою, або керівника державного підприємства про виконання заходів з реструктуризації, передбачених Планом, Мінпромполітики за поданням Комісії приймає рішення про завершення процесу реструктуризації.

Рішення про зупинення реструктуризації приймається за поданням Комісії Мінпромполітики:

1) у разі закінчення строку виконання заходів з реструктуризації, якщо до Мінпромполітики протягом семи днів до їх закінчення від керівництва державного підприємства, правління або наглядової (спостережної) ради господарської організації чи Комісії не надійшли пропозиції щодо продовження строку виконання заходів з реструктуризації;

2) у разі прийняття рішення про санацію або ліквідацію в процесі провадження справи про банкрутство.

Звіт про виконання заходів з реструктуризації державного підприємства вноситься на розгляд Мінпромполітики, а звіт про виконання заходів з реструктуризації господарської організації – на розгляд загальних зборів акціонерів.

У разі порушення провадження у справі про банкрутство підприємства, яке перебуває в процесі реструктуризації, Мінпромполітики протягом десяти днів з моменту отримання відповідної ухвали господарського суду може прийняти рішення про

зупинення процесу реструктуризації підприємства до остаточного вирішення справи про банкрутство.

Правління господарської організації (керівник державного підприємства) не пізніше двадцяти п'яти днів після закінчення кожного кварталу готує та подає до Мінпромполітики погоджену комісією інформацію про виконання заходів, передбачених планом реструктуризації, пояснювальну записку щодо невиконання заходів плану.

Мінпромполітики протягом п'яти днів від дня отримання інформації правління господарської організації (керівника державного підприємства) про виконання усіх заходів, передбачених планом реструктуризації, видає наказ про припинення роботи Комісії та реструктуризації.

Фінансування заходів з реструктуризації може здійснюватися за рахунок державного підприємства або господарської організації та/або потенційних інвесторів.

3. Організаційне забезпечення реструктуризації підприємств. Етапи проведення реструктуризації

Робота щодо реструктуризації підприємств проводиться фахівцями підприємств, центральних та місцевих органів виконавчої влади, банків.

Для проведення реструктуризації центральні органи виконавчої влади створюють галузеві комісії з питань реструктуризації підприємств галузі. Склад галузевих комісій затверджується наказом центрального органу виконавчої влади. Очолювати галузеву комісію повинен керівник центрального органу виконавчої влади.

Галузеві комісії визначають перелік підприємств, які підлягають реструктуризації та визначають черговість її проведення.

Для проведення аналізу економічного стану підприємств та підготовки проекту реструктуризації на кожному з визначених підприємств галузевою комісією створюється робоча група з питань реструктуризації, яку очолює представник центрального органу виконавчої влади. До складу робочої групи входять за згодою представники підприємства, яке підлягає реструктуризації, відповідного регіонального відділення ФДМУ, місцевого органу виконавчої влади, банку, що обслуговує підприємство,

Антимонопольного комітету України, якщо підприємство є монополістом, інших заінтересованих організацій.

Для залучення зазначених представників до складу робочих груп центральний орган виконавчої влади розсилає повідомлення про реструктуризацію підприємства з пропозицією направити представників до складу робочої групи. Після надходження пропозицій щодо кандидатур наказом затверджується склад робочої групи з встановленням тримісячного терміну проведення аналізу економічного стану підприємства та розробки проекту реструктуризації.

Для забезпечення своєчасної розробки проекту реструктуризації розробляється план-графік проведення робіт щодо реструктуризації підприємства за формою згідно з додатком, у якому визначаються терміни виконання та відповідальні виконавці. План-графік затверджується головою робочої групи.

Розроблений проект реструктуризації, в якому повинні бути відображені конкретні заходи щодо його реалізації, керівник робочої групи подає галузевій комісії з питань реструктуризації, яка в місячний термін розглядає його та робить відповідні висновки.

Залежно від визначених шляхів реорганізації підприємства, впливу передбачуваних результатів реструктуризації на розвиток пріоритетних напрямів та економіки в цілому, а також необхідних розмірів фінансування галузева комісія:

- готує наказ по центральному органу виконавчої влади про проведення реструктуризації підприємства;
- в разі необхідності готує проект рішення Кабінету Міністрів України про проведення відповідних заходів.

Основними етапами проведення реструктуризації зображенні на рис. 7.7.

Рис. 7.7. Характеристика процесу реструктуризації

Ними є:

- діагностика доцільності реструктуризації (оцінка ситуації та своїх можливостей);
- розробка загальної стратегічної концепції підприємства і планування етапів реструктуризації (визначаються цілі і пріоритети, розробляється програма реструктуризації);
- планування процесу перетворень і моніторингу реструктуризації (ця програма забезпечується технологіями, організацією та фінансово-економічним управлінням).

Реструктуризація державного підприємства згідно Методичних вказівки щодо проведення реструктуризації державних підприємств, затверджених наказом Мінекономіки 23.01.98 № 9 повинна проходити у такі етапи:

- аналіз економічного стану підприємств та вибір форм і методів реструктуризації;
- розробка проекту реструктуризації.

Економічний стан підприємства оцінюють на підставі аналізу фінансово-господарських показників діяльності підприємства, зроблених оцінок потенціальних можливостей виробництва та стану на товарних ринках за попередній рік.

Для цього використовуються такі матеріали (за звітний період):

- 1) аналіз фінансового стану підприємства;

- 2) показники оцінки конкурентоспроможності видів продукції, що виробляється (робіт, послуг);
- 3) рівень виробничого та науково-технічного потенціалу, а також прогресивності технологічних процесів;
- 4) стан коопераційних зв'язків та збуту продукції;
- 5) наявність кадрового складу підприємства;
- 6) структура заробітної плати;
- 7) належність соціальної інфраструктури підприємства;
- 8) наявність незавершеного будівництва;
- 9) оцінка впливу виробничої діяльності підприємства на екологічну ситуацію та зайнятість у регіоні;
- 10) інша інформація щодо виробничої діяльності підприємства.

Аналіз фінансового стану підприємства проводиться на основі даних бухгалтерського звіту (в обсязі форм річного та квартального), статистичних та аналітичних даних. Він повинен містити оцінку загальної вартості майна, активів і пасивів балансу, аналіз структури коштів підприємств (активів) і структури джерел коштів (пасивів), аналіз нематеріальних активів та аналіз кредиторської і дебіторської заборгованості, аналіз собівартості та рентабельності продукції. При цьому важливими показниками є абсолютна ліквідність на початок і кінець звітного періоду та платоспроможність.

Важливе значення має оцінка технічного рівня і якості продукції, яка виробляється на підприємстві, та відповідність її вимогам товарного ринку. При цьому аналізуються стан реалізації продукції, ціни, основні споживачі та конкуренти. У результаті аналізу необхідно зробити висновки щодо конкурентоспроможності продукції.

Оцінюючи виробничий потенціал, потрібно визначити ступінь завантаженості і зносу основних фондів. Аналізуються також обсяги і номенклатура продукції та ступінь монополізму підприємства, оцінюються питома матеріалоємність, енергоємність продукції і прогресивність технологічних процесів у порівнянні з показниками роботи підприємств передових країн світу. Аналіз наявності та стану науково-технічного потенціалу виробництва дає змогу визначити його вплив на перспективи розвитку підприємства.

Значна залежність виробників від наявності сировини, матеріалів, їх якості та кооперованих поставок може призводити до перебоїв у функціонуванні, тому при аналізі доцільно визначитись щодо

географії поставок взагалі та імпорتنих, зокрема, і шляхів їх скорочення.

При аналізі показників праці використовуються показники динаміки чисельності працюючих та рівня заробітної плати, рівень зайнятості працівників, втрати робочого часу, приховане безробіття, плінність кваліфікованих робітників та інженерно-технічних кадрів, віковий склад керівництва, робітників, інженерно-технічних працівників та службовців.

Важливою причиною важкого фінансового стану може бути утримання на балансі підприємства соціальної інфраструктури, тому необхідно проаналізувати наявність об'єктів соціальної інфраструктури, витрати, пов'язані з ними, розмір державних асигнувань, якщо такі мали місце.

Невід'ємною частиною аналізу є оцінка об'єктів незавершеного будівництва та можливість їх реалізації шляхом приватизації. Це дасть змогу одержати кошти на поповнення нормованих обігових коштів, технічне переобладнання виробництва, освоєння нових технологій та здійснення природоохоронних заходів.

Необхідно визначити вплив виробничої діяльності підприємства на екологічну ситуацію, наявність робочих місць та соціальну напруженість у регіоні. Аналізуючи вплив на екологію, доцільно використати також інформацію про штрафні санкції щодо забруднення навколишнього середовища.

За результатами аналізу робоча група робить висновки стосовно ліквідації підприємства через здійснення процедури банкрутства або здійснення його реструктуризації.

Проект реструктуризації має визначати:

- 1) економічне обґрунтування необхідності проведення реструктуризації;
- 2) форми і методи реструктуризації;
- 3) шляхи вирішення фінансових, соціальних та інших питань, пов'язаних із реструктуризацією;
- 4) затрати на проведення реструктуризації і джерела їх фінансування;
- 5) конкретні заходи, спрямовані на реалізацію проекту.

Реструктуризацію підприємств можуть забезпечити оптимально підібрані організаційно-економічні заходи:

- заміна керівництва підприємства;
- часткова або повна приватизація;
- часткове закриття;
- проведення процедури банкрутства;

- поділ великих підприємств на частини;
- відокремлення від підприємств непрофільних структурних підрозділів;
- перетворення державного підприємства в казенне підприємство або спецвиробництво;
- звільнення підприємств від об'єктів соціальної інфраструктури;
- продаж (або надання в оренду) частини основних фондів підприємства;
- конверсія, диверсифікація;
- поліпшення якості товарів (робіт, послуг), що випускаються;
- підвищення ефективності маркетингу;
- зменшення витрат на виробництво;
- впровадження нових прогресивних форм і методів управління;
- скорочення чисельності зайнятих на підприємстві із забезпеченням соціальних пільг при звільненні;
- тимчасове призупинення капітального будівництва та продаж об'єктів незавершеного будівництва;
- продаж зайвого устаткування, матеріалів і складованих готових виробів тощо;
- відстрочка або списання боргів;
- пошук інвестицій та інвесторів;
- залучення кредитів.

Ці заходи можуть здійснюватися комплексно або окремо в залежності від визначених форм реструктуризації. Вибір тих чи інших заходів щодо виходу підприємства з кризи залежить від очікуваних результатів їх застосування (потенційна прибутковість), потрібних для цього коштів і можливостей їх придбання, терміну одержання результатів. Реалізація вибраного заходу повинна забезпечити задовільний фінансовий стан підприємства на поточний період і перспективу. При цьому необхідно враховувати соціальні та екологічні наслідки від проведення заходу. Обов'язковою умовою при виборі конкретного заходу є наявність техніко-економічного обґрунтування доцільності його здійснення.

У разі проведення реструктуризації підприємства шляхом його поділу розробляється бізнес-план нового підприємства. У бізнес-плані рекомендується висвітлювати такі основні питання:

1. Повна назва підприємства.
2. Підпорядкованість.
3. Форма власності.

4. Юридична адреса.

5. Мета розробки бізнес-плану.

6. Вид діяльності підприємства: перелік основних видів продукції (робіт, послуг) (найменування, обсяг випуску, частка в загальному обсязі продукції, що випускається підприємством, оптова ціна); план розвитку асортименту продукції; підприємства, що виробляють аналогічну продукцію.

7. Ринки збуту, маркетинг: оцінка потенційного обсягу реалізації (обсяг у поточному році та перспектива на 5 років); основні споживачі вироблюваної продукції в Україні і поза її межами (фактичні обсяги реалізації у поточному році та прогноз на 5 років); план маркетингу.

8. План виробництва і капітальних вкладень: зміни в техніці та технології; яке обладнання, технічну документацію, технологію, «ноу-нау», у кого, на яких умовах і в який термін треба придбати, сума витрат на придбання; номенклатура та обсяги виробництва нової продукції (по роках).

9. Організаційний план: існуюча організаційна структура та пропозиції щодо її зміни, включаючи кількість робочих місць та систему управління; фактична чисельність працюючих та пропозиції щодо їх зміни.

10. Фінансовий план: прогноз обсягів випуску та реалізації продукції (в поточному році та на наступних 5 років); баланс грошових надходжень і витрат (як буде формуватись і змінюватись прибуток); зведений баланс активів і пасивів (на початок і кінець поточного року); форма фінансової підтримки; розрахунок суми фінансової підтримки; графік надання фінансової підтримки (сума, рік, квартал); графік повернення фінансової підтримки та відсотків за нею (сума та термін).

11. Очікуваний результат від одержаної фінансової підтримки.

При можливості перетворення державного підприємства в казенне підприємство необхідно враховувати, що такі підприємства створюються з числа державних підприємств, які відповідно до законодавства України не підлягають приватизації у зв'язку з їх загальнодержавним значенням. Рішення про перетворення державного підприємства в казенне приймається Кабінетом Міністрів України.

При проведенні реструктуризації шляхом реорганізації державного підприємства і перетворення його структурних підрозділів (одиниць) у самостійні підприємства необхідно попередньо визначити таке:

– підрозділ (одиниця) є технологічно відособленим;

- підрозділ (одиниця) є частиною цілісного майнового комплексу;
- підрозділи (одиниці) підприємства самостійно виробляють товари;
- підрозділи (одиниці) займаються діяльністю, яка не є профільною для даного підприємства;
- підприємство посідає монопольне становище на ринку.

Аналіз умов функціонування структурних підрозділів у складі підприємства дасть змогу визначити форми і методи його реорганізації. Особливу увагу потрібно звертати на збереження підрозділів, які беруть участь у забезпеченні найважливіших державних і суспільних потреб.

При перетворенні структурних підрозділів (одиниць) у самостійні підприємства робоча група готує роздільні баланси нових підприємств (юридичних осіб), розробляє їх статuti і рекомендує кандидатури керівників цих підприємств. Крім того, обов'язково підлягають опрацюванню і оформленню у вигляді пропозиції питання:

- 1) закриття окремих виробництв;
- 2) консервації оборонних потужностей;
- 3) забезпечення необхідного рівня мобілізаційної готовності;
- 4) забезпечення збереження мобілізаційних резервів;
- 5) соціального захисту працівників підприємства та їх працевлаштування;
- 6) передачі до комунальної власності об'єктів соціальної інфраструктури;
- 7) реструктуризації дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства.

При виборі форм і методів перебудови потрібно визначити суму фінансових коштів, яка дасть змогу її реалізувати (кошторис затрат), та розробити механізм фінансування реструктуризації. Слід звернути увагу на затрати, пов'язані з вивільненням робітників. Проект реструктуризації після розробки робочою групою подається на розгляд галузевої комісії, яка приймає відповідне рішення.

Проект реструктуризації підприємства повинен вирішувати питання:

- підвищення соціальної орієнтації виробництва;
- формування ефективної структури виробництва шляхом обмеження розвитку сировинних та напівфабрикатних виробництв,

зростання частки виробництв, які мають закінчений технологічний цикл і поліпшують використання природно-ресурсного потенціалу;

– науково-технічне оновлення виробництва, впровадження нових, більш ефективних ресурсозберезувальних і екологічно безпечних технологій, підвищення якості та технологічного рівня продукції, освоєння нових конкурентноспроможних на зовнішньому ринку її видів;

– розвиток виробництва для задоволення потреб міжгалузевої та галузевої кооперації з метою підвищення збалансованості економіки і зниження зовнішньоекономічної залежності України.

Галузева комісія з питань реструктуризації, у разі можливості проведення реструктуризації підприємства центральним органом виконавчої влади, розробляє наказ по центральному органу виконавчої влади, яким і затверджується рішення про проведення реструктуризації. За неможливості реалізації проекту реструктуризації підприємства центральним органом виконавчої влади галузева комісія готує проект рішення і подає його в установленому порядку Кабінету Міністрів України щодо фінансової підтримки. У такому випадку реструктуризація проводиться тільки після прийняття відповідного рішення Кабінету Міністрів України.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Дайте визначення реструктуризації підприємства.
2. Назвіть основні цілі реструктуризації підприємства.
3. Охарактеризуйте мотиви та завдання реструктуризації підприємства.
4. Чому суть стратегічної та оздоровчої реструктуризації підприємства?
5. Назвіть основні ознаки операційної, корпоративної та фінансової реструктуризації підприємства.
6. Визначіть види реорганізації.
7. Охарактеризуйте кризові стадії підприємства.
8. Опишіть схему розробки програми реструктуризації підприємства.
9. Опишіть схему реалізації програми реструктуризації підприємства.
10. Що передбачає порядок реструктуризації державних підприємств?

11. Ким приймається рішення про проведення реструктуризації державних підприємств?

12. Хто виступає ініціаторами прийняття рішення щодо реструктуризації підприємства?

13. Характеризуйте роботу комісії з реструктуризації державного підприємства.

14. Назвіть терміни розробки, погодження та затвердження плану реструктуризації державного підприємства.

15. Назвіть державні установи, які беруть участь у розробці, розгляді та затвердженні плану реструктуризації державного підприємства.

16. Хто приймає рішення про зупинення реструктуризації державного підприємства?

17. За яких умов приймається рішення про зупинення реструктуризації державного підприємства?

18. Визначіть етапи проведення реструктуризації підприємства.

19. Що має визначати проект реструктуризації підприємства?

20. Які організаційно-економічні заходи щодо проведення реструктуризації підприємств Ви знаєте?

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Процес реструктуризації підприємств не пов'язаний з приватизацією.

2. Реорганізація спрямована на укрупнення підприємства це злиття, приєднання, поглинання.

3. Процес реструктуризації державних підприємств починається з моменту прийняття Мінпромполітики рішення про реструктуризацію і вважається завершеним на підставі наказу Мінпромполітики.

4. Рішення комісії з реструктуризації державних підприємств є правомірними за умови присутності на засіданні менш як 2/3 її членів.

5. План реструктуризації державного підприємства та господарської організації, функції з управління 100 відсотками акцій якої належать Мінпромполітики, затверджується наказом Мінпромполітики.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

1. _____ реструктуризація охоплює заходи щодо вдосконалення діяльності підприємства з урахуванням окремих його функцій.
2. _____ реструктуризація включає заходи щодо експансії (злиття і поглинання), скорочення (продаж частини підприємства чи окремих або непотрібних активів власності) й контролю (зміни структури власності).
3. _____ реструктуризація включає зміну структури капіталу (зменшення чи збільшення заборгованості, емісію або викуп акцій); зміну вартості капіталу (зниження процентів по кредитах, зниження необхідної норми прибутку).
4. При можливості перетворення державного підприємства в _____ підприємство необхідно враховувати, що такі підприємства створюються з числа державних підприємств, які відповідно до законодавства України не підлягають приватизації у зв'язку з їх загальнодержавним значенням.
5. Рішення про перетворення державного підприємства в казенне приймається _____.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. Реструктуризація означає:

- 1) пристосування структури ресурсів, що використовує підприємство, до нових цін і умов;
- 2) зміну параметрів виробництва відповідно до існуючих на ринку вимог;
- 3) стабільні параметри виробництва;
- 4) 1, 2;
- 5) 1, 3.

2. Виділяють такі підходи до реструктуризації за критерієм послідовності заходів:

- 1) здійснення реорганізації підприємств до їх приватизації,
- 2) здійснення реорганізації підприємств одночасно з приватизацією;
- 3) здійснення реорганізації підприємств після приватизації;
- 4) 1, 2;
- 5) 1, 2, 3.

3. Основними цілями реструктуризації є:

- 1) збереження контролю над підрозділами;
- 2) збереження працездатності перспективних підрозділів;
- 3) скорочення неприбуткових підрозділів;
- 4) 1, 2, 3;
- 5) 1, 3.

4. Першим кроком у процесі реструктуризації виступає здійснення комплексу заходів, що мають за мету:
- А) закриття неприбуткових виробництв;
  - Б) ліквідацію застарілих потужностей;
  - В) скорочення робочої сили;
  - Г) концентрацію на основному напрямку виробничо-господарської діяльності;
  - Д) нарощування виробничих потужностей;
  - Е) відкриття нових виробництв та освоєння нових виробничих процесів.
- 1) А, Б, В, Е;
2) А, Б, Д, Е;
3) А, В, Д, Е;
4) А, Б, В, Г;
5) В, Г, Д, Е.
5. За метою проведення реструктуризації підприємств поділяється на:
- 1) операційна (експлуатаційна), корпоративна (реорганізація), фінансова;
  - 2) відчуження майна через продаж, поворотну оренду активів;
  - 3) злиття, приєднання, поглинання;
  - 4) стратегічна, оздоровча;
  - 5) оплатна передача майна у власність іншому власникові (купівля-продаж).
6. За змістом реструктуризації поділяється на:
- 1) операційна (експлуатаційна), корпоративна (реорганізація), фінансова;
  - 2) відчуження майна через продаж, поворотну оренду активів;
  - 3) злиття, приєднання, поглинання;
  - 4) стратегічна, оздоровча;
  - 5) оплатна передача майна у власність іншому власникові (купівля-продаж).
7. За формальними ознаками розглядають такі види реорганізації:
- 1) злиття, приєднання, поглинання;
  - 2) поділ, виділення, перетворення;
  - 3) стратегічна, оздоровча;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 1, 2, 3
8. Розрізняють такі кризові стадії:

- 1) зниження обсягів виробництва і прибутку, погіршення фінансового стану підприємства;
  - 2) збитковість виробництва, зростання кредиторської і дебіторської заборгованості, значне погіршення фінансового стану;
  - 3) фінансова неспроможність – недостатньо коштів для виконання зобов'язань перед кредиторами, а також для фінансування радикальних заходів з метою покращення становища, реальна загроза припинення виробництва і, як наслідок, банкрутства господарюючого суб'єкта;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 1, 2, 3.
9. Під час реструктуризації доцільно здійснювати співставлення суми затрат на проведення реструктуризації по кожному із запропонованих варіантів та обсягів доступних фінансових ресурсів з:
- 1) обсягами доступних кредитних ресурсів;
  - 2) обсягами доступних інвестиційних ресурсів;
  - 3) обсягами доступних фінансових ресурсів;
  - 4) обсягами доступних інформаційних ресурсів;
  - 5) обсягами можливих фінансових ресурсів.
10. Ініціаторами прийняття рішення про реструктуризацію для державних підприємств можуть бути:
- 1) керівництво підприємства або Мінпромполітики;
  - 2) правління господарської організації за погодженням з наглядовою (спостережною) радою; або уповноважені особи (за наявністю);
  - 3) Міністерство фінансів;
  - 4) Державне казначейство України;
  - 5) кредитори.
11. Ініціаторами прийняття рішення про реструктуризацію для господарських організацій можуть бути:
- 1) керівництво підприємства або Мінпромполітики;
  - 2) правління господарської організації за погодженням з наглядовою (спостережною) радою; або уповноважені особи (за наявністю);
  - 3) Міністерство фінансів;
  - 4) Державне казначейство України;
  - 5) кредитори.
12. Строк підготовки висновків про доцільність проведення реструктуризації державних підприємств не повинен перевищувати:

- 1) одного місяця з моменту надходження до структурного підрозділу Мінпромполітики відповідного звернення;
  - 2) двох місяців з моменту надходження до структурного підрозділу Мінпромполітики відповідного звернення;
  - 3) трьох місяців з моменту надходження до структурного підрозділу Мінпромполітики відповідного звернення;
  - 4) 10 днів з моменту надходження до структурного підрозділу Мінпромполітики відповідного звернення;
  - 5) 15 днів з моменту надходження до структурного підрозділу Мінпромполітики відповідного звернення.
13. На підставі висновків про доцільність проведення реструктуризації державних підприємств готується:
- 1) план реорганізації;
  - 2) проект реструктуризації;
  - 3) проект наказу щодо прийняття рішення про реструктуризацію;
  - 4) пропозиції фінансово-економічних результатів;
  - 5) план санації.
14. Якщо проведення реструктуризації державних підприємств визнано недоцільним, то:
- 1) ФДМУ письмово інформує про це її ініціаторів;
  - 2) Мінпромполітики письмово інформує про це її ініціаторів;
  - 3) КМУ письмово інформує про це її ініціаторів;
  - 4) господарський суд письмово інформує про це її ініціаторів;
  - 5) кредитори письмово інформують про це її ініціаторів.
15. Комісія з реструктуризації державних підприємств утворюється відповідно до наказу Мінпромполітики протягом:
- 1) десяти днів від дня прийняття рішення про реструктуризацію;
  - 2) двадцяти днів від дня прийняття рішення про реструктуризацію;
  - 3) п'ятнадцяти днів від дня прийняття рішення про реструктуризацію;
  - 4) одного місяця днів від дня прийняття рішення про реструктуризацію;
  - 5) п'яти днів від дня прийняття рішення про реструктуризацію.
16. Проект плану реструктуризації державних підприємств подається до Мінпромполітики не пізніше:
- 1) чотирьох місяців з дня затвердження складу комісії з реструктуризації;

Тема 7. Реструктуризація підприємства

- 2) десяти днів з дня затвердження складу комісії з реструктуризації;
  - 3) двадцяти днів з дня затвердження складу комісії з реструктуризації;
  - 4) трьох місяців з дня затвердження складу комісії з реструктуризації;
  - 5) одного місяця з дня затвердження складу комісії з реструктуризації.
17. Результати засідання комісії з реструктуризації державних підприємств оформляються:
- 1) наказом, який підписує голова комісії;
  - 2) протоколом, який підписується всіма членами комісії;
  - 3) наказом, який підписується головою і секретарем комісії;
  - 4) наказом, який підписується заступником голови комісії та секретарем;
  - 5) протоколом, який підписує заступник голови комісії.
18. Галузеві комісії з питань реструктуризації підприємств визначають:
- 1) перелік підприємств, які підлягають реструктуризації;
  - 2) черговість проведення реструктуризації;
  - 3) методи проведення реструктуризації;
  - 4) 1, 3;
  - 5) 1, 2.
19. У фінансовому плані бізнес-плану під час реструктуризації підприємств визначається:
- 1) існуючу організаційну структуру та пропозиції щодо її зміни, включаючи кількість робочих місць та систему управління; фактична чисельність працюючих та пропозиції щодо їх зміни;
  - 2) зміни в техніці та технології; яке обладнання, технічну документацію, технологію, «ноу-нау», у кого, на яких умовах і в який термін треба придбати, сума витрат на придбання; номенклатура та обсяги виробництва нової продукції (по роках);
  - 3) потенційний обсяг реалізації (обсяг у поточному році та перспектива на 5 років); основні споживачі вироблюваної продукції в Україні і поза її межами (фактичні обсяги реалізації у поточному році та прогноз на 5 років); план маркетингу;
  - 4) прогноз обсягів випуску та реалізації продукції (в поточному році та на наступних 5 років); баланс грошових надходжень і

витрат (як буде формуватись і змінюватись прибуток); зведений баланс активів і пасивів (на початок і кінець поточного року); форма фінансової підтримки; розрахунок суми фінансової підтримки; графік надання фінансової підтримки (сума, рік, квартал); графік повернення фінансової підтримки та відсотків за нею (сума та термін)

- 5) перелік основних видів продукції (робіт, послуг) (найменування, обсяг випуску, частка в загальному обсязі продукції, що випускається підприємством, оптова ціна); план розвитку асортименту продукції; підприємства, що виробляють аналогічну продукцію.

20. Проект реструктуризації підприємства повинен вирішувати питання:

- А) підвищення соціальної орієнтації виробництва;
- Б) формування ефективної структури виробництва шляхом обмеження розвитку сировинних та напівфабрикатних виробництв, зростання частки виробництв, які мають закінчений технологічний цикл і поліпшують використання природно-ресурсного потенціалу;
- В) науково-технічне оновлення виробництва, впровадження нових, більш ефективних ресурсозберезувальних і екологічно безпечних технологій, підвищення якості та технологічного рівня продукції, освоєння нових конкурентноспроможних на зовнішньому ринку її видів;
- Г) розвиток виробництва для задоволення потреб міжгалузевої та галузевої кооперації з метою підвищення збалансованості економіки і зниження зовнішньоекономічної залежності України.

- 1) А, Б, В;
- 2) Б, В, Г;
- 3) А, Г;
- 4) А, Б;
- 5) А, Б, В, Г.

Навчальні завдання

Виконайте ситуаційне завдання.

Ситуація. Приватна фірма «Антон» працює на ринку України з 1996 року. Роботи підприємства відзначені на міжнародних виставках «Міст»,

«Бронзовий міст», на експозиції «Офіс, дім, сад – 2000» та «Срібний міст», на експозиції «Дім твоєї мрії – 2001».

Основна мета і завдання фірми: проектні роботи по будівництву, реконструкції та ремонту будівель; посередництво в торгівлі деревиною та будівельними матеріалами; лісопилне та стругальне виробництво; виробництво теслярських та столярних виробів; виробництво дерев'яної тари; виробництво інших виробів з деревини; роботи із скління; виробництво стільців та сидінь; виробництво меблів для офісів та магазинів; виробництво кухонних меблів; знесення будівель; звільнення будівельних ділянок; виконання земляних робіт; загальне будівництво будівель; улаштування покрівель; роботи з забезпечення водонепроникності; бетонні роботи; цегляна та кам'яна кладка; монтаж електропроводки і арматури; монтаж ліфтів тощо.

До 2000 р. фірма займалася наданням будівельних послуг і покривала будівельний ринок м.Луцька та Луцького району. З 1998 р. на будівельному ринку м.Луцька для ПФ «Антон» з'явилася конкуренція. Також відбувається поява нелегального, тіньового будівельного ринку, учасники якого діють без ліцензій, офіційної реєстрації, та відповідно і сплати податків, – через що ціна на будівельні послуги цих структур значно менше, ніж у ПФ «Антон». З 1999 р. фірма зазнала значних втрат у клієнтах, постачальниках та відбувся відтік кадрів на нелегальні роботи за кордон. Починаючи з 2000 р. прибутки фірми впали, показники рентабельності знизилися, фонд оплати праці значно зменшився, що привело до кризи. Засновник фірми «Антон» прийняв рішення про проведення реструктуризації.

Програма реструктуризації ПФ «Антон» передбачала здійснення організаційно-економічних, правових і технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління та організаційно-правової форми, що мали забезпечити підвищення якості, розширення асортименту та зростання обсягів будівельних та автомобільних послуг та виробництва столярних виробів, фінансове оздоровлення фірми.

Необхідність реструктуризації ПФ «Антон» зумовлювалося тим, що обсяги виробництва та надання послуг мали тенденцію до спаду. Водночас деякі види послуг, зокрема транспортні, характеризувалися невисокою якістю, а виробництво – надмірною вартістю, низьким рівнем продуктивності праці та заробітної плати працівників, автоматизації та механізації виробничих процесів. Також виникла

проблема у неможливості достатнього контролю за всіма ланками господарювання.

Реструктуризація фірми передбачала проведення таких етапів:

1. Діагностика фінансово-господарської діяльності фірми по видам робіт та надання послуг.
2. Виокремлення на основі проведеної діагностики тих видів робіт та послуг, які мають найбільше значення при формуванні дохідної частини балансу підприємства.
3. Виокремлення зі складу діючої фірми структурних підрозділів у самостійні господарюючі одиниці.
4. Державна реєстрація підприємств, які утворилися у результаті виокремлення.

Після проведення діагностики були виділені наступні прибуткові види робіт:

1. Виробництво столярних виробів (вікон, дверей).
2. Виготовлення дерев'яних зрубів.
3. Будівельні послуги.
4. Послуги будівельних машин та механізмів.
5. Торгівля будівельними матеріалами.

На основі цього виокремлення були створені такі підприємства.

1. ПП «Антон-Зодчий» профілююча діяльність виробництво столярних виробів.
2. ПП «Антон-Плюс» виробництво столярних виробів з акцентом на виготовленні дерев'яних зрубів та будівельної столярки.
3. ПП «Внтон-Авто» – надання послуг будівельних машин та механізмів.
4. ПП «Антон-Інвест» оптова та роздрібна торгівля будівельними матеріалами.
5. ПП «Ампер-1», ПП «Ампер-2» – будівельні послуги.
6. ПП «Ампер-3» – сантехнічні та газозварювані роботи.
7. ПФ «Антон» – будівельні послуги.

Кожне підприємство виступає як самостійна юридична особа, проте всі вони мають спільного засновника, який призначає генерального директора та директорів. Вони самостійно ведуть свою господарську діяльність, надають послуги і виконують роботи, визначають перспективи розвитку, виходячи з кон'юнктури ринку та в межах чинного законодавства. Порядок використання прибутку, що залишається після сплати податків та інших платежів в бюджет, визначає засновник фірми.

Реструктуризація фірми «Антон » проходила в два етапи:

1) у 2001 році утворилися фірми «Антон-Зодчий», «Антон-Інвест» та «Алтон-Плюс»;

2) у 2002 році виокремили підприємства «Ампер-1», «Ампер-2» та «Ампер-3».

Оскільки процес реструктуризації на той час не був досконало вивчений та законодавчо закріплений в Україні, то і ПФ «Антон» проводила реструктуризацію «наосліп».

Проблема. Перед фірмою виникли такі проблеми:

1) брак кваліфікованих кадрів в області реструктуризації;

2) брак кваліфікованого персоналу, компетентного у діагностиці та плануванні на фірмівідсутність в Україні чіткого законодавства з питань проведення реструктуризації;

3) відсутність достатньої кількості необхідної інформації про проведення реструктуризації;

4) відсутність чітких спланованих дій керівництва та інші.

Аналіз проблеми. Після проведення реструктуризації протягом певного періоду на фірмі відбулося поступове піднесення. Сукупний дохід від діяльності всіх фірм зріс.

Проте у 2003 р. відбувається повторна криза на деяких з виокремлених фірм, яка призвела до припинення їх діяльності.

Так, ПП «Антон-Інвест» та ПП «Антон-Плюс» на цей час не працюють. За ними залишилися борги з виплати заробітної плати та податкам, кредиторська заборгованість.

Отже, реструктуризація для ПФ «Антон» мала тимчасовий успіх. На даний час фірма знову опинилася у кризі, що може призвести до втрати платоспроможності. Керівництву необхідно приймати рішення про повторну реструктуризацію або пошук нових рішень по виходу з кризи.

Завдання. Необхідно оцінити фінансовий стан підприємства до та після реструктуризації на основі коефіцієнтного підходу. Зробити висновки про доцільність її проведення. Виділити причини такого стану та запропонувати шляхи їх подолання.

Дані для аналізу взяти із фінансової звітності.

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство
підприємств

2. Звіт про фінансові результати			
за _____ рік _____ 2003 р.			
		Форма N 2-м	
		Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	580,2	1881,7
Непрямі податки та інші вирахування з доходу	020	(96,7)	(313,6)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (010 - 020)	030	483,5	1568,1
Інші операційні доходи	040	637,2	2005,6
Інші звичайні доходи	050	248,3	285,7
Надзвичайні доходи	060		
Разом чисті доходи (030 + 040 + 050 + 060)	070	1369,0	3859,4
Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції	080		
Матеріальні затрати	090	(178,3)	(1143,7)
Витрати на оплату праці	100	(76,3)	(311,7)
Відрахування на соціальні заходи	110	(30,0)	(124,0)
Амортизація	120	(94,9)	(142,8)
Інші операційні витрати	130	(946,4)	(1049,9)
у тому числі:	131		
собівартість	140	(337,4)	( )
Інші звичайні витрати	150		
Надзвичайні витрати	160		
Податок на прибуток	170	(3,3)	( )
Разом витрати (090 + 100 + 110 + 120 + 130 + 140 + 150 + 160 + 170)	180	(1666,6)	(2772,1)
Чистий прибуток (збиток) (070 - 180)	190	-297,6	1087,3
Керівник		Бойко А.І.	
Головний бухгалтер			

Тема 7. Реструктуризація підприємства

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ			
суб'єкта малого підприємництва			
			КОДИ
			01
			20135564
			61110
			1801006
Підприємство		ПФ "Антон"	Дата (рік, місяць, число)
Територія			за ЄДРПОУ
Організаційно-правова форма господарювання		приватна	за КОАТУУ
Орган державного управління			за КОПФГ
Вид економічної діяльності		будівництво	за СПОДУ
Середня кількість працівників		29	за КВЕД
Одиниця виміру: пис. грн.			Контрольна сума
Адреса		м. Луцьк, вул. Карпенка-Карого, 3	
Баланс		Форма N 1-м	Код за ДКУД
на 31 грудня 2003 р.			1801006
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершене будівництво	020	108,7	-
Основні засоби:			
залишкова вартість	030	497,7	559,9
первісна вартість	031	858,9	904,7
знос	032	(361,2)	(344,8)
Довгострокові біологічні активи:			
справедлива (залишкова) вартість	035		
первісна вартість	036		
накопичена амортизація	037	( )	( )
Довгострокові фінансові інвестиції			
Інші необоротні активи	040		
Усього за розділом I	070	25,2	25,2
	080	631,6	585,1
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	100	356,2	437,3
Поточні біологічні активи	110		
Готова продукція	130	0,9	3,2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160	1818,3	1253,6
первісна вартість	161	1818,3	1253,6
резерв сумнівних боргів	162	( )	( )
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом			
Інша поточна дебіторська заборгованість	170	84,9	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	244,5	2084,4
Поточні фінансові інвестиції	220		
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	230	7,6	1,6
в іноземній валюті	240		
Інші оборотні активи	250		104,3
Усього за розділом II	260	2512,4	3884,4
III. Витрати майбутніх періодів			
Баланс	270	1,1	-
	280	3145,1	4469,5
Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300		
Додатковий капітал	320		
Резервний капітал	340		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	1011,6	714,0
Неоплачений капітал	360	( )	( )
Усього за розділом I	380	1011,6	714,0
II. Забезпечення таких витрат і цільове фінансування			
III. Довгострокові зобов'язання			
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500		800,0
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	1863,3	1461,1
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з бюджетом	550	142,4	18,1
зі страхування	570	3,3	14,5
з оплати праці	580	8,4	34,4
Інші поточні зобов'язання	610	116,1	1209,8
Усього за розділом IV	620	2133,5	3537,9
V. Доходи майбутніх періодів			
Баланс	630		
	640	3145,1	4469,5

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ			
суб'єкта малого підприємництва			
		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Підприємство	ПФ "Антон"		01
Територія		за ЄДРПОУ	20135564
Організаційно-правова форма господарювання	приватна	за КОАТУУ	
Орган державного управління		за КОПФГ	
Вид економічної діяльності	будівництво	за СПОДУ	
Середня кількість працівників	30	за КВЕД	61110
Одиниця виміру: тис. грн.		Контрольна сума	
Адреса	м. Луцьк, вул. Карпенка-Карого, 3		
	Баланс	Форма N 1-м	Код за ДКУД
	на 31 грудня 2004 р.		1801006
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершене будівництво	020	-	22,0
Основні засоби:			
залишкова вартість	030	559,9	569,0
первісна вартість	031	904,7	1008,2
знос	032	(344,8)	(439,2)
Довгострокові біологічні активи:			
справедлива (залишкова) вартість	035		
первісна вартість	036		
накопичена амортизація	037	( )	( )
Довгострокові фінансові інвестиції	040		
Інші необоротні активи	070	25,2	25,2
Усього за розділом I	080	585,1	616,2
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	100	437,3	732,4
Поточні біологічні активи	110		
Готова продукція	130	3,2	6,8
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160	1253,6	1198,0
первісна вартість	161	1253,6	1198,0
резерв сумнівних боргів	162	( )	( )
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом			
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	2084,4	1236,9
Поточні фінансові інвестиції	220		
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	230	1,6	0,3
в іноземній валюті	240		
Інші оборотні активи	250	104,3	116,2
Усього за розділом II	260	3884,4	3290,6
III. Витрати майбутніх періодів			
Баланс	270	4469,5	3906,8
	280		
Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300		
Додатковий капітал	320		
Резервний капітал	340		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	714,0	835,6
Неоплачений капітал	360	( )	( )
Усього за розділом I	380	714,0	835,6
II. Забезпечення таких витрат і цільове фінансування			
	430		2,9
III. Довгострокові зобов'язання	480	217,6	202,1
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500	800,0	860,0
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	1461,1	1969,1
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з бюджетом	550	18,1	8,1
зі страхування	570	14,5	9,2
з оплати праці	580	34,4	19,8
Інші поточні зобов'язання	610	1209,8	
Усього за розділом IV	620	3537,9	2866,2
V. Доходи майбутніх періодів			
Баланс	630		
	640	4469,5	3906,8

Тема 7. Реструктуризація підприємства

2. Звіт про фінансові результати			
за _____ рік _____ 2004 р.			
		Форма N 2-м	
		Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	728,0	580,2
Непрямі податки та інші вирахування з доходу	020	(121,3)	(96,7)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (010 - 020)	030	606,7	483,5
Інші операційні доходи	040	300,3	637,2
Інші звичайні доходи	050	1,6	248,3
Надзвичайні доходи	060		
Разом чисті доходи (030 + 040 + 050 + 060)	070	908,6	1369,0
Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції	080		
Матеріальні затрати	090	(324,4)	(178,3)
Витрати на оплату праці	100	(96,1)	(76,3)
Вірахування на соціальні заходи	110	(38,2)	(30,0)
Амортизація	120	(97,6)	(94,9)
Інші операційні витрати	130	(152,4)	(946,4)
у тому числі:	131	( )	( )
собівартість	140	(69,2)	(337,4)
Інші звичайні витрати	150	( )	( )
Надзвичайні витрати	160	( )	( )
Податок на прибуток	170	(9,1)	(3,3)
Разом витрати (090 + 100 + 110 + 120 + 130 + 140 + 150 + 080 + 160 + 170)	180	(787,0)	(1666,6)
Чистий прибуток (збиток) (070 - 180)	190	121,6	-297,6
Керівник		Бойко А.І.	
Головний бухгалтер			

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ							
суб'єкта малого підприємництва							
					КОДИ		
					2006	01	01
Підприємство	Приватна фірма "Антон"				Дата (рік, місяць, число)		
Територія					за ЄДРПОУ	20135564	
Організаційно-правова форма господарювання	приватна				за КОАТУУ		
Орган державного управління					за СПОДУ	10	
Вид економічної діяльності	будівництво				за КВЕД	45.21.1	
Середня кількість працівників	24				Контрольна сума		
Одиниця виміру: тис. грн.							
Адреса	м. Луцьк, вул. Карпенка-Карого, 3				Код за ДКУД	1801006	
Баланс					Форма N 1-м		
на 31 грудня 2005 р.							
Актив	1	Код рядка	2	На початок звітного року	3	На кінець звітного періоду	4
I. Необоротні активи							
Незавершене будівництво	020		22,0			58,4	
Основні засоби:							
залишкова вартість	030		569,0			475,4	
первісна вартість	031		1003,2			864,0	
знос	032		(439,2)			(388,6)	
Довгострокові біологічні активи:							
справедлива (залишкова) вартість	035						
первісна вартість	036						
накопичена амортизація	037		( )			( )	
Довгострокові фінансові інвестиції	040						
Інші необоротні активи	070		25,2			25,2	
Усього за розділом I	080		616,2			559,0	
II. Оборотні активи							
Виробничі запаси	100		732,4			991,0	
Поточні біологічні активи	110						
Готова продукція	130		6,8			98,3	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:							
чиста реалізаційна вартість	160		1198,0			838,5	
первісна вартість	161		1198,0			838,5	
резерв сумнівних боргів	162		( )			( )	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	170						
Інша поточна дебіторська заборгованість	210		1236,9			355,2	
Поточні фінансові інвестиції	220						
Грошові кошти та їх еквіваленти:							
в національній валюті	230		0,3			2,8	
в іноземній валюті	240						
Інші оборотні активи	250						
Усього за розділом II	260		116,2			-	
III. Витрати майбутніх періодів	270		3290,6			2235,8	
Баланс	280		3906,8			2844,8	
Пасив	1	Код рядка	2	На початок звітного року	3	На кінець звітного періоду	4
I. Власний капітал							
Статутний капітал	300						
Додатковий капітал	320						
Резервний капітал	340						
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350		835,6			585,4	
Неоплачений капітал	360		( )			( )	
Усього за розділом I	380		835,6			585,4	
II. Забезпечення таких витрат і цільове фінансування	430		2,9				
III. Довгострокові зобов'язання	480		202,1			87,6	
IV. Поточні зобов'язання							
Короткострокові кредити банків	500		800			-	
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510						
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530		1969,1			1400,3	
Поточні зобов'язання за розрахунками:							
з бюджетом	550		8,1			7,2	
зі страхування	570		9,2			8,7	
з оплати праці	580		19,8			15,3	
Інші поточні зобов'язання	610					740,3	
Усього за розділом IV	620		2866,2			2171,8	
V. Доходи майбутніх періодів	630						
Баланс	640		3906,8			2844,8	

Методичне пояснення до вправи

На основі фінансової звітності розрахувати показники, неведенні в табл. 7.1 після реструктуризації ПФ «Антон». Здійснити порівняння даних за зразком, наведеним у табл. 7.2. Зробити висновки про доцільність проведення реструктуризації ПФ «Антон».

Таблиця 7.1

Показники фінансового стану ПФ «Антон» до проведення реструктуризації

Назва показника	Нормативне значення	Отримане значення, 2000 р.
Коефіцієнт поточної ліквідності	1-2	0,78
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,78-0,8	0,75
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,037
Коефіцієнт концентрації власного капіталу		0,08
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу		0,92
Коефіцієнт маневрування власного капіталу		-2,82
Коефіцієнт фінансової незалежності		0,08
Коефіцієнт фінансування		0,09
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85-0,9	0,08
Фондовіддача		11,7
Оборотність активів		3,39
Коефіцієнт оборотності запасів		35,53
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості		457,49
Період погашення дебіторської заборгованості		0,79
Період погашення кредиторської заборгованості		42,71
Частка основних засобів в активах		0,29
Коефіцієнт зносу основних засобів		0,20
Коефіцієнт оновлення основних засобів		0,25
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності		-0,017
Рентабельність власного капіталу		-0,21
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком		-0,005

Таблиця 7.2

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності

Показник	Рекоменд. значення	До реструктуризації, 2000	Після реструктуризації		
			2003	2004	2005
Коеф. поточної ліквідності	1–2	0,78	1,10	1,04	1,05
Коеф. швидкої ліквідності	0,7–0,8	0,75	0,95	0,85	0,60
Коеф. абсолютної ліквідності	0,2–0,35	0,037	0,0005	0,0001	0,0013

ТЕМА 8. МЕТОДИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1. Державні органи з питань санації та банкрутства
2. Прямі методи державної фінансової підтримки санації підприємств
3. Непрямі методи державної фінансової підтримки санації підприємств

Основні терміни і поняття: державні органи з питань санації та банкрутства, бюджетні позики, субсидії, підтримка підприємств фіскального характеру, дозвіл, гарантія, поручительство, протекціоністські заходи.

Рекомендована література: [20, т. 9]; [47, р. 12]; [56, р. 10]; [18, т. 6]; [5]; [11]; [26]; [28]; [30]; [38]; [41]; [48].

1. Державні органи з питань санації та банкрутства

Державним органом, який регулює питання банкрутства підприємств є **Управління реформування власності Міністерства промислової політики** [26]. Він створює та використовує базу даних щодо потенційних неплатоспроможних державних підприємств та підприємств-банкрутів, а також господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 % для подальшого проведення експертизи майна, що подається на списання, реалізацію, в оренду, заставу.

Разом із галузевими департаментами готує для розгляду та затвердження на Міжвідомчій галузевій комісії з питань реструктуризації, передприватизації підприємств, досудової санації та приватизації, що знаходяться в управлінні Міністерства промислової політики України, а також питань вдосконалення управління державними корпоративними правами господарських товариств, перелік підприємств, до яких доцільно запровадити процедуру досудової та судової санації, реорганізації та інше.

Разом із керівництвом підприємств, представниками кредиторів та потенційних інвесторів бере участь у розробці планів досудової санації підприємств державної форми власності

з метою запобігання їх банкрутству, поліпшення їхнього фінансового стану та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Разом із галузевими департаментами та відповідними функціональними підрозділами розглядає, готує експертні висновки та організовує затвердження планів досудової санації державних підприємств, забезпечує контроль за виконанням планів досудової санації та, в разі необхідності, вносить на засідання Міжвідомчої галузевої комісії з питань реструктуризації, передприватизації підприємств, досудової санації та приватизації пропозиції для вжиття відповідних заходів.

За результатами проведення досудової санації проводить аналіз звітів підприємств та готує рішення на засідання Міжвідомчої галузевої комісії з питань реструктуризації, передприватизації підприємств, досудової санації та приватизації державних підприємств, що знаходяться в управлінні Міністерства промислової політики України, а також питань вдосконалення управління державними корпоративними правами господарських товариств.

В межах своєї компетенції здійснює координацію робіт із питань досудової санації з відповідними структурними підрозділами центральних органів виконавчої влади, з управліннями промисловості облдержадміністрацій, а також з потенційними інвесторами та кредиторами.

Експертиза проектів досудової санації проводиться відповідно до наказу Міністерства промислової політики України від 10.12.2002 р. № 545 «Про організаційні заходи із забезпечення проведення досудової санації», яким передбачено залучення ДАК «Національна мережа аукціонних центрів» для проведення експертизи планів санації державних підприємств і господарських товариств, функції з корпоративного управління яких здійснює Мінпромполітики України [11].

Відділ моніторингу ефективності управління державною власністю та банкрутства департаменту реформування відносин власності Міністерства економіки України також здійснює регулювання процесів банкрутства підприємств [5].

Міністерство економіки наказом № 390 від 28 жовтня 2004 року затвердило Типове положення про територіальні управління (відділи) з питань банкрутства. Ці управління є територіальними

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

органами Міністерства економіки і утворюються з метою організаційного забезпечення виконання Міністерством повноважень державного органу з питань банкрутства і забезпечення його представництва в місцевих органах виконавчої влади.

Основними завданнями територіального управління є:

- 1) участь у реалізації державної політики щодо запобігання банкрутству, а також забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;
- 2) забезпечення створення організаційних, економічних та інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;
- 3) узагальнення практики застосування законодавства з питань банкрутства та розроблення пропозицій щодо його вдосконалення тощо.

Територіальне управління:

- аналізує стан додержання законодавства з питань банкрутства та інформує про результати аналізу Мінекономіки;
- бере участь у проведенні аналізу фінансово-господарського становища суб'єктів підприємницької діяльності з метою виявлення серед них боржників та запобігання їх банкрутству;
- вносить пропозиції щодо проведення досудової санації державних підприємств;
- надає безкоштовну консультаційну, інформаційну допомогу підприємствам та громадянам з питань банкрутства;
- інформує місцеві органи виконавчої влади, населення про свою діяльність;

Воно має право під час перевірки та у разі надходження заяв і скарг вимагати пояснення в арбітражного керуючого стосовно виконання ним повноважень як розпорядника майна, керуючого санацією або ліквідатора.

Територіальне управління під час виконання покладених на них завдань взаємодіє з територіальними органами центральних органів виконавчої влади і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, господарськими судами.

27 березня 2006 року рішенням Кабінету Міністрів України створено **Державний департамент з питань банкрутства** як

урядовий орган державного управління. Департамент входить у склад Міністерства економіки України та йому підпорядковується. Раніше діяла державна госпрозрахункова установа – Агентство з питань банкрутства, яка була створена у 2000 році. Зараз агентство практично вичерпала свою функцію консультативного центру з надання підтримки учасникам процедур банкрутства. Воно перетворилось у звичайного учасника ринку послуг з питань провадження процедур банкрутства, яке до того ж користується монопольним правом організатора торгів, конкурсу в процедурах розпорядження майном, санації чи ліквідації боржника при продажі активів платника податків для погашення його зобов'язань перед бюджетами і державними цільовими фондами та іншими кредиторами. Оскільки в країні створена розгалужена мережа суб'єктів, які професійно, за відкритими і прозорими процедурами, на ринкових засадах займаються продажем активів підприємств, утримувати окрему установу, яка монополізує цю сферу, виявилось недоцільним і її було ліквідовано 24 жовтня 2005 року постановою Кабінету Міністрів України від № 368.

Департамент у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, Положенням про Державний департамент з питань банкрутства, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2006 р. № 533, а також наказами Мінекономіки.

Основними завданнями Департаменту є участь у реалізації державної політики у сфері запобігання банкрутству і забезпечення умов здійснення процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом стосовно державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 %, і суб'єктів підприємницької діяльності інших форм власності у випадках, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Департамент відповідно до покладених на нього завдань:

1) сприяє створенню організаційних, економічних та інших умов для здійснення процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;

2) забезпечує ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, визначає форму подання арбітражними керуючими (розпорядниками

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

майна, керуючими санацією, ліквідаторами) інформації, необхідної для ведення зазначеної бази даних;

3) забезпечує здійснення процедури банкрутства відсутнього боржника;

4) організовує роботу із забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації арбітражних керуючих;

5) ліцензує діяльність арбітражних керуючих;

6) організовує роботу комісії з підготовки пропозицій господарському суду щодо кандидатур арбітражних керуючих, утвореної Мінекономіки;

7) пропонує господарському суду за участю органу, уповноваженого управляти державним майном, кандидатури арбітражних керуючих для державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 %;

8) аналізує результати діяльності арбітражних керуючих, готує та подає на розгляд Мінекономіки відповідні матеріали з висновками та пропозиціями;

9) організовує проведення експертизи фінансового становища державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 %, у процесі підготовки справи про банкрутство до розгляду або під час її розгляду господарським судом у разі призначення судом експертизи з наданням відповідного доручення;

10) готує на запит суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновки щодо наявності ознак приховуваного, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства стосовно державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 %;

11) узагальнює практику застосування законодавства з питань банкрутства та ліцензування діяльності арбітражних керуючих, готує та подає на розгляд Мінекономіки пропозиції щодо його вдосконалення;

12) розробляє проекти типових документів з питань здійснення процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом і подає їх Мінекономіки;

13) розглядає пропозиції органів виконавчої влади щодо фінансування заходів, передбачених планом досудової санації, за

рахунок коштів державного бюджету і подає Мінекономіки відповідні висновки;

14) здійснює у визначених Мінекономіки межах управління майном підприємств, що належать до сфери управління зазначеного Міністерства;

15) видає відповідно до законодавства довідки про порушення провадження у справі про банкрутство підприємств, визнання їх банкрутами, перебування у процедурі банкрутства;

Департамент для виконання покладених на нього завдань може утворювати за погодженням з Міністром економіки в межах граничної чисельності працівників Департаменту територіальні органи. Керівників територіальних органів призначає на посаду та звільняє з посади Міністр економіки в установленому порядку. Положення про територіальні органи затверджує директор Департаменту. Граничну чисельність працівників Департаменту затверджує Міністр економіки за поданням директора Департаменту в межах граничної чисельності працівників Мінекономіки, визначеної Кабінетом Міністрів України. Структуру Департаменту затверджує його директор за погодженням з Міністром економіки. Департамент є юридичною особою, має самостійний баланс.

Питання санації та реструктуризації недержавних підприємств вирішує **Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектора**, який утворений спеціальною постановою Кабінету Міністрів України. Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору (УЦРПРС) утворено з метою організаційного і фінансового забезпечення виконання в рамках міжнародних договорів України та договорів з іноземними юридичними особами програм розвитку приватного сектору, а також інших програм реструктуризації підприємств [30]. Центр є неприбутковою організацією.

УЦРПРС є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в установах банків (у тому числі валютний), печатку, відповідні штампи та бланк. Він несе відповідальність за своїми зобов'язаннями лише у межах свого майна. Центр не відповідає за зобов'язаннями держави, а держава не відповідає за його зобов'язаннями.

Основними завданнями УЦРПРС є:

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

- 1) організаційне забезпечення реалізації проектів реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору;
- 2) забезпечення цільового використання коштів технічної допомоги і кредитів міжнародних фінансових організацій, що спрямовуються на надання технічної допомоги підприємствам відповідно до проектів, участь в реалізації яких приймає Центр;
- 3) розроблення та здійснення проектів фінансового оздоровлення і реструктуризації підприємств, залучення іноземних та вітчизняних партнерів до виконання цих програм;
- 4) проведення навчання вітчизняних консультантів та працівників підприємств з питань їх реструктуризації та розвитку приватного сектору.

УЦРППС відповідно до покладених на нього завдань:

- формує робочі групи у складі іноземних консультантів та вітчизняних спеціалістів для роботи з підприємствами, які беруть участь у виконанні проектів їх реструктуризації та розвитку приватного сектору;
  - контролює ефективність діяльності цих груп;
  - залучає іноземних та вітчизняних консультантів для підготовки проектів реструктуризації підприємств, бізнес-планів тощо;
  - координує роботу, пов'язану з виконанням на підприємствах планів їх реструктуризації;
  - організує проведення тендерів для відбору іноземних та вітчизняних консультантів і укладає з переможцями відповідні контракти;
  - сприяє іноземним партнерам та їхнім експертам у встановленні зв'язків з адміністрацією підприємств, які беруть участь у виконанні його проектів, а також з органами державної влади;
  - подає донорським організаціям на їх запит звіти про ефективність роботи направлених ними іноземних консультантів;
  - надає державним та недержавним юридичним особам на підставі відповідних договорів експертні та консультативні послуги, що необхідні для виконання завдань Центру;
  - надає послуги з питань реструктуризації підприємств шляхом проведення консультацій, забезпечення видання методичних матеріалів та довідкових посібників, організації семінарів і конференцій, укладення прямих договорів з державними та недержавними юридичними особами;

– систематично проводить аналіз статистичних даних про хід реструктуризації підприємств, створює відповідний інформаційний банк;

– виконує інші функції, пов'язані з реструктуризацією підприємств, розвитком приватного сектору, реалізацією проектів, пов'язаних з реструктуризацією підприємств та розвитком приватного сектору.

Органами управління УЦРПРС є рада центру та виконавчий директор. Рада центру є вищим органом управління і в межах своїх повноважень:

– призначає на посаду та звільняє з посади виконавчого директора центру і його заступників, визначає коло їх функціональних обов'язків;

– приймає рішення про утворення, ліквідацію та реорганізацію регіональних філіалів та представництв центру;

– затверджує кошторис та робочий план центру;

– визначає стратегію розвитку центру.

Рада УЦРПРС утворюється у складі Голови Держкомпідприємництва (голова ради), заступника Голови Держкомпідприємництва, по одному представнику від Мінекономіки, Мінфіну, Мінпромполітики, Фонду державного майна та Антимонопольного комітету.

Специфічними питаннями санації сільськогосподарських підприємств займається **Міжвідомча комісія з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу.**

Фінансова підтримка санації підприємств агропромислового комплексу може здійснюватися за рахунок бюджетних асигнувань на поворотній або безповоротній основі. На безповоротній основі фінансова підтримка надається:

1) для відшкодування вартості робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків стихійного лиха, згідно із законодавством;

2) для фінансування витрат на відновлення платоспроможності окремих підприємств, діяльність яких пов'язана з виконанням загальнодержавних програм;

3) для відшкодування витрат на будівництво та утримання об'єктів соціальної сфери села згідно із законодавством.

У всіх інших випадках фінансова підтримка надається виключно на поворотній основі.

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

Підприємства, які потребують фінансової підтримки для запобігання банкрутству, відновлення платоспроможності, фінансового оздоровлення готують бізнес-плани та визначають потребу в коштах у проєктах санації за спеціальною формою (додаток Б, В).

Фінансова підтримка підприємствам може надаватися у межах коштів, передбачених державним бюджетом, та з інших джерел згідно із законодавством. Регіональні комісії з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу повинні ініціювати проведення санації підприємств недержавної форми власності, які мають заборгованість за зобов'язаннями перед державою [38]. В проведенні санації підприємств агропромислового комплексу можуть брати участь вітчизняні та іноземні інвестори.

Міжвідомча комісія з питань проведення санації підприємств агропромислового комплексу (МКСПАПК) є колегіальним державним органом, утвореним для координації проведення санації та надання допомоги з цих питань міністерствам, іншим органам виконавчої влади [28].

У своїй практичній роботі МКСПАПК взаємодіє з міністерствами, іншими центральними органами державної виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями та регіональними комісіями з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу.

Основними завданнями МКСПАПК є:

- підготовка пропозицій щодо формування державної політики з питань фінансової підтримки підприємств;
- координація діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, пов'язаної з організацією проведення санації підприємств агропромислового комплексу всіх форм власності і господарювання;
- визначення підприємств державної власності, що потребують першочергової державної підтримки в проведенні санації з одночасним здійсненням реструктуризації, діяльність яких пов'язана з виконанням загальнодержавних програм;
- вивчення, узагальнення і поширення досвіду з питань проведення санації.

Комісію очолює голова, який має двох заступників. Голова комісії організує її діяльність і несе персональну відповідальність

за виконання покладених на неї завдань. Формою роботи МКСПАПК є засідання, які проводяться за рішенням голови комісії в міру необхідності, але не менше ніж один раз на квартал.

Комісія правомочна вирішувати питання та приймати рішення, якщо на засіданні присутня не менше ніж половина її членів. Рішення МКСПАПК вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість присутніх на засіданні членів комісії. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови комісії. Рішення МКСПАПК оформляються протоколами, які підписує голова комісії. Рішення комісії, прийняті в межах її компетенції, є обов'язковими для виконання міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами, організаціями. Організаційно-технічне забезпечення діяльності МКСПАПК здійснює Мінагропром.

Фінансова та організаційно-правова підтримка приватизованих підприємств та ВАТ, державна частка в статутних фондах яких не перевищує 25 %, здійснюється **Фондом державного майна України**. Фінансова підтримка таких підприємств здійснюється наданням у межах коштів, одержаних від продажу майна відповідного підприємства, пільгових кредитів строком до 5 років на умовах повернення, платності та цільового використання для технічного переозброєння, створення нових робочих місць, реструктуризації прострочених боргів. При цьому пільгові кредити з позабюджетного Державного фонду приватизації підприємствам, які мають прострочену заборгованість перед Державним бюджетом, не надаються. Кредити надаються під заставу ліквідних активів підприємств уповноваженими банками. Пропозиції щодо отримання та використання кредиту надаються у вигляді бізнес-плану з обґрунтованим графіком повернення основної суми боргу та відсотків, а також затвердженого відповідним органом відкритого акціонерного товариства переліку майна, яке передається під заставу.

Фонд державного майна України (ФДМУ) є державним органом, який здійснює державну політику в сфері приватизації державного майна, виступає орендодавцем майнових комплексів, що є загальнодержавною власністю [48]. Основними завданнями ФДМУ є:

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

- захист майнових прав України на її території та за кордоном;
- здійснення прав розпорядження майном державних підприємств у процесі їх приватизації, створення спільних підприємств;
- здійснення повноважень щодо організації та проведення приватизації майна підприємств, яке перебуває у загальнодержавній власності;
- здійснення повноважень орендодавця майна державних підприємств і організацій, їх структурних підрозділів;
- сприяння процесові демонополізації економіки і створенню умов для конкуренції виробників.

Питаннями антикризового управління банками та проведення процедури оздоровлення або ліквідації займається **Департамент припинення діяльності банків** Дирекції з банківського регулювання та нагляду Національного банку України.

2. Прямі методи державної фінансової підтримки санації підприємств

Неодмінною умовою одержання державної фінансової підтримки є першочергове використання всіх можливостей одержання фінансових ресурсів із децентралізованих джерел. Загальну схему фінансової участі держави в санації підприємств унаочнює рис. 8.1.

Централізована санаційна підтримка може здійснюватися:

- а) прямим фінансуванням;
- б) непрямыми формами державного впливу.

Форми державної фінансової та організаційної підтримки підприємств, а також порядок їх залучення ілюструє рис. 8.2.

До основних форм прямого державного фінансування підприємств належать бюджетні позики, в тому числі на інноваційний розвиток, субсидії, придбання державою корпоративних прав підприємств (внески до статутного капіталу). Пряме державне фінансування санації підприємств передбачає безпосереднє надання коштів суб'єктам господарювання із централізованих фондів фінансових ресурсів.

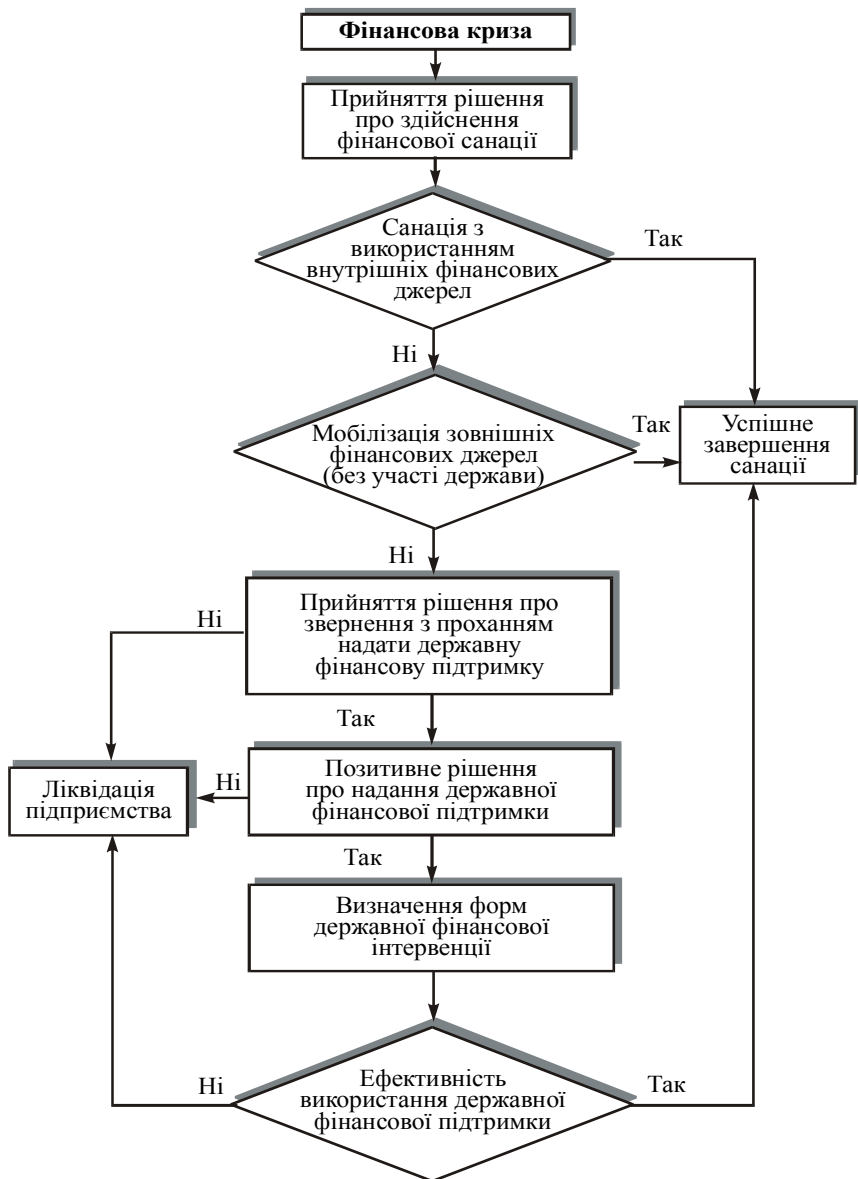

Рис. 8.1. Порядок фінансової участі держави в санації підприємств

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

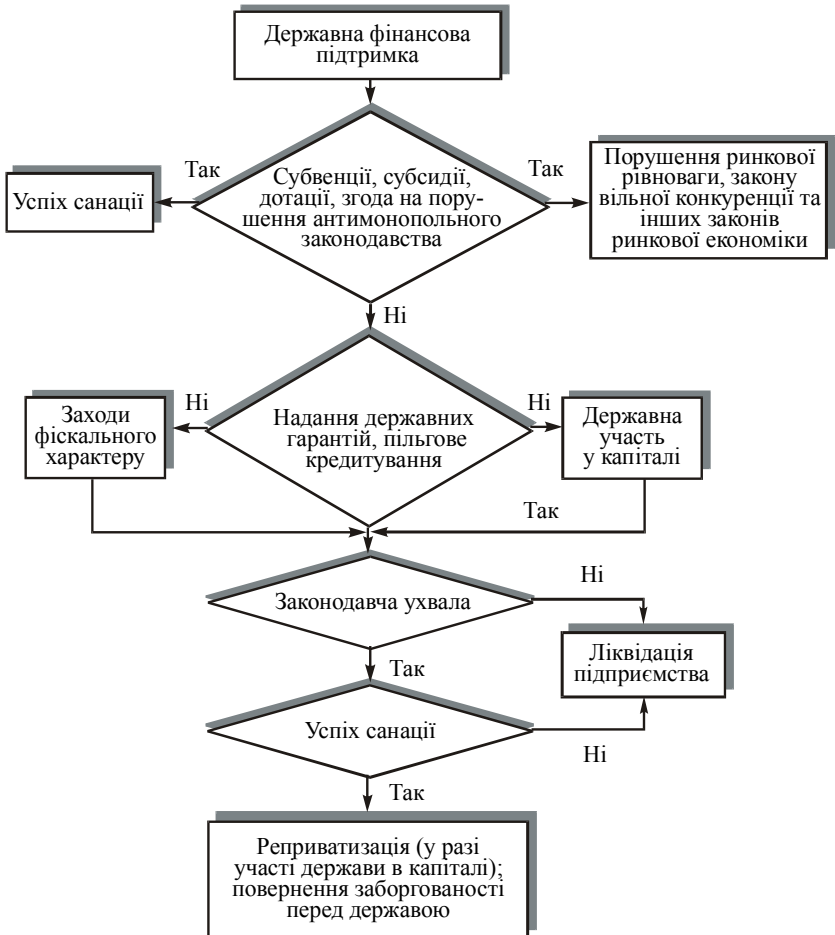

Рис. 8.2. *Форми державної фінансової підтримки санації підприємства*

Державне фінансування підприємств може відбуватися на поворотних (бюджетні позики, повний або частковий викуп державою корпоративних прав підприємств, що перебувають на межі банкрутства) і безповоротних засадах (субсидії).

Під субсидіями прийнято розуміти трансферти підприємствам з боку держави на фінансування поточних витрат. Іншими словами, субсидіями є дотації, які являють

собою доповнення до власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. За допомогою таких трансфертів уряд впливає на рівень ринкових цін, підтримує певний рівень виробництва або доходів. Ті трансферти, які надаються підприємствам для інвестицій, класифікуються не як субсидії, а як трансферти капіталу. З формального боку фінансова підтримка на безповоротній основі надається в таких випадках:

1) якщо збитки, завдані підприємству стихійним лихом, перевищують суми відшкодувань, передбачених законодавством про обов'язкове страхування;

2) для відшкодування збитків конкретним підприємствам у разі, коли чинним законодавством встановлено умови господарювання, за яких не забезпечується покриття витрат на виробництво товарів (послуг), що може призвести до банкрутства;

3) фінансування витрат на відновлення платоспроможності окремих підприємств, діяльність яких пов'язана з особливо важливими суспільними інтересами.

В Україні безповоротне фінансування підприємств державою здійснюється в межах сум, передбачених видатками бюджету на народне господарство (у тому числі на промисловість та енергетику, будівництво, сільське господарство тощо). Проте для того, щоб оцінити реальний стан бюджетних витрат на фінансову підтримку підприємств, слід враховувати такі групи видатків:

- бюджетне кредитування капітальних вкладень;
- обслуговування зовнішнього боргу (у частині виконання зобов'язань за окремих суб'єктів підприємницької діяльності);
- витрати різного роду галузевих фондів фінансового регулювання;
- видатки інноваційного фонду та ряд інших.

Західні дослідники джерел фінансування санації здебільшого вважають, що державне фінансування санації підприємств на безповоротній основі не тільки стимулює бюджетний дефіцит, а й спричиняє негативні побічні ефекти на макро- та мікрорівнях.

Відносини розподілу фінансових ресурсів формуються на двох рівнях: централізованому й децентралізованому.

Централізований рівень – це фінансові відносини між державою, в особі НБУ, і комерційними банками з приводу одержання на конкурсній основі централізованих кредитних

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

ресурсів для подальшого їх перепродажу виробничим структурам, котрі потребують кредитної підтримки.

Децентралізований рівень – це відносини між комерційними банками та підприємствами, зазначеними в переліку підприємств, що мають право на одержання державної кредитної підтримки, з приводу кредитування проектів санації та реструктуризації. Ці відносини базуються на загальноприйнятих принципах кредитування.

Отже, можна зробити висновок стосовно неналагодженості прямих фінансових відносин між державою й підприємствами. Тому немає сенсу розглядати на рівні державних санаційних органів питання про надання кредитної підтримки конкретним суб'єктам господарювання. Це має бути компетенцією відповідного банку, оскільки він бере на себе всю повноту відповідальності перед державою за цільове використання наданих Національним банком кредитів та їх своєчасне повернення.

З метою вирішення проблем, пов'язаних з ліквідацією фінансової заборгованості підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних, рішенням Кабінету Міністрів України створено **Фонд стабілізації підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних** [41].

До основних джерел формування та поповнення фонду стабілізації належать:

- кошти, одержані у вигляді добровільних внесків суб'єктів господарювання, в тому числі іноземних,
- кошти, передбачені з цією метою в Державному бюджеті;
- інші надходження, що не суперечать чинному законодавству.

Кошти фонду використовуються для фінансового забезпечення заходів, які мають на меті:

- реорганізацію і санацію підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних;
- надання фінансової допомоги для поповнення обігових коштів, а також технічного переобладнання і перепрофілювання виробництва підприємств та організацій, внесених до реєстру;
- ліквідацію підприємств та організацій, внесених до реєстру;

– соціальний захист та перепідготовку працівників, які вивільняються внаслідок реорганізації або ліквідації підприємств та організацій, внесених до реєстру.

Фінансова допомога підприємствам за рахунок коштів фонду надається на умовах повернення або безповоротно. Вона може бути коротко- або довготерміновою.

Одним із методів державної фінансової допомоги підприємствам є санаційна підтримка у вигляді **повного або часткового викупу державою корпоративних прав підприємств**, що перебувають у фінансовій скруті. Державу, навіть за її участі в капіталі, не можна розглядати як звичайного акціонера, оскільки монопольний прибуток і прибуток взагалі не є першочерговим завданням її діяльності як санатора. Головною метою державних інвестицій є сприяння відновленню ліквідності та забезпечення діяльності підприємств, стратегічно важливих для всього народного господарства. Значну частину державного сектора в Німеччині, США, Швеції та інших країнах сформовано саме з колишніх приватних підприємств, що опинилися на межі банкрутства.

3. Непрямі методи державної фінансової підтримки санації підприємств

Найпоширенішими формами непрямої державної фінансової підтримки санації підприємств є податкові пільги, реструктуризація податкової заборгованості, надання державних гарантій (поручительств), дозвіл на порушення антимонопольного законодавства.

До основних форм непрямої державної підтримки підприємств слід віднести такі:

- 1) підтримка фіскального характеру;
- 2) дозвіл на порушення антимонопольного законодавства;
- 3) державні протекціоністські заходи, спрямовані на захист вітчизняного товаровиробника;
- 4) розміщення державних замовлень на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі;
- 5) обмеження щодо виходу на ринок;
- 6) надання державних гарантій та поручительств.

У вітчизняній практиці можна зустріти й інші методи державної підтримки підприємств, наприклад надання певним

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

суб'єктам підприємницької діяльності в оренду приміщень без стягування орендної плати та без оплати комунальних послуг; надання виключних ліцензій на здійснення певних видів господарської діяльності, погашення державою (або державними підприємствами) заборгованості деяких суб'єктів господарювання за енергоносії.

Залежно від напрямку економічної доктрини держави можливе використання того чи того виду санаційної підтримки підприємств фіскального характеру. Ця підтримка може набирати таких форм:

- 1) надання податкових пільг та податкове кредитування;
- 2) реструктуризація заборгованості перед бюджетом та державними цільовими фондами;
- 3) списання заборгованості перед державою;
- 4) надання цільових податкових пільг підприємствам, які потребують санації;
- 5) фіскальні поступки головним кредиторам підприємств, які потребують санації, з метою активізації участі кредиторів у санаційних процесах.

Типовим прикладом використання такої форми фінансового сприяння підприємствам є прийнятий 5 лютого 1999 року Парламентом України Закон «Про списання і реструктуризацію податкової заборгованості платників податків — цукрових заводів (комбінатів) за станом на 1 січня 1998 року і сільськогосподарських підприємств за станом на 1 січня 1999 року». Цей Закон покликаний частково списати і реструктуризувати податкову заборгованість вищевказаних платників податків.

Одним із непрямих методів державної санаційної підтримки підприємств є надання їм дозволу на тимчасове недотримання антимонопольного законодавства, зокрема під час санаційної реорганізації злиттям чи приєднанням. Згідно із Законом України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» з метою запобігання монопольному становищу окремих підприємств на ринку такі форми санації підприємств, як реорганізація, злиття, приєднання, придбання активів, створення концернів та ряд інших, здійснюються за згодою Антимонопольного комітету. Коли підприємці зловживають монопольним становищем на ринку, антимонопольні органи

можуть прийняти рішення про реорганізацію монопольних утворень через їхній примусовий поділ.

В Україні широко використовуються такі форми державної підтримки підприємств, як порука та надання урядових гарантій. Спинимось на особливостях надання вказаних видів кредитного забезпечення державою.

Використання поруки як інструменту державної фінансової підтримки боржника регламентується рядом нормативних актів, зокрема Законом «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Згідно з цим Законом, у разі неприйняття комітетом кредиторів рішення щодо санації підприємства-боржника, за певних обставин, таке рішення може бути прийняте за клопотанням органів місцевого самоврядування або відповідного центрального органу виконавчої влади. **Головною умовою прийняття рішення щодо санації є укладання між відповідними державними органами та кредиторами договору поруки за зобов'язаннями боржника.**

Поручитель несе солідарну відповідальність з позичальником перед кредиторами за виконання зобов'язань, включених в реєстр вимог. У разі невиконання позичальником зобов'язань за кредитним договором у визначені строки поручитель повинен погасити заборгованість позичальника за першою вимогою кредиторів.

За клопотанням відповідних державних органів у разі укладання договору поруки процедура санації, а отже відстрочка платежів щодо погашення вимог кредиторів, може бути продовжена господарським судом на один рік, а в окремих випадках (якщо йдеться про містотвірне підприємство або підприємство – промисловий гігант) зазначений строк може бути продовжений до десяти років. У цьому разі боржник і його поручитель зобов'язані розрахуватися з кредиторами протягом трьох років.

Одним із головних чинників обмеженого доступу фінансово неспроможних підприємств до кредитних ресурсів є цілковитий брак чи недостатній розмір кредитного забезпечення. Вихід на фінансовий ринок у такому разі можливий за одержання санаційної підтримки у формі *державних гарантій* (зобов'язання держави здійснити погашення боргів підприємства за його неспроможності самостійно виконати умови кредитного договору).

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

Якщо держава бере на себе зобов'язання перед кредитором нести відповідальність у разі невиконання боргових зобов'язань боржником, то це означає, що кредитний ризик прямує до нуля. Отже, пропозиція позичкових капіталів за неризикованою процентною ставкою зростатиме пропорційно до збільшення кількості наданих державних гарантій. Завдяки цьому державне втручання може оживити кредитний ринок, якщо на ньому є багато фінансово неспроможних підприємств.

Таким чином, можна зробити висновок про можливість органічного поєднання ринкових важелів та обмеженого державного регулювання процесів, що відбуваються на ринку позичкових засобів. Проблема тут полягає у визначенні оптимальних розмірів державної інтервенції та розробці ефективного механізму добору санаційних проектів, під які надаються гарантії уряду. Механізм надання державних гарантій має бути чітко визначеним, оскільки у разі неповернення позик, гарантованих урядом, у строки, передбачені кредитною угодою, відповідне погашення здійснюється за рахунок коштів державного бюджету. Інвестиційні заявки мають аналізуватися на предмет того, чи буде проект санації успішним та чи прибутків вистачить для погашення основної суми боргу і відсотків по ньому.

Серед багатьох інструментів державної фінансової підтримки підприємств, які використовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці, надання урядових гарантій є найбільш суперечливим. Існує думка, що порівняно з такими способами державного сприяння суб'єктам господарювання, як надання бюджетних дотацій, субсидій, податкових пільг чи надання дозволу на порушення антимонопольного законодавства, що мають виразний антиринковий характер, державні гарантії є більш прогресивним та ефективним засобом фінансової підтримки вітчизняного виробництва.

В Україні досить поширеною є практика використання інструменту державних гарантій при залученні підприємствами-резидентами іноземних кредитів. У цьому контексті зауважимо, що *вітчизняні кредитори, зокрема банківські установи, вже протягом тривалого часу не вважають урядові гарантії надійним видом кредитного забезпечення*, оскільки в разі настання гарантійних випадків держава, як правило, не поспішає виконувати взяті на себе зобов'язання. Саме тому

практика надання кредитів вітчизняними банками під гарантії уряду майже повністю припинена.

Проблематику використання державних гарантій як інструменту державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання можна схарактеризувати так.

1. У зв'язку з невиконанням більшістю боржників своїх кредитних зобов'язань перед кредиторами державні гарантії трансформуються в одну із форм дотацій підприємств.

2. Завдяки підтримці державою одних інвестиційних проектів та підприємств (які є далеко не найефективнішими) з ринку витісняються інші проекти, можливо, більш ефективні. Через це порушується антимонопольне законодавство та інші закони ринкової економіки.

3. Громіздка бюрократична надбудова механізму надання державних гарантій створює сприятливі умови для корупції та допускає можливість прийняття суб'єктивних рішень у цій сфері⁶.

Загалом державні гарантії є інструментом політичного впливу на процеси прийняття економічних рішень. Вони переносять ризик господарських рішень з рівня підприємства (як для кредитора, так і для позичальника) на той рівень, де формується економічна політика. З народногосподарського погляду це призводить до реалізації проектів, рентабельність яких нижча за ринкову. Водночас проекти, які потенційно є більш ефективними, через надання державних гарантій непродуктивним підприємствам не можуть бути реалізовані. У цьому полягає так званий **ефект витіснення**⁷. Таким чином, можна зробити висновок про даульний характер державних гарантій: з одного боку, вони можуть оживити ринок кредитних ресурсів, а з іншого – призводять до викривлення конкуренції та до зниження народногосподарської ефективності.

Виділяють чотири основні етапи надання гарантій:

- 1) попередній розгляд питання про надання державних гарантій;
- 2) остаточний розгляд заявок щодо отримання гарантій;
- 3) прийняття попереднього рішення про надання державних гарантій;

---

⁶ Государственные гарантии как инструмент государственной поддержки предприятий // Экономика предприятий. – 1999. – № 6. – С. 17.

⁷ За матеріалами Німецької консультативної групи з економіки при Уряді України.

4) прийняття остаточного рішення про надання гарантій.

Звернемо увагу на найбільш принципові питання надання урядових гарантій як інструменту забезпечення повернення іноземних кредитів.

По-перше, критерії добору підприємств для надання цього виду державної підтримки дещо відрізняються від загальноприйнятих критеріїв. До специфічних критеріїв слід віднести такі:

- 1) валютна самоокупність;
- 2) відповідність пріоритетним напрямкам іноземного кредитування;
- 3) сприяння розвитку експортного потенціалу і виробництва імпортозамінної продукції;
- 4) забезпечення критичного імпорту.

По-друге, заявки юридичних осіб-резидентів, що вже отримали іноземний кредит під гарантію Кабінету Міністрів України, не розглядаються до повного погашення раніше одержаного кредиту.

По-третє, усі витрати, пов'язані з проведенням експертизи проекту, несе юридична особа – резидент.

По-четверте, юридична особа – резидент, що одержала для забезпечення виконання зобов'язань щодо повернення іноземних кредитів урядові гарантії, несе відповідно до законодавства України повну відповідальність, яка виникає з підписаних нею внутрішніх кредитних та інших угод і договорів застави з банком-агентом, а також угод з Міністерством фінансів України про порядок відшкодування витратків державного бюджету, які можуть виникнути внаслідок виконання Кабінетом Міністрів України гарантійних зобов'язань.

Засоби надходять насамперед до так званих «пріоритетних секторів» економіки, низька ефективність та неконкурентоспроможність яких не дозволяє сподіватися на успішну реалізацію проектів. Сюди слід віднести сільське господарство, вугільну промисловість, сільськогосподарське машинобудування і т. ін. Серед одержувачів засобів майже відсутні підприємства, які здійснюють інноваційну діяльність та розробляють нові перспективні види продукції. Серед цих підприємств високу частку становлять державні. Тому вітчизняні економісти гостро обговорюють проблеми доцільності використання державних гарантій як засобу оздоровлення виробництва.

Основна проблема державних гарантій, на думку деяких фахівців, полягає в тому, що вони надаються на користь проєктів, про які держава не має повної інформації. Державні чиновники не можуть (а в деяких випадках і не зацікавлені) володіти інформацією про специфічні умови діяльності конкретних підприємств та їх позицію на ринку. Цей дефіцит лише частково може бути покритий із залученням зовнішніх експертів.

Серед найбільш дієвих заходів, які вживаються урядом з метою відшкодування витрат державного бюджету на виконання гарантійних зобов'язань є:

- подання до господарського суду позову щодо звернення стягнення заборгованості перед бюджетом на майно боржника;

- продаж акцій, що належать державі, з додатковими зобов'язаннями покупців відшкодувати витрати державного бюджету на виконання гарантійних зобов'язань і здійснювати погашення та обслуговування іноземного кредиту;

- запровадження фінансового управління спеціалізованою компанією – переможцем тендеру, який проводиться у спеціальних цілях;

- порушення справи про банкрутство, продаж майна, що надійшло за рахунок кредитних коштів на умовах відшкодування витрат бюджету та повернення непогашеної частини кредиту.

Законодавством України Державній податковій адміністрації надані необхідні права на здійснення примусового відшкодування боржниками витрат держави з гарантійних випадків. Аби поліпшити ситуацію з відшкодуванням витрат державного бюджету, Міністерство фінансів регулярно надсилає до Державної податкової адміністрації перелік дебіторів підприємств, які мають заборгованість перед бюджетом з розрахунків за іноземними кредитами, залученими під державні гарантії, для застосування безспірного стягнення заборгованості.

У розвинутих країнах надання державних гарантій та поручительств передано спеціалізованим товариствам, створеним за участю державного капіталу. Прикладом цього може бути заснований спеціально для таких цілей напівдержавний «Ексімбанк» (США) або Товариство гарантування кредитів (ФРН). Ці організації добирають підприємства для надання їм санаційної підтримки під державні гарантії, а також несуть відповідальність за цільове використання позик, виданих під ці гарантії, і своєчасне їх повернення. Надання державних гарантій

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

та поручительств стало одним із методів державної фінансової підтримки санації таких відомих компаній, як Крайслер (США) та Телефункен (Німеччина). Причому в останньому випадку санація завершилася невдало.

Один із напрямів державної фінансової підтримки санації підприємств полягає в наданні їм інноваційних позик за рахунок коштів Державного інноваційного фонду України.

Кошти зазначеного фонду формуються за рахунок бюджетних асигнувань, що виділяються державою для підтримки науково-технічної діяльності, відрахувань коштів підприємств і організацій, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб.

Основні завдання Держіннофонду такі:

- організація державної фінансової, інвестиційної та матеріально-технічної підтримки здійснення заходів, спрямованих на впровадження науково-технічних розробок і нових технологій у виробництво, технічне його переоснащення, освоєння випуску імпортозамінної та нових видів продукції;

- добір інноваційних проектів відповідно до завдань національних, державних, міжгалузевих і регіональних науково-технічних програм, а також інших проектів, важливих для економіки України та її регіонів;

- фінансування і матеріально-технічне забезпечення реалізації проектів на поворотній основі наданням інноваційної позички, інвестицій та лізингу;

- надання експертних, правових та інжинірингових послуг підприємствам, установам, організаціям у сфері інноваційної діяльності;

- сприяння реконструкції підприємств у ході реалізації інноваційних проектів, спрямованих на виробництво конкурентоспроможної продукції, освоєння енерго- і ресурсозберігаючих технологій, збільшення обсягу випуску наукомісткої продукції;

- надання гарантій для виконання фінансових зобов'язань виконавців інноваційних проектів укладенням договорів страхування фінансових ризиків, застави, поруки тощо;

- організація роботи з надання підприємствам, установам і організаціям експертних, консультаційних та інжинірингових послуг у сфері інноваційної діяльності.

Фінансові ресурси Держіннофонду використовуються виключно за цільовим призначенням – для фінансового

забезпечення заходів щодо впровадження науково-технічних розробок і нових технологій, освоєння нових видів продукції відповідно до загальнодержавних, галузевих, регіональних інноваційних пріоритетів та результатів державних науково-технічних програм. Забезпечення цих заходів у сфері інноваційної діяльності здійснюється Державним інноваційним фондом шляхом фінансування інноваційних проектів та їх супроводження.

Інноваційний проект – це комплекс взаємозв’язаних заходів інвестиційного характеру, спрямованих на комерційне застосування науково-технічних розробок, освоєння нових видів продукції, послуг, впровадження новітніх технологій.

Інноваційні проекти добираються на конкурсних засадах відповідно до загальнодержавних, галузевих, регіональних інноваційних пріоритетів та результатів державних науково-технічних програм. Фінансування проектів здійснюється з урахуванням висновків державної науково-технічної та іншої експертизи, фінансового аналізу проектів, маркетингових досліджень, а також за умови забезпечення відповідно до законодавства зобов’язань щодо повернення підприємствами – виконавцями проектів коштів Державному інноваційному фонду укладенням *договорів застави майна, поруки, страхування тощо як з підприємствами – виконавцями проектів, так і з третіми особами.*

Державний інноваційний фонд організує супроводження інноваційних проектів із залученням установ уповноважених банків, які обслуговують підприємства – виконавців проектів, аудиторських, юридичних фірм та інших організацій на підставі укладених з ними договорів. Супроводження інноваційних проектів передбачає проведення поточної та додаткової експертизи, маркетингових досліджень, організацію контролю за цільовим використанням коштів та своєчасним їх поверненням підприємствами-виконавцями тощо.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Визначіть завдання Управління реформування власності Міністерства промисло сої політики.

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

---

2. Означте необхідність територіального управління з питань банкрутства.
3. Які завдання виконує Державний департамент з питань банкрутства?
4. Чому було ліквідовано Агенство з питань банкрутства?
5. Які завдання виконує Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектора?
6. Назвіть органи управління УЦРПРПС.
7. Який орган займається специфічними питаннями санації сільськогосподарських підприємств?
8. У чому полягає значення ФДМУ при санації чи банкрутству підприємств?
9. Опишіть схему фінансової участі держави в санації підприємств.
10. Чим відрізняється пряме державне фінансування санації підприємств від непрямого?
11. Що таке субсидія?
12. З якою метою створений Фонд стабілізації підприємств та організацій, внесений до реєстру неплатоспроможних?
13. Назвіть основні форми непрямої державної підтримки підприємств.
14. Охарактеризуйте особливості санаційної підтримки підприємств фіскального характеру.
15. В яких випадках надається дозвіл на тимчасове недодержання антимонопольного законодавства?
16. Охарактеризуйте форму державної підтримки підприємств як порука.
17. Які етапи надання гарантій Ви знаєте?
18. У чому оплягає проблематика використання державних гарантій як інструменту державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання?
19. Які дієві заходи вживаються урядом з метою відшкодування витрат державного бюджету на виконання гарантійних зобов'язань?
20. Назвіть основні завдання Держіннофонду.

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. 27 березня 2006 року рішенням Кабінету Міністрів України створено Управління реформування власності Міністерства промислової політики.

2. Агентство з питань банкрутства як державна госпрозрахункова установа створене у 2000 році та ліквідоване 24 жовтня 2005 року.

3. Державний департамент з питань банкрутства як урядовий орган державного управління створює та використовує базу даних щодо потенційних неплатоспроможних державних підприємств та підприємств-банкрутів, а також господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків для подальшого проведення експертизи майна, що подається на списання, реалізацію, в оренду, заставу.

4. Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектора, який утворений спеціальною постановою Кабінету Міністрів України з метою організаційного і фінансового забезпечення виконання в рамках міжнародних договорів України та договорів з іноземними юридичними особами програм розвитку приватного сектора, а також інших програм реструктуризації підприємств.

5. Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектора є прибутковою організацією.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

26. На _____ основі фінансова підтримка підприємств агропромислового комплексу надається для відшкодування вартості робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків стихійного лиха, згідно із законодавством; для фінансування витрат на відновлення платоспроможності окремих підприємств, діяльність яких пов'язана з виконанням загальнодержавних програм; для відшкодування витрат на будівництво та утримання об'єктів соціальної сфери села згідно із законодавством.

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

---

27. Неодмінною умовою одержання державної фінансової підтримки є першочергове використання всіх можливостей одержання фінансових ресурсів із _____ джерел.

28. Пряме державне фінансування санації підприємств передбачає безпосереднє надання коштів суб'єктам господарювання із _____ фондів фінансових ресурсів.

29. З формального боку фінансова підтримка на _____ основі надається в таких випадках якщо збитки, завдані підприємству стихійним лихом, перевищують суми відшкодувань, передбачених законодавством про обов'язкове страхування; для відшкодування збитків конкретним підприємствам у разі, коли чинним законодавством встановлено умови господарювання, за яких не забезпечується покриття витрат на виробництво товарів (послуг), що може призвести до банкрутства; для фінансування витрат на відновлення платоспроможності окремих підприємств, діяльність яких пов'язана з особливо важливими суспільними інтересами.

30. _____ рівень — це відносини між комерційними банками та підприємствами, зазначеними в переліку підприємств, що мають право на одержання державної кредитної підтримки, з приводу кредитування проектів санації та реструктуризації.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. Державний департамент з питань банкрутства як урядовий орган державного управління:

- А) входить у склад Міністерства економіки України;
- Б) підпорядковується Міністерству економіки України;
- В) не входить в склад Міністерства економіки України;
- Г) не підпорядковується Міністерству економіки України;
- Д) входить в склад Міністерства фінансів України.

- 1) А, Г;
- 2) В, Г;
- 3) В, Б;
- 4) А, Б;
- 5) Д.

2. Основними завданнями Департаменту з питань банкрутства є

- 1) участь у реалізації державної політики у сфері запобігання банкрутству і забезпечення умов здійснення процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом стосовно державних підприємств та

- підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 відсотків;
- 2) організаційне забезпечення реалізації проектів реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору;
  - 3) забезпечення цільового використання коштів технічної допомоги і кредитів міжнародних фінансових організацій, що спрямовуються на надання технічної допомоги підприємствам відповідно до проектів, участь в реалізації яких приймає Центр;
  - 4) розроблення та здійснення проектів фінансового оздоровлення і реструктуризації підприємств, залучення іноземних та вітчизняних партнерів до виконання цих програм;
  - 5) проведення навчання вітчизняних консультантів та працівників підприємств з питань їх реструктуризації та розвитку приватного сектору.
3. Основними завданнями територіального управління з питань банкрутства є:
- 1) проведення навчання вітчизняних консультантів та працівників підприємств з питань їх реструктуризації та розвитку приватного сектору.
  - 2) організаційне забезпечення реалізації проектів реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору;
  - 3) забезпечення цільового використання коштів технічної допомоги і кредитів міжнародних фінансових організацій, що спрямовуються на надання технічної допомоги підприємствам відповідно до проектів;
  - 4) розроблення та здійснення проектів фінансового оздоровлення і реструктуризації підприємств, залучення іноземних та вітчизняних партнерів до виконання цих програм;
  - 5) забезпечення створення організаційних, економічних та інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.
4. Основними завданнями Українського центру реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектора є:

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

- 1) участь у реалізації державної політики щодо запобігання банкрутству, а також забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;
  - 2) забезпечення створення організаційних, економічних та інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;
  - 3) узагальнення практики застосування законодавства з питань банкрутства та розроблення пропозицій щодо його вдосконалення тощо.
  - 4) аналізує стан додержання законодавства з питань банкрутства та інформує про результати аналізу Мінекономіки;
  - 5) організаційне забезпечення реалізації проєктів реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору;
5. Вищим органом управління Українського центру реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектора є:
- 1) рада Центру;
  - 2) виконавчий директор;
  - 3) загальні збори Центру;
  - 4) голова Держкомпідприємництва;
  - 5) рада директорів.
6. Рада Українського центру реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектора утворюється у складі:
- 1) голови Мінекономіки, заступника голови Мінекономіки, по одному представнику від Мінфіну, ФДМУ та Антимонопольного комітету;
  - 2) голови Держкомпідприємництва, заступника Голови Держкомпідприємництва, по одному представнику від Мінекономіки, Мінфіну, Мінпромполітики, Фонду державного майна та Антимонопольного комітету;
  - 3) голови Мінфіну, заступника голови Мінекономіки, по одному представнику від Держкомпідприємництва, ФДМУ та Антимонопольного комітету;
  - 4) голови ФДМУ, заступника голови ФДМУ, по одному представнику від Мінфіну, Держкомпідприємництва та Антимонопольного комітету;

- 5) голови Антимонопольного комітету, заступника голови Антимонопольного комітету, по одному представнику від Мінфіну, ФДМУ та Держкомпідприємництва.
7. Специфічними питаннями санації сільськогосподарських підприємств займається:
  - 1) Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектора;
  - 2) Державний департамент з питань банкрутства як урядовий орган державного управління;
  - 3) Міжвідомча комісія з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу;
  - 4) Управління реформування власності Мінпромполітики;
  - 5) Держкомпідприємництва.
8. Фінансова підтримка санації підприємств агропромислового комплексу надається на:
  - 1) поворотній основі;
  - 2) безповоротній основі;
  - 3) змішаній формі;
  - 4) основі компенсацій відсотків банку;
  - 5) основі погашення 25 % тіла кредиту і відсотків.
9. Фінансова підтримка приватизованих підприємств та публічних акціонерних товариств, державна частка в статутних фондах яких не перевищує 25% здійснюється ФДМУ наданням у межах:
  - 1) бюджетних коштів і коштів самого фонду;
  - 2) 1, 3;
  - 3) коштів, одержаних від продажу майна відповідного підприємства;
  - 4) пільгових кредитів строком до 5 років;
  - 5) 3, 4.
10. Основними завданнями ФДМУ є:
  - 1) участь у реалізації державної політики щодо запобігання банкрутству, а також забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;
  - 2) забезпечення створення організаційних, економічних та інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

- 3) захист майнових прав України на її території та за кордоном;
  - 4) узагальнення практики застосування законодавства з питань банкрутства та розроблення пропозицій щодо його вдосконалення тощо;
  - 5) аналіз стану додержання законодавства з питань банкрутства та інформує про результати аналізу Мінекономіки.
11. До основних форм прямого державного фінансування підприємств належать:
- 1) податкові пільги;
  - 2) реструктуризація податкової заборгованості;
  - 3) надання державних гарантій (поручительств);
  - 4) дозвіл на порушення антимонопольного законодавства;
  - 5) бюджетні позики, в тому числі на інноваційний розвиток, субсидії, придбання державою корпоративних прав підприємств (внески до статутного фонду).
12. Державне фінансування підприємств на безповоротній основі може здійснюватись шляхом надання:
- 1) бюджетних позик;
  - 2) повного або часткового викупу державою корпоративних прав підприємств, що перебувають на межі банкрутства;
  - 3) субсидії;
  - 4) дотації;
  - 5) субвенції.
13. В Україні безповоротне фінансування підприємств державою здійснюється:
- 1) в межах видатків розвитку;
  - 2) в межах сум, передбачених видатками бюджету на народне господарство (у тому числі на промисловість та енергетику, будівництво, сільське господарство тощо);
  - 3) в межах тасмних видатків;
  - 4) в межах видатків інноваційного фонду;
  - 5) в межах сум перевиконання доходів бюджетів відповідних рівнів.
14. Фонд стабілізації підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних створено з метою:
- 1) посилення конкуренції в секторах економіки;
  - 2) підвищення платоспроможності підприємств;

- 3) вирішення проблем, пов'язаних з ліквідацією фінансової заборгованості підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних;
  - 4) управління фінансовими ресурсами неплатоспроможних підприємств;
  - 5) оптимізація грошових потоків неплатоспроможних підприємств.
15. До основних джерел формування та поповнення Фонду стабілізації підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних віднесено такі:
- 1) кошти, одержані у вигляді добровільних внесків суб'єктів господарювання, в тому числі іноземних,
  - 2) кошти, передбачені з цією метою в Державному бюджеті;
  - 3) інші надходження, що не суперечать чинному законодавству;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 1, 2, 3.
16. Найпоширенішими формами непрямой державної фінансової підтримки санації підприємств є:
- 1) бюджетні позики, в тому числі на інноваційний розвиток;
  - 2) субсидії;
  - 3) придбання державою корпоративних прав підприємств (внески до статутного фонду);
  - 4) податкові пільги;
  - 5) дотації.
17. Санаційна підтримка підприємств фіскального характеру набуває таких форм:
- 1) дозвіл на порушення антимонопольного законодавства;
  - 2) державні протекціоністські заходи, спрямовані на захист вітчизняного товаровиробника;
  - 3) розміщення державних замовлень на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі;
  - 4) надання податкових пільг та податкове кредитування;
  - 5) обмеження щодо виходу на ринок.
18. Головною умовою прийняття рішення щодо санації за умови використання поруки як інструменту державної фінансової підтримки боржника є:
- 1) укладання між відповідними державними органами та кредиторами договору поруки за зобов'язаннями боржника;

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

- 2) виробництво важливої і конкурентоспроможної продукції;
  - 3) фінансовий стан підприємства має ознаки до покращення;
  - 4) підприємство є монополістом;
  - 5) підприємство є місто утворюючим.
19. За клопотанням відповідних державних органів у разі укладання договору поруки процедура санації, а отже відстрочка платежів щодо погашення вимог кредиторів, може бути продовжена господарським судом:
- 1) на один рік, а в окремих випадках (якщо йдеться про містотвірне підприємство або підприємство – промисловий гігант) зазначений строк може бути продовжений до десяти років;
  - 2) на 6 місяців;
  - 3) на 2 місяці, а в окремих випадках (якщо йдеться про містотвірне підприємство або підприємство – промисловий гігант) зазначений строк може бути продовжений до 2 років;
  - 4) на 2 роки;
  - 5) на 15 місяців, а в окремих випадках (якщо йдеться про містотвірне підприємство або підприємство – промисловий гігант) зазначений строк може бути продовжений ще на 6 місяців.
20. Якщо держава бере на себе зобов'язання перед кредитором нести відповідальність у разі невиконання боргових зобов'язань боржником, то це означає, що:
- 1) кредитний ризик прямує до одиниці;
  - 2) кредитний ризик прямує до нуля;
  - 3) кредитний ризик прямує до нескінченності;
  - 4) кредитний ризик зменшується;
  - 5) кредитний ризик зростає.

Навчальні завдання

Виконайте ділову гру «Розробка ключових положень антикризової програми»¹.

Мета і призначення гри. Освоєння прийомів групового аналізу ситуацій і розробки управлінських рішень; розвиток навичок обґрунтування рішення і пошуку згоди інтересів різних

---

¹ Складено на основі: Антикризисное управление: учеб./ Под ред. Э. М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 432 с. – (Серия «Высшее образование»).

соціальних груп, що беруть участь в економічному процесі, освоєння принципів демократичного керування.

Зміст і організація гри. Гра проводиться в сімох етапів, кожний з яких має власні навчальні цілі.

Перший етап і гри. Введення ситуації за допомогою шкали тенденцій, що відбуваються в економіці. Ситуації задаються по п'ятьох параметрах: випуск продукції, зайнятість населення, інвестиційний клімат, ціни, обмінний курс долара (інфляція). При модифікації гри можливі інші ситуації. Групи проводять попередній аналіз ситуації.

Другий етап гри. Розподіл ролей. Навчальна група розбивається на чотири підгрупи, кожна з яких проводить аналіз ситуації і розробку управлінських рішень, виходячи з інтересів тієї соціальної групи, що вона враховує і захищає. Виділення соціальних груп може бути різним, і це дозволяє модифікувати ділову гру. Один з варіантів: держава, підприємці (акціонери, великі підприємства), інвестори, профспілки (працівники).

Третій етап гри. Усім групам видається по 100 карток можливих управлінських рішень, які вони аналізують, виходячи з оцінки і розуміння ситуації, а також з потреби захисту власних інтересів. Їм треба вибрати п'ять управлінських рішень, реалізація яких може змінити ситуацію в кращу, на їхню думку, сторону. Вибір рішення супроводжується груповою дискусією, обміном досвідом і думками. Поступово в групі з'являється неформальний лідер, що керує процесом обговорення й у наступному буде представляти загальну думку групи.

Четвертий етап. Пропозиція кожної з груп п'яти управлінських рішень для загального обговорення. Розгорнуте обґрунтування рішень. Представлення аргументів і контраргументів. Взаємодія груп. Зняття протиріч у рішеннях. Пропозиція рішень, не передбачених виданими картками. Пошук балансу інтересів по заданих умовах гри.

П'ятий етап. Якщо загальне рішення не знайдене, узгодження рішень по соціальних інтересах не досягнуто, проводиться голосування запропонованих управлінських рішень і наступний аналіз результатів голосування і змін ситуації по рішеннях, прийнятих демократичним шляхом.

Шостий етап. Презентація поведінки груп в умовах прийнятих рішень (нової ситуації). Кожна група називає три головних

Тема 8. Методи державної фінансової підтримки санації підприємств

фактори поведінки. Проводиться обґрунтування й обговорення цих факторів.

Сьомий етап. Підведення підсумків гри. Формулювання позитивних принципів колективної розробки управлінських рішень і балансування соціальних інтересів.

Склад пропонованих управлінських рішень

Держава

1. Боротьба проти спекулятивної діяльності ділків, що продають земельні ділянки, шляхом високих податків на прибуток, отриманих від продажу землі.
2. Контроль цін при споживанні.
3. Кон'юнктурні оподаткування.
4. Заохочення підвищення мінімальної заробітної плати.
5. Стабілізація тарифів суспільних служб.
6. Збільшення сум, одержуваних від державної системи страхування.
7. Грошова ревальвація.
8. Скорочення кредитів на будівництво.
9. Заморожування заробітної плати.
10. Субсидії виробникам сільськогосподарської продукції.
11. Заходи, прийняті системою оподаткування, спрямовані на заохочення грошових заощаджень.
12. Модифікація системи оподаткування підприємств.
13. Грошова девальвація.
14. Випуск високопроцентної обов'язкової позики.
15. Відмовлення від встановленого обмінного курсу: вільно коливний карбованець.
16. Збільшення витрат на придбання устаткування для суспільного користування.
17. Збільшення закупівель споживчих товарів державними підприємствами.
18. Збільшення оподаткування річного доходу.
19. Модифікація системи амортизації.
20. Стабілізація заробітної плати працівників державних служб.
21. Збільшення податку на додаткову вартість.
22. Зменшення на грошово-кредитному ринку процентної ставки, встановленої Центральним банком.
23. Заморожування мінімальної заробітної плати.

24. Стимулювання підвищення заробітної плати.
25. Збільшення процентних ставок на заощадження при зростанні вартості життя.
26. Скорочення матеріальної допомоги родинам.
27. Розвиток експорту за рахунок міжнародних договорів.
28. Установлення граничного розміру банківських кредитів.
29. Збільшення відсотка обов'язкових резервних засобів, що поміщаються в Центральний банк.
30. Скорочення переваг в оподатковуванні осіб, що купують житло.
31. Контроль обміну валюти.
32. Скорочення закупівель споживчих товарів державними організаціями.
33. Збільшення оподаткування прибутку.
34. Посилення податкового контролю за особами приватного сектора, що не мають постійної заробітної плати.
35. Скорочення податку на додаткову вартість.
36. Заходи оподаткування, спрямовані на заохочення капіталовкладень.
37. Скорочення оподаткування річного доходу.
38. Скорочення кредитів на цілі споживання.
39. Збільшення заробітної плати працівників державних служб.
40. Націоналізація імпортерів енергоресурсів.
41. Контроль цін на сільськогосподарську продукцію.
42. Збільшення на грошово-кредитному ринку процентної ставки, встановленої Центральним банком.
43. Установлення вільних цін: попит зменшиться, як тільки купівельна спроможність споживачів буде знижена за рахунок росту цін.
44. Установлення податків на маржинальний дохід (надприбуток).
45. Контроль системи стягнутих платежів підприємств.
46. Заохочення конкуренції.
47. Заморожування квартирної плати.
48. Контроль собівартості.
49. Націоналізація природних монополій.
50. Індексція пенсій і мінімальної заробітної плати.

Підприємці

51. Купуєте устаткування, що буде рентабельним через багато років.
52. Збільшуєте обсяг виробництва продукції за рахунок збільшення робочого дня.
53. Проводите конверсію, орієнтуєтеся на роботу в сфері послуг.
54. Скорочуєте маржинальний дохід, для того щоб уникнути збільшення цін на продукцію.
55. Намагаєтеся збільшити маржу прибутку.
56. Починаєте спробу збільшення ціни на вашу продукцію.
57. Фінансуєте власні капіталовкладення шляхом випуску облігацій, що приносять покупцю високий відсоток.
58. Прогнозуючи високий попит на продукцію, намагаєтеся збільшити ціни.
59. Скорочуєте фонд заробітної плати.
60. Скорочуєте розподіл дивідендів, щоб укласти прибуток у виробництво.
61. Стабілізуєте ціни на вашу продукцію.
62. Збільшуєте запаси первинної сировини.
63. У результаті збільшення виробничих витрат намагаєтеся збільшити ціни на готову продукцію.
64. Ліквідуєте портфель цінних паперів.
65. Скорочуєте обсяг виробництва.
66. Організуєте рекламну кампанію, щоб запобігти спад попиту на продукцію через збільшення її вартості.
67. Збільшуєте обсяг виробництва.
68. Запитуєте в банку кредит.
69. Намагаєтеся завоювати закордонні ринки.
70. Збільшуєте заробітну плату службовцем.
71. Створюєте торгові об'єднання, щоб забезпечити монополію на ринку.

Власники

72. Продасте свої земельні ділянки.
73. Підписуєтеся на акції.
74. Підписуєтеся на державні позики.
75. Продасте акції, що котируються на біржі.

76. Купуєте сільськогосподарські земельні ділянки, розташовані навколо міст.
77. Збільшуєте споживання на шкоду заощадженням.
78. Побоюючись, що гроші втратять свою вартість, ви шукаєте інші джерела для вкладення грошей.
79. Купуєте валюту.
80. Поміщаєте спій заощадження в банк.
81. Купуєте золото.
82. Купуєте облігації.
83. Вкладаєте гроші в капітал підприємства.
84. Намагаєтесь зробити капіталовкладення за кордоном.

Персонал

85. Купуєте товари в кредит.
86. Через асоціації споживачів заохочуєте ввіз імпорتنих товарів, ціни яких більш прийнятні в порівнянні з цінами на національну продукцію.
87. З метою підтримки своєї купівельної спроможності знімаєте свої заощадження в ощадних банках.
88. Погоджуєтесь з підвищенням цін за умови збільшення заробітної плати.
89. Збільшуєте свої заощадження.
90. Погоджуєтесь з тим, що ваша заробітна плата не збільшиться.
91. Купуєте менше споживчих товарів.
92. Більше використовуєте устаткування колективного користування за рахунок зниження користування приватним еквівалентним устаткуванням.
93. Намагаєтесь домогтися від держави підвищення сум на соціальне забезпечення (страхування).
94. Споживаєте більше.
95. Вимагаєте підвищення заробітної плати.
96. Орієнтуєте попит на споживання послуг.
97. Намагаєтесь домогтися від держави зниження податків.
98. Організуєте загальний страйк із вимогою підвищення заробітної плати.
99. Робите заощадження для покупки житла.
100. Через асоціацію споживачів боретесь за якість товарів.

Методичне пояснення до вправи

1. При постановці ситуації задаються зміни параметрів економічного розвитку по шкалі позитивних і негативних змін (тенденції до чи плюса мінусу).

2. Вибираються не більш п'яти рішень. Цього досить для зміни ситуації, представлення позиції групи і відображення інтересів у змісті рішень. Така кількість запропонованих рішень полегшує також пошук згоди.

3. Умови узгодження рішень: одне рішення повинне бути схвалене трьома групами, два рішення схвалене двома групами, одне рішення може бути схвалено однією групою, одне рішення є резервом держави. Воно приймається без схвалення і тільки в останній момент. У цьому виражається пріоритет держави в керуванні економікою.

4. Пропоновані рішення фіксуються в спеціальних чи картках на дошці. Їхній аналіз є імпульсом для боротьби думок, пошуку згоди, одержання підсумкового набору рішень.

5. Голосування при неможливості досягнення згоди проводиться індивідуально всіма учасниками гри.

6. По прийнятому варіанті управлінських рішень групи заново оцінюють ситуацію і визначають своє поведіння в цій ситуації. Реакція різних соціальних груп дається в переліку факторів поведіння, що вибираються в кількості не більш трьох із запропонованих спеціальних карток.

7. Підсумок гри підводить викладач, можливо, за участю спеціальної, обраної зі слухачів групи експертів. Підсумки формулюються у виді принципів розробки управлінських рішень, захисти й обґрунтування інтересів соціальних груп, пошуку позитивної й ефективної взаємодії, уміння знаходити головне, оцінювати інтереси опонентів і ін.

Тривалість гри. Залежить від величини групи, активності і кваліфікації слухачів, заданій ситуації, що коректує діяльності викладача. Досвід показує, що для проведення гри необхідно не менш шести годин.

Модифікація гри. Гра може мати безліч різних варіантів: диференціація груп що беруть участь, масштаби розгляду проблем управління (макроекономіка, фірма, малий бізнес і ін.), використання комп'ютера, різні сфери діяльності (промисловість, торгівля, транспорт, культура й ін.).

Ефективність проведення гри. Визначається її процесуальними характеристиками: аналітичним пошуком управлінських рішень, усвідомленням розмаїтості інтересів і мистецтвом захисту власних, побудовою аргументації і переконанням опонентів, виникненням неформальних лідерів і їхньою здатністю впливати на групу і представляти її позиції, навичками робити експертні висновки й узагальнювати в практичних принципах підсумки роботи.

Можна оцінити ефективність проведення ділової гри за допомогою анкетування: корисно, цікаво, важливо, доступно, інформативно.

ТЕМА 9. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА ТА ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1. Суть банкрутства підприємств
2. Досудове врегулювання спорів
3. Порядок та етапи порушення справи про банкрутство у господарському суді
4. Ліквідація платоспроможних та неплатоспроможних підприємств
5. Мирова угода у процесі провадження справи про банкрутство
6. Особливості банкрутства у зарубіжних країнах

Основні терміни і поняття: банкрутство, ліквідація, мирова угода, неплатоспроможність, господарський суд, розпорядник майна, арбітражний керуючий, ліквідатор, ліквідаційна комісія, ліквідаційна маса, конкурсний керівник, боржник.

Рекомендована література: [20, т. 5, т. 6]; [47, р. 9]; [56, р. 3, р. 4, р. 8]; [18, т. 8]; [34, р. 2, р. 3, р. 4, р. 5]; [10]; [4, с. 71]; [8]; [7]; [9]; [12]; [14]; [17]; [23]; [24]; [27]; [42]; [44, с. 42]; [55].

1. Суть банкрутства підприємств

Банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Суб'єктом банкрутства є боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом. Ним не може бути відокремлений структурний підрозділ юридичної особи (філії, представництва, відділення тощо). Сторонами у справі про банкрутство є кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут). В економічній літературі розрізняють причини (рис. 9.1) та симптоми банкрутства підприємств (рис. 9.2; 9.3). У методичні рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених наказом Міністерства економіки України від 17.01.2001 р. № 10 виділяють такі види банкрутства:

Рис. 9.1. Основні причини банкрутства підприємств (організацій) [12, с. 507]

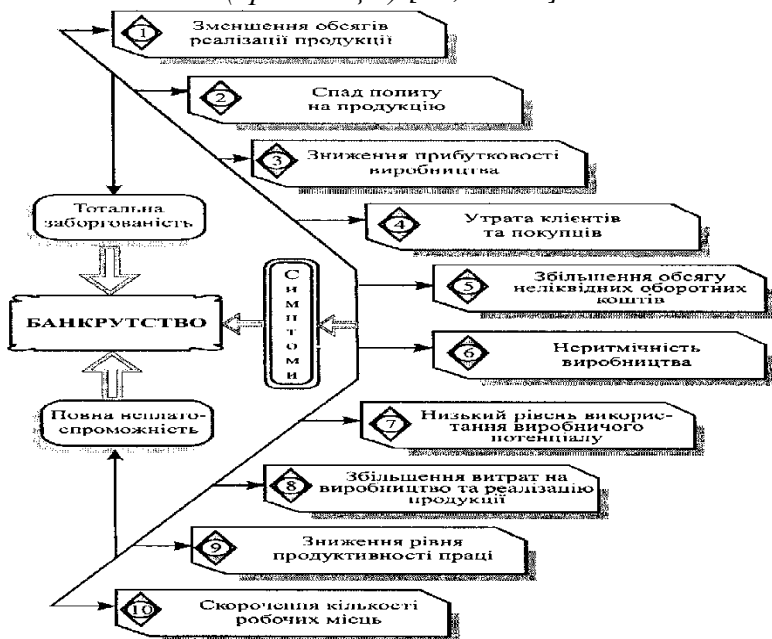

Рис. 9.2. Сутність можливих симптомів банкрутства підприємств [12, с. 509]

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

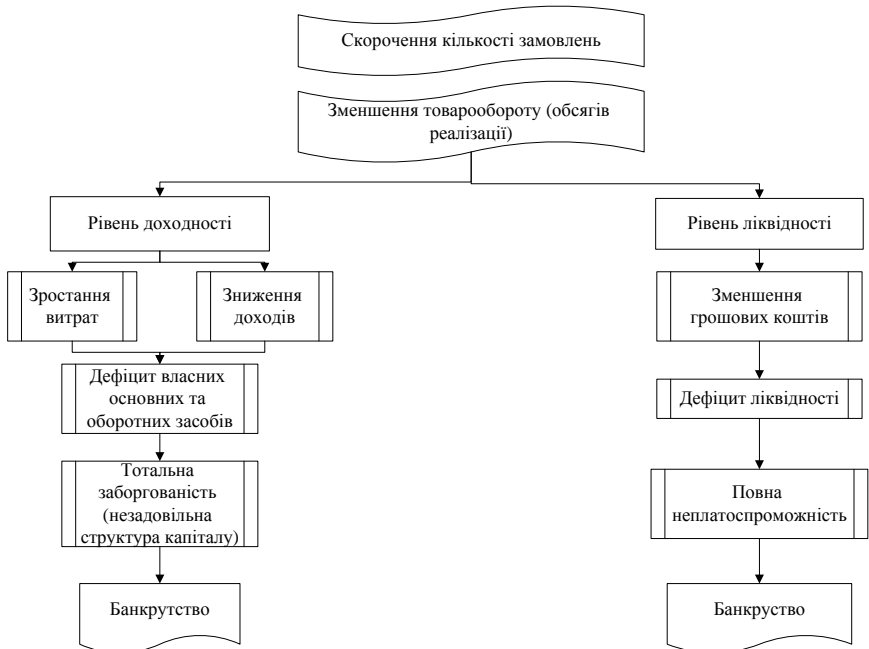

Рис. 9.3. Розвиток симптомів банкрутства [47, с. 18]

1) фіктивне банкрутство – завідомо неправдива офіційна заява громадянина-засновника або власника суб'єкта господарської діяльності, а також службової особи суб'єкта господарської діяльності та громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом;

2) доведення до банкрутства – умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення власником або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності;

3) приховуване банкрутство – умисне приховування стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних відомостей у разі, якщо це завдало великої матеріальної шкоди.

Фіктивним може бути визнано банкрутство у разі, якщо підприємство-боржник (за наявності у нього на це можливості)

не задовольнило вимоги кредиторів та зобов'язання перед бюджетом у повному обсязі на момент його звернення до господарського суду із заявою про визнання своєї неплатоспроможності. Для того щоб зробити відповідний висновок, необхідно визначити коефіцієнт покриття шляхом зіставлення розміру оборотних активів підприємства та його довгострокових і поточних зобов'язань. При цьому до складу довгострокових і поточних зобов'язань слід віднести як основну суму боргу, так і відсотки, штрафи, пені та неустойки щодо цього боргу, у разі, якщо вони зазначені в стандартах бухгалтерського обліку або є рішення суду про їх стягнення. У разі коли на підприємстві **коефіцієнт покриття перевищував одиницю при нульовій або позитивній рентабельності**, це може свідчити про наявність ознак *фіктивного банкрутства на підприємстві*. Під час виявлення ознак фіктивного банкрутства необхідно враховувати наявність офіційної заяви власника або службової особи підприємства-боржника до господарського суду щодо порушення провадження у справі про банкрутство стосовно цього підприємства, на підставі якої винесено відповідну ухвалу суду, та фактичної можливості задоволення вимог кредиторів, у тому числі зобов'язань перед бюджетом, у повному обсязі на момент звернення до суду.

Визначення ознак доведення до банкрутства може бути здійснено у разі, коли в суді була розпочата справа щодо банкрутства підприємства та є ознаки неправомірних дій відповідальних осіб боржника, що призвели його до фінансової неспроможності. Ознаками доведення до банкрутства є наявність дій відповідних осіб боржника, які призвели до погіршення платоспроможності підприємства, у зв'язку з чим боржник був не в змозі задовольнити в повному обсязі вимоги кредиторів або сплатити обов'язкові платежі. Насамперед необхідно визначити, чи змінився рівень забезпечення зобов'язань кредиторів за період, що аналізується. У разі коли такі зміни мали місце, потрібно з'ясувати умови укладення, виконання договорів, відповідно до яких сталися ці зміни. Рівень забезпечення зобов'язань кредиторів характеризується такими показниками:

– забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами (відношення суми активів боржника до суми його зобов'язань);

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

– забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами (відношення оборотних активів до суми зобов'язань боржника);

– розмір чистих активів (різниця між сумою активів підприємства та його зобов'язань).

У разі коли було встановлено, що вищезазначені показники погіршилися протягом періоду, який аналізується, необхідно з'ясувати, за умови виконання яких саме договорів це сталося. Ці договори слід перевірити на відповідність ринку товарів та послуг щодо кон'юнктури (ціни, обсягу продажу, якості, конкурентності), а також перевірити вигідність умов виконання договорів для боржника. Якщо на окремих стадіях провадження у справі про банкрутство буде встановлено, що боржником подані недостовірні відомості про своє майно в фінансовій звітності або в інших документах, що свідчать про його фінансовий та майновий стан, в таких випадках можуть мати місце ознаки щодо приховування банкрутства.

До ознак приховуваного банкрутства належить:

1) надання третім особам (банківським установам, державним установам, постачальникам, покупцям) за відома неправдивої інформації про фінансово-господарський стан підприємства;

2) можливість визнання причинного зв'язку між наданою інформацією та збитками, які зазнала третя особа.

Навмисне погіршення фінансово-господарського стану підприємства можна визначити за такими основними ознаками:

– зменшення розміру, приховування та заниження оцінки майна, яке знаходиться у розпорядженні підприємства;

– штучне збільшення розміру кредиторської та дебіторської заборгованості;

– наявність у підприємства штрафів, пені, неустойки, визнаних в судовому порядку, за невиконання умов договорів та недотримання вимог законодавства;

– збитковість діяльності протягом двох років;

– наявність у суді розпочатих справ, за якими підприємство є відповідачем останні два роки;

– спрямування інвестицій не на основну діяльність підприємства;

– наявність переваг у структурі доходів підприємства від неосновної діяльності;

– відхилення показників ліквідності від граничного значення;

– необґрунтоване зменшення штату підприємства.

В економічній літературі оперують дефініціями неплатоспроможність і надкритична неплатоспроможність. *Неплатоспроможність* – це неспроможність підприємства виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами (у тому числі із заробітної плати), а також щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності. Якщо за підсумками року **коефіцієнт покриття менше 1** і підприємство **не отримало прибутку**, то такий його фінансовий стан характеризується *ознаками надкритичної неплатоспроможності*, коли задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

2. Досудове врегулювання спорів

Коли підприємство має високий рівень дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, не оплачені в строк, або за попередньою оплатою продукції, яка не надійшла в установлені строки, то з метою рефінансування заборгованості виконується комплекс процедур щодо її примусового стягнення, зокрема звернення з позовом до господарського суду.

Позов до господарського суду можна подати лише за умови, що буде додержано встановленого порядку *досудового врегулювання спорів*.

Досудове врегулювання спорів, а також їх розгляд в судовому порядку регулюється Господарським процесуальним Кодексом України [9].

Досудове врегулювання спорів полягає у зверненні кредитора до дебітора з письмовою претензією про відшкодування заборгованості.

Порядок досудового врегулювання господарських спорів не поширюється на спори про визнання договорів недійсними, спори про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств та організацій, які не відповідають законодавству і порушують права та охоронювані законом інтереси підприємств та організацій (далі - акти), спори про стягнення заборгованості за опротестованими векселями, спори

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

про стягнення штрафів Національним банком України з банків та інших фінансово-кредитних установ, а також на спори про звернення стягнення на заставлене майно.

Підприємства та організації, що порушили майнові права і законні інтереси інших підприємств та організацій, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення претензії. Підприємства та організації, чий права і законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав та інтересів звертаються до нього з письмовою претензією. У претензії зазначаються:

а) повне найменування і поштові реквізити заявника претензії та підприємства, організації, яким претензія пред'являється; дата пред'явлення і номер претензії;

б) обставини, на підставі яких пред'явлено претензію; докази, що підтверджують ці обставини; посилання на відповідні нормативні акти;

в) вимоги заявника;

г) сума претензії та її розрахунок, якщо претензія підлягає грошовій оцінці; платіжні реквізити заявника претензії;

д) перелік документів, що додаються до претензії, а також інших доказів.

Документи, що підтверджують вимоги заявника, додаються в оригіналах чи належним чином засвідчених копіях. Документи, які є у другої сторони, можуть не додаватись до претензії із зазначенням про це у претензії. До претензії про сплату грошових коштів може додаватися платіжна вимога-доручення на суму претензії. Претензія підписується повноважною особою підприємства, організації або їх представником та надсилається адресатові рекомендованим або цінним листом чи вручається під розписку. Вона розглядається в місячний строк, який обчислюється з дня її одержання. В тих випадках, коли обов'язковими для обох сторін правилами або договором передбачено право перепевірки забракованої продукції (товарів) підприємством-виготовлювачем, претензії, пов'язані з якістю та комплектністю продукції (товарів), розглядаються протягом двох місяців.

Якщо до претензії не додано всі документи, необхідні для її розгляду, вони витребуються у заявника із зазначенням строку їх подання, який не може бути менше п'яти днів, не враховуючи часу поштового обігу. При цьому перебіг строку розгляду

претензії зупиняється до одержання витребуваних документів чи закінчення строку їх подання. Якщо витребувані документи у встановлений строк не надійшли, претензія розглядається за наявними документами. При розгляді претензії підприємства та організації в разі необхідності повинні звірити розрахунки, провести судову експертизу або вчинити інші дії для забезпечення досудового врегулювання спору. Підприємства та організації, що одержали претензію, зобов'язані задовольнити обгрунтовані вимоги заявника. Про результати розгляду претензії заявник повідомляється у письмовій формі.

У відповіді на претензію зазначаються:

а) повне найменування і поштові реквізити підприємства, організації, що дають відповідь, та підприємства чи організації, яким надсилається відповідь; дата і номер відповіді; дата і номер претензії, на яку дається відповідь;

б) коли претензію визнано повністю або частково, - визнана сума, назва, номер і дата розрахункового документа на перерахування цієї суми чи строк та засіб задоволення претензії, якщо вона не підлягає грошовій оцінці;

в) коли претензію відхилено повністю або частково, - мотиви відхилення з посиланням на відповідні нормативні акти і документи, що обгрутовують відхилення претензії;

г) перелік доданих до відповіді документів та інших доказів.

Коли претензію відхилено повністю або частково, заявникові повинно бути повернуто оригінали документів, одержаних з претензією, а також надіслано документи, що обгрутовують відхилення претензії, якщо їх немає у заявника претензії.

Відповідь на претензію підписується повноважною особою підприємства, організації або їх представником та надсилається рекомендованим або цінним листом чи вручається під розписку. Якщо претензію про сплату грошових коштів, до якої додано платіжну вимогу-доручення, визнано повністю або частково, у платіжній вимозі-дорученні зазначається визнана сума. Платіжні вимоги-доручення виконуються установами банків. За необгрунтоване списання у безспірному порядку претензійної суми винна сторона сплачує другій стороні штраф у розмірі 10 % від списаної суми.

Отже, можливі *чотири варіанти дій контрагента після одержання претензії*:

1. Одержувач претензії не дав жодної відповіді на претензію.

2. Заявник одержав лист-відповідь, в якому претензію відхилено повністю або частково.

3. Претензію визнано повністю або частково, але не повідомляється про перерахування визнаної суми.

4. Претензію визнано і заборгованість погашено – спір вважається врегульованим.

У разі, коли претензія лишилася без відповіді або була відхилена, заявник змушений звернутися до господарського суду з позовною заявою про стягнення заборгованості.

Якщо претензію визнано повністю або частково, але з якихось причин кошти на поточний рахунок кредитора не надійшли, заявник претензії через 20 днів від дня одержання відповіді має право подати до банку розпорядження про списання у безспірному порядку визнаної боржником суми. До розпорядження додається відповідь боржника, а якщо в ній не зазначено розміру визнаної суми, то й копія претензії. У разі неплатоспроможності боржника кредитор через місяць з дня отримання позитивної відповіді на претензію (але не раніш ніж через 3 місяці з дня настання терміну платежу за договором, актом чи іншим документом) вправі звернутися до господарського суду із заявою, порушивши справу про банкрутство неспроможного боржника.

У разі коли строки розгляду претензії порушено чи залишено її без відповіді, господарський суд у процесі вирішення господарського спору має право стягнути в дохід державного бюджету з підприємства, яке припустилося такого порушення, штраф у розмірі 2 % від суми претензії, але не менш ніж 5 розмірів мінімальних заробітних плат і не більш ніж 100 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Порядок та етапи порушення справи про банкрутство у господарському суді

Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам і розглядаються ними за місцезнаходженням боржника. Право на звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство мають боржник та кредитор.

Справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають **не менше трьохсот мінімальних розмірів**

заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом **трьох місяців** після встановленого для їх погашення строку.

Заява про порушення справи про банкрутство подається боржником або кредитором у письмовій формі, підписується керівником боржника чи кредитора (іншою особою, повноваження якої визначені законодавством або установчими документами), громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності (його представником) і повинна містити:

1) найменування господарського суду, до якого подається заява;

2) найменування (прізвище, ім'я та по батькові) боржника, його поштову адресу;

3) найменування кредитора, його поштову адресу, якщо кредитором є юридична особа, якщо кредитор – фізична особа, в заяві зазначаються прізвище, ім'я та по батькові, а також місце його проживання;

4) номер (код), що ідентифікує кредитора як платника податків і зборів (обов'язкових платежів);

5) виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника, з зазначенням суми боргових вимог кредиторів, а також строку їх виконання, розміру неустойки (штрафів, пені), реквізитів розрахункового документа про списання коштів з банківського або кореспондентського рахунку боржника та дату його прийняття банківською установою боржника до виконання;

6) перелік документів, що додаються до заяви.

Заява боржника повинна містити ще й такі відомості:

– суму вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями у розмірі, який не оспорується боржником;

– розмір заборгованості із страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, з податків і зборів;

– розмір заборгованості з відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю, виплаті заробітної плати та вихідної допомоги працівникам боржника, виплаті авторської винагороди;

– відомості про наявність у боржника майна, у тому числі грошових сум і дебіторської заборгованості;

– найменування банків, що здійснюють розрахунково-касове і кредитне обслуговування боржника.

До заяви боржника додаються:

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

---

1) рішення власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника про звернення боржника до господарського суду з заявою;

2) бухгалтерський баланс на останню звітну дату, підписаний керівником і бухгалтером підприємства-боржника;

3) перелік і повний опис заставленого майна із зазначенням його місцезнаходження та вартості на момент виникнення права застави;

4) рішення загальних зборів акціонерного товариства, учасників товариств з обмеженою чи додатковою відповідальністю, яке визначає уповноважену особу акціонерів, учасників товариства з обмеженою чи додатковою відповідальністю, якщо це питання було вирішене ними;

5) протокол загальних зборів працівників боржника, на якому обрано представника працівників боржника, уповноважену особу акціонерів або учасників товариств з обмеженою чи додатковою відповідальністю для участі в арбітражному процесі під час провадження у справі про банкрутство, а в разі неможливості скликання таких зборів – рішення конференції (зборів) представників працівників боржника, уповноважених осіб акціонерів або учасників товариств з обмеженою чи додатковою відповідальністю;

6) інші документи, які підтверджують неплатоспроможність боржника.

Боржник подає заяву в господарський суд за наявності майна, достатнього для покриття судових витрат. Він зобов'язаний звернутися в місячний строк до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство у разі виникнення таких обставин:

– задоволення вимог одного або кількох кредиторів приведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами;

– орган боржника, уповноважений відповідно до установчих документів або законодавства прийняти рішення про ліквідацію боржника, прийняв рішення про звернення в господарський суд з заявою боржника про порушення справи про банкрутство;

– при ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі.

У разі, якщо справа про банкрутство порушується за заявою боржника, боржник зобов'язаний одночасно подати план санації.

Заява кредитора повинна містити крім загальних відомостей про підприємство-боржник ще й такі:

1) розмір вимог кредитора до боржника з зазначенням розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті;

2) виклад обставин, що підтверджують наявність зобов'язання боржника перед кредитором, з якого виникла вимога, а також строк його виконання;

3) докази того, що сума підтверджених вимог перевищує суму в триста мінімальних розмірів заробітної плати;

4) докази обґрунтованості вимог кредитора;

5) інші обставини, на яких ґрунтується заява кредитора.

До заяви кредитора додаються відповідні документи:

– рішення суду, господарського суду, які розглядали вимоги кредитора до боржника;

– копія неоплаченого розрахункового документа, за яким відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника, з підтвердженням банківською установою боржника про прийняття цього документа до виконання із зазначенням дати прийняття, виконавчі документи (виконавчий лист, виконавчий напис нотаріуса тощо) чи інші документи, які підтверджують визнання боржником вимог кредиторів;

– докази того, що вартість предмета застави є недостатньою для повного задоволення вимоги, забезпеченої заставою у разі, якщо єдина підтверджена вимога кредитора, який подає заяву, забезпечена активами боржника.

Заява кредитора може ґрунтуватися на об'єднаній заборгованості боржника щодо різних зобов'язань перед цим кредитором. Кредитори мають право об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду з однією заявою. Така заява підписується всіма кредиторами, які об'єднали свої вимоги. При проведенні процедур банкрутства інтереси всіх кредиторів представляє комітет кредиторів.

Кредитор зобов'язаний при поданні заяви про порушення справи про банкрутство надіслати боржнику копії заяви та доданих до неї документів. Якщо на момент подання заяви про порушення справи про банкрутство в суд вже надійшли одна або кілька заяв про порушення справи про банкрутство одного

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

боржника, суд розглядає всі заяви, включаючи заяву кредитора або боржника, подану останньою.

Із заяв про порушення справи про банкрутство справляється державне мито.

Суддя господарського суду приймає заяву про порушення справи про банкрутство, подану з дотриманням вимог Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та Господарського процесуального кодексу України.

Суддя господарського суду відмовляє у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство, якщо:

- 1) боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності;
- 2) подано заяву про порушення справи про банкрутство ліквідованої або реорганізованої (крім реорганізації у формі перетворення) юридичної особи;
- 3) стосовно боржника юридичної чи фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності вже порушено справу про банкрутство;
- 4) якщо вимоги кредиторів, які подали заяву про порушення справи про банкрутство, в сумі складають менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати;
- 5) вимоги кредиторів повністю забезпечені заставою.

У разі відмови у прийнятті заяви виноситься ухвала, яка направляється заявнику не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви разом з заявою та доданими до неї документами. Ухвалу про відмову у прийнятті заяви може бути оскаржено у встановленому порядку. У разі скасування цієї ухвали заява вважається поданою в день первісного звернення до господарського суду. Суддя не пізніше п'яти днів з дня надходження повертає заяву про порушення справи про банкрутство і додані до неї документи без розгляду, про що виносить ухвалу, якщо:

- заяву підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;
- у заяві не вказано повне найменування сторін, їх поштову адресу та інші відомості;
- не подано доказів щодо сплати державного мита у встановлених порядку та розмірі;

– заявник не дотримав строку – трьох місяців.

Повернення заяви не перешкоджає повторному зверненню з нею до господарського суду в загальному порядку після усунення допущеного порушення. Якщо про порушення справи про банкрутство подається кілька заяв і одна заява повертається без розгляду, суддя розглядає інші заяви.

Заява про порушення справи про банкрутство може бути відкликана заявниками до опублікування в офіційному друкованому органі оголошення про порушення справи про банкрутство або після такого опублікування, якщо протягом місячного строку не надійшло інших заяв кредиторів щодо задоволення їх вимог. Суд виносить ухвалу про відкликання заяви, якщо це не порушує права боржника та кредиторів.

Суддя, прийнявши заяву про порушення справи про банкрутство, не пізніше ніж на п'ятий день з дня її надходження виносить і направляє сторонам та державному органу з питань банкрутства ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство, в якій вказується про прийняття заяви до розгляду, про введення процедури розпорядження майном боржника, призначення розпорядника майна, дату проведення підготовчого засідання суду, яке має відбутися не пізніше ніж на тридцятий день з дня прийняття заяви про порушення справи про банкрутство, введення мораторію на задоволення вимог кредиторів. Якщо при прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство призначити розпорядника майна неможливо, розпорядник майна призначається на підготовчому засіданні.

До дати проведення підготовчого засідання боржник зобов'язаний подати в господарський суд та заявнику відзив на заяву про порушення справи про банкрутство.

Відзив боржника повинен містити:

1) наявні у боржника заперечення щодо вимог заявника (заявників);

2) загальну суму заборгованості боржника перед кредиторами, у тому числі по заробітній платі працівникам боржника, а також заборгованості із страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, по податках і зборах (обов'язкових платежах);

3) відомості про наявне у боржника майно, у тому числі і кошти, які знаходяться на його рахунках у банках чи інших

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

фінансово-кредитних установах, поштові адреси банків чи інших фінансово-кредитних установ.

У підготовчому засіданні суддя оцінює подані документи, заслуховує пояснення сторін, розглядає обгрунтованість заперечень боржника.

З метою виявлення всіх кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника, суддя у підготовчому засіданні виносить ухвалу, якою зобов'язує заявника подати до офіційних друкованих органів (газети «Голос України», «Урядовий кур'єр») у десятиденний строк за його рахунок оголошення про порушення справи про банкрутство. Газетне оголошення має містити повне найменування боржника, його поштову адресу, банківські реквізити, найменування та адресу господарського суду, номер заяви, відомості про розпорядника майна.

Господарський суд Волинської області (43010, м. Луцьк, пр. Волі, 54-А) ухвалою від 26.06.2009 р. у справі № 7/78-Б порушив провадження **справі про банкрутство відкритого акціонерного товариства «Луцький картонно-руберойдовий комбінат»** (адреса: 43024, Волинська обл., м. Луцьк, вул. Карбишева, 3, код ЄДРПОУ 00292652, р/р 260043011625 в філії Волинське центральне відділення «Промінвестбанк», МФО 303188).

Розпорядником майна боржника призначено арбітражного керуючого Щербаня Олексія Миколайовича (ліцензія Міністерства економіки України серія АБ № 271582 від 15.12.2005 р., адреса: 01030, м. Київ-30, а/с 157).

Вимоги кредиторів приймаються протягом тридцяти днів від дня опублікування оголошення.

Для визначення фінансового стану боржника в підготовчому засіданні суду чи під час розгляду справи про банкрутство суддя може призначити експертизу. За дорученням суду експертиза проводиться державним органом з питань банкрутства із залученням для її проведення спеціалістів у встановленому порядку. У разі звернення до суду боржника із заявою про порушення справи про банкрутство у підготовчому засіданні з'ясовуються ознаки його неплатоспроможності. Кредитор, за заявою якого порушено провадження у справі про банкрутство, має право заявити додаткові майнові вимоги до боржника у межах 30 днів від дня опублікування в офіційному друкованому органі оголошення.

Кредитор, вимоги якого забезпечені заставою, має право заявити вимоги до боржника в частині, не забезпеченій заставою,

або на суму різниці між розміром вимоги та виручкою, яка може бути отримана при продажу предмета застави, якщо вартість предмета застави недостатня для повного задоволення його вимоги.

Господарський суд в ухвалі про порушення справи про банкрутство може зобов'язати боржника подати аудиторський висновок або провести аудит. Якщо у боржника немає для цього коштів, господарський суд може призначити проведення аудиту за рахунок кредитора лише за згодою останнього. Відсутність аудиторського висновку не зупиняє провадження у справі про банкрутство та не є підставою для припинення провадження у справі.

За результатами розгляду заяви кредитора та відзиву боржника у **підготовчому засіданні** виноситься **ухвала**, в якій визначаються:

1) розмір вимог кредиторів, які подали заяву про порушення справи про банкрутство;

2) дата складення розпорядником майна реєстру вимог кредиторів, який має бути складений та поданий до господарського суду на затвердження не пізніше двох місяців та десяти днів після дати проведення підготовчого засідання суду;

3) дата попереднього засідання суду, яке має відбутися не пізніше трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду;

4) дата скликання перших загальних зборів кредиторів, які мають відбутися не пізніше трьох місяців і десяти днів після дати проведення підготовчого засідання суду;

5) дата засідання суду, на якому буде винесено ухвалу про санацію боржника, чи про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, чи припинення провадження у справі про банкрутство, яке має відбутися не пізніше шести місяців після дати проведення підготовчого засідання суду.

Суд виносить ухвалу про припинення провадження у справі про банкрутство.

Якщо заявник не виконує вимоги ухвали господарського суду щодо публікації оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство у визначений строк, господарський суд має право залишити заяву про порушення справи про банкрутство без розгляду.

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

З дня винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство приймається рішення про реорганізацію або ліквідацію юридичної особи-боржника.

Після опублікування оголошення про порушення справи про банкрутство в офіційному друкованому органі всі кредитори незалежно від настання строку виконання зобов'язань мають право подавати заяви з грошовими вимогами до боржника. Після залишення заяви первісного заявника без розгляду господарський суд вирішує питання про порушення провадження у справі про банкрутство за заявою іншого кредитора відповідно до календарної черговості її надходження до господарського суду.

Господарський суд має право за клопотанням сторін або учасників провадження у справі про банкрутство чи за своєю ініціативою вживати заходів щодо забезпечення вимог кредиторів, а саме:

1) заборонити укладати без згоди арбітражного керуючого угоди, а також зобов'язати боржника передати цінні папери, валютні цінності, інше майно на зберігання третім особам або вжити інших заходів для збереження майна, про що виноситься ухвала;

2) відсторонити керівника боржника від посади та покласти виконання його обов'язків на розпорядника майна. Про усунення керівника боржника від посади господарський суд виносить ухвалу, яка може бути оскаржена керівником боржника у встановленому порядку.

Заходи щодо забезпечення вимог кредиторів діють відповідно до дня введення процедури санації і призначення керуючого санацією, або до винесення постанови про визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури і призначення ліквідатора, або до затвердження господарським судом мирової угоди, або до дня винесення ухвали про відмову у визнанні боржника банкрутом.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться одночасно з порушенням провадження у справі про банкрутство, про що зазначається в ухвалі господарського суду. Протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів:

1) забороняється стягнення на підставі виконавчих документів та інших документів, за якими здійснюється стягнення відповідно до законодавства;

2) не нараховуються неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів).

Мораторій на задоволення вимог кредиторів застосовується до вимог кредиторів щодо відшкодування збитків, що виникли у зв'язку з відмовою боржника від виконання зобов'язань. Дія мораторію не поширюється на виплату заробітної плати, аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян, авторської винагороди, на задоволення вимог кредиторів, що здійснюється боржником або керуючим санацією згідно з планом санації, затвердженим господарським судом, або ліквідатором у ліквідаційній процедурі в порядку черговості. Дія мораторію припиняється з дня припинення провадження у справі про банкрутство.

З метою забезпечення майнових інтересів кредиторів в ухвалі господарського суду про порушення провадження у справі про банкрутство або в ухвалі, прийнятій на підготовчому засіданні, вказується про введення процедури розпорядження майном боржника і призначається розпорядник майна. Кредитори мають право запропонувати кандидатуру розпорядника майна. Ним може бути призначено фізичну особу – суб'єкта підприємницької діяльності, яка має вищу юридичну чи економічну освіту або володіє спеціальними знаннями, не є заінтересованою особою стосовно боржника та кредиторів і яка має ліцензію арбітражного керуючого, що видається в установленому законодавством порядку.

Розпорядником майна не можуть призначатися особи, які:

- здійснювали раніше управління боржником – юридичною особою, за винятком випадків, коли з моменту усунення даної особи від управління боржником пройшло не менше трьох років;
- мають судимість за вчинення корисливих злочинів.

Розпорядник майна призначається на строк не більше ніж на шість місяців. Цей строк може бути продовжений або скорочений судом за клопотанням комітету кредиторів чи самого розпорядника майна або власника (органу, уповноваженого управляти майном) боржника.

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

Після призначення розпорядника майна і до припинення процедури розпорядження майном органи правління боржника не мають права без згоди розпорядника майна приймати рішення про:

- 1) реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) і ліквідацію боржника;
- 2) створення юридичних осіб або про участь в інших юридичних особах;
- 3) створення філій та представництв;
- 4) виплату дивідендів;
- 5) проведення боржником емісії цінних паперів;
- 6) вихід із складу учасників боржника юридичної особи, придбання в акціонерів раніше випущених акцій боржника.

Керівник або орган управління боржника виключно за погодженням з розпорядником майна укладає угоди щодо:

- передачі нерухомого майна в оренду, заставу, внесення зазначеного майна як внеску до статутного фонду господарського товариства або розпорядження таким майном іншим чином;
- одержання та видачі позик (кредитів), поручительства і видачі гарантій, уступки вимоги, переведення боргу, а також передачі в довірче управління майна боржника;
- розпорядження іншим майном боржника, балансова вартість якого складає понад один відсоток балансової вартості активів боржника.

Розпорядник майна не має права втручатися в оперативно-господарську діяльність боржника. Призначення розпорядника майна не є підставою для припинення повноважень керівника чи органу управління боржника. Повноваження керівника боржника або органів управління боржника можуть бути припинені у разі, якщо ними не вживаються заходи щодо забезпечення збереження майна боржника, створюються перешкоди діям розпорядника майна чи допускаються інші порушення законодавства. В такому разі за клопотанням комітету кредиторів виконання обов'язків керівника боржника ухвалою господарського суду тимчасово покладається на розпорядника майна до призначення в порядку, визначеному законодавством та установчими документами, нового керівника боржника. Про припинення повноважень керівника або органів управління боржника господарський суд виносить ухвалу. З дня винесення господарським судом ухвали про припинення повноважень керівника боржника або органів

управління боржника розпоряднику майна протягом трьох днів передаються бухгалтерська та інша документація боржника, печатки і штампи, матеріальні та інші цінності.

Конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження у справі про банкрутство, протягом тридцяти днів від дня опублікування в офіційному друкованому органі оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують.

Кредитори за вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також за вимогами щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, мають право подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують. Копії зазначених заяв та доданих до них документів кредитори надсилають боржнику та розпоряднику майном. Вимоги конкурсних кредиторів, що заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, – не розглядаються і вважаються погашеними, про що господарський суд зазначає в ухвалі, якою затверджує реєстр вимог кредиторів. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає.

Боржник разом з розпорядником майна за наслідками розгляду зазначених вимог повністю або частково визнає їх або відхиляє, з обґрунтуванням підстав відхилення, про що розпорядник майна повідомляє письмово заявників і господарський суд. Рішення боржника про невизнання вимог може бути оскаржене до господарського суду, що порушив провадження у справі про банкрутство.

Вимоги кредиторів, визнані боржником або господарським судом, включаються розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів. Розпорядник майна зобов'язаний окремо внести до реєстру вимоги кредиторів, які забезпечені заставою майна боржника, згідно з їх заявами, а за їх відсутності, – згідно з даними обліку боржника, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника, яке є предметом застави згідно з державним реєстром застав.

Розпорядник майна зобов'язаний окремо внести до реєстру відомості про вимоги щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також про вимоги щодо відшкодування

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, згідно із заявами таких кредиторів та даними обліку боржника.

Повноваження арбітражного керуючого як розпорядника майна припиняються з дня затвердження господарським судом мирової угоди чи призначення керуючого санацією або призначення ліквідатора.

Фізичні особи та (або) юридичні особи, які бажають взяти участь у санації боржника, можуть подати розпоряднику майна заяву про участь у санації боржника та свої пропозиції щодо санації (план санації).

Попереднє засідання господарського суду проводиться не пізніше трьох місяців після проведення підготовчого засідання суду. Про попереднє засідання суду повідомляються сторони, а також інші учасники провадження у справі про банкрутство.

У попередньому засіданні господарський суд розглядає реєстр вимог кредиторів, вимоги кредиторів, щодо яких були заперечення боржника і які не були включені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів. За результатами розгляду господарський суд виносить ухвалу, в якій зазначається розмір визнаних судом вимог кредиторів, які включаються розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, та призначається дата проведення зборів кредиторів. Реєстр вимог кредиторів повинен включати усі визнані судом вимоги кредиторів. У реєстрі вимог кредиторів повинні міститися відомості про кожного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями чи зобов'язаннями щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), черговість задоволення кожної вимоги, окремо розмір неустойки (штрафу, пені).

Ухвала є підставою для визначення кількості голосів, які належать кожному кредитору при прийнятті рішення на зборах (комітеті) кредиторів. Копію ухвали господарський суд направляє сторонам та іншим учасникам провадження у справі про банкрутство, а також державному органу з питань банкрутства.

Протягом десяти днів після винесення ухвали за результатами попереднього засідання господарського суду розпорядник майна повідомляє кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів та

уповноважену особу акціонерів або учасників товариства з обмеженою чи додатковою відповідальністю про місце і час проведення зборів кредиторів та організовує їх проведення. Учасниками зборів кредиторів з правом вирішального голосу є кредитори, вимоги яких включені до реєстру вимог кредиторів. У зборах можуть брати участь представник працівників боржника, уповноважена особа акціонерів або учасників товариства з обмеженою чи додатковою відповідальністю, арбітражний керуючий з правом дорадчого голосу.

Збори кредиторів вважаються повноважними незалежно від кількості голосів кредиторів, які беруть участь у зборах, якщо всіх кредиторів було письмово повідомлено про час і місце проведення зборів. Вони скликаються арбітражним керуючим за його ініціативою або ініціативою комітету кредиторів чи інших кредиторів, сума вимог яких складає не менше однієї третини всіх вимог, включених до реєстру вимог кредиторів, або за ініціативою однієї третини кількості голосів кредиторів протягом двох тижнів з дня надходження письмової вимоги про їх скликання. Збори кредиторів проводяться за місцезнаходженням боржника. Кредитори, у тому числі і органи державної податкової служби, інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), мають на зборах кредиторів кількість голосів, пропорційну сумі вимог кредиторів, включених до реєстру вимог кредиторів, кратній тисячі гривень.

До компетенції зборів кредиторів належить прийняття рішення про:

- 1) вибори членів комітету кредиторів;
- 2) визначення кількісного складу комітету кредиторів, визначення
- 3) його повноважень, дострокове припинення повноважень комітету кредиторів або окремих його членів;

На час дії процедур банкрутства збори кредиторів обирають комітет кредиторів у складі не більше семи осіб. Вибори комітету кредиторів проводяться за списком відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх на зборах кредиторів. Рішення про створення та склад комітету кредиторів направляється до

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

господарського суду. До компетенції комітету кредиторів належить прийняття рішення про:

- вибори голови комітету;
- скликання зборів кредиторів;
- підготовку та укладення мирової угоди;
- внесення пропозицій господарському суду щодо продовження або скорочення строку процедур розпорядження майном боржника чи санації боржника;
- звернення до господарського суду з клопотанням про відкриття процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, припинення повноважень арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) та про призначення нового арбітражного керуючого, надання згоди на укладення арбітражним керуючим значних угод боржника чи угод боржника, щодо яких є заінтересованість;

У роботі комітету має право брати участь з правом дорадчого голосу арбітражний керуючий, представник працівників боржника, уповноважена особа акціонерів або учасників товариств з обмеженою чи додатковою відповідальністю та при необхідності представник органу, уповноваженого управляти майном боржника, представник органу місцевого самоврядування. Рішення зборів (комітету) кредиторів вважається прийнятим більшістю голосів кредиторів, якщо за нього проголосували присутні на зборах (комітеті) кредитори.

Всі етапи проходження справи про банкрутство та їх терміни зображені на рис. 9.4. Загалом виділяють 6 етапів проходження справи про банкрутство, які тривають 215 днів. Проте цей термін може бути значно більшим, оскільки суд має право виносити ухвалу про призупинення провадження у справі в зв'язку з новими обставинами, які виникли під час справи. У цьому разі реальний термін розгляду господарським судом справи про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури може тривати більше року.

Полінкевич О.М., Лещук В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств

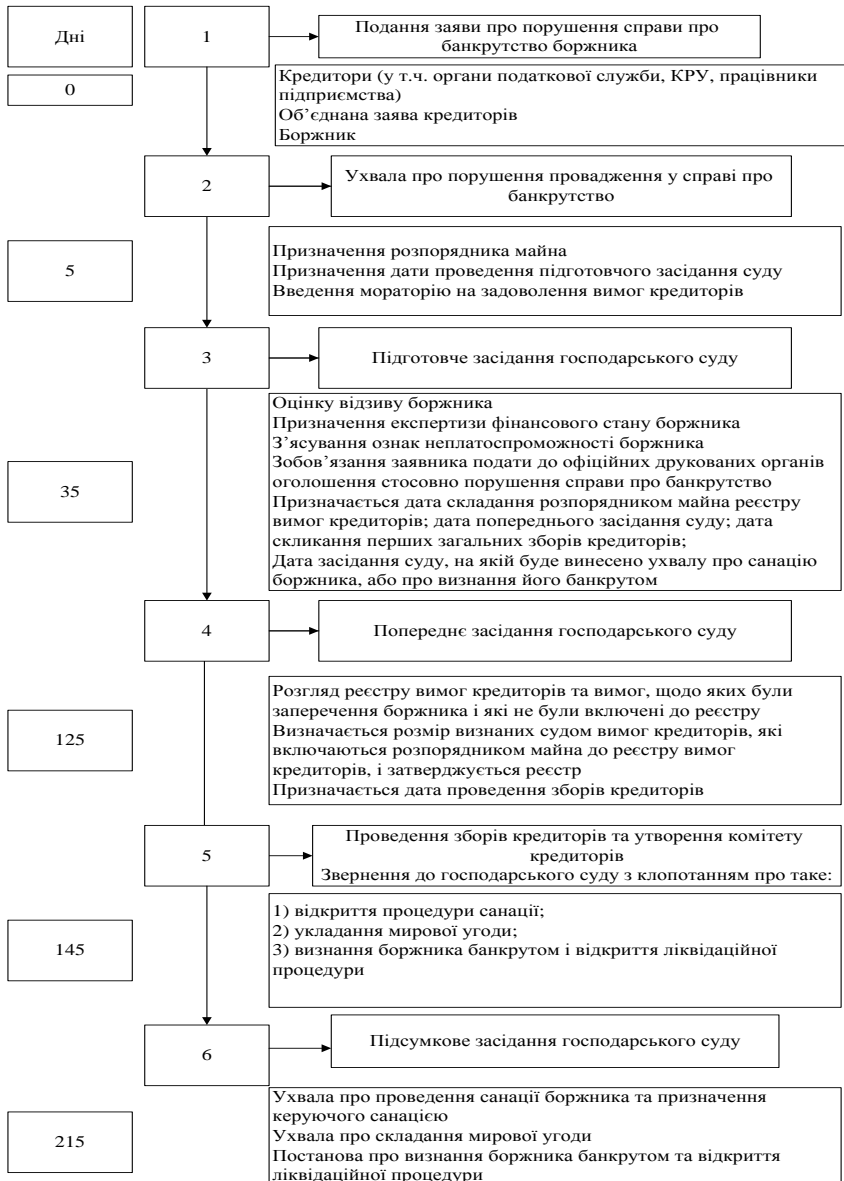

Рис. 9.4. Етапи проходження справи про банкрутство

4. Ліквідація платоспроможних та неплатоспроможних підприємств

Ліквідація підприємств відбувається за двома групами:

- платоспроможні підприємства;
- неплатоспроможні підприємства.

Для платоспроможних юридичних осіб припинення діяльності здійснюється шляхом ліквідації за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб – засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, за рішенням суду. Суб'єкт господарювання ліквідується:

- 1) за ініціативою власників, засновників, суду;
- 2) у зв'язку із закінченням строку, на який він створювався, чи у разі досягнення мети, заради якої його було створено;
- 3) у разі визнання його в установленому порядку банкрутом;
- 4) у разі скасування його державної реєстрації.

Відповідно до Цивільного кодексу України є дві групи підстав для ліквідації підприємства [55]. Юридична особа ліквідується (за процедурами, не пов'язаними з банкрутством):

1) за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами (зокрема, у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами) – добровільна ліквідація;

2) за рішенням суду про визнання судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених чинним законодавством (примусова ліквідація). Вимога про ліквідацію такої юридичної особи може бути пред'явлена до суду органом, що здійснює державну реєстрацію, учасником юридичної особи, а щодо акціонерних товариств – також ФКЦПФР. Рішенням суду про ліквідацію юридичної особи на його учасників або орган, уповноважений установчими документами приймати рішення про ліквідацію юридичної особи, можуть бути покладені обов'язки щодо проведення ліквідації юридичної особи.

У разі прийняття рішення про ліквідацію платоспроможного підприємства у газетах «Голос України» або «Урядовий кур'єр»

дається оголошення про ліквідацію суб'єкта підприємництва (рис. 9.5).

<p>Загальними зборами учасників Товариства з обмеженою відповідальністю «Метал профіль» прийнято рішення про ліквідацію Товариства з обмеженою відповідальністю «Метал профіль» (03127, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, буд. 100/2, код ЄДРПОУ 32155398). Головою ліквідаційної комісії призначено арбітражного керуючого Тищенко Н.П. (03040, м. Київ, вул. Стельмаха, 12, кв. 31, ліцензія серії АВ № 271523 Міністерства економіки України від 03.11.2005, дата прийняття та номер рішення про видачу ліцензії – 21.10.2005 №23-44/3892). Претензії кредиторів приймаються протягом двох місяців з моменту опублікування оголошення: тел.200-21-15</p>	<p>ВАТ «Донецький електромеханічний завод» (код ЄДРПОУ 00213747, м. Донецьк, 83003, вул. Разенкова, 6), повідомляє про припинення своєї діяльності (ліквідації) за рішенням загальних зборів акціонерів від 14.11.2008 р. Заяви кредиторів приймаються протягом двох місяців з дати розміщення даної обяви, за адресою: м. Донецьк, 83003, вул. Разенкова, 6, контактний телефон: 3454338</p>	<p>Акціонерне товариство закритого типу «Взуття» (місцезнаходження: м. Київ, вул. Хрещатик, 21, ідентифікаційний код за ЄДРПОУ 21626749) повідомляє про початок процедури ліквідації товариства. Рішення про припинення діяльності товариства та його ліквідацію прийнято загальними зборами акціонерів товариства, що відбулися 09 квітня 2009 року за адресою: м. Київ, вул. Хрещатик, 21. Ліквідаційна комісія створена 01 липня 2009 року у складі: голова комісії – директор АТЗТ «Взуття» Козленко Сергій Миколайович (ідентифікаційний номер 2659002450), член комісії – бухгалтер АТЗТ «Взуття» Шкуліч Вікторія Георгіївна (ідентифікаційний номер 2714614447). Вимоги кредиторів приймаються за адресою: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 21, протягом двох місяців з дня опублікування повідомлення про припинення товариства відповідно до ст. 22 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».</p> <p style="text-align: right;">Ліквідаційна комісія</p>
--	--	--

Рис. 9.5. Оголошення про добровільну ліквідацію підприємства-боржника

Якщо вартість майна юридичної особи є достатньою для задоволення вимог кредиторів, то юридична особа ліквідується добровільно. Ліквідаційна комісія після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, який містить відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог, а також про результати їх розгляду.

Проміжний ліквідаційний баланс затверджується учасниками юридичної особи або органом, який прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи. Виплата грошових сум кредиторам юридичної особи, що ліквідується, провадиться у порядку черговості, який поданий нижче, відповідно до проміжного ліквідаційного балансу, починаючи від дня його затвердження, за винятком кредиторів четвертої черги, виплати яким провадяться зі спливом місяця від дня затвердження проміжного ліквідаційного балансу. Після завершення розрахунків з кредиторами ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс, який затверджується учасниками юридичної особи або органом, що прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи. Майно юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається її учасникам.

У разі ліквідації платоспроможної юридичної особи вимоги її кредиторів задовольняються у такій черговості:

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

---

1) у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом;

2) у другу чергу задовольняються вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);

4) у четверту чергу задовольняються всі інші вимоги.

Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги. Черговість задоволення вимог кредиторів за договорами страхування визначається відповідним законом.

У разі відмови ліквідаційної комісії у задоволенні вимог кредитора або ухилення від їх розгляду кредитор має право до затвердження ліквідаційного балансу юридичної особи звернутися до суду із позовом до ліквідаційної комісії. За рішенням суду вимоги кредитора можуть бути задоволені за рахунок майна, що залишилося після ліквідації юридичної особи.

Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, задовольняються з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно.

Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією, якщо кредитор у місячний строк після одержання повідомлення про повну або часткову відмову у визнанні його вимог не звертався до суду з позовом, вимоги, у задоволенні яких за рішенням суду кредиторів відмовлено, а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, що ліквідується, вважаються погашеними.

У разі якщо власників є кілька, рішення про ліквідацію підприємства приймається на зборах засновників та оформляється протоколом. Рішення про ліквідацію приватного підприємства з призначенням ліквідаційної комісії оформляється наказом керівника. Рішення про ліквідацію акціонерного товариства приймається вищим органом акціонерного товариства – загальними зборами товариства. Загальні збори визнаються

правомочними, якщо в них беруть участь акціонери, які мають, відповідно до статуту товариства, понад 60 % голосів. Рішення загальних зборів акціонерів про припинення діяльності акціонерного товариства приймається більш як трьома чвертями голосів акціонерів від загальної їх кількості. Рішення про ліквідацію товариства з обмеженою відповідальністю приймається вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю – зборами учасників простою більшістю голосів. Учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх частки в статутному капіталі. Збори учасників при розв'язанні питання про ліквідацію вважаються правомочними, якщо на них присутні учасники (представники учасників), які володіють у сукупності понад 60 % голосів.

Орган (особа), який прийняв рішення про ліквідацію суб'єкта господарювання, встановлює порядок та визначає строки проведення ліквідації, а також строк для заяви претензій кредиторами, що не може бути меншим, ніж два місяці з дня оголошення про ліквідацію.

Повне товариство ліквідується за обставин, описаних вище, а також у разі, якщо в товаристві залишається один учасник. Цей учасник має право протягом шести місяців з моменту, коли він став єдиним учасником товариства, перетворити таке товариство в інше господарське товариство. У разі виходу учасника з повного товариства, виключення одного з його учасників із товариства, смерті учасника товариства, ліквідації юридичної особи – учасника товариства або звернення кредитором одного з учасників стягнення на частину майна, пропорційну його частці у складеному капіталі, товариство може продовжити свою діяльність, якщо це передбачено засновницьким договором товариства чи домовленістю між учасниками, що залишаються.

Командитне товариство ліквідується при вибутті усіх вкладників. Повні учасники мають право у разі вибуття всіх вкладників перетворити командитне товариство у повне товариство. Командитне товариство ліквідується також як повне товариство. Проте командитне товариство не зобов'язане ліквідуватись, якщо в ньому залишаються хоча б один повний учасник і один вкладник. У разі ліквідації командитного товариства, після розрахунків з кредиторами, вкладники мають переважне право перед повними учасниками на одержання вкладів. За недостатності коштів товариства для повного

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

повернення вкладникам їхніх вкладів наявні кошти розподіляються між вкладниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі товариства.

Товариство з обмеженою відповідальністю може бути ліквідоване за рішенням загальних зборів його учасників, у тому числі після строку, на який товариство було створене, а також за рішенням суду. Товариство з обмеженою відповідальністю може бути перетворене в акціонерне товариство чи у виробничий кооператив.

Ліквідація господарського об'єднання провадиться за рішенням підприємств-учасників, а ліквідація державного (комунального) об'єднання – за рішенням органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Майно, що залишилося після ліквідації об'єднання, розподіляється між учасниками згідно зі статутом об'єднання підприємств чи договором [8]. Ліквідація казенного підприємства провадиться за рішенням органу, до компетенції якого належить створення даного підприємства.

Юридична особа є ліквідованою з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.

Ліквідація неплатоспроможного підприємства означає припинення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо задоволення визнаних судом вимог кредиторів шляхом продажу його майна.

Закриття філій, які є платниками податків, здійснюється в такому ж порядку, як і при ліквідації підприємства. При цьому непогашені податкові зобов'язання філій сплачує юридична особа, якій належать такі філії.

При ліквідації підприємства для проведення ліквідаційної процедури використовується один поточний рахунок підприємства, що ліквідується, визначений ліквідатором (ліквідаційною комісією). Для цього в банк направляються рішення про ліквідацію підприємства і нотаріально засвідчена картка із зразками підписів ліквідатора (уповноважених членів ліквідаційної комісії) і відбитком печатки підприємства, що ліквідується. Інші рахунки, виявлені при проведенні ліквідаційної процедури, підлягають закриттю ліквідатором (ліквідаційною комісією). Установа банку при закритті поточного або депозитного рахунку протягом трьох робочих днів повідомляє про це податковий орган. Після розрахунків з

бюджетом та державними цільовими фондами підприємство повинно закрити банківські рахунки.

При ліквідації підприємств, установ, організацій, господарських об'єднань, суб'єктів підприємницької діяльності, інших організаційних форм підприємництва їх керівники (а також підприємці-громадяни) зобов'язані здати печатки та штампи для знищення в органи внутрішніх справ.

Інвестиційними фондами та інвестиційними компаніями додатково надсилається повідомлення ДКЦПФР про скасування реєстрації випуску інвестиційних сертифікатів інвестиційних фондів та інвестиційних компаній.

Акціонерними товариствами, які зареєстрували випуск акцій, додатково подаються оригінал або нотаріально засвідчена копія розпорядження ДКЦПФР про скасування реєстрації випуску акцій. При ліквідації акціонерного товариства на підставі рішення вищого органу акціонерного товариства, суду або господарського суду, а також у зв'язку з припиненням діяльності акціонерного товариства шляхом його реорганізації у разі, якщо жоден з правонаступників не є акціонерним товариством, реєстрація випусків акцій скасовується у порядку, встановленому ДКЦПФР.

Строк ліквідаційної процедури для неплатоспроможних підприємств не може перевищувати дванадцяти місяців. Господарський суд може продовжити цей строк на шість місяців.

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

1) підприємницька діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу;

2) строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута та зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав;

3) припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій по всіх видах заборгованості банкрута;

4) відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю;

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

---

5) укладення угод, пов'язаних з відчуженням майна банкрута чи передачею його майна третім особам;

б) скасовується арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, чи інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається;

7) вимоги за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, можуть пред'являтися тільки в межах ліквідаційної процедури;

8) виконання зобов'язань боржника, визнаного банкрутом, здійснюється у випадках і порядку, передбаченому цим розділом.

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, керівник банкрута звільняється з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, про що робиться запис у його трудовій книжці, а також припиняються повноваження власника (власників) майна банкрута, якщо цього не було зроблено раніше.

Опублікування відомостей про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури здійснюється ліквідатором у офіційних друкованих органах (газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр») за рахунок банкрута у п'ятиденний строк з дня прийняття постанови про визнання боржника банкрутом. Не дозволяється опублікування або розголошення іншим чином відомостей про визнання боржника банкрутом до дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом.

Відомості про визнання боржника банкрутом і про відкриття ліквідаційної процедури повинні містити (рис. 9.6):

- найменування та інші реквізити боржника, визнаного банкрутом;
- найменування господарського суду, в провадженні якого знаходиться справа про банкрутство;
- дату прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

– відомості про ліквідатора (ліквідаційну комісію).

<p>Господарський суд Волинської області по справі № 1/136-Б Постановою від 20.11.2008 р. визнав приватне підприємство «Геліос Ю» (Волинська обл., м. Ківерці, вул. Маяковського, 6, код ЄДРПОУ 32701626) банкрутом та відкрив ліквідаційну процедуру.</p> <p>Ліквідатором призначено Ківерцівську міжрайонну державну податкову інспекцію.</p> <p>Вимоги кредиторів приймаються протягом місяця з дня опублікування оголошення.</p>	<p>Господарським судом Одеської області 22.12.2008 року винесено Постанову по справі № 32/106-08-4073, якою визнано банкрутом ТОВ «Карбон Юг» (м. Одеса, вул. Мельницька, 32, ЄДРПОУ 32970976), та відкрито ліквідаційну процедуру.</p> <p>Ліквідатором призначено арбітражного керуючого О.М.Дечеву (ліцензія АВ № 397158 від 20.05.2008 р., 65009, м. Одеса, абонентська скринька 16А).</p>	<p>Постановою господарського суду Одеської області (65119, м. Одеса, пр. Шевченка, 29) від 26.12.2008 року у справі № 25/17-08-4917 визнано банкрутом та відкрив ліквідаційну процедуру відносно суб'єкта підприємницької діяльності - фізичної особи Мішкової Світлани Миколаївни (ід. номер 2287908749, 67600, Одеська обл., м. Білявка, вул. Гагаріна, 58, кв. 6).</p> <p>Ліквідатором призначено ініціуючого кредитора – ДП у Біляївському районі Одеської області в особі головного державного податкового інспектора відділу погашення прострочених податкових зобов'язань Дмитрієнка Юрія Вікторовича (67600, 67600, Одеська обл., м. Білявка, вул. Костіна, 3).</p> <p>Заяви кредиторів приймаються протягом 30 (тридцяти) днів з дня опублікування оголошення.</p>
--	--	---

Рис. 9.6. Оголошення про відкриття ліквідаційної процедури

У постанові про визнання боржника банкрутом господарський суд відкриває ліквідаційну процедуру, призначає ліквідатора в порядку, передбаченому для призначення керуючого санацією.

Господарський суд має право призначити ліквідатором особу, яка виконувала повноваження розпорядника майна або (та) керуючого санацією боржника.

За клопотанням ліквідатора, погодженим з комітетом кредиторів, господарський суд призначає членів ліквідаційної комісії. *Ліквідаційна комісія* — це робочий орган, який здійснює ліквідацію суб'єкта підприємницької діяльності і призначається інстанціями, котрі прийняли рішення про ліквідацію підприємства. У разі ліквідації державного підприємства або підприємства, у статутному фонді якого державна частка складає більш ніж двадцять п'ять відсотків, господарський суд призначає членами ліквідаційної комісії представника державного органу з питань банкрутства та при необхідності – органу місцевого самоврядування.

Ліквідатор (ліквідаційна комісія) виконують свої повноваження до завершення ліквідаційної процедури.

З дати прийняття рішення про ліквідацію підприємства ліквідаційна комісія формує [23]:

- ліквідаційний баланс (в 10-денний термін зі дня подання заяви за ф. № 8-ОПП);
- звіт про фінансові результати;
- звіт про рух грошових коштів;

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

- звіт про власний капітал;
- примітки до звітів.

При ліквідації підприємства обов'язковою вимогою є проведення інвентаризації. Інвентаризації підлягають:

- товарно-матеріальні цінності на складах, у незавершеному виробництві та готовій продукції, а також відвантажені і знаходяться в дорозі;
- грошові кошти в касі, цінні папери, бланки суворої звітності;
- основні засоби, незавершені ремонти основних засобів, нематеріальні активи, фінансові вкладення;
- розрахунки з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами та кредиторам.

Бухгалтерський та податковий облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації до моменту виключення з Державного реєстру України і зняття з податкового обліку.

Якщо підприємство, що ліквідується має безнадійну дебіторську заборгованість, воно має право, відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», включити до складу валових витрат звітного періоду суми такої заборгованості при виконанні таких умов:

- 1) заборгованість не включена до складу валових витрат;
- 2) заборгованість зі строком позовної давності;
- 3) стягнення заборгованості не призвело до позитивних результатів.

При цьому збільшення валових витрат має відбуватися виключно на суму заборгованості без урахування ПДВ. За наявності безнадійної дебіторської заборгованості, щодо якої строк позовної давності на момент ліквідації не минув, суми заборгованості не підлягають включенню до складу валових витрат. Претензії кредиторів до підприємства, що ліквідується задовольняються з майна цього підприємства. При цьому в першочерговому порядку задовольняються борги перед бюджетами і компенсуються витрати на відновлення природного середовища, які завдало підприємство. Претензії, виявлені і заявлені після закінчення строку, встановленого для їх заяви, задовольняються з майна підприємства, що залишилося після задоволення першочергових претензій, виявлених претензій, а також претензій, заявлених у встановлений термін. Претензії, не задоволені через відсутність майна, вважаються погашеними.

Погашеними вважаються також претензії, які не визнані ліквідаційною комісією (органом, який проводить ліквідацію), а також за умови, що кредитори протягом місячного терміну з дня одержання повідомлення про повне або часткове невизнання претензії не подадуть позови до суду або господарського суду про задоволення їх вимог. Якщо підприємство на момент ліквідації має непогашену кредиторську заборгованість, вона підлягає зарахуванню до складу валових доходів.

Протягом п'ятнадцяти днів з дня призначення ліквідатора відповідні посадові особи банкрута зобов'язані передати бухгалтерську та іншу документацію банкрута, печатки і штампи, матеріальні та інші цінності банкрута ліквідатору. У разі ухилення від виконання зазначених обов'язків відповідні посадові особи банкрута несуть відповідальність відповідно до законів України.

З дня призначення ліквідатора до нього переходять права керівника (органів управління) юридичної особи-банкрута. Ліквідатор (арбітражний керуючий) має право замовити виготовлення дубліката печатки та штамтів у разі їх втрати.

До складу ліквідаційної комісії включаються представники кредиторів, уповноважена особа акціонерів або учасників товариства з обмеженою чи додатковою відповідальністю, фінансових органів, а в разі необхідності – також представники державного органу у справах нагляду за страховою діяльністю, Антимонопольного комітету України, державного органу з питань банкрутства, якщо банкрутом визнано державне підприємство, та представник органів місцевого самоврядування.

Дії ліквідатора (ліквідаційної комісії) можуть бути оскаржені до господарського суду власником майна (органом, уповноваженим управляти майном) банкрута; особою, яка відповідає за зобов'язаннями банкрута; кожним кредитором окремо або комітетом кредиторів; особою, яка, посилаючись на свої права власника або іншу підставу, передбачену законом чи договором, оспорує правомірність віднесення майнових активів або коштів до ліквідаційної маси.

При здійсненні своїх повноважень ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

вимог визначається виходячи з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.

Стягнені суми включаються в ліквідаційну масу і можуть бути використані тільки для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості.

Ліквідаційна маса – це сукупність усіх видів майнових активів банкрута, що належать йому на правах власності або повного господарського відання.

Усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або повного господарського відання на дату відкриття ліквідаційної процедури та виявлені в ході ліквідаційної процедури, включаються до складу ліквідаційної маси, за винятком об'єктів житлового фонду, в тому числі гуртожитків, дитячих дошкільних закладів та об'єктів комунальної інфраструктури, які в разі банкрутства підприємства передаються в порядку, встановленому законодавством, до комунальної власності відповідних територіальних громад без додаткових умов і фінансуються в установленому порядку.

Речі, визначені родовими ознаками, що належать банкруту на праві володіння або користування, включаються до складу ліквідаційної маси.

Майно банкрута, що є предметом застави, включається до складу ліквідаційної маси, але використовується виключно для першочергового задоволення вимог заставодержателя.

Індивідуально визначені речі, що належать банкруту на підставі речових прав, крім права власності і повного господарського відання, не можуть бути включені до складу ліквідаційної маси.

За наявності у складі майна банкрута майна, виключеного з обороту, ліквідатор зобов'язаний передати його іншим особам в установленому порядку.

Ліквідатор, виявивши частку, яка належить банкруту в спільному майні, з метою задоволення вимог кредиторів в установленому порядку порушує питання про виділення цієї частки. Активи, включені до складу іпотечного покриття іпотечних облігацій, не включаються до ліквідаційної маси емітента іпотечних облігацій та управителя іпотечним покриттям. Відчуження цих активів, у тому числі примусове, здійснюється в порядку, передбаченому Законом України «Про іпотечні облігації». Майно, на яке звертається стягнення у

ліквідаційній процедурі, оцінюється арбітражним керуючим. У разі продажу майна на аукціоні вартість майна, що визначається шляхом його оцінки, є початковою вартістю. Після проведення інвентаризації та оцінки майна банкрута ліквідатор розпочинає продаж майна банкрута на відкритих торгах, якщо комітетом кредиторів не встановлено інший порядок продажу майна банкрута.

Ліквідатор забезпечує через засоби масової інформації оповіщення про порядок продажу майна банкрута, склад, умови та строки придбання майна. Порядок продажу майна банкрута, склад, умови та строки придбання майна погоджуються з комітетом кредиторів. При цьому продаж майна підприємств-банкрутів, заснованих на державній власності, здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про приватизацію державного майна» та інших нормативно-правових актів з питань приватизації. У разі надходження двох і більше пропозицій щодо придбання майна банкрута ліквідатор проводить конкурс (аукціон). Порядок проведення конкурсу (аукціону) визначається згідно із Законом України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)». Майно банкрута, щодо обігу якого встановлено обмеження, продається на закритих торгах. У закритих торгах беруть участь особи, які відповідно до законодавства можуть мати зазначене майно у власності чи на підставі іншого речового права.

Продаж цінних паперів, що належать банкруту на праві власності, здійснюється відповідно до законодавства. Уступка вимог банкрута здійснюється в порядку, передбаченому цивільним законодавством України, за згодою комітету кредиторів.

Ліквідатор має право виставити на відкриті торги вимоги банкрута, якщо інший порядок продажу (уступки) вимог банкрута не встановлено комітетом кредиторів. Він зобов'язаний використовувати при проведенні ліквідаційної процедури тільки один рахунок боржника в банківській установі. Інші рахунки, виявлені при проведенні ліквідаційної процедури, підлягають закриттю ліквідатором. Залишки коштів на цих рахунках перераховуються на основний рахунок боржника.

Кошти, які надходять при проведенні ліквідаційної процедури, зараховуються на основний рахунок боржника. З основного

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

рахунку здійснюються виплати кредиторам у встановленому порядку.

З основного рахунку проводяться такі виплати:

- 1) поточні комунальні та експлуатаційні платежі;
- 2) інші витрати, пов'язані із здійсненням ліквідаційної процедури.

Продаж майна банкрута оформляється договорами купівлі-продажу, які укладаються між ліквідатором і покупцем відповідно до законів України.

Ліквідатор не рідше одного разу на місяць надає комітету кредиторів звіт про свою діяльність, інформацію про фінансове становище і майно боржника на день відкриття ліквідаційної процедури та при проведенні ліквідаційної процедури, використання коштів боржника, а також іншу інформацію на вимогу комітету кредиторів. Він зобов'язаний на вимогу господарського суду або державного органу з питань банкрутства надавати необхідні відомості щодо проведення ліквідаційної процедури.

У разі невиконання або неналежного виконання ліквідатором своїх обов'язків господарський суд за клопотанням комітету кредиторів може припинити повноваження ліквідатора і, за пропозицією комітету кредиторів, призначає нового ліквідатора.

Кошти, одержані від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у такому порядку:

- 1) у першу чергу задовольняються:
  - а) вимоги, забезпечені заставою;
  - б) вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати за три місяці роботи, що передують порушенню справи про банкрутство чи припиненню трудових відносин у разі звільнення працівника до порушення зазначеної справи, грошової компенсації за всі невикористані дні щорічної відпустки та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей, право на які виникло протягом двох років, відпрацьованих до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, інших коштів, належних працівникам у зв'язку з оплачуваною відсутністю на роботі (оплата часу простою не з вини працівника, гарантії на час виконання державних або громадських обов'язків, гарантії і компенсації при службових відрядженнях, гарантії для працівників, що направляються для підвищення кваліфікації, гарантії для донорів, гарантії для працівників, що направляються

на обстеження до медичного закладу, соціальні виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства тощо), право на які виникло протягом трьох останніх місяців до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, а також вихідної допомоги, належної працівникам у зв'язку з припиненням трудових відносин, у тому числі відшкодування кредиту, отриманого на ці цілі;

в) витрати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що пов'язані з набуттям ним прав кредитора щодо банку, – у розмірі всієї суми відшкодування за вкладами фізичних осіб;

в-1) вимоги кредиторів за договорами страхування;

г) витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії, у тому числі: витрати на оплату державного мита; витрати заявника на публікацію оголошення про порушення справи про банкрутство; витрати на публікацію в офіційних друкованих органах інформації про порядок продажу майна банкрута; витрати на публікацію в засобах масової інформації про поновлення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною; витрати арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів банкрута; витрати кредиторів на проведення аудиту, якщо аудит проводився за рішенням господарського суду за рахунок їх коштів; витрати на оплату праці арбітражних керуючих (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора). Перелічені витрати відшкодовуються ліквідаційною комісією після реалізації нею частини ліквідаційної маси;

2) у другу чергу задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань банкрута перед працівниками підприємства-банкрута (за винятком повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства), крім вимог, задоволених у першу чергу, зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних платежів, у тому числі до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України за громадян, які застраховані в цьому Фонді, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, зобов'язань зі сплати страхових внесків на

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також вимоги громадян – довірительів (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучали майно (кошти) довірительів (вкладників);

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів). Вимоги центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом;

4) у четверту чергу задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, у тому числі і вимоги кредиторів, що виникли із зобов'язань у процедурі розпорядження майном боржника чи в процедурі санації боржника;

5) у п'яту чергу задовольняються вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;

6) у шосту чергу задовольняються інші вимоги.

Вимоги кожної наступної черги задовольняються в міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банкрута після повного задоволення вимог попередньої черги. У разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення всіх вимог однієї черги вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належить кожному кредиторів однієї черги.

Якщо кредитори відмовляються від задоволення визнаної в установленому порядку вимоги ліквідаційна комісія не враховує суму грошових вимог цього кредитора. Вимоги, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, не розглядаються і вважаються погашеними. Вимоги, не задоволені за недостатністю майна, також вважаються погашеними.

У разі якщо господарським судом винесено ухвалу про ліквідацію юридичної особи-банкрута, майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається власникові або уповноваженому ним органу, а майно державних підприємств – відповідному органу приватизації для наступного продажу. Кошти, одержані від продажу цього майна, спрямовуються до Державного бюджету України.

Після завершення усіх розрахунків з кредиторами ліквідатор подає до господарського суду звіт та ліквідаційний баланс, до якого додаються:

- 1) показники виявленої ліквідаційної маси (дані її інвентаризації);
- 2) відомості про реалізацію об'єктів ліквідаційної маси з посиланням на укладені договори купівлі-продажу;
- 3) копії договорів купівлі-продажу та акти приймання-передачі майна;
- 4) реєстр вимог кредиторів з даними про розміри погашених вимог кредиторів;
- 5) документи, які підтверджують погашення вимог кредиторів.

Ліквідаційним є такий баланс підприємства, який складається після виконання ліквідаційних процедур – реалізації майнових об'єктів, що входять до складу ліквідаційної маси і необхідні для повного задоволення претензій кредиторів, та розподілу виручених сум між кредиторами. Залежно від фінансового стану підприємства, що ліквідується, можливі різні комбінації активних і пасивних статей ліквідаційного балансу. Розглянемо основні з них.

1. Якщо діяльність підприємства була прибутковою, то після виконання ліквідаційних процедур і задоволення претензій кредиторів в активі ліквідаційного балансу залишаться майно, нематеріальні активи, грошові кошти і (або) дебіторська заборгованість. У пасиві – власний капітал (статутний капітал, резервні фонди й прибуток).

2. Якщо підприємство було збитковим, то суми всіх його активів, навіть за умови їх повної реалізації (перетворення на грошові кошти), може не вистачити для проведення повних розрахунків з кредиторами. Тоді в активі балансу не буде нічого, а в пасиві в першому розділі буде відбито непокриті збитки (зі знаком «мінус»); у другому та третьому розділах – суми непогашеної кредиторської заборгованості. При цьому другий і третій розділи пасиву дорівнюватимуть від'ємному значенню першого його розділу.

Господарський суд після заслуховування звіту ліквідатора та думки членів комітету кредиторів або окремих кредиторів виносить ухвалу про затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу. Ліквідатор повідомляє державний орган з питань банкрутства про завершення ліквідаційної процедури. Якщо за результатами ліквідаційного балансу після задоволення вимог кредиторів не залишилося майна, господарський суд

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

вносить ухвалу про ліквідацію юридичної особи-банкрута. Копія цієї ухвали направляється органу, який здійснив державну реєстрацію юридичної особи-банкрута, та органам державної статистики для виключення юридичної особи з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, а також власнику (органу, уповноваженому управляти майном), органам державної податкової служби за місцезнаходженням банкрута.

Якщо майна банкрута вистачило, щоб задовольнити всі вимоги кредиторів, він вважається таким, що не має боргів, і може продовжувати свою підприємницьку діяльність. Господарський суд може винести ухвалу про ліквідацію юридичної особи, що звільнилася від боргів, лише у разі, якщо в неї залишилося майнових активів менше, ніж вимагається для її функціонування згідно із законодавством.

У разі якщо господарський суд дійшов висновку, що ліквідатор не виявив або не реалізував усі наявні майнові активи ліквідаційної маси, необхідні для повного задоволення кредиторів, він виносить ухвалу про призначення нового ліквідатора. Якщо ліквідатор не виявив майнових активів, що підлягають включенню до ліквідаційної маси, він зобов'язаний подати господарському суду ліквідаційний баланс, який засвідчує відсутність у банкрута майна.

5. Мирова угода у процесі провадження справи про банкрутство

Під мировою угодою у справі про банкрутство розуміють домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін. За своєю суттю мирова угода між боржником і кредиторами є специфічною формою реорганізації шляхом реструктуризації боргів неплатоспроможного боржника.

Інститут мирової угоди є одним з найбільш суперечливих елементів у процедурі банкрутства. З одного боку, він визнається фахівцями «як одна з найбільш перспективних і бажаних для сучасної економіки процедур» вирішення майнових спорів між суб'єктами господарювання, що дозволяє досягти найменшої конфліктності між кредиторами і боржником, та максимально відповідає інтересам розвитку ринкових відносин. Про це ж

свідчить досвід промислово розвинутих країн, у законодавстві про банкрутство яких присутні норми, що передбачають укладення мирової угоди – *compositio*. Джерелами правового регулювання мирових угод є, як правило, спеціальні закони, що свідчить про важливість процедури врегулювання фінансових труднощів підприємств за їх допомогою.

В Україні, крім перерахованих вище причин, необхідність вироблення правових підходів до створення умов запобігання банкрутству як досудових процедур (досудова санація), так і судових процедур (розпорядження майном боржника, мирова угода і санація боржника) продиктована кризовою ситуацією в економіці країни, для якої характерним є велика кількість підприємств-банкрутів і зменшення кількості робочих місць.

Висновок про «перспективність» і «бажаність» використання мирової угоди в процедурі банкрутства і становлення законодавства, що регулює цей інститут, суперечать тенденціям практичної діяльності судів з вирішення майнових спорів між суб'єктами господарювання.

Сучасна практика врегулювання боргів без відкриття конкурсного провадження в промислово розвинутих країнах свідчить, що ця форма вирішення господарських спорів поки не має широкого застосування: у Німеччині при вирішенні господарських спорів тільки близько 1% справ про неспроможність завершуються укладенням мирової угоди [4, с. 71], а у Франції цей показник відповідно дорівнює 3% [14, с. 117].

Відносно низький відсоток мирових угод, відзначений вище для деяких промислово розвинутих країн, пояснюється низкою причин, в основному пов'язаних з особливостями національного законодавства. Зокрема, досить поширена в діловому світі така точка зору: не можна підвищити ефективність роботи підприємства, не змінивши при цьому його керівний склад (оскільки відомо, що причиною банкрутства є, як правило, неналежне керівництво підприємством). Іншою причиною невисокого відсотка мирових угод від загальної кількості справ про неспроможність є встановлення певних обмежень і правил, що попереджують укладення мирової угоди (вимоги про виплату кожному кредитуру мінімальної частини боргу, невеликий період часу, на який лонгірується виконання зобов'язань, тощо).

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

Перераховані аргументи не є достатньо переконливими і лише незначною мірою торкаються суті явища. Наприклад, у національному законодавстві зазначені обмеження відсутні, однак відсоток укладених мирових угод є низьким. В зв'язку з цим є виправданим перенести акцент розглянутої проблеми в сферу регулювання економічних відносин між суб'єктами господарювання.

По-перше, кредитор прагнучим до укладення мирової угоди, якщо економіка держави перебуває на підйомі (ефект «позитивного чекання»). Висока імовірність оживлення бізнесу при сприятливій економічній ситуації в цілому, безсумнівно, буде привабливим моментом для кредитора. У випадку стабільної економічної ситуації, яка характеризується незначним зростанням економіки, кредитору вигідніше забрати хоча б частину своїх коштів та вкласти їх у більш надійне підприємство, що принесе йому гарантований дохід. У разі спаду економіки він прагнучим до негайного повернення коштів. Таким чином, імовірність укладення мирової угоди буде пропорційна швидкості економічного зростання держави.

По-друге, імовірність укладення мирової угоди в процедурі банкрутства визначатиметься перспективами продовження чи розвитку бізнесу боржника, оскільки відомо, що вартість діючого підприємства значно вище вартості його ліквідаційної маси. Саме цей фактор враховується у так названому «Лондонському підході», коли банки, які є основними кредиторами, об'єднуються при перших ознаках неплатоспроможності підприємства і вживають заходів до недопущення відкриття процедури банкрутства, оскільки привідкритті цієї процедури передусім страждає бізнес боржника.

По-третє, на імовірність укладення мирової угоди між боржником і кредиторами істотно впливає науково-технічний фактор. Якщо підприємство-боржник широко використовує у своїй діяльності новітні науково-технічні розробки, має штат висококваліфікованих співробітників і займається перспективною, але дуже ризиковою діяльністю (венчурні підприємства), імовірність згоди кредитора на продовження цієї діяльності буде досить високою, оскільки може принести в майбутньому значний прибуток. Привабливою формою для кредитора тут був би обмін вимог на акції підприємства.

По-четверте, важливим фактором, що сприяє укладенню мирової угоди між неспроможним боржником і кредиторами, є інформаційне забезпечення кредиторів. Саме тут свою роль мають відіграти антикризові центри й аудиторські компанії. Володіння достовірною інформацією про фінансовий стан боржника, за наявності у нього науково обгрунтованого плану проведення реабілітаційних процедур, може істотно підвищити імовірність укладення мирової угоди.

По-п'яте, недоцільною є наявність у Законі «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» норм, що припускають укладення мирової угоди на стадії ліквідації майна боржника, оскільки бізнес останнього в ліквідаційній процедурі зруйнований і немає необхідності в його реанімації, як з погляду держави, так і з погляду кредиторів.

Згідно законодавства України не підлягає прощенню (списанню) за умовами мирової угоди заборгованість із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування. Мирової угоди може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство.

Рішення про укладення мирової угоди від імені кредиторів приймається комітетом кредиторів більшістю голосів кредиторів – членів комітету та вважається прийнятим за умови, що всі кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника, висловили письмову згоду на укладення мирової угоди.

Рішення про укладення мирової угоди приймається від імені боржника керівником боржника чи арбітражним керуючим (керуючим санацією, ліквідатором), які виконують повноваження органів управління та керівника боржника і підписують її. Від імені кредиторів мирову угоду підписує голова комітету кредиторів.

Мирової угоди може бути укладена тільки щодо вимог, забезпечених заставою, вимог другої та наступних черг.

У разі, коли умови мирової угоди передбачають розстрочку чи відстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини, орган стягнення зобов'язаний погодитися на задоволення частини вимог з податків, зборів (обов'язкових платежів) на умовах такої мирової угоди з метою забезпечення відновлення платоспроможності підприємства. При цьому податковий борг, який виник у строк, що передував трьом повним календарним

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

рокам до дня подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду, визнається безнадійним та списується, а податкові зобов'язання чи податковий борг, які виникли у строк протягом трьох останніх перед днем подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду календарних років, розстрочується (відстрочується) або списується на умовах мирової угоди. Цю мирову угоду підписує керівник відповідного податкового органу за місцезнаходженням боржника.

Для конкурсних кредиторів, які не брали участі в голосуванні або проголосували проти укладення мирової угоди, не можуть бути встановлені умови гірші, ніж для кредиторів, які висловили згоду на укладення мирової угоди, вимоги яких віднесені до однієї черги.

Мирова угода укладається у письмовій формі та підлягає затвердженню господарським судом, про що зазначається в ухвалі господарського суду про припинення провадження у справі про банкрутство. Вона набирає чинності з дня її затвердження господарським судом і є обов'язковою для боржника (банкрута), кредиторів, вимоги яких забезпечені заставою, кредиторів другої та наступних черг. Одностороння відмова від мирової угоди не допускається.

Мирова угода має містити положення про:

- 1) розміри, порядок і строки виконання зобов'язань боржника;
- 2) відстрочку чи розстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини;
- 3) виконання зобов'язань боржника третіми особами;
- 4) обмін вимог кредиторів на активи боржника або його корпоративні права;
- 5) задоволення вимог кредиторів іншими способами, що не суперечать закону.

Арбітражний керуючий протягом п'яти днів з дня укладення мирової угоди повинен подати до господарського суду заяву про затвердження мирової угоди.

До заяви про затвердження мирової угоди додаються:

- текст мирової угоди;
- протокол засідання комітету кредиторів, на якому було прийнято рішення про укладення мирової угоди;

– список кредиторів із зазначенням поштової адреси, номера (коду), що ідентифікує платника податків, та суми заборгованості;

– зобов'язання боржника щодо відшкодування усіх витрат, відшкодування яких передбачено у першу чергу крім вимог кредиторів, забезпечених заставою;

– письмові заперечення кредиторів, які не брали участі в голосуванні про укладення мирової угоди чи проголосували проти укладення мирової угоди, за їх наявності.

Про дату розгляду мирової угоди господарський суд повідомляє сторони мирової угоди. Він зобов'язаний заслухати кожного присутнього на засіданні кредитора, у якого виникли заперечення щодо укладення мирової угоди, навіть якщо на засіданні комітету кредиторів він голосував за укладення мирової угоди.

Господарський суд має право відмовити в затвердженні мирової угоди у разі:

- 1) порушення порядку укладення мирової угоди;
- 2) якщо умови мирової угоди суперечать законодавству.

Про відмову у затвердженні мирової угоди господарський суд виносить ухвалу, яка може бути оскаржена у встановленому порядку. У разі винесення господарським судом ухвали про відмову в затвердженні мирової угоди мирова угода вважається неукладеною.

З дня затвердження мирової угоди боржник приступає до погашення вимог кредиторів згідно з умовами мирової угоди. Затвердження господарським судом мирової угоди є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство. З дня затвердження господарським судом мирової угоди припиняються повноваження арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Керуючий санацією або ліквідатор виконують обов'язки керівника (органів управління) боржника до призначення, в установленому порядку, керівника боржника (органів управління).

Винесення господарським судом ухвали про відмову у затвердженні мирової угоди не перешкоджає укладенню нової мирової угоди з іншими умовами. За заявою будь-кого із конкурсних кредиторів мирова угода може бути визнана господарським судом недійсною, якщо існують підстави для

визнання угоди недійсною. Це є підставою для поновлення провадження у справі про банкрутство, про що господарським судом виноситься ухвала.

Вимоги конкурсних кредиторів, по яких зроблено розрахунки згідно з умовами мирової угоди, вважаються погашеними. Повідомлення про поновлення провадження у справі про банкрутство боржника публікується в офіційних друкованих органах. Мирова угода може бути розірвана за рішенням господарського суду у разі невиконання боржником умов мирової угоди щодо не менш як третини вимог кредиторів. Розірвання мирової угоди господарським судом щодо окремого кредитора не тягне її розірвання щодо інших кредиторів.

У разі визнання мирової угоди недійсною або її розірвання вимоги кредиторів, щодо яких були надані відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення (списання) боргів, відновлюються в повному розмірі у незадоволеній частині. Кредитори можуть пред'явити свої вимоги до боржника в обсязі, передбаченому цією мировою угодою. У разі порушення провадження у справі про банкрутство цього ж боржника обсяг вимог кредиторів, щодо яких було укладено мирову угоду, визначається в межах, передбачених зазначеною мировою угодою.

6. Особливості банкрутства у зарубіжних країнах

Більшість економічних процесів взаємопов'язані один з одним. Власне те саме можна сказати і про проблему банкрутства, яка, звичайно, не є характерною тільки для України, Росії чи економіки країн, що розвиваються. У найбільш розвинутих державах час від часу виникають проблеми у дуже відомих компаній та корпорацій. Досить згадати хоча б банкрутство південнокорейської Daewoo, американської Enron, німецької Grundig. Навіть у США в 2001 р. загальне число зареєстрованих випадків фінансової неспроможності компаній і окремих громадян досягло рекордних 1,492 млн, а в Японії кілька років тому число банкрутств досягло найбільш високого рівня за весь повоєнний період. У країнах Євросоюзу також щороку банкрутує значна кількість підприємств і підприємців – з кожних 100 новостворених підприємств на ринку залишаються 20–30.

Виділяють три концепції розвитку законодавства про неспроможність:

- 1) створення механізму розподілу максимізованих активів боржників (концепція Манфреда Бальца);
- 2) ефективний розподіл активів і захисту кредиторських вимог (англійська система);
- 3) ефективний розподіл і виконання макроекономічних функцій (американська, французька, українська системи) [17].

Сьогодні у межах світового законодавства про неспроможність існують дві основні підстави для порушення провадження щодо визнання боржника неспроможним:

- платіжна неспроможність;
- недостатність майна.

Для першої достатньо довести, що у боржника бракує коштів для виконання майнових зобов'язань, строк яких настав, а для другої – необхідно встановити такий стан боржника, коли пасиви боржника перевищують вартість його активів. У деяких країнах існують додаткові підстави. Така ознака, як загроза неспроможності, була введена у Німеччині. Подібні підстави також передбачені у чинному законодавстві Російської Федерації. Натомість у чинному законодавстві про неспроможність Японії справа про неспроможність може бути порушена за наявності двох несплачених (опротестованих) векселів, а у країнах англосаксонської системи права вирішення таких питань, як знаходження достатності підстав для порушення провадження у справах, традиційно віддано на розгляд суду.

Як вже наголошувалось, законодавство про банкрутство у кожній країні має свої відмінності, але при настанні стійкої неспроможності за законодавством більшості країн, зокрема України, суд однозначно визнає підприємство-боржника банкрутом, тобто події дається належна саме господарсько-правова оцінка. Так, у США з усіх справ по банкрутству суди у 80–85 % приймають рішення про реорганізацію підприємств, 15–20 % – їх ліквідацію і лише 1,1 % винних у навмисному банкрутстві притягують до відповідальності. До речі, щодо відповідальності у справах про банкрутство якраз і містяться найбільші відмінності.

При цьому у більшості країн основною процедурою все ж залишається конкурсне провадження, у ході якого всі дії з майном здійснюються на користь кредиторів. До того ж, як

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

правило, використовується заборона індивідуальних дій кредиторів, формування конкурсної маси, відсторонення боржника від керування бізнесом, призначення конкурсного керуючого. Водночас, захист кредиторів є дуже поміркованим, позаяк часто та чи інша держава, застосовуючи систему пріоритетів та черговості задоволення вимог, захищає не лише деякі категорії позивачів і свої бюджетні інтереси, але й інтереси самого боржника. Тому, окрім конкурсного провадження, значне місце в системах регулювання займають так звані реабілітаційні режими.

Сучасне законодавство багатьох країн світу розрізняє кілька видів банкрутства та встановлює різну відповідальність за його настання. Так, у Кримінальному кодексі Нідерландів передбачено цілий розділ (XXVI) за спричинення шкоди кредиторам або керуючим особам. У ньому зібрано вісім норм, які встановлюють відповідальність за злочини, пов'язані з банкрутством, серед яких як позитивний приклад можна навести ст. 340, якою, зокрема, встановлюється відповідальність особи за просте банкрутство у тому випадку, якщо вона:

- мала надмірні видатки;
- з метою відстрочити банкрутство, знаючи при цьому, що його не можна уникнути, позичила гроші на кабальних умовах;
- не може пред'явити бухгалтерські книги, документи чи інші звіти в їх первинному стані.

У Франції чималий акцент робиться і на належне ведення процедури банкрутства, а тому там не забули передбачити кримінальну відповідальність і щодо судових адміністраторів, представників кредиторів, ліквідаторів і комісарів з виконання плану. Наприклад, такі особи можуть притягатися до відповідальності у випадках, якщо вони:

1) навмисно посягали на інтереси кредиторів або боржника, використовуючи із користю для себе суми, отримані ними в процесі здійснення їх діяльності, або привласнюючи собі майно, яке їм не належало, і вони про це знали;

2) у своїх інтересах використовували надані їм повноваження всупереч інтересам кредиторів або боржника.

За законодавством Німеччини нести відповідальність за банкрутство взагалі можуть будь-які особи (фізичні або юридичні) незалежно від предмета їх діяльності та комерційного статусу, які стали неплатоспроможними. В інших країнах

суб'єктом банкрутства також може бути визнаний будь-який громадянин, який через відсутність коштів не сплачує свої боргові зобов'язання, наприклад, особа, яка протягом певного часу не сплачує комунальних послуг, зобов'язань за кредитними договорами тощо. Однак в Україні банкрутами можуть бути визнані лише юридичні особи, зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності в органах державної статистики, а також фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності.

У Швейцарії у кримінальному законодавстві хоча й відсутній термін «банкрутство», норми, що встановлюють відповідальність за подібні дії, все ж існують. Зокрема: «Шахрайський конкурс і шахрайство, пов'язане з накладенням арешту на майно боржника», «Завдання шкоди кредиторі шляхом зменшення майна», «Безгосподарність», «Невиконання обов'язків щодо ведення бухгалтерського обліку», «Надання переваги одному з кредиторів», «Підкуп при примусовому виконанні рішень», «Придбання через суд будь-яких вигод шляхом обману в судовому договорі по неплатоспроможності» тощо.

Розглянемо детальніше особливості банкрутства у окремих країнах. Особливістю **американських законів** і судової практики є те, що термін «неплатоспроможність» ототожнюється з терміном «банкрутство». І в першому і в другому значенні ці терміни розуміються як стан абсолютної неплатоспроможності, при якій в майні боржника наступив стан, що характеризується перевищенням його пасиву над активом, і сам боржник при звичайному веденні справи не може погасити своїх фінансових зобов'язань, по яких наступив термін платежу.

Разом з тим в законодавстві США термін «банкрутство» уживається у вузькому значенні. В цьому випадку «банкрутство» розглядається як окремий випадок неспроможності, що характеризується тим, що боржник винен здійснює злочинні діяння, що завдають збитку інтересам кредиторів, за яких зобов'язаний нести кримінальну відповідальність. Отже, банкрутство розглядається як кримінально-правова сторона неспроможності.

Самостійний розвиток законодавства про банкрутство в США почався з прийняттям федеральної конституції 1787 року, яка віднесла правове регулювання боргів і, отже, неспроможності, до компетенції Конгресу.

Згідно із законом 1978 року неспроможними боржниками можуть бути оголошені: 1) фізичні особи; 2) товариства і 3) корпорації. Не підпадають під дію закону страхові і банківські корпорації, будівельні установи і союзи. Для залізничних корпорацій передбачена спеціальна процедура реорганізації (за умови підвищення ефективності, скорочення чисельності). Закон 1978 року поширюється так само і на муніципальні корпорації та інші організації в тому випадку, якщо законодавство конкретного штату дозволяє їм піддаватися процедурі реорганізації, яка наказана законодавством про неспроможність. У окрему групу суб'єктів неспроможності виділені брокери фондових і товарних бірж, для яких передбачена спеціальна процедура.

Нарешті, в спеціальну групу виділені фізичні особи, що мають постійний і регулярний дохід. Для врегулювання їх боргів введена спеціальна процедура.

Початок провадження у справах про неспроможність в США відбувається за ініціативою боржника і кредиторів, проте офіційне визнання боржника неспроможним є винятковою прерогативою суду.

Якщо ініціатива про початок провадження виходить від боржника, то він підписує заяву до суду про визнання його неспроможним одноособово. У випадку, якщо така заява поступає від корпорації або іншої юридичної особи, тоді заява підписується керівниками, що відповідають за їх діяльність, або будь-яким іншим уповноваженим на те представником. Клопотання про початок провадження у справі про неспроможність можуть подати і кредитори. Для такого клопотання потрібно виконати такі умови: 1) необхідно, щоб сума їх претензій до боржника була не менше 5000 доларів; 2) клопотання вважається дійсним, якщо його підписали не менше трьох кредиторів з 12 і більше кредиторів, що мають фінансові вимоги до одного і того ж боржника. У разі, коли такі вимоги пред'являють менше 12 кредиторів, то клопотання може підписати і один з них. Проте не всякий кредитор може бути ініціатором провадження у справі про неспроможність. Такого права позбавлені кредитори, вимоги яких забезпечені заставою. Це пояснюється тим, що заставодержатель є суб'єктом речового права, тому він не може виступати одночасно в ролі конкурсного кредитора по відношенню до заставника, що порушив справу про визнання його неспроможним боржником.

У США зафіксовано немало випадків, коли компанія, що заявила клопотання про початок конкурсного провадження, сама піддається ліквідації. Закон врахував такі ситуації і наказав підтримувати заявлене клопотання і здійснювати інші процесуальні дії самому ліквідаторові компанії, оскільки він має право на пред'явлення будь-якого позову і ведення будь-якої справи від імені компанії.

У США існують товариства, позбавлені статусу юридичної особи. В цьому випадку кожен з товаришів або декілька їх можуть заявити клопотання від імені товариства про початок конкурсного провадження відносно сум, наданих неплатоспроможному боржникові від імені товариства. Якщо ж трапиться так, що під час конкурсного процесу цей член товариства сам став неспроможним боржником, його клопотання підтримує конкурсний керівник. Що стосується платоспроможних членів товариства, то вони зобов'язані приєднатися до конкурсного керівника майном неплатоспроможного товариства і підтримати раніше заявлене клопотання.

Умови відкриття конкурсного провадження за чинним законодавством США значно спрощені. Для відкриття конкурсного провадження необхідний лише факт припинення платежів не менше чим двом кредиторам і щоб сума цих платежів була не менше 5000 доларів. У США суд виносить рішення, що оголошує боржника неспроможним, якщо заявлене клопотання не було оспорене належним чином боржником.

Рішення про початок конкурсного провадження підлягає обов'язковій публікації в друкованому органі, вибраному судом.

Визнання неспроможним боржником спричиняє за собою ряд важливих наслідків, як для кредиторів, так і для боржника. Перш за все, боржник позбавляється права управління і розпорядження майном. Це право передається так званому довірчому власникові при банкрутстві (Trustee in Bankruptcy) якого для кратності іменують конкурсним керівником.

У разі ліквідації компанії право розпорядження її майном переходить до ліквідатора, який не наділяється правами довірчого власника і не отримує права власності на майно.

З моменту оголошення боржника неспроможним створюється конкурсне управління. Під словом «управління» не завжди мається на увазі утворення якоїсь складної структури. Як правило, все управління складається з одного конкурсного

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

керівника. Обрання керівника залежить, перш за все, від процедури, яка відкривається відносно неспроможного боржника, а також тих етапів, які повинна пройти справа в рамках вибраної процедури. Керівник призначається зборами кредиторів або комітетом кредиторів. Ним може бути фізична особа, компетентна виконувати призначені їй функції, що при тому проживає або має зареєстровану контору в межах округу, на який поширюється юрисдикція суду. В якості конкурсного керівника має право виступати не тільки фізична особа, але й корпорація, яка згідно з її статутом може здійснювати ці функції і має зареєстровану контору в цьому ж окрузі.

Конкурсний керівник зобов'язаний внести до суду заставу на користь Сполучених Штатів на суму, встановлену судом. Ця застава повертається керівникові після закінчення процесу за умови добросовісного виконання ним своїх обов'язків. Конкурсний керівник не завжди обирається кредиторами. У випадку, передбачених законом, він може призначатися судом.

Комітет кредиторів в США обирається кредиторами, або призначається судом залежно від вибраної процедури. Наприклад, при ліквідації майна боржника кредитори на зборах можуть вибрати комітет в складі від 2 до 11 кредиторів.

До складу комітету можуть входити особи, що виявили бажання бути їх членами і мають 7 найбільш крупних вимог до боржника і 7 крупних доль участі.

Збори кредиторів є найбільш важливим і обов'язковим органом, який скликається куратором конкурсної маси або конкурсним керівником.

Завдання конкурсного управління полягає в складанні активу боржника і об'єднанні майна, що створює конкурсну масу, тобто його майна, призначеного для задоволення всіх кредиторів, які заявили свої вимоги. До конкурсної маси повинно відноситися майно боржника, що належить йому на момент подачі клопотання і набутого ним з різних підстав протягом 180 днів після цієї дати. З конкурсної маси виключаються нерухомість неспроможного боржника в сумі не більше 7,5 тисяч доларів, автомобіль не дорожче 1,5 тис. доларів, побутові предмети не дорожче 200 доларів і деякі інші речі.

Конкурсний керівник зобов'язаний прийняти заходи, направлені на розшук майна неспроможного боржника. Він володіє і важливими правами [23]:

1. Може вимагати відновлення провадження по позовах про присудження майна на користь неспроможного боржника, пред'явленим ним до його оголошення неспроможним і таким, що перебуває у виробництві під час відкриття конкурсу.

2. Виконати двосторонній договір, укладений неспроможним боржником, і зажадати його виконання іншою стороною.

Реалізація майна боржника, тобто обернення його в гроші здійснюється шляхом організації публічних торгів. Питання про зберігання грошових коштів, отриманих від реалізації майна боржника, вирішується або зборами кредиторів, або створеною ними комісією. Разом зі складанням активу майна конкурсне управління зобов'язане скласти пасив боржника, тобто сукупність вимог, що підлягають задоволенню з конкурсної маси. Обсяг таких вимог визначається за двома критеріями: 1) за переліком кредиторів, представленому боржником; 2) за заявленими і перевіреними вимогами кредиторів.

Важливим моментом конкурсного провадження є розділ майна боржника між кредиторами і черговість задоволення їх вимог. Поза конкурсом задовольняються вимоги, забезпечені заставою. Потім виплачуються борги по забезпечених вимогах і після цього погашаються: 1) витрати по конкурсному виробництву; 2) при примусовому початку провадження витрати, що виникають з початку провадження до призначення конкурсного керівника; 3) заробітна плата не більше 2000 дол. за 90 днів, передуючих подачі клопотання; 4) відшкодування до фондів страхування за 180 днів до заяви клопотання; 5) вимоги з оплати побутових товарів і послуг в сумі не більше 900 дол. на сім'ю; 6) прибуткові податки, термін платежів яких настає в межах 3-х років, передуючих подачі клопотання.

Відкриття конкурсного провадження – не обов'язковий наслідок неспроможності. Законодавство США дозволяє боржникам і кредиторам використовувати правові засоби, направлені на попередження конкурсного провадження і ліквідацію майна неспроможного боржника. Ці засоби використовувалися в праві вже давно. Мова йде, перш за все, про мирову операцію між боржником і кредиторами, в результаті якої досягається або відстрочення виконання вимог, або їх зменшення, або те й інше разом.

Окрім мирової операції законодавство деяких штатів допускає встановлення довірчої власності на користь особистих кредиторів

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

боржника на іпотеку майна боржника, а також цесію, тобто передачу прав на майно боржника на користь кредиторів.

Нарешті, право США передбачає процедуру, яка полягає в тому, що за заявою до федерального суду кредитора, що має резиденцію в іншому штаті, ніж боржник, і боргова вимога до нього не менше ніж на 10 000 доларів, федеральний суд призначає адміністратора доходів боржників, у яких, на думку суду, є можливість задовольнити пред'явлені до них вимоги крім конкурсного провадження.

Завершальним актом конкурсного провадження є вступ до законної сили рішення суду про припинення провадження і звільнення боржника від боргів. Проте припинення конкурсного провадження автоматично не веде до звільнення від боргів. Суд може відмовити в звільненні від боргів, якщо боржник:

1) передав кому-небудь, знищив або погіршив майно протягом року до подачі клопотання про початок конкурсного провадження з метою обману або погіршення становища своїх кредиторів;

2) таїв, фальсифікував або знищив інформацію щодо свого фінансового положення або торгових операцій;

3) свідомо зробив помилкову заяву або пред'явив підроблену вимогу;

4) не представив задовільного оголошення втрати майна або дефіциту засобів;

5) відмовився виконати законний наказ суду;

6) раніше вже отримав звільнення від боргів за законодавством про неспроможність протягом 6-річного терміну.

Історія регулювання неспроможності і відповідальності за протиправні дії, пов'язані з банкрутством в **Англії**, налічує вже декілька століть. Першим законом, призначеним для боротьби з неспроможністю, вважається Акт 1543 року, що носив головним чином кримінально-правовий характер. Пізніше це законодавство стало набувати все більш економічного характеру. Воно розвивалося досить інтенсивно. Досить сказати, що протягом XIX століття воно змінювалося і доповнювалося через кожних 5–7 років.

Своєрідний підсумок цим змінам і доповненням був підведений законом 1914 р. «Про банкрутство». В 1979 році був прийнятий закон «Про неплатоспроможність» (Insolvency Act). Хоча названі закони є основними джерелами правового

регулювання конкурсного процесу, до певної міри продовжують діяти і норми цивільного і торгового права, що містяться в інших законодавчих актах. Іншим важливим джерелом конкурсного права Англії є Процесуальні правила банкрутства 1952 р. (Bankruptcy Rules 1952). Англійське право значно впливає на багато правових систем (в першу чергу – США, Канади, Австралії).

У англійському законодавстві є три варіанти врегулювання боргів неспроможної особи (окрім конкурсного виробництва):

1) добровільна угода між боржником і кредиторами (регулюється всегромадським законодавством);

2) призначенням володарем права забезпечення на всі активи спеціальної особи;

3) угода з використанням голосування за класами, заверджувана судом і зобов'язує учасників (фактично замінено процедурою управління боржником, яке перебуває у фінансовій скруті).

Процедура припинення багато в чому схожа з конкурсним процесом. У разі припинення компанії, нездатної погасити свій борг, законодавство про неспроможність застосовується тільки при встановленні черговості прав кредиторів, при вирішенні проблеми доведення наявності боргів, при оцінці рентних платежів і майбутніх зобов'язань. У всьому іншому забороняється укладати угоди з кредиторами при ліквідації неплатоспроможної компанії.

Треба відзначити, що законодавство про неспроможність довгий час було орієнтоване на застосування по відношенню до фізичних осіб-чоловіків. Лише у 1935 році законом було встановлено, що суб'єктом неспроможності може бути заміжня жінка. Причому суб'єктом неспроможності може бути тільки повнолітня особа. Торгове товариство, що не є юридичною особою, може бути суб'єктом неспроможності.

Що стосується оголошення неспроможності інших суб'єктів, то англійське законодавство об'єднує їх загальним найменуванням «боржник». Згідно з законом боржник може бути будь-яка особа, незалежно від її громадянства, яка під час здійснення передбаченої законом дії, що свідчить про неплатоспроможність і дає право на відкриття конкурсного провадження, задовольняла наступним вимогам: 1) особисто перебувала в Англії або 2) постійно проживала або мала постійне

місце проживання в Англії або 3) здійснювала підприємницьку діяльність особисто або через агентів в Англії або 4) була членом фірми або товариства, які здійснювали підприємницьку діяльність в Англії. Відсутність однієї з перерахованих умов позбавляє можливості оголосити боржника неспроможним. Крім того, суб'єктом неспроможності, навіть за наявності всіх цих умов, не може бути особа, якщо її борг був нижчий 200 фунтів стерлінгів.

Як і в США, провадження у справах про неспроможність в Англії може початися за клопотанням кредиторів і боржників, а також за рішенням суду. Заборгованість одному або декільком кредиторам, що подають спільне клопотання, в загальній сумі не повинні перевищувати 200 фунтів стерлінгів, борг повинен бути задалегідь обчисленою сумою [10].

За клопотанням боржника конкурсний процес починається за умови, коли він усвідомлює, що не може погасити свої фінансові зобов'язання і тому бажає стати під захист законодавства про неспроможність. Хоча англійське право і допускає відкриття конкурсного провадження за рішенням суду, проте на практиці такі випадки майже не зустрічаються [42].

Клопотання про визнання боржника неспроможним подається до спеціального суду у справах про неспроможність і банкрутство по місцю мешкання або знаходження юридичних осіб, які подають вказане клопотання. У зв'язку з цим територія Англії розбита на округи у справах про неспроможність. Клопотання подаються письмово.

Після отримання клопотання приблизно через тиждень суд приступає до слухання клопотання. Суд може збільшити цей термін, якщо боржник оспорує існування заборгованості. Клопотання, подане боржником до суду, не може бути відкликане ним без спеціального дозволу суду.

Згідно з законом суд може відхилити або прийняти клопотання. Відхилення клопотання судом може послідувати, якщо: 1) не буде доведено наявності боргу у боржника; 2) якщо боржникові не було вручено клопотання кредиторів про визнання його неспроможним; 3) не доведено здійснення боржником дії, що свідчить про його неспроможність; 4) буде доведено, що боржник здатний погасити свої зобов'язання або 5) існує інша причина, що перешкоджає видачі наказу суду про початок конкурсного провадження.

Після задоволення клопотання суд приймає заходи до охорони конкурсної маси. Для цього він скликає конкурсних кредиторів на збори для вирішення питання про необхідність оголошення боржника неспроможним і початку конкурсного процесу, а також обрання конкурсного керівника.

На прохання зацікавлених осіб суд може видати наказ про встановлення охоронного режиму майна боржника і призначити куратора. Не дивлячись на перераховані заходи, за законодавством Англії боржник продовжує вважатися власником свого майна, а куратор здійснює свої дії від імені боржника. Проте за боржником зберігається право вимагати майно, що належить йому, перебуває у володінні інших осіб, а також вимагати виконання зобов'язання укладеним з ним раніше договором. Проте всім цим майном він не має право розпоряджатися, а зобов'язаний передати його кураторові.

Боржник, майно якого було передане кураторові, має право виступати в суді як позивач, але не може бути відповідачем, оскільки втратив право на розпорядження майном.

Умови відкриття конкурсного провадження в Англії відрізняються складністю. Перш за все, боржник, відносно якого передбачається відкрити конкурсне провадження, повинен задовольняти викладеним вище вимогам, пред'явленим до боржника. Якщо ці вимоги дотримані, то додатково для відкриття конкурсного провадження необхідно: а) здійснення загальної передачі майна боржника на користь всіх кредиторів; б) встановлення факту обманної передачі майна третім особам; в) надання помилкових привілеїв окремим кредиторам; г) приховування боржника від кредиторів; д) накладення арешту на майно боржника за виконавчим листом; е) заява боржника про свою неплатоспроможність і подача клопотання до суду; ж) невиконання умов повідомлення кредиторів про можливий початок конкурсного провадження; з) повідомлення про припинення платежів.

Ключову роль у ліквідації майна неспроможного боржника грає конкурсний керівник. Він обирається на зборах кредиторів, що прийняли резолюцію про відхилення мирової операції і необхідності оголошення боржника неспроможним і початку конкурсного провадження. Якщо збори кредиторів не побажають з яких-небудь причин самі вибрати конкурсного керівника, вони мають право доручити це комісії кредиторів. Якщо ж протягом

чотирьох тижнів керівник не буде вибраний ні зборами кредиторів, ні їх комісією, то Міністерство торгівлі призначає на свій розсуд особу, яка виконуватиме функції конкурсного керівника.

Відзначаючи важливу роль конкурсного керівника, проте, необхідно підкреслити, що вирішальна роль у конкурсному процесі належить суду, який здійснює контроль на всіх його етапах. Саме суд дає дозвіл на здійснення особливо значних дій конкурсного керівника, виносить ухвалу про звільнення боржника від боргів, відновлення його в правах на управління майном, що залишилося після розподілу між кредиторами.

Головне завдання, для вирішення якої створюється конкурсне управління, полягає в тому, щоб скласти актив і пасив майна боржника і включити в конкурсну масу всі види майна, які має в своєму розпорядженні боржник. До конкурсної маси повинно відноситися все майно, яке може належати неспроможному боржникові або бути передано йому у власність або придбано ним, отримано у спадок з моменту закінчення провадження у справі про неспроможність. Більше того, в конкурсну масу включається навіть майно, яке знаходилося у володінні боржника з будь-якої підстави до моменту початку конкурсного провадження.

Проте з цього правила є винятки. Вони полягають у тому, що не може ділитися між кредиторами майно, що знаходиться у неспроможного боржника в довірчій власності, встановленій на користь третіх осіб, а також інструменти, необхідні боржникові для його підприємницької діяльності, особисті речі його самого, його дружини і дітей, якщо перераховане майно за своєю вартістю не перевищує 200 фунтів стерлінгів. У Англії, як і в США, реалізація майна боржника, тобто переведення його в гроші, як правило, здійснюється за допомогою організації публічних торгів. Про результат розпродажу конкурсний керівник оголошує загальним зборам або комісії кредиторів.

Після того, як всі пред'явлені вимоги перевірені і прийняті до задоволення з майна боржника, починається етап платежів кредиторам. Якого-небудь терміну не встановлено і платежі проводяться у міру накопичення сум, отриманих від реалізації майна і достатніх для повного або часткового задоволення кредиторів в порядку, встановленому законом.

Поза конкурсом задовольняються вимоги, забезпечені заставою. Окремі вимоги задовольняються в привілейованому порядку окремо від конкурсного провадження.

Після вступу до законної сили рішення суду про припинення провадження у справі автоматично наступає звільнення боржника від боргів. Конкурсне провадження в Англії може бути закінчене за клопотанням боржника до суду, що почав провадження. Про це у пресі обов'язково поміщається відповідне оголошення. В процесі ухвалення рішення суд в обов'язковому порядку заслуховує всіх зацікавлених осіб, якщо вони висувають заперечення проти припинення справи.

Слід, проте, відзначити, що винесення ухвали про закінчення конкурсного провадження автоматично не звільняє від боргів у таких випадках: 1) при виплаті прибуткового податку, від якого боржник, може бути звільнений тільки з відома Казначейства; 2) за наявності боргів, що виникли в результаті порушення боржником обов'язків довірного власника; 3) при боргах у вигляді сум, присуджених рішенням, що вступило в законну силу, за позовом про провадження строком від одного року до семи років і штрафом в розмірі від десяти до двохсот тисяч франків.

Таким чином, англійське кримінальне законодавство розглядає банкрутство як небезпечне посягання на приватну власність і передбачає суворе покарання за його здійснення.

У Німеччині з 1999 р. вступив в дію єдиний закон регулювання неспроможності (*Insolvenzordnung*) [44, с. 42]. В ньому основна увага приділяється захисту майнових інтересів кредиторів, а не долі неспроможної особи. У *Insolvenzordnung* не надається перевага діяльності боржника в порівнянні з продажем підприємства, що діє, іншому суб'єктові або розпродажем активів. Традиційно в Німеччині законодавство про неспроможність розглядається як відгалуження цивільної процедури примусового стягнення боргу. Всі справи про неспроможність починаються відкриттям конкурсного виробництва. Боржник відстороняється від керівництва підприємством, призначається довірчий (конкурсний) керівник. Перехід до реабілітаційної процедури можливий лише за наявності певного рівня згоди кредиторів.

Суб'єктом неспроможності за законодавством Німеччини може бути будь-яка фізична або юридична особа за наявності

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

наступних передумов: 1) нездатності погасити боргові зобов'язання; 2) наявності декількох кредиторів; 3) судового посвідчення судом нездатності погасити боргові зобов'язання.

Особливістю конкурсного права Німеччини є те, що воно розглядає «конкурентноздатними» повні товариства, що не визнаються юридичними особами, в зв'язку з чим і допускає можливість відкриття відносно їх майна конкурсного провадження. При оголошенні такого товариства неспроможним в якості конкурсних кредиторів виступають кредитори всього товариства, а не особисті кредитори його членів. Проте це не виключає можливості для особистого кредитора під час конкурсного процесу пред'явити вимогу до свого боржника. Закон також допускає переведення стягнення на майно товариства, якщо один з його членів оголошений неспроможним боржником. Проте при відкритті конкурсу над майном окремого члена товариства закон наказує починати ліквідацію всього товариства. Можна припустити, що така жорстка залежність між неспроможністю одного з членів товариства і долею всього товариства викликана прагненням законодавця підвищити відчуття відповідальності членів товариства не тільки за раціональне ведення особистих справ, але й за благополуччя всього товариства.

Справи про неспроможність, також як і в інших країнах, найчастіше виникають за ініціативою кредиторів. Це й зрозуміло, оскільки вони є головними зацікавленими особами на початку конкурсного провадження. Особливістю конкурсного законодавства, проте, є те, що воно встановлює ряд обмежень кола кредиторів, які мають право на клопотання про відкриття конкурсного провадження.

Підсудність клопотання про початок конкурсного провадження характеризується тим, що воно може бути подане до загального цивільного суду нижчої інстанції, в районі якого знаходиться промислова філія боржника, а якщо філії у боржника немає, то клопотання подається до суду в порядку загальної підсудності. У разі підсудності справи про відкриття конкурсного провадження декільком судам, клопотання може бути заявлене в будь-який з цих судів. Перший суд нижчої інстанції, в який було подано таке клопотання, виключає можливість його подання до іншого суду [24].

У Німеччині, як і в інших країнах, клопотання подається у письмовій формі, повинно бути забезпечено різними документами і, зокрема, списком всіх кредиторів боржника, даними, підтверджуючими основні вимоги, розмір і вид цінного паперу, з якого така вимога виникає і факт неоплатної цієї вимоги.

Прийнявши клопотання про відкриття конкурсного провадження, суд може викликати боржника для попереднього заслуховування. Коли місце проживання боржника або місце його знаходження невідоме, або виникає необхідність виклику з-за кордону, суд може його і не заслуховувати. В цьому випадку суд, при нагоді, може обмежитися заслуховуванням представника боржника або кого-небудь з його близьких, які мають в своєму розпорядженні відомості про матеріальний стан боржника. Якщо клопотання подане до суду боржником, то сповіщення про це по розпорядженню суду вручається всім кредиторам.

Прийнявши справу до провадження, суд призначає день слухання клопотання, із зазначенням це у пресі. За законодавством Німеччини суду надано право оголошувати боржника неспроможним і починати конкурсне провадження відразу ж після перевірки матеріалів справи, заслуховування кредиторів і боржника. Проте суд може відхилити клопотання про початок конкурсного провадження.

Законодавство Німеччини, подібно до законодавства інших країн, як попередження оголошення боржника неспроможним передбачає можливість укладення мирової угоди між боржником і кредиторами. Якщо ж висновок з яких-небудь причин став неможливим, то застосовується ліквідація майна боржника, процедура якої є єдиною для всіх видів неспроможних боржників.

У Німеччині конкурсний керівник призначається судом. У разі поширення конкурсного процесу відразу на декілька підприємств, для кожного з них може бути призначений окремий конкурсний керівник, який діє незалежно від інших керівників.

Важливим етапом в конкурсному процесі є складання пасиву майна боржника, що створює конкурсну масу.

Особливістю конкурсного права Німеччини є те, що воно допускає усну заяву вимоги суду з обов'язковим занесенням усної заяви в протокол заселення суду. Письмові і усні заяви повинні бути зроблені в строк від 2-х тижнів і до 3-х місяців.

Найважливішим етапом конкурсного процесу є розділ майна неспроможного боржника між конкурсними кредиторами. Проте особливістю законодавства Німеччини є наявність в ньому обширного переліку кредиторів, які повинні бути задоволені поза конкурсним провадженням і в привілейованому порядку.

Як вже наголошувалося, з метою запобігання конкурсному виробництву і оголошенню боржника неспроможним, законодавство Німеччини допускає можливість укладення мирової угоди. З цією метою ще в 1935 році був прийнятий спеціальний закон, який врегулював усі проблеми, що виникають при укладенні мирової угоди. Закон дозволяє боржникові подати заяву до суду і просити почати справу про запобігання відкриттю конкурсного провадження і дозволити йому укласти мирову операцію з кредиторами. У заяві боржник дає зобов'язання задовольнити вимоги кредиторів не менше, чим на 35 % суми боргу, якщо він просить відстрочення платежу на строк до одного року. Якщо ж боржник просить відстрочити платежі на строк до півтора років, то він повинен дати зобов'язання, що кредитори в цей період можуть бути задоволені не менше 40 % їх вимог. Якщо ж боржник просить відстрочити конкурсне провадження більш ніж на півтора роки, він повинен зробити запевнення, що погасить борги кредиторів більш ніж на 40 %.

Концепція **французької системи** правового регулювання неспроможності базується на твердженні, що цілями законодавства про неспроможність є:

- по-перше*, збереження підприємств, що діють;
- по-друге*, збереження робочих місць;
- по-третє*, задоволення вимог кредиторів.

Таким чином, аналіз розвитку зарубіжного законодавства про неспроможність та банкрутство дозволяє зробити висновок, що лише належне державне регулювання цієї галузі дозволить мінімізувати збитки, що можуть бути завдані законними правам та інтересам господарюючих суб'єктів та самої держави.

Більш детальна порівняльна характеристика процедури банкрутства в Україні та зарубіжних країнах подана у додатку А.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Як Ви розумієте поняття «банкрутство», «ліквідація»?
2. Назвіть суб'єктів банкрутства.
3. Охарактеризуйте причини банкрутства підприємств.
4. Назвіть основні симптоми банкрутства підприємств.
5. У чому відмінність між фіктивним, прихованим та умисним банкрутствами?
6. Що таке неплатоспроможність?
7. Назвіть особливості оформлення претензій при досудовому врегулювання спорів щодо підприємства-боржника.
8. Які дії контрагента після одержання претензії?
9. Назвіть етапи порушення справи про банкрутство.
10. У яких випадках буде відмовлено судею господарського суду у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство?
11. Розкрийте особливості введення мораторію на задоволення вимог кредиторів.
12. Охарактеризуйте особливості ліквідації платоспроможного підприємства.
13. Визначіть характерні риси ліквідації неплатоспроможного підприємства.
14. Що розуміють під поняттям «мирова угода»?
15. У яких випадках суд відмовляє у затвердженні мирової угоди?
16. Назвіть фактори, які сприяють укладенню мирової угоди.
17. Які особливості порушення справи про банкрутство німецьких підприємств Ви знаєте?
18. Визначіть ознаки банкрутства англійських підприємств.
19. Вкажіть особливості банкрутства американських підприємств.
20. Порівняйте процедуру банкрутства в різних країнах.

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття більше 1 і підприємство не отримало прибутку, то такий його фінансовий

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

стан характеризується ознаками надкритичної неплатоспроможності, коли задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

2. Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги.

3. Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, не задовольняються навіть з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно.

4. Якщо підприємство, що ліквідується має безнадійну дебіторську заборгованість, воно не має право, відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», включити до складу валових витрат звітного періоду суми такої заборгованості при виконанні таких умов: заборгованість не включена до складу валових витрат; заборгованість зі строком позитивної давності; стягнення заборгованості не призвело до позитивних результатів.

5. Строк ліквідаційної процедури не може перевищувати дванадцяти місяців.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

1. Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією, якщо кредитор у місячний строк після одержання повідомлення про повну або часткову відмову у визнанні його вимог не звертався до суду з позовом, вимоги, у задоволенні яких за рішенням суду кредиторів відмовлено, а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, що ліквідується, вважаються _____.

2. Загальні збори визнаються правомочними, якщо в них беруть участь акціонери, які мають, відповідно до статуту товариства, понад _____ відсотків голосів.

3. _____ ліквідація підприємства-боржника – це процедура ліквідації неспроможного підприємства, яка здійснюється поза судовими органами на підставі рішення власників або угоди, укладеної між власниками даного підприємства та кредиторами і під контролем кредиторів.

4. Господарський суд ліквідаційну процедуру може продовжити ще на _____ місяців.

5. _____ маса – це сукупність усіх видів майнових активів банкрута, що належать йому на правах власності або повного господарського відання.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. Банкрутство – це:

- 1) неспроможність підприємства виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредитором (у тому числі із заробітної плати), а також щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності;
- 2) визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури;
- 3) система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника;
- 4) заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства, які реалізуються з допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб і спрямованих на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації;
- 5) це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому фінансової допомоги з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних), спрямованих на підтримку діяльності боржника і запобігання його банкрутству.

2. Суб'єктом банкрутства є:

- 1) боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом;
- 2) боржник, який має ознаки неплатоспроможності;
- 3) боржник, який не спроможний виконати свої грошові зобов'язання;

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

- 4) боржник, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання протягом трьох місяців;
  - 5) боржник, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання протягом одного місяця.
3. До причин банкрутства підприємств відносять:
- 1) зменшення обсягів реалізації продукції;
  - 2) спад попиту на продукцію;
  - 3) дефіцит власних оборотних коштів;
  - 4) зниження прибутковості виробництва;
  - 5) утрата клієнтів та покупців.
4. До можливих симптомів банкрутства підприємств відносять:
- 1) нерациональна організаційна структура;
  - 2) брак довготермінового інвестування;
  - 3) технологічна неузгодженість процесу виробництва;
  - 4) збільшення обсягу неліквідних оборотних коштів;
  - 5) утримання зайвих робочих місць.
5. Фіктивне банкрутство це:
- 1) завідомо неправдива офіційна заява громадянина - засновника або власника суб'єкта господарської діяльності, а також службової особи суб'єкта господарської діяльності та громадянина - суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом;
  - 2) умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення власником або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності;
  - 3) умисне приховування стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних відомостей у разі, якщо це завдало великої матеріальної шкоди;
  - 4) неспроможність підприємства виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами (у тому числі із заробітної плати), а також щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності;
  - 5) визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити

визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

6. Фіктивним може бути визнано банкрутство у разі, якщо:
- 1) в суді була розпочата справа щодо банкрутства підприємства та є ознаки неправомірних дій відповідальних осіб боржника, що призвели його до фінансової неспроможності;
  - 2) підприємство-боржник (за наявності у нього на це можливості) не задовольнило вимоги кредиторів та зобов'язання перед бюджетом у повному обсязі на момент його звернення до господарського суду із заявою про визнання своєї неплатоспроможності;
  - 3) було встановлено, що вищезазначені показники погіршилися протягом періоду, який аналізується, необхідно з'ясувати, за умови виконання яких саме договорів це сталося;
  - 4) на окремих стадіях провадження у справі про банкрутство буде встановлено, що боржником подані недостовірні відомості про своє майно в фінансовій звітності або в інших документах, що свідчать про його фінансове та майнове становище, в таких випадках можуть мати місце ознаки щодо приховування банкрутства;
  - 5) немає правильної відповіді.
7. Ознаками доведення до банкрутства є:
- 1) коефіцієнт покриття перевищував одиницю при нульовій або позитивній рентабельності, це може свідчити про наявність ознак фіктивного банкрутства на підприємстві;
  - 2) наявність дій відповідних осіб боржника, які призвели до погіршення платоспроможності підприємства, у зв'язку з чим боржник був не в змозі задовольнити в повному обсязі вимоги кредиторів або сплатити обов'язкові платежі;
  - 3) надання третім особам (банківським установам, державним установам, постачальникам, покупцям) за відома неправдивої інформації про фінансово-господарський стан підприємства;
  - 4) можливість визнання причинного зв'язку між наданою інформацією та збитками, які зазнала третя особа;
  - 5) коефіцієнт покриття менше одиниці при нульовій або позитивній рентабельності.

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

---

8. Суб'єкт господарювання ліквідується:
- 1) за ініціативою власників, засновників, суду;
  - 2) у зв'язку із закінченням строку, на який він створювався, чи у разі досягнення мети, заради якої його було створено;
  - 3) у разі визнання його в установленому порядку банкрутом;
  - 4) у разі скасування його державної реєстрації;
  - 5) всі відповіді правильні.
9. Юридична особа є ліквідованою з дня:
- 1) прийняття рішення господарським судом про його ліквідацію;
  - 2) підготовки документів про ліквідацію;
  - 3) внесення змін до статуту;
  - 4) внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення;
  - 5) закриття рахунків у банку.
10. У разі ліквідації платоспроможної юридичної особи задовольняються у другу чергу такі вимоги кредиторів:
- 1) вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом;
  - 2) вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;
  - 3) вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);
  - 4) всі інші вимоги;
  - 5) вимоги, забезпеченні заставою.
11. Орган (особа), який прийняв рішення про ліквідацію суб'єкта господарювання, встановлює порядок та визначає строки проведення ліквідації, а також строк для заяви претензій кредиторами, що не може бути меншим, ніж:
- 1) 10 днів з дня оголошення про ліквідацію;
  - 2) один місяць з дня оголошення про ліквідацію;
  - 3) три місяці з дня оголошення про ліквідацію;
  - 4) два місяці з дня оголошення про ліквідацію;
  - 5) чотири місяці з дня оголошення про ліквідацію.
12. Ліквідація казенного підприємства проводяться за рішенням:
- 1) підприємств-учасників;
  - 2) органу, що прийняв рішення про утворення об'єднання;
  - 3) органу, до компетенції якого належить створення цього підприємства;

- 4) комітету кредиторів;
  - 5) власників.
13. У разі прийняття рішення про ліквідацію підприємства-боржника оголошення дається:
- 1) у газеті «Голос України» ;
  - 2) у газеті «Урядовий кур'єр»;
  - 3) у газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр»;
  - 4) немає правильної відповіді;
  - 5) у бюлетні «Відомості ВРУ».
14. Погашеними вважаються також претензії, які:
- 1) не визнані ліквідаційною комісією (органом, який проводить ліквідацію);
  - 2) за умови, що кредитори протягом місячного терміну з дня одержання повідомлення про повне або часткове невизнання претензії не подадуть позови до суду або господарського суду про задоволення їх вимог;
  - 3) 1, 2;
  - 4) визнанні господарським судом;
  - 5) 1, 4.
15. Досудове врегулювання спорів полягає у:
- 1) зверненні кредитора до дебітора з письмовою претензією про відшкодування заборгованості;
  - 2) зверненні дебітора до кредитора з письмовою претензією про відшкодування заборгованості;
  - 3) зверненні кредитора до дебітора з усною претензією про відшкодування заборгованості;
  - 4) зверненні дебітора до кредитора з письмовою претензією про відшкодування заборгованості;
  - 5) немає правильної відповіді.
16. У претензії при доарбітражному врегулюванні спору зазначаються:
- 1) повне найменування і поштові реквізити заявника претензії та підприємства, організації, яким претензія пред'являється; дата пред'явлення і номер претензії;
  - 2) обставини, на підставі яких пред'явлено претензію; докази, що підтверджують ці обставини; посилання на відповідні нормативні акти;
  - 3) вимоги заявника;
  - 4) сума претензії та її розрахунок, якщо претензія підлягає грошовій оцінці; платіжні реквізити заявника претензії;

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

- 5) всі відповіді правильні.
17. Претензія при доарбітражному врегулюванні спору підписується повноважною особою підприємства, організації або їх представником та надсилається адресатові:
- 1) рекомендованим листом;
  - 2) цінним листом;
  - 3) вручається під розписку;
  - 4) всі відповіді правильні;
  - 5) немає правильної відповіді.
18. Справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають:
- 1) менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку;
  - 2) не менше чотирьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку;
  - 3) не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку;
  - 4) не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом двох місяців після встановленого для їх погашення строку;
  - 5) не менше чотирьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом двох місяців після встановленого для їх погашення строку.
19. Боржник може подати заяву в господарський суд:
- 1) за наявності майна, достатнього для покриття судових витрат;
  - 2) у будь-якому випадку;
  - 3) у разі ознак неплатоспроможності;
  - 4) за наявності претензій кредиторів;
  - 5) немає правильної відповіді.
20. Оголошення про порушення справи про банкрутство подається до офіційних друкованих органів за рахунок коштів:
- 1) боржника;
  - 2) кредиторів;
  - 3) господарського суду;
  - 4) інвесторів;
  - 5) 1, 2.

Навчальні завдання

Виконайте ділову гру на тему «Укладення мирової угоди».

Мета і призначення гри. Освоєння прийомів групового аналізу ситуацій і розробки управлінських рішень; розвиток навичок обґрунтування рішення; освоєння принципів демократичного керування.

Зміст і організація гри.

Гра проводиться за такими етапами:

Етап 1. Введення ситуації за допомогою шкали тенденцій, що відбуваються в економіці. Поділ студентів на три групи.

Групи:

1. Кредитори ПП «Сигма» – Директор, Головний бухгалтер, Бухгалтер, Комерційний директор, Головний інженер.

2. Керівник підприємства (власник) ПП «Континент» – Директор, Головний бухгалтер, Бухгалтер, Комерційний директор, Головний інженер.

3. Господарський суд – секретар, суддя, помічник судді.

Етап 2. Розподіл ролей. Навчальна група розбивається на п'ять підгруп, кожна з яких проводить аналіз ситуації.

Ситуація: ПП «Континент», м. Луцьк, пр. Волі 7, п/п № 26002470035001 в ПАКБ «ПриватБанк», МФО 313366, код 03345645, ЄДРПОУ 30077821 має ознаки фінансової неплатоспроможності. Ним укладений договір 1.01.2008 р. на суму 1200 тис. дол. США з ПП «Сигма» (м. Дніпропетровськ, вул. Словацького 8, п/п № 27013270035002 в АКБ «ПриватБанк», МФО 313366, код 03345645, ЄДРПОУ 20077720) про поставку товарів у кредит. Строк плати за цим договором був розбитий на періоди: 1.02; 1.03; 1.04; 1.05; 1.06; 1.07. У кожний з цих періодів підприємство повинно сплатити рівну суму основного боргу. За розстрочку платежу підприємство згідно умов договору має сплатити 20 % річних разом з останнім платежем за договором. Підприємство сплатило станом на 3.07.2008 р. всю суму основного боргу, проте без відсотків. В умовах договору зазначені штрафні санкції за несплату основного боргу та відсотків у розмірі 0,1 % облікової ставки НБУ за кожний день прострочення платежу. Кредитор ініціює порушення справи про банкрутство у господарському суді.

На основі бухгалтерських виписок основна сума боргу за договором була проплачена траншами, які вказанні в табл. 10.1

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

Таблиця 10.1

Транші проплат боргу за договором

Транш, тис. дол.	Число проплати за ПД	Термін проплати за договором
1	2	3
200	2.02	1.01–1.02
200	1.03	2.02–1.03
200	4.04	2.03–1.04
200	1.05	2.04–1.05
200	27.05	2.05–1.07
200	3.07	2.06–1.07
20	21.07	2.06–1.07
100	Не сплачено	

Етап 3. Група кредиторів повинна оцінити ситуацію за такими питаннями:

1. Провести догосподарське врегулювання спору.
2. Скласти позовну заяву (додаток Г).
3. Визначити суму позову за основним боргом та штрафними санкціями.
4. Розробити проект мирової угоди (додаток Д, Е).

Ця група повинна скласти такі документи: скласти лист-претензію до позичальника з проханням сплатити заборгованість; позовну заяву; обрахунок суми позову; обрахунок штрафних санкцій; проект мирової угоди; оголошення про порушення справи про банкрутство.

Етап 4. Група власника підприємства оцінює ситуацію за таким питаннями:

1. За одинадцятьма методиками оцінити наявність ознак неплатоспроможності.
2. Визначити штрафні санкції за просторочення термінів платежу.
3. Оцінити правомірність подання позовної заяви та її термінів подання кредитором до господарського суду щодо чинного законодавства.
4. Розробити проект мирової угоди.

Ця група повинна скласти такі документи: скласти лист-відповідь до кредитора з відмовою сплатити заборгованість через брак коштів; порівняльна таблиця аналізу наявності ознак неплатоспроможності; обрахунок величини простроченої

заборгованості; обрахунок штрафних санкцій; обрахунок терміну настання права подачі позовної заяви до господарського суду та суми, яка є достатньою для порушення справи про банкрутство; оголошення про порушення справи про банкрутство; проект мирової угоди; заява про укладення мирової угоди до господарського суду.

Етап 5. Група господарського суду оцінює ситуацію за такими питаннями:

1. Перевірити подані документи до господарського суду (додаток Ж, З).
2. Прийняти рішення про доцільність проведення санації чи ліквідації.
3. Zobov'язати власника і кредитора укласти мирову угоду.
4. Розглянути проект мирової угоди та винести щодо цього рішення.

Ця група повинна скласти такі документи: повістки кредитору і власнику; ухвалу про порушення справи про банкрутство (зобов'язати власника подати оголошення в газети «Урядовий кур'єр» та «Голос України», призначити розпорядника майна, зобов'язати розпорядника майна сформувавши реєстр кредиторів); затвердити реєстр кредиторів та визначити суму позову; зобов'язати розробити проект мирової угоди кредитора і власника; винести ухвалу про перенесення засідання суду до моменту складання проекту мирової угоди сторонами; затвердити ухвалою господарського суду проект мирової угоди; винести ухвалу про зупинення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з укладенням мирової угоди.

Етап 6. Всі завдання для кожної групи оформляються письмово за типовими формами документів або у формі аналітичної записки.

Етап 7. Пропозиція кожної з груп варіанту рішення для загального обговорення. Розгорнуте обґрунтування рішень. Представлення аргументів і контраргументів. Взаємодія груп. Зняття протиріч у рішеннях. Пошук балансу інтересів по заданих умовах гри.

Етап 8. Якщо загальне рішення не знайдене, узгодження рішень не досягнуто, проводиться голосування запропонованих управлінських рішень і наступний аналіз результатів голосування і змін ситуації по рішеннях, прийнятих демократичним шляхом.

Етап 9. Підведення підсумків гри. Формулювання позитивних принципів колективної розробки рішень.

Методичне пояснення до вправи

Зі зразками типових документів слід ознайомитись в додатках; Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. / О.О.Терещенко. – К.:КНЕУ, 2000. – С. 248-307; Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: підруч. / А.В. Череп.– К.: Кондор, 2006. – С.304–371; Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» // Голос України. – 1999. – 30 липня.– ст.ст. 4, 6–17, 22–24.

Під мировою угодою у справі про банкрутство розуміється домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін.

У проекті мирової угоди викладаються пропозиції боржника за такими позиціями:

- 1) форма платіжних поступок кредиторів (списання чи пролонгація);
- 2) бажаний період пролонгації заборгованості;
- 3) бажана сума списання боргу;
- 4) обсяг (квота) початкового погашення заборгованості.

Згідно з вітчизняним законодавством мирова угода між боржником і кредиторами може бути укладена на будь-якому етапі провадження справи про банкрутство. Вона може стосуватися лише вимог, забезпечених заставою та другої та наступних черг кредиторів.

Рішення про укладення мирової угоди від імені кредиторів приймає комітет кредиторів більшістю голосів. Воно вважається ухваленим за умови, що всі кредитори, вимоги яких забезпечено заставою майна боржника, висловили письмову згоду на укладення мирової угоди. Дуже важливо, що для осіб, які не дали згоди на укладення мирової угоди, не можуть бути встановлені умови гірші, ніж для тих, хто угоду підтримав.

Рішення про укладення мирової угоди підписують: від імені боржника – керівник чи арбітражний керуючий (керуючий санацією, ліквідатор), від імені кредиторів – голова комітету кредиторів.

Угода укладається в письмовій формі і підлягає затвердженню господарським судом. З цією метою арбітражний керуючий протягом п'яти днів від дня укладення мирової угоди повинен

подати до господарського суду заяву про затвердження мирової угоди. До заяви додаються такі документи:

1. Текст мирової угоди.
2. Протокол засідання комітету кредиторів, на якому було ухвалене рішення про укладення мирової угоди.
3. Список кредиторів.
4. Зобов'язання боржника щодо відшкодування всіх першочергових витрат.
5. Письмові заперечення кредиторів, які не голосували на підтримку мирової угоди.

Виділяють дві основні форми поступок кредиторів, які можна передбачити в мировій угоді:

- 1) мораторій;
- 2) списання частини заборгованості.

Як правило, у мирових угодах комбінуються як мораторій, так і списання заборгованості. У законодавствах деяких країн визначається мінімальна частка заборгованості, яку боржник повинен погасити, що є обов'язковою умовою для затвердження мирової угоди арбітражним судом. Розмір цієї частки може залежати від строку пролонгації заборгованості. Наприклад, у Німеччині мінімальна частка становить 35 % загальної суми заборгованості, якщо пролонгація не перевищує 12 місяців; 40 % – якщо виплата заборгованості відкладається на довший період. Вітчизняне законодавство таких обмежень не встановлює. Це є компетенцією комітету кредиторів.

З формального боку, з дня затвердження господарським судом мирової угоди припиняються повноваження арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), однак комітет кредиторів може покласти на арбітражного керуючого функції нагляду за виконанням мирової угоди. Під час дії мирової угоди, арбітражний керуючий не має права розпоряджатися майном боржника. Він лише контролює ефективність його використання. З цією метою керуючий може, наприклад, вимагати, щоб усі грошові розрахунки підприємства проводились через спеціальний рахунок, рух коштів на якому він міг би перевіряти.

У разі визнання мирової угоди недійсною або її розірвання, вимоги кредиторів у незадоволеній до цього часу їхній частині відновлюються в повному обсязі. Крім того, затвердження мирової угоди є підставою для припинення справи про

Тема 9. Економіко-правові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств

банкрутство, а визнання мирової угоди недійсною – для відновлення провадження справи.

Мирова угода щодо відстрочення сплати платежів у бюджет та цільові позабюджетні фонди укладається відповідно до вимог податкового законодавства. Державні органи можуть погодитися на відстрочення частини вимог, якщо внаслідок такої поступки підприємство відновить свою господарську діяльність і матиме змогу сплачувати наступні обов'язкові платежі на користь держави.

Мирова угода набирає чинності з дня її затвердження господарським судом і є обов'язковою для боржника (банкрута), кредиторів, вимоги яких забезпечені заставою, кредиторів другої та наступних черг.

Одностороння відмова від мирової угоди не допускається.

Тривалість гри. Залежить від величини групи, активності і кваліфікації слухачів, заданій ситуації, що коректує діяльності викладача. Досвід показує, що для проведення гри необхідно не менш шести годин.

Ефективність гри. Визначається її процесуальними характеристиками: аналітичним пошуком рішень, усвідомленням розмаїтості інтересів і мистецтвом захисту власних, побудовою аргументації і переконанням опонентів, виникненням неформальних лідерів і їхньою здатністю впливати на групу і представляти її позиції, навичками робити експертні висновки й узагальнювати в практичних принципах підсумки роботи.

Можна оцінити ефективність проведення ділової гри за допомогою анкетування: корисно, цікаво, важливо, доступно, інформативно.

ТЕМА 10. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ТА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ТА ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Санація та банкрутство акціонерних товариств
2. Особливості санації та банкрутства страхових компаній
3. Процедура санації, банкрутства та ліквідації комерційних банків
4. Банкрутство громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності
5. Санація та банкрутство фермерського господарства та сільськогосподарського підприємства
6. Проведення санації та застосування процедури банкрутства боржника його керівником та власником
7. Особливості ліквідації кредитних спілок та інститутів спільного інвестування

Основні терміни і поняття: акціонерне товариство, страхова компанія, мораторій, громадянин-підприємець, ліквідаційна маса, неплатоспроможність, тимчасовий адміністратор, план погашення боргів, черговість задоволення вимог кредиторів.

Рекомендована література: [20, т. 10]; [47, р. 11]; [18, т. 9]; [34, р. 6]; [25]; [32]; [33]; [35]; [36]; [37]; [39]; [40]; [43].

1. Санація та банкрутство акціонерних товариств

Акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Добровільна ліквідація акціонерного товариства здійснюється за рішенням загальних зборів, у тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який товариство створювалося, або після досягнення мети, з якою воно створювалося. Якщо на момент ухвалення рішення про ліквідацію акціонерне товариство не має зобов'язань перед кредиторами, його майно розподіляється між акціонерами у такій послідовності:

– у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншими

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

ушкодженнями здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом;

– у другу чергу – вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;

– у третю чергу – вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);

– у четверту чергу – виплати нарахованих, але не виплачених дивідендів за привілейованими акціями;

– у п'яту чергу – виплати за привілейованими акціями, які підлягають викупу;

– у шосту чергу – виплати ліквідаційної вартості привілейованих акцій;

– у сьому чергу – виплати за простими акціями, які підлягають викупу;

– у восьму чергу – розподіл майна між акціонерами – власниками простих акцій товариства пропорційно до кількості належних їм акцій;

– у дев'яту чергу – всі інші вимоги.

Розподіл майна кожної черги здійснюється після повного задоволення вимог кредиторів (акціонерів) попередньої черги. У разі розміщення товариством кількох класів привілейованих акцій черговість розподілу майна між акціонерами-власниками кожного класу привілейованих акцій визначається статутом товариства. У разі недостатності майна товариства, що ліквідується, для розподілу між усіма кредиторами (акціонерами) відповідної черги майно розподіляється між ними пропорційно сумах вимог (кількості належних їм акцій) кожного кредитора (акціонера) цієї черги.

Рішення про ліквідацію акціонерного товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження порядку ліквідації, а також порядку розподілу між акціонерами майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, вирішують загальні збори акціонерного товариства.

З моменту обрання ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження наглядової ради та виконавчого органу акціонерного товариства. Ліквідаційний баланс, складений ліквідаційною комісією, підлягає затвердженню загальними зборами. Ліквідація акціонерного товариства вважається завершеною, а товариство таким, що припинилося, з дати внесення до Єдиного державного

реєстру запису про проведення державної реєстрації припинення товариства в результаті його ліквідації.

2. Особливості санації та банкрутства страхових компаній

Уповноважений орган має право призначити проведення примусової санації страховика у разі [39]:

- 1) невиконання ним зобов'язань перед страхувальниками протягом трьох місяців;
- 2) недосягнення ним визначеного законом розміру статутного фонду;
- 3) настання інших випадків, визначених чинним законодавством України.

Примусова санація передбачає:

- проведення комплексної перевірки фінансово-господарської діяльності страховика, в тому числі обов'язкової аудиторської перевірки;
- визначення уповноваженим органом управляючої особи, без згоди якої не може здійснюватися фінансове, господарське і кадрове управління страховиком;
- встановлення заборони на вільне користування майном страховика та прийняття страхових зобов'язань без дозволу уповноваженого органу;
- встановлення обов'язкового для виконання графіка здійснення розрахунків із страхувальниками;
- прийняття рішення про ліквідацію або реорганізацію страховика.

Реорганізація страховика за рішенням уповноваженого органу передбачає:

- реорганізацію у страхового посередника відповідно до нормативних актів, що регулюють діяльність страхових посередників;
- об'єднання кількох страховиків із визначенням порядку передачі страхових зобов'язань за умови погодження на це власників страховиків;
- залучення до числа учасників страховика інших страховиків (у тому числі іноземних страховиків) за умови проведення ними всіх розрахунків за зобов'язаннями та боргами страховика, строк сплати яких уже настав.

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

При ліквідації страховика у разі, коли учасники страховика прийняли таке рішення і страховик не має зобов'язань перед страхувальниками, уповноважений орган приймає рішення про виключення страховика з Єдиного державного реєстру страховиків (перестраховиків).

При ліквідації платоспроможного страховика вимоги страхувальників за договорами страхування відносяться до вимог першої черги.

Виключення страховика з державного реєстру суб'єктів підприємницької діяльності органами державної влади і органами місцевого самоврядування у зв'язку з його ліквідацією або реорганізацією здійснюється тільки після внесення відповідних змін у Єдиний державний реєстр страховиків (перестраховиків).

Реорганізація страховика (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) проводиться з урахуванням особливостей по забезпеченню правонаступництва щодо укладання договорів страхування, встановлених уповноваженим органом.

У разі визнання господарським судом страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури вимоги кредиторів за договорами страхування першої черги підлягають задоволенню в такому порядку:

- у першу чергу – вимоги за договорами особистого страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про визнання страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури;

- у другу чергу – вимоги фізичних осіб за іншими договорами страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про визнання страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури;

- у третю чергу – вимоги за договорами особистого страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про визнання страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури;

- у четверту чергу – вимоги фізичних осіб за іншими договорами страхування, за якими страховий випадок не настав до дати прийняття господарським судом страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, за винятком продажу майна страховика-боржника як цілісного майнового комплексу та дія яких припинена;

- у п'яту чергу – вимоги юридичних осіб за іншими договорами страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про визнання страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури;
- у шосту чергу – вимоги юридичних осіб за іншими договорами страхування, за якими страховий випадок не настав до дати прийняття господарським судом страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, за винятком продажу майна страховика-боржника як цілісного майнового комплексу та дія яких припинена [35].

3. Особливості санації та банкрутства комерційних банків

Фінансове оздоровлення банку – відновлення платоспроможності банку та приведення фінансових показників його діяльності у відповідність із вимогами Національного банку України. Національний банк України зобов'язаний призначити тимчасову адміністрацію у разі істотної загрози платоспроможності банку [32].

Неплатоспроможність банку – неспроможність банку своєчасно та в повному обсязі виконати законні вимоги кредиторів через відсутність коштів або зменшення розміру капіталу банку до суми, що становить менше однієї третини мінімального розміру регулятивного капіталу банку. Регулятивний капітал (власні кошти) складається з основного та додаткового капіталу, зваженого на ризики, що визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України.

Національний банк України має право призначити тимчасову адміністрацію банку у разі:

- 1) систематичних порушень банком законних вимог Національного банку України;
- 2) зменшення розміру регулятивного капіталу банку на 30 % протягом останніх 6 місяців при одночасному порушенні хоча б одного економічного нормативу;
- 3) якщо банк протягом 15 робочих днів не виконує 10 і більше відсотків своїх прострочених зобов'язань;
- 4) арешту або набрання законної сили обвинувальним вироком щодо злочинних діянь керівників банку;

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

---

5) вчинення банком дій щодо приховування рахунків, будь-яких активів, реєстрів, звітів, документів;

6) необгрунтованої відмови банку у наданні документів чи інформації уповноваженим представникам Національного банку України;

7) наявності публічного конфлікту у керівництві банку;

8) наявності клопотання банку про призначення тимчасової адміністрації.

Тимчасова адміністрація приступає до виконання своїх обов'язків негайно після прийняття рішення про її призначення. Її очолює керівник, який призначається Національним банком України. Термін повноважень тимчасової адміністрації не може перевищувати одного року з дня її призначення. Національний банк України має право продовжувати дію тимчасової адміністрації для системоутворюючих банків на термін до одного року. Функції тимчасової адміністрації виконують особи, які призначаються Національним банком України.

Тимчасовим адміністратором може бути:

1) юридична особа, яка здійснює професійну діяльність щодо тимчасової адміністрації та/або ліквідації банків, щодо надання аудиторських, юридичних або консультаційних послуг і має не менше трьох працівників із сертифікатом Національного банку України на право здійснення тимчасової адміністрації та/або ліквідації банку;

2) незалежний експерт (за договором);

3) службовець Національного банку України.

До участі у тимчасовій адміністрації допускаються лише особи, які мають сертифікат Національного банку України на право здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банку, високі професійні та моральні якості, бездоганну ділову репутацію, економічну чи юридичну освіту та досвід, необхідний для виконання функцій тимчасового адміністратора. До постанови правління Національного банку України 01.12.2008 № 405 «Спеціальний порядок здійснення заходів щодо фінансового оздоровлення банків» керівництво **НБУ** внесло зміни, які з 1 червня 2009 р. розширюють повноваження тимчасових адміністраторів банків. А саме з цього дня банк повинен відображати різницю між зареєстрованим статутним капіталом і новим розміром статутного капіталу, утвореним **тимчасовим адміністратором** під час зменшення статутного капіталу шляхом

зниження номінальної вартості акцій у складі загальних резервів. Також тимчасовий адміністратор з метою вжиття заходів щодо фінансового оздоровлення установи має право зменшувати розмір статутного капіталу банку, визначати нову номінальну вартість акцій, проводити консолідацію акцій, здійснювати додаткову емісію акцій [43].

Національний банк України має право у будь-який момент усунути тимчасового адміністратора від виконання обов'язків у разі невідповідності його діяльності встановленим цим вимогам.

Тимчасовим адміністратором не може бути особа:

- 1) яка є кредитором, пов'язаною особою або акціонером банку;
- 2) має судимість, не погашену і не зняту у встановленому законом порядку, або є обвинуваченою по кримінальній справі;
- 3) не виконала своїх зобов'язань перед будь-яким банком.

Для виявлення конфлікту інтересів особа до моменту призначення тимчасовим адміністратором зобов'язана надати Національному банку України інформацію про свої особисті і ділові інтереси, зокрема щодо:

- 1) заборгованості перед банком, трудових відносин з ним або володіння майновими правами банку;
- 2) відносин за попередні п'ять років з будь-яким банком як його пов'язаною особою;
- 3) невиконання будь-яких зобов'язань по відношенню до будь-якого банку за останні п'ять років;
- 4) володіння майном, яке конкурує з майном банку;
- 5) інших інтересів, що можуть зашкодити неупередженому виконанню функцій тимчасового адміністратора;
- 6) інформації стосовно відсутності конфлікту інтересів з Національним банком України.

Тимчасовий адміністратор не має права:

- 1) здійснювати діяльність при наявності конфлікту інтересів, за винятком випадків, коли про це відомо Національному банку України і він дозволив продовжити роботу;
- 2) приймати прямо або опосередковано будь-які послуги, подарунки та інші цінності від осіб, заінтересованих у здійсненні будь-яких дій, пов'язаних з призначенням тимчасової адміністрації;

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

---

3) використовувати або дозволяти використовувати майно, яке тимчасовий адміністратор має право контролювати, у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб;

4) давати обіцянки або приймати зобов'язання від імені Національного банку України без його письмового дозволу;

5) розголошувати банківську таємницю та іншу службову інформацію, якщо це не пов'язано з виконанням функцій тимчасового адміністратора.

З дня призначення тимчасового адміністратора повноваження загальних зборів, спостережної ради і правління (ради директорів) банку переходять до тимчасового адміністратора. Угоди, укладені керівниками банку після призначення тимчасового адміністратора, є недійсними з моменту укладення.

У разі призначення Національним банком України тимчасової адміністрації банку реорганізація банку та емісія акцій банку здійснюються за рішенням тимчасового адміністратора у порядку, який встановлюється Національним банком України.

Тимчасовий адміністратор має право призначити своїм рішенням спостережну (наглядову) раду та правління банку після здійснення ним реорганізації та/або емісії акцій банку. Національний банк України розміщує в день призначення тимчасової адміністрації інформацію про це на своєму офіційному веб-сайті та протягом трьох днів у газеті «Урядовий кур'єр» або «Голос України».

Рішення про призначення тимчасової адміністрації Національний банк України надсилає до головного офісу та до кожного територіально відокремленого відділення банку, філії із зазначенням дати початку здійснення тимчасової адміністрації. Оголошення подається такого змісту, як на рис. 10.1.

Рішення про призначення тимчасового адміністратора Національний банк України надсилає до головного офісу та до кожного територіально відокремленого відділення банку, філії із зазначенням дати початку здійснення тимчасової адміністрації.

Тимчасовий адміністратор негайно після свого призначення зобов'язаний забезпечити збереження активів та документації банку, а також активів та документації афілійованих осіб, в яких банк має участь, що перевищує 50 %. Протягом одного місяця з дня призначення тимчасовий адміністратор зобов'язаний провести інвентаризацію банківських активів і пасивів та скласти баланс.

<p>Правління Національного банку України, керуючись Законом України «Про банки і банківську діяльність».</p> <p>призначило строком на 1 рік, з 21.01.2009 до 21.10.2010, тимчасовим адміністратором товариства обмеженою відповідальністю «Український промисловий банк» фізичну особу – незалежного експерта Майданюка Олександра Георгійовича.</p> <p>З метою створення сприятливих умов для відновлення фінансового стану банку введено мораторій на задоволення вимог кредиторів строком на шість місяців – з 21.01.2009 по 21.07.2009</p>	<p>Правління Національного банку України.</p> <p><i>керуючись Законом України «Про банки і банківську діяльність».</i></p> <p>призначило строком на 1 рік, з 10.02.2009 до 10.02.2010, тимчасовим адміністратором Відкритого акціонерного товариства комерційного банку «Надра» фізичну особу – незалежного експерта (за договором з Національним банком України) Жуковську Валентину Борисівну.</p> <p>З метою створення сприятливих умов для відновлення фінансового стану банку введено мораторій на задоволення вимог кредиторів строком на шість місяців з 10.02.2009 до 10.08.2009</p>	<p>Про призначення тимчасового адміністратора Акціонерного комерційного банку «Київ»</p> <p>Правління Національного банку України, керуючись Законом України «Про банки і банківську діяльність», призначило строком на 1 рік, з 06.02.2009 до 06.02.2010, тимчасовим адміністратором Акціонерного комерційного банку «Київ» службовця Національного банку України Степаненка Анатолія Івановича – начальника Головного управління Національного банку України по м. Києву і Київській області.</p> <p>З метою створення сприятливих умов для відновлення фінансового стану банку уведений мораторій на задоволення вимог кредиторів строком на шість місяців з 09.02.2009 до 09.08.2009</p>
---	--	---

Рис. 10.1. Оголошення про призначення тимчасового адміністратора банку

З дня свого призначення тимчасовий адміністратор має повне та виняткове право управляти банком та контролювати його, вживати будь-яких заходів щодо відновлення належного фінансового стану банку або, при необхідності, підготувати банк до продажу чи реорганізації з метою забезпечення інтересів вкладників та інших кредиторів.

Зокрема, тимчасовий адміністратор має право:

- 1) продовжувати або припиняти будь-які операції банку;
- 2) виконувати будь-які дії, рішення від імені банку;
- 3) розривати в порядку, встановленому законодавством України, будь-які угоди за участю банку, які, на думку тимчасового адміністратора, є збитковими чи непотрібними для банку;
- 4) заявляти майнові позови у судові органи;
- 5) звертатися до судових органів із заявами про винесення рішення, відповідно до якого боржник банку має надати інформацію про свої активи;
- 6) залучати до роботи в тимчасовій адміністрації будь-якого службовця, експерта, консультанта, а також доручати керівникам банку вчинення дій щодо надання необхідної допомоги тимчасовій адміністрації. Тимчасовий адміністратор має право відсторонити таких осіб від виконання обов'язків у будь-який час;

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

---

7) з додержанням вимог законодавства України про працю звільнити чи перевести на іншу посаду будь-кого з керівників чи службовців банку, переглянути їх службові обов'язки, змінити розмір їх заробітної плати;

8) зупинити розподіл капіталу банку чи виплату дивідендів у будь-якій формі;

9) продати такі активи і повернути такі пасиви банку, які повинні бути відповідно продані або повернені з метою збереження чи підвищення платоспроможності банку або захисту вкладників та кредиторів банку;

10) за згодою Національного банку України організувати продаж чи реорганізацію банку.

Тимчасовий адміністратор зобов'язаний отримати дозвіл Національного банку України для продажу активів банку, балансова вартість яких перевищує розмір, встановлений Національним банком України.

Тимчасовий адміністратор може звертатися до суду з вимогою визнання угод недійсними, якщо за цими угодами здійснено:

1) платіж чи операцію з майном (вчинені протягом шести місяців до призначення тимчасового адміністратора) з метою надання пільг окремим кредиторам банку;

2) будь-яку операцію із пов'язаною особою банку, яка була здійснена протягом одного року до моменту призначення тимчасового адміністратора, якщо така операція не відповідає вимогам законодавства України або загрожує інтересам вкладників і кредиторів банку;

3) господарські операції, де оплата значно перевищувала реальну вартість товарів, послуг, іншого майна, отриманого банком, вчинені протягом трьох років до призначення тимчасового адміністратора;

4) будь-які операції з майном на безоплатній основі, вчинені протягом трьох років до призначення тимчасового адміністратора;

5) будь-які дії, що мають на меті утримання майна від кредиторів, чи інше порушення їх прав, вчинені за три роки до призначення тимчасового адміністратора;

6) будь-які господарські операції, засновані на наданні підроблених документів чи шахрайстві.

При зверненні до суду тимчасовий адміністратор не сплачує державного мита.

Особа, що здає банку приміщення в оренду чи надає комунальні послуги, послуги зв'язку, не має права з дня призначення тимчасового адміністратора відмовляти в наданні подібних послуг через призначення тимчасового адміністратора.

Протягом одного місяця з дня призначення тимчасовий адміністратор подає Національному банку України попередній письмовий звіт.

Протягом двох тижнів з моменту отримання звіту тимчасового адміністратора Національний банк України приймає рішення про застосування чи відхилення рекомендацій тимчасового адміністратора. У разі, якщо Національний банк України погоджується з рекомендаціями тимчасового адміністратора щодо фінансового оздоровлення, продажу чи реорганізації банку, виноситься рішення про виконання плану тимчасового адміністратора. Якщо визнано неможливість приведення діяльності банку у правову та фінансову відповідність з вимогами Закону України «Про банки і банківську діяльність» і нормативно-правових актів Національного банку України протягом одного року, то Національний банк України відкликає банківську ліцензію та здійснює ліквідацію банку. Для системоутворюючих банків цей термін може продовжуватися Національним банком України до двох років. **Системоутворюючий банк** – це банк, зобов'язання якого становлять не менше 10 % від загальних зобов'язань банківської системи⁸.

З метою створення сприятливих умов для відновлення фінансового стану банку, який відповідав би встановленим Законом України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правовими актами Національного банку України вимогам, Національний банк України має право введення мораторію на задоволення вимог кредиторів під час здійснення тимчасової адміністрації, але на строк не більше шести місяців. *Мораторій на задоволення вимог кредиторів* поширюється на зобов'язання, строки виконання яких настали до призначення тимчасової адміністрації. Мораторій – зупинення виконання

---

⁸ Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III.– Чиний з 17.01.2001 // Відомості Верховної Ради України (ВВР).– 2001.– № 5-6.– 30 с.

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

банком зобов'язань перед кредиторами та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) та зупинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань. Національний банк України під час здійснення тимчасової адміністрації має право повністю або частково на строк не більше ніж три місяці ввести мораторій на задоволення вимог кредиторів банку.

Національний банк України розміщує в день прийняття рішення про введення мораторію інформацію про це на своєму офіційному веб-сайті та протягом трьох днів у газеті «Урядовий кур'єр» або «Голос України».

Протягом дії мораторію:

1) забороняється здійснювати стягнення на підставі виконавчих документів та інших документів, за якими здійснюється стягнення, та вжиття заходів, спрямованих на забезпечення такого стягнення відповідно до законодавства України;

2) не нараховуються неустойка (штраф, пеня), інші фінансові (економічні) санкції за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань перед кредиторами та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Мораторій не поширюється на зобов'язання, які пов'язані з обслуговуванням господарської діяльності банку, в тому числі виплатою заробітної плати, авторської винагороди, відшкодуванням шкоди, заподіяної життю та здоров'ю працівників банку, а також вимоги кредиторів щодо виплати заробітної плати, аліментів, пенсій, стипендій, соціальних допомог у межах установлених тимчасовим адміністратором лімітів.

З моменту закінчення дії мораторію на задоволення вимог кредиторів:

1) неустойка (штраф, пеня), а також суми завданих збитків, які банк зобов'язаний відшкодувати кредиторам за грошовими зобов'язаннями, можуть бути заявлені до сплати в розмірах, що існували на дату введення мораторію;

2) нарахування неустойки (штрафу, пені), інших економічних санкцій поновлюється (а щодо зобов'язань, які виникли під час дії мораторію, – розпочинається) за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань перед кредиторами;

3) розпочинається відлік термінів зарахування податків, зборів (обов'язкових платежів) в розмірах, які обліковуються на дату закінчення дії мораторію;

4) фінансові санкції у вигляді пені та штрафів, які передбачені Законом України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» за невиконання чи неналежне виконання банком зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) нараховуються на суми заборгованостей, які обліковуються на дату закінчення дії мораторію.

Мораторій не поширюється на обслуговування поточних операцій, здійснюваних тимчасовим адміністратором, на вимоги щодо виплати заробітної плати, аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян, авторської винагороди, а також на задоволення вимог кредиторів, що виникли у зв'язку із зобов'язаннями банку під час здійснення тимчасової адміністрації банку.

Тимчасовий адміністратор припиняє свою діяльність з дня прийняття Національним банком України рішення про припинення тимчасової адміністрації або усунення тимчасового адміністратора від виконання обов'язків.

Банк може бути ліквідований у таких випадках:

- 1) з ініціативи власників банку;
- 2) з ініціативи Національного банку України (у тому числі за заявою кредиторів).

Ліквідація банку з ініціативи власників здійснюється в порядку, передбаченому законодавством України про господарські товариства та за згодою Національного банку України, а з ініціативи Національного банку України здійснюється відповідно до цього Закону України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правових актів Національного банку України. Національний банк України зобов'язаний протягом двох днів після прийняття рішення про ліквідацію банку повідомити про це Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Право звернення до суду із заявою про визнання банку неплатоспроможним та його ліквідацію мають:

- 1) кредитори банку;
- 2) Національний банк України.

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

Кредитори банку направляють рекомендованим листом до Національного банку України заяву про ліквідацію банку при настанні ознак неплатоспроможності банку з додаванням документально підтверджених доказів наявності невиконаних грошових зобов'язань банку перед ними. Якщо протягом одного місяця з дня направлення заяви зазначені особи не отримали відповідь Національного банку України, вони мають право звернутися до суду із заявою про визнання банку неплатоспроможним.

При підготовці справи до розгляду суддя отримує обґрунтований висновок Національного банку України щодо доцільності ліквідації банку або рішення Національного банку України про відкликання банківської ліцензії та призначення ліквідатора. Національний банк України зобов'язаний надати один із зазначених документів протягом місяця з дня отримання запиту суду. Негативний висновок Національного банку України щодо доцільності відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку є підставою для залишення заяви без розгляду.

Якщо банк-боржник не спроможний виконати свої зобов'язання відповідно до рішення суду про примусове стягнення протягом шести місяців і за цей час не досягнуто домовленостей щодо реструктуризації визначеного боргу, Національний банк України зобов'язаний відкликати ліцензію та ініціювати процедуру ліквідації банку.

Справа про визнання банку неплатоспроможним за заявою кредиторів банку може бути порушена лише після відкликання банківської ліцензії. Після відкликання банківської ліцензії санація банку не допускається.

Орган, який ініціював рішення про ліквідацію, призначає ліквідатора. Ліквідатор приступає до виконання обов'язків негайно після відкликання ліцензії.

Протягом одного місяця з дня прийняття справи до розгляду суд повинен визначитися стосовно позову про ліквідацію банку. Єдиним питанням, що приймається до розгляду судом у справі про ліквідацію банку, є висновок Національного банку України щодо доцільності ліквідації банку та відповідність застосування процедури ліквідації з боку Національного банку України вимогам Закону України «Про банки і банківську діяльність». У своєму рішенні суд повинен підтвердити кандидатуру ліквідатора або призначити такого. Єдиною підставою відхилення

кандидатури ліквідатора, призначеного Національним банком України, може бути наявність конфлікту інтересів, який став відомий суду. Розгляд справи в суді щодо ліквідації банку не зупиняє діяльності ліквідатора, призначеного Національним банком України. *Процедура ліквідації банку повинна бути завершена не пізніше трьох років з дня відкликання банківської ліцензії.* Національний банк України має право **продовжувати процедуру ліквідації банків на термін до одного року, а системоутворюючих банків – на термін до двох років.**

Ліквідатором здійснюється опублікування відомостей про відкриття ліквідаційної процедури у газеті «Урядовий кур'єр» чи «Голос України» за рахунок банку у строки, передбачені законами України, з дня прийняття Національним банком України рішення про відкликання ліцензії або власником банку рішення про ліквідацію банку.

Відомості про відкриття ліквідаційної процедури повинні містити найменування та інші реквізити банку, що ліквідується, дату прийняття Національним банком України рішення про відкликання ліцензії або дату прийняття рішення власника банку про ліквідацію банку і призначення ліквідатора, відомості про ліквідатора. Протягом одного місяця з дня опублікування оголошення про відкриття ліквідаційної процедури кредитори мають право заявити ліквідатору про свої вимоги до банку. Не дозволяється опублікування або розголошення іншим чином відомостей про неплатоспроможність банку до дня прийняття рішення про його ліквідацію.

Ліквідатором може бути призначено:

1) фізичну особу, яка відповідає вимогам, що висуваються до тимчасового адміністратора;

2) юридичну особу, яка здійснює професійну діяльність щодо тимчасової адміністрації та ліквідації банків, щодо надання аудиторських, юридичних або консалтингових послуг і має не менше трьох працівників з сертифікатом Національного банку України на право здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банку.

З дня прийняття рішення про відкликання ліцензії та призначення ліквідатора:

1) припиняються повноваження загальних зборів, спостережної ради і правління (ради директорів) банку та

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

тимчасового адміністратора, який негайно передає ліквідатору всі справи;

2) банківська діяльність банку завершується закінченням технологічного циклу конкретних операцій у разі, якщо це сприятиме збереженню або збільшенню ліквідаційної маси;

3) строк виконання всіх грошових зобов'язань банку та зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав;

4) припиняється нарахування процентів, неустойки (штрафу, пені) та інших економічних санкцій по всіх видах заборгованості банку;

5) відомості про фінансове становище банку перестають бути конфіденційними чи становити банківську таємницю;

6) укладення угод, пов'язаних з відчуженням майна банку чи передачею його майна третім особам;

7) скасовуються арешт, накладений на майно (в тому числі на власні кошти банку на його рахунках) банку, чи інші обмеження щодо розпорядження його майном. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається;

8) вимоги за зобов'язаннями банку, що виникли під час проведення ліквідації, можуть пред'являтися тільки в межах ліквідаційної процедури.

Ліквідатор з дня свого призначення здійснює такі повноваження:

1) приймає до свого відання майно банку, вживає заходів щодо забезпечення його збереження;

2) виконує функції з управління та розпорядження майном банку;

3) здійснює інвентаризацію та оцінку майна банку згідно з законодавством;

4) виконує повноваження органів управління банку;

5) очолює ліквідаційну комісію та формує ліквідаційну масу;

6) пред'являє до третіх осіб вимоги щодо повернення дебіторської заборгованості банку, у тому числі через судові органи;

7) має право отримувати кредит для виплати вихідної допомоги працівникам, що звільнюються внаслідок ліквідації банку, який відшкодовується в першу чергу за рахунок коштів, одержаних від продажу майна банку;

8) з дня відкриття ліквідаційної процедури повідомляє працівників банку про звільнення та здійснює його відповідно до законодавства України про працю;

9) заявляє в установленому законодавством порядку заперечення по заявлених до банку вимогах кредиторів;

10) заявляє відмову від виконання договорів та в установленому законодавством порядку розриває їх;

11) вживає заходів, спрямованих на виявлення та повернення майна банку, що знаходиться у третіх осіб;

12) передає у встановленому порядку на зберігання документи банку, які відповідно до нормативно-правових актів підлягають обов'язковому зберігання;

13) вживає заходів, які, на його думку, дадуть можливість отримати максимальну виручку від продажу активів у найкоротший строк;

14) реалізує майно банку для задоволення вимог, включених до реєстру вимог кредиторів;

15) повідомляє про своє призначення державний орган з питань банкрутства в десятиденний строк з дня прийняття рішення та надає державному органу з питань банкрутства інформацію для ведення єдиної бази даних щодо підприємств-банкрутів;

16) здійснює інші повноваження.

З дня призначення ліквідатора до нього переходять права керівника (органів управління) банку. Протягом трьох днів з дня призначення ліквідатора керівники банку забезпечують передачу бухгалтерської та іншої документації банку, печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей банку ліквідатору. У разі ухилення від виконання зазначених обов'язків винні особи несуть відповідальність.

При виконанні своїх обов'язків ліквідатор за своїм статусом прирівнюється до представника Національного банку України. Будь-яка особа, що навмисно перешкоджає доступу ліквідатора до банку, його активів, книг, записів, документів, несе адміністративну або кримінальну відповідальність. Правоохоронні органи зобов'язані надавати допомогу ліквідатору в його роботі на підставі письмового звернення.

Ліквідатор припиняє приймання вимог кредиторів після закінчення одного місяця з дня опублікування оголошення про початок ліквідаційної процедури. Він протягом трьох місяців з

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

дня опублікування оголошення про початок ліквідаційної процедури здійснює такі заходи щодо задоволення вимог кредиторів:

- 1) визначає суму заборгованості кожному кредитору та відносить вимоги до певної черги погашення;
- 2) відхиляє вимоги у разі їх непідтвердження;
- 3) надає Фонду гарантування вкладів фізичних осіб протягом двадцяти робочих днів із дня настання недоступності вкладів повний перелік вкладників, які мають право на відшкодування коштів закладами, із визначенням їх розрахункової суми, що підлягає відшкодуванню;
- 4) складає перелік акцептованих ним вимог для затвердження Національним банком України;
- 5) сповіщає кредиторів про акцептування вимог;
- б) щотижня протягом трьох тижнів публікує оголошення про день і місце, де можна ознайомитися з переліком вимог, та про дату подання цього переліку Національному банку України.

Кредитори мають право надіслати ліквідатору свої заперечення щодо визнаних ним вимог протягом одного місяця з дня отримання повідомлення. Ліквідатор має право з дозволу Національного банку України погашати вимоги до банку до моменту завершення складання переліку вимог та його затвердження Національним банком України лише за угодами, що забезпечують здійснення ліквідаційної процедури. Він зобов'язаний у двомісячний строк з дня призначення надіслати повідомлення всім клієнтам, які користуються послугами відповідального зберігання, про необхідність вилучити свої цінності протягом трьох місяців з дня оголошення про початок ліквідаційної процедури.

Матеріальні цінності, що перебували на відповідальному зберіганні банку і не були вилучені власниками в зазначений у повідомленні строк, вважаються фондами, на які не можуть претендувати кредитори банку. Ці цінності переходять у розпорядження Національного банку України для повернення законним власникам. Іпотечні активи, що перебувають в управлінні банку або є забезпеченням виконання зобов'язань за сертифікатами з фіксованою дохідністю, емітентом яких є банк, а також кошти на рахунку фонду фінансування будівництва або майно фонду операцій з нерухомістю, в тому числі кошти на його

рахунку, що перебувають в управлінні банку, не включаються до ліквідаційної маси банку.

Активи банку, включені до складу іпотечного покриття іпотечних облігацій, не включаються до ліквідаційної маси банку. Майно, на яке звертається стягнення у ліквідаційній процедурі, оцінюється ліквідатором. Для цього ліквідатор має право залучати на підставі договору спеціалістів з оплатою їх послуг за рахунок ліквідаційної маси, якщо інше не встановлено Національним банком України.

Для майна, яке продається на аукціоні, оціночна вартість є початковою. Після проведення інвентаризації та оцінки майна банку ліквідатор розпочинає продаж майна на відкритих торгах, якщо Національним банком України не встановлено інший порядок його продажу. Порядок продажу майна банку, склад, умови та строки придбання майна погоджуються з Національним банком України та повідомляються через засоби масової інформації. У разі надходження двох і більше пропозицій щодо придбання майна банку ліквідатор проводить конкурс (аукціон). Майно банку, щодо обігу якого встановлено обмеження, продається на закритих торгах. У закритих торгах беруть участь особи, які відповідно до законодавства можуть мати зазначене майно у власності чи на підставі іншого речового права відповідно до цивільного законодавства України. Ліквідатор має право виставити на відкриті торги цінні папери та вимоги банку, якщо інший спосіб продажу (уступки) вимог банку не встановлено Національним банком України.

Кошти, одержані в результаті ліквідаційної процедури, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у такій черговості:

- 1) зобов'язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян;
- 2) грошові вимоги з заробітної плати, що виникли із зобов'язань банку перед працівниками до порушення процедури ліквідації банку;
- 3) вимоги вкладників – фізичних осіб у частині перевищення суми, передбаченої системою гарантування вкладів фізичних осіб, але не більше еквівалента 50 000 гривень;
- 4) вимоги вкладників – фізичних осіб у частині, що перевищує еквівалент 50 000 гривень;

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

---

5) вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що виникли у випадках, визначених законодавством про гарантування вкладів фізичних осіб;

6) вимоги фізичних осіб, платежі яких або платежі на ім'я яких заблоковано (крім фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності).

Оплата витрат, пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури, здійснюється позачергово протягом усієї процедури ліквідації банку в межах кошторису витрат, затвердженого Національним банком України. До цих витрат, зокрема, належать:

- 1) оплата державного мита;
- 2) витрати на опублікування оголошення про ліквідацію банку;
- 3) витрати на публікацію інформації про порядок продажу майна банку;
- 4) витрати ліквідатора, пов'язані з утриманням і збереженням активів банку;
- 5) витрати на оцінку та продаж майна;
- 6) витрати на проведення аудиту;
- 7) витрати на оплату роботи ліквідатора (включаючи залучених для забезпечення здійснення повноважень ліквідатора осіб);
- 8) витрати на виплату вихідної допомоги звільненим працівникам банку;
- 9) оплата кредиту, отриманого для виплати вихідної допомоги.

Майно банку, що є предметом застави, включається до складу ліквідаційної маси, але використовується виключно для позачергового задоволення вимог заставодержателя. Заставодержатель має право за погодженням з ліквідатором здійснити реалізацію заставленого майна у порядку, встановленому чинним законодавством або договором застави, та отримати задоволення своїх вимог повністю або частково. У разі недостатності коштів від реалізації заставленого майна для задоволення визнаних ліквідатором кредиторських вимог заставодержателя не задоволені вимоги підлягають задоволенню в порядку черговості. Вимоги кожної наступної черги задовольняються в міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банку після повного задоволення вимог

попередньої черги. У разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення всіх вимог однієї черги вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належить кожному кредиторів однієї черги, крім вимог вкладників – фізичних осіб у частині перевищення суми, передбаченої системою гарантування вкладів фізичних осіб, але не більше еквівалента 50 000 гривень. Погашення цих вимог кредиторів, здійснюються рівними частинами в межах наявних коштів, одержаних для задоволення вимог кредиторів цієї черги.

У разі відмови кредитора від задоволення визнаної в установленому порядку вимоги ліквідатор не враховує суму грошових вимог цього кредитора. Вимоги, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання та не задоволені за недостатністю майна вважаються погашеними.

У разі, якщо на момент закінчення строку ліквідації залишилися непроданими активи банку і негайний продаж матиме наслідком істотну втрату їх вартості, ліквідатор передає такі активи в управління визначеній Національним банком України юридичній особі, яка зобов'язана вжити заходів щодо продовження погашення заборгованості кредиторів банку за рахунок отриманих активів. Майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається власникам, а майно державних банків – відповідному органу приватизації для наступного продажу. Кошти, одержані від продажу цього майна, спрямовуються до Державного бюджету України.

Ліквідація банку вважається завершеною, а банк ліквідованим з моменту внесення запису про це до Державного реєстру банків після ухвалення звіту ліквідатора.

Кабінет Міністрів України за поданням Національного банку України, узгодженим з Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності, має право створити санаційний банк, який не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Основним завданням санаційного банку є захист інтересів вкладників (кредиторів) банків. Банк набуває статусу санаційного з моменту видачі йому Національним банком України ліцензії санаційного банку та має право здійснювати лише операції, передбачені цією ліцензією. Порядок видачі ліцензії санаційного банку, регулювання діяльності та нагляд за санаційним банком здійснюються в порядку, передбаченому нормативно-правовими актами Національного

банку України, погодженими з Кабінетом Міністрів України та Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності.

4. Банкрутство громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності

Заява про порушення справи про банкрутство громадянина-підприємця може бути подана в господарський суд громадянином-підприємцем, який є боржником, або його кредиторами. Її можуть подати кредитори, за винятком кредиторів, вимоги яких пов'язані з зобов'язаннями, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, кредиторів, які мають вимоги щодо стягнення аліментів, а також інші вимоги особистого характеру. Такі кредитори мають право заявити свої вимоги в процесі провадження у справі про банкрутство.

До заяви громадянина-підприємця про порушення справи про банкрутство може бути доданий план погашення його боргів, копії якого направляються кредиторам та іншим учасникам провадження у справі про банкрутство. За відсутності заперечень кредиторів господарський суд може затвердити план погашення боргів, що є підставою для зупинення провадження у справі про банкрутство на строк **не більше трьох місяців**.

План погашення боргів повинен включати:

- строк його виконання;
- розмір суми, яка щомісячно залишається боржнику – громадянину-підприємцю та членам його сім'ї на споживання;
- розмір суми, яка буде щомісячно направлятися на погашення вимог кредиторів.

Господарський суд має право, за мотивованим клопотанням учасників провадження у справі про банкрутство громадянина-підприємця, змінити план погашення боргів, у тому числі збільшити чи зменшити строк його виконання, розмір суми, яка щомісячно залишається боржнику і членам його сім'ї на споживання. Якщо в результаті виконання боржником плану погашення боргів вимоги кредиторів задоволені в повному обсязі, провадження у справі про банкрутство припиняється.

У разі визнання громадянина-підприємця банкрутом *до складу ліквідаційної маси не включається* майно громадянина-

підприємця, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України не може бути звернено стягнення. Стягнення за виконавчими документами не може бути звернено на такі види майна та предмети, що належать боржникові на праві власності чи є його часткою у спільній власності, необхідні для боржника, членів його сім'ї та осіб, які перебувають на його утриманні:

1. Носильні речі та предмети домашнього вжитку, необхідні боржникові і особам, які перебувають на його утриманні:

а) одяг – на кожну особу: одне літнє або осіннє пальто, одне зимове пальто або кожух, один зимовий костюм (для жінок – два зимових плаття), один літній костюм (для жінок – два літніх плаття), головні убори по одному на кожний сезон. Для жінок, крім того, дві літні хустки, одна тепла хустка (або шаль) та інший одяг, зношений більш, як на 50 %;

б) взуття у кількості по одній парі літнього, осіннього, зимового та інше взуття, зношене більш, як на 50 %;

в) білизна у кількості двох змін на кожну особу;

г) постіль (матрац, подушка, два простирадла, дві наволочки, ковдра) і два особистих рушника на кожну особу;

д) необхідний кухонний посуд;

е) один холодильник на сім'ю;

ж) меблі – по одному ліжку та стільцю на кожну особу, один стіл, одна шафа на сім'ю (крім меблевих гарнітурів, на які може бути звернене стягнення);

з) всі дитячі речі.

2. Продукти харчування, потрібні для особистого споживання боржнику, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, – на три місяці.

3. Паливо, потрібне боржникові, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, для готування їжі та обігрівання приміщення протягом шести місяців.

4. Одна корова, а у разі відсутності корови – одна телиця; коли немає ні корови, ні телиці – одна коза, вівця чи свиня – у осіб, які займаються сільським господарством.

5. Корм для худоби, який не підлягає вилученню в кількості, потрібній до початку вигону худоби на пасовище або до збору нових кормів.

6. Насіння, потрібне для чергових посівів (осіннього і весняного) та незнятий урожай – у осіб, які займаються сільським

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

господарством (за винятком земельних ділянок, на які накладено стягнення).

7. Інструменти, необхідні для особистих професійних занять (швейні, музичні та інші) [33].

Господарський суд має право, за мотивованим клопотанням громадянина-підприємця та інших учасників провадження у справі про банкрутство, виключити із складу ліквідаційної маси майно громадянина-підприємця, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України може бути звернено стягнення, якщо майно є неліквідним чи дохід від реалізації якого істотно не вплине на задоволення вимог кредиторів. Загальна вартість майна громадянина-підприємця, яка **виключається із складу ліквідаційної маси**, не може перевищувати **дві тисячі гривень**. Перелік майна громадянина-підприємця, яке виключається із складу ліквідаційної маси затверджується господарським судом, про що виноситься ухвала, яка може бути оспорена у встановленому порядку.

Угоди громадянина-підприємця, пов'язані з відчуженням або передачею іншим способом майна громадянина-підприємця заінтересованим особам протягом року до порушення провадження у справі про банкрутство, можуть бути визнані господарським судом недійсними за заявою кредиторів.

Одночасно з прийняттям заяви про порушення справи про банкрутство громадянина-підприємця господарський суд накладає арешт на майно громадянина-підприємця, за винятком майна, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України не може бути звернено стягнення. За клопотанням громадянина-підприємця господарський суд може звільнити з-під арешту майно (частину майна) у разі укладення договору поруки чи іншого забезпечення виконання зобов'язання громадянина-підприємця третіми особами. Також господарський суд може відкласти розгляд справи про банкрутство не більше ніж на два місяці для проведення громадянином-підприємцем розрахунків з кредиторами чи укладення мирової угоди. За наявності відомостей про відкриття спадщини на користь громадянина-підприємця господарський суд має право зупинити провадження у справі про банкрутство для вирішення питання щодо спадщини у встановленому законом порядку. Якщо у встановлений строк громадянин-підприємець не подав доказів задоволення вимог кредиторів і в зазначений строк не укладено мирової угоди,

господарський суд визнає громадянина-підприємця банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

У засобах масової інформації, зокрема у газетах «Голос України» або «Урядовий кур'єр» подається оголошення, зразок якого наведений на рис. 10.2.

Постановою Господарського суду Львівської області (79014, м. Львів, вул. Личаківська, 128) від 25.06.2009 року по справі № 21/70 визнано банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру щодо Фізичної особи – підприємця Смолинця Ігоря Михайловича (80193, Львівська обл., м. Червоноград, м. Соснівка, вул. Театральна, 16/46, ідентифікаційний номер 2747405137).
Ліквідатором призначено арбітражного керуючого Череватого Любомира Богдановича ліцензія серія АВ № 158526 (79022, м. Львів, вул. Городоцька, 277 а/с 10296).
Претензії кредиторів приймаються протягом двох місяців з дня прийняття постанови.

Постановою Господарського суду Одеської області (65119, м. Одеса, пр. Шевченка, 29) від 26.12.2008 року у справі № 25/17-08-4917 визнано банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру відносно суб'єкта підприємницької діяльності - фізичної особи Мішкової Світлани Миколаївни (ід. номер 2287908749, 67600, Одеська обл., м. Біляївка, вул. Гагарівна, 58, кв. 6).
Ліквідатором призначено ініціюючого кредитора – ДПІ у Біляївському районі Одеської області в особі головного державного податкового інспектора відділу погашення прострочених податкових зобов'язань Дмитрієнка Юрія Вікторовича (67600, Одеська обл., м. Біляївка, вул. Костіна, 3).
Заяви кредиторів приймаються протягом 30 (тридцяти) днів з дня опублікування оголошення.

Рис. 10.2. Оголошення про визнання банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури суб'єкта підприємницької діяльності - підприємця

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання громадянина-підприємця банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

- 1) строки виконання зобов'язань громадянина-підприємця вважаються такими, що настали;
- 2) припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших фінансових (економічних) санкцій за всіма зобов'язаннями громадянина-підприємця;
- 3) припиняється стягнення з громадянина-підприємця за всіма виконавчими документами, за винятком виконавчих документів за вимогами про стягнення аліментів, а також за вимогами про відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян.

Копію постанови про визнання громадянина-підприємця банкрутом і інформацію про відкриття ліквідаційної процедури господарський суд направляє всім відомим кредиторам із зазначенням строку пред'явлення кредиторами вимог, який не

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

може перевищувати два місяці. Це здійснюється за рахунок громадянина-підприємця, визнаного банкрутом.

Постанова господарського суду про визнання громадянина-підприємця банкрутом та виконавчий лист про звернення стягнення на майно громадянина-підприємця направляються судовому виконавцю для здійснення реалізації майна банкрута. Продажу підлягає все майно громадянина-підприємця, за винятком майна, що не включається до складу ліквідаційної маси.

У разі необхідності постійного управління нерухомим майном або цінним рухомим майном громадянина-підприємця, визнаного банкрутом, господарський суд призначає для цієї мети ліквідатора та визначає розмір його винагороди. У цьому разі продаж майна громадянина-підприємця здійснюється ліквідатором.

Кошти, отримані від продажу майна громадянина-підприємця, визнаного банкрутом, а також наявні у нього кошти у готівковій формі вносяться на депозитний рахунок нотаріальної контори та використовуються за рішенням господарського суду, який визнав громадянина-підприємця банкрутом.

До задоволення вимог кредиторів із коштів, внесених на депозит нотаріальної контори, відшкодовуються витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство громадянина-підприємця і виконанням постанови господарського суду про визнання громадянина-підприємця банкрутом.

Вимоги кредиторів задовольняються в такій черговості:

– у першу чергу задовольняються вимоги громадян, перед якими громадянин-підприємець несе відповідальність за заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних періодичних платежів, а також вимоги щодо стягнення аліментів;

– у другу чергу проводяться розрахунки щодо виплати вихідної допомоги та оплати праці особам, які працюють за трудовим договором (контрактом), і щодо виплати авторської винагороди, а також задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- у третю чергу задовольняються вимоги кредиторів за зобов'язаннями, забезпеченими заставою майна громадянина-підприємця;
- у четверту чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- у п'яту чергу проводяться розрахунки з іншими кредиторами.

Вимоги кожної наступної черги задовольняються після задоволення вимог попередньої черги. За недостатністю коштів на депозитному рахунку нотаріальної контори для повного задоволення всіх вимог однієї черги кошти розподіляються між кредиторами відповідної черги пропорційно сумах їх вимог.

Після завершення розрахунків з кредиторами громадянин-підприємець, визнаний банкрутом, звільняється від подальшого виконання вимог кредиторів, що були заявлені після визнання громадянина-підприємця банкрутом, за винятком окремих вимог. Вимоги кредиторів щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, вимоги щодо стягнення аліментів, а також інші вимоги особистого характеру, які не були задоволені в порядку виконання постанови господарського суду про визнання громадянина-підприємця банкрутом або які погашені частково чи не заявлені після визнання громадянина-підприємця банкрутом, можуть бути заявлені після закінчення провадження у справі про банкрутство громадянина-підприємця відповідно в повному обсязі або в незадоволеній їх частині в порядку, встановленому цивільним законодавством України.

Протягом п'яти років після визнання громадянина-підприємця банкрутом не може бути порушено провадження у справі про банкрутство за його заявою. Протягом п'яти років після завершення розрахунків з кредиторами за заявою кредитора такий громадянин-підприємець не звільняється від подальшого виконання вимог кредиторів.

5. Санація та банкрутство фермерського господарства та сільськогосподарського підприємства

Підставою для визнання фермерського господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт вимоги кредиторів за грошовими

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

зобов'язаннями та (або) виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів.

Заява підприємця – голови фермерського господарства про порушення справи про банкрутство подається в господарський суд за наявності письмової згоди всіх членів фермерського господарства. Вона підписується головою фермерського господарства. До заяви голови фермерського господарства про порушення справи про банкрутство, додаються документи, які містять відомості:

- про склад і вартість майна фермерського господарства;
- про склад і вартість майна, яке належить членам фермерського господарства на праві власності;
- про розмір доходів, які можуть бути одержані фермерським господарством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

Про порушення провадження у справі про банкрутство повідомляється у засобах масової інформації, зокрема у газеті «Голос України» або «Урядовий кур'єр» робиться оголошення такого змісту:

Господарським судом Черкаської області (18005, м. Черкаси, вул. Шевченка, 307) ухвалою від 22 грудня 2008 року порушено провадження у справі № 10/82 про банкрутство сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Вербівське» (19531, с. Вербівка, Городищенський р-н, Черкаська обл., код ЄДРПОУ 03790681) та введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Пшеничного Сергія Миколайовича (18008, м. Черкаси, вул. Вернигори, 16 кв. 6, т-факс: (0472)65-11-28, ліцензія серія АВ № 116162 від 22.12.2004 р.).

Вимоги кредиторів приймаються протягом тридцяти днів від дати опублікування оголошення.

Зазначені документи також додаються головою фермерського господарства до відзиву на заяву про порушення справи про банкрутство, подану кредитором.

Головою фермерського господарства у двомісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи

про банкрутство фермерського господарства може бути подано в господарський суд план відновлення платоспроможності фермерського господарства. У разі, якщо здійснення заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства, дасть змогу фермерському господарству, зокрема за рахунок доходів, які можуть бути одержані фермерським господарством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт, погасити вимоги за грошовими зобов'язаннями та зобов'язаннями щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), господарським судом вводиться процедура розпорядження майном фермерського господарства. Про введення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарським судом виноситься ухвала.

Процедура розпорядження майном фермерського господарства вводиться на строк закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт із врахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений строк не може перевищувати **п'ятнадцяти місяців**.

Якщо після введення процедури розпорядження майном **погіршився фінансовий стан** фермерського господарства у зв'язку із стихійним лихом, епізоотіями та іншими несприятливими умовами, строк процедури розпорядження майном може бути продовжено на **один рік**.

Процедуру розпорядження майном фермерського господарства може бути достроково припинено господарським судом за заявою розпорядника майна чи будь-кого із кредиторів у разі:

- 1) невиконання заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства;
- 2) наявності інших обставин, які свідчать про неможливість відновлення платоспроможності фермерського господарства.

Після дострокового припинення процедури розпорядження майном фермерського господарства фермерське господарство визнається господарським судом банкрутом і відкривається ліквідаційна процедура.

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

Для здійснення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарським судом призначається розпорядник майна, який може не мати ліцензії розпорядника майна. Повноваження розпорядника майна можуть здійснюватися головою фермерського господарства за погодженням з призначеним розпорядником майна.

Якщо господарський суд визнав фермерське господарство банкрутом і відкрив ліквідаційну процедуру, то до складу ліквідаційної маси фермерського господарства включаються нерухоме майно, яке знаходиться у спільній власності членів фермерського господарства, в тому числі насадження, господарські та інші будівлі, меліоративні та інші споруди, продуктивна і робоча худоба, птиця, сільськогосподарська та інша техніка і обладнання, транспортні засоби, інвентар та інше майно, набуті для фермерського господарства на загальні кошти його членів, а також право оренди земельної ділянки та інші майнові права, які належать фермерському господарству і мають грошову оцінку.

У разі банкрутства фермерського господарства земельна ділянка, надана фермерському господарству у тимчасове користування, у тому числі на умовах оренди.

Майно, що належить голові та членам фермерського господарства на праві приватної власності, а також інше майно, стосовно якого доведено, що воно набуто на доходи, які не є у спільній власності членів фермерського господарства, не включаються до складу ліквідаційної маси. Нерухоме майно, а також майнові права щодо нерухомого майна, які включаються до складу ліквідаційної маси фермерського господарства, можуть бути продані тільки за конкурсом, обов'язковими умовами якого є збереження цільового призначення сільськогосподарських об'єктів, що продаються.

З дня прийняття постанови про визнання фермерського господарства банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури діяльність фермерського господарства припиняється. Господарський суд направляє копію постанови про визнання фермерського господарства банкрутом до органу, який здійснив державну реєстрацію фермерського господарства, та органу місцевого самоврядування за місцезнаходженням фермерського господарства.

Під **сільськогосподарськими підприємствами** розуміються юридичні особи, основним видом діяльності яких є вирощування (виробництво, виробництво та переробка) сільськогосподарської продукції, виручка яких від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) ними сільськогосподарської продукції складає не менше 50 % загальної суми виручки.

Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств також застосовуються до рибних господарств, риболовецьких колгоспів, виручка яких від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції та виловлених водних біологічних ресурсів складає не менше 50 % загальної суми виручки.

У разі продажу об'єктів нерухомості, які використовуються для цілей сільськогосподарського виробництва та є у власності сільськогосподарського підприємства, що визнано банкрутом, за інших рівних умов переважне право на придбання зазначених об'єктів належить сільськогосподарським підприємствам і фермерським господарствам, розташованим у даній місцевості.

Якщо сільськогосподарське підприємство ліквідоване у зв'язку з визнанням його банкрутом, то рішення щодо земельних ділянок, які є у власності такого підприємства, надані йому у постійне чи тимчасове користування, у тому числі на умовах оренди, приймається відповідно до Земельного кодексу України.

При введенні процедури розпорядження майном боржника аналіз фінансового стану сільськогосподарського підприємства повинен здійснюватися з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва та його залежності від природно-кліматичних умов, а також можливості задоволення вимог кредиторів за рахунок доходів, які можуть бути одержані сільськогосподарським підприємством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт. Про початок процедури розпорядження майном подається оголошення у газеті «Голос України» або «Урядовий кур'єр» такого змісту:

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

Постановою **Господарського суду Чернівецької області** (адреса: 58000, м. Чернівці, вул. О.Кобилянської, 14) по справі №8/17/Б від 12.02.2008 року **Сільськогосподарський кооператив «Колос»** (60143, с. Бурдюг, Кельменецького району Чернівецької області, код ЄДРПОУ 30795969, п/р 26002403 в Чернівецькій ОД ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», МФО 356464), визнано банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру у відповідності до ст. 52 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Ухвалою господарського суду Чернівецької області від 03 грудня 2008 року по справі № 8/17/Б припинено процедуру ліквідації сільськогосподарського кооперативу «Колос» у спрощеному порядку і переведено на загальну процедуру розпорядження майном боржника, розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Нестіну Олену Володимирівну (58000, м. Чернівці, вул. Гайдара, 1/б, ліцензія серії АБ № 116106 від 08.12.2004 року).

Претензії кредиторів приймаються протягом тридцяти днів з дня опублікування оголошення.

Рішення про звернення з клопотанням до господарського суду про санацію сільськогосподарських підприємств приймається комітетом кредиторів за участю представника органу місцевого самоврядування відповідної територіальної громади.

Санація сільськогосподарського підприємства вводиться на строк до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений строк не може перевищувати **п'ятнадцяти місяців**. Якщо протягом строку санації погіршився фінансовий стан сільськогосподарського підприємства у зв'язку із стихійним лихом, з епізоотіями та іншими несприятливими умовами, то строк санації може бути продовжений на один рік.

6. Проведення санації та застосування процедури банкрутства боржника його керівником та власником

Керівник боржника має право подати заяву про порушення справи про банкрутство боржника з метою проведення керівником процедури санації за таких умов:

1) за наявності рішення органу, до повноваження якого, віднесено право приймати рішення щодо звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство боржника, а у випадку, якщо такі повноваження не визначені, – за наявності рішення органу боржника, до повноваження якого віднесено прийняття рішення щодо реорганізації чи ліквідації боржника;

2) за наявності плану санації та письмової згоди кредиторів, загальна сума вимог яких перевищує 50 % кредиторської

заборгованості боржника згідно з даними його бухгалтерського обліку, на впровадження зазначеного плану та на призначення керуючим санації керівника боржника.

Для проведення санації боржника його керівником керівник боржника звертається у встановленому порядку до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство для проведення санації. До заяви керівника боржника додаються план санації боржника, погоджений з кредиторами, що дали згоду на її проведення; письмова згода кредиторів на призначення керуючим санацією керівника боржника та пропозиція щодо кандидатури розпорядника майна.

Після розгляду заяви боржника у разі, якщо заява і додані до неї документи відповідають вимогам, суд виносить ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство боржника і відкриття процедури санації, введення мораторію на задоволення вимог кредиторів та призначає розпорядника майна та керуючого санацією – керівника боржника.

Керуючий санацією – керівник боржника здійснює свої повноваження з урахуванням таких обмежень:

1) керівник або орган управління боржника виключно за погодженням з розпорядником майна укладає угоди щодо передачі нерухомого майна в оренду, заставу, внесення зазначеного майна як внеску до статутного капіталу господарського товариства або розпорядження таким майном іншим чином;

2) керівник або орган управління боржника виключно за погодженням з розпорядником майна укладає угоди щодо одержання та видачі позик (кредитів), поручительства і видачі гарантій, уступки вимоги, переведення боргу, а також передачі в довірче управління майна боржника;

3) керівник або орган управління боржника виключно за погодженням з розпорядником майна укладає угоди щодо розпорядження іншим майном боржника, балансова вартість якого складає понад 1 % балансової вартості активів боржника.

Керуючий санацією – керівник боржника зобов'язаний у тридцятиденний строк з дня винесення ухвали про порушення справи про банкрутство боржника і відкриття процедури санації подати повідомлення про порушення справи про банкрутство боржника і відкриття процедури санації в офіційному друкованому органі.

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

В оголошенні повинні міститися:

- відомості про порушення провадження у справі про банкрутство боржника та відкриття процедури санації;
- повне найменування боржника, його місцезнаходження, реквізити його рахунків в установах банків;
- ідентифікаційний код боржника згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України;
- відомості про керуючого санацією – керівника боржника та розпорядника майна боржника.

Приклад оголошення подано нижче.

Ухвалою **Господарського суду Вінницької області** (21036, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 7) від 13.07.2009 року порушено провадження у справі № 5/153-09 за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю «Територія Успіху» про визнання банкрутом та відкриття процедури санації Товариства з обмеженою відповідальністю «Територія Успіху» (код ЄДРПОУ, 33462621, 23227, Вінницька область, Вінницький район, с. Агрономічне, вул. Наукова, 4).

Керуючого санацією призначено керівника підприємства Пшеничного Сергія Миколайовича. Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Стороженко Сергія Серафимовича (ліцензія серія АВ № 456479 від 27.04.2009 р., м. Вінниця, вул. Стахурського, буд. 6, кв. 77, адреса для кореспонденції: м. Вінниця, віл. І.Богуна, 2).

Вимоги кредиторів приймаються протягом 30 діб від дня публікації даного оголошення.

Кредитори у місячний строк з дня опублікування оголошення боржника про порушення справи про банкрутство боржника і відкриття процедури санації подають до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, та (або) заперечення кредиторів проти здійснення процедури санації керівником боржника.

Керуючий санацією – керівник боржника разом із розпорядником майна зобов'язані розглянути вимоги кредиторів і скласти реєстр вимог кредиторів, письмово повідомивши про результати розгляду заявників та господарський суд.

Господарський суд розглядає реєстр вимог кредиторів, вимоги кредиторів, щодо яких були заперечення боржника і які не були включені до реєстру вимог кредиторів. За результатами розгляду він виносить ухвалу, в якій зазначає розмір визнаних судом

вимог кредиторів, затверджує реєстр вимог кредиторів і визначає дату проведення зборів кредиторів.

Комітет кредиторів у місячний строк від дати його утворення повинен подати господарському суду схвалений план санації боржника. Останній затверджує план санації боржника, про що виноситься ухвала. Боржник розпочинає реалізацію плану санації після його затвердження судом.

Якщо справу про банкрутство боржника порушено за заявою кредитора (кредиторів), комітет кредиторів має право звернутися до господарського суду з клопотанням про призначення керуючим санацією керівника боржника, а також розпорядника майна.

Керуючий санацією – керівник боржника виконує повноваження керуючого санацією без ліцензії і отримує заробітну плату в тому ж розмірі, в якому він її отримував до призначення керуючим санацією. За поданням комітету кредиторів або розпорядника майна керуючий санацією – керівник боржника може бути звільнений господарським судом від виконання повноважень керуючого санацією.

Звільнення керівника боржника від виконання ним повноважень керуючого санацією позбавляє керівника боржника права самому здійснювати санацію боржника. Розпорядник майна продовжує виконувати свої обов'язки протягом здійснення керуючим санацією – керівником боржника процедури санації боржника.

У разі невиконання плану санації боржника або якщо стає очевидним, що виконання плану санації боржника не призведе до відновлення його платоспроможності, процедура банкрутства здійснюється відповідно законодавства, про що господарський суд виносить ухвалу.

Якщо вартості майна боржника – юридичної особи, щодо якого прийнято рішення про ліквідацію, недостатньо для задоволення вимог кредиторів, така юридична особа ліквідується. У разі виявлення зазначених обставин ліквідатор (ліквідаційна комісія) зобов'язані звернутися в господарський суд із заявою про порушення справи про банкрутство такої юридичної особи.

За результатами розгляду заяви про порушення справи про банкрутство юридичної особи, майна якої недостатньо для задоволення вимог кредиторів, господарський суд визнає боржника, який ліквідується, банкрутом, відкриває ліквідаційну

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

процедуру, призначає ліквідатора. Обов'язки ліквідатора можуть бути покладені на голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) незалежно від наявності в нього ліцензії.

Кредитори мають право заявити свої претензії до боржника, який ліквідується, в місячний строк з дня публікації оголошення про визнання боржника, який ліквідується, банкрутом.

Якщо справу про банкрутство порушено за заявою власника майна боржника (уповноваженої ним особи), яка подана до створення ліквідаційної комісії (призначення ліквідатора), то розгляд справи про банкрутство здійснюється без урахування цих особливостей.

Достатня вартість майна боржника-юридичної особи для задоволення вимог кредиторів є підставою для відмови у внесенні запису про ліквідацію юридичної особи в Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України.

Власник майна боржника (уповноважена ним особа), керівник боржника, голова ліквідаційної комісії (ліквідатор), які допустили порушення цих вимог несуть солідарну відповідальність по незадоволених вимогах за грошовими зобов'язаннями та зобов'язаннями щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) боржника.

7. Особливості ліквідації кредитних спілок та інститутів спільного інвестування

Фінансова установа – юридична особа, яка надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг [40].

У разі порушення законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність з надання фінансових послуг, Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг застосовує такі заходи впливу [27]:

- 1) зобов'язує порушника вжити заходів для усунення порушення;
- 2) вимагає скликання позачергових зборів учасників фінансової установи;
- 3) накладає штрафи відповідно до закону;
- 4) тимчасово зупиняє (обмежує), анулює (відкликає) ліцензію на право здійснення діяльності з надання фінансових послуг;
- 5) відсторонює керівництво від управління фінансовою установою та призначає тимчасову адміністрацію;
- 6) затверджує план відновлення фінансової стабільності фінансової установи;
- 7) порушує питання про ліквідацію установи.

Кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки.

Масові проблеми в сегменті кредитних спілок почалися в січні 2009 року. За даними Національної асоціації кредитних спілок (НАКСУ), на різних стадіях ліквідації на початок 2009 року перебувають сім спілок [25].

Для підвищення довіри клієнтів до діяльності кредитних спілок, вони повинні бути членами НАКСУ або Всеукраїнській асоціації кредитних спілок (ВАКС) та входить у стабілізаційну систему НАКСУ і проводить відрахування у фонд взаємодопомоги в розмірі 1–2% від суми активів. У цьому разі у випадку банкрутства вкладники спілок – членів НАКСУ можуть розраховувати на компенсацію в розмірі до 25 тис. грн за депозитом за рахунок фондів асоціації. Гарантії повернення коштів у розмірі до 50 тис. грн надають і кредитні спілки – члени ВАКС. Останні страхують свої фінансові ризики, удаючись до послуг страхових компаній. Вигодонабувачем у цьому випадку виступає власник депозиту.

Для того, щоб обмежити виплати у разі банкрутства кредитні спілки можуть в депозитному договорі не прописати пункт щодо гарантій з їхнього боку.

Кредитним спілкам доцільно залучати клієнтів на пайовій основі, оскільки вони не можуть розраховувати на повернення

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

коштів в останню чергу, адже пайові внески не вважаються зобов'язаннями, на відміну від депозитів.

Кредитна спілка припиняє діяльність шляхом її реорганізації (злиття, приєднання, поділу) або ліквідації [37]. Вона вважається такою, що припинила свою діяльність, після внесення запису до Державного реєстру. Реорганізація кредитної спілки провадиться за рішенням її вищого органу управління. Ліквідація кредитної спілки провадиться:

- 1) за рішенням її вищого органу управління;
- 2) на підставі рішення уповноваженого органу про скасування державної реєстрації кредитної спілки у зв'язку з виявленими фактами фальсифікації чи викривлення інформації, яка була подана кредитною спілкою на момент її державної реєстрації і мала істотне значення для прийняття відповідного рішення уповноваженим органом. Таке рішення уповноваженого органу може бути оскаржене кредитною спілкою в суді;
- 3) за рішенням суду, в тому числі в разі заняття діяльністю без відповідної ліцензії чи діяльністю, забороненою законом, в разі неплатоспроможності кредитної спілки, за поданням уповноваженого органу, позовом членів або кредиторів кредитної спілки.

У разі прийняття рішення про ліквідацію кредитної спілки за рішенням її вищого органу управління він повинен невідкладно письмово повідомити про це уповноважений орган, який вносить до відповідного державного реєстру відомості про те, що кредитна спілка перебуває у процесі припинення її діяльності. Крім того, в повідомленні мають міститися пропозиції стосовно комісії або особи щодо припинення діяльності кредитної спілки (ліквідаційна комісія, ліквідатор тощо), порядку та строків припинення.

Уповноважений орган повинен протягом 5 днів з дня надходження такого повідомлення погодити його або внести свої пропозиції. Виконання функцій ліквідаційної комісії може бути покладено на спостережну раду кредитної спілки. З моменту призначення відповідної комісії до неї переходять повноваження щодо управління справами кредитної спілки. Ліквідаційна комісія від імені кредитної спілки, яка припиняє діяльність, виступає у суді. Вона розміщає у «Віснику кредитної кооперації» повідомлення про припинення діяльності такої спілки та про порядок і строк заявлення вимог її кредиторами. Цей строк не

може бути меншим двох місяців з моменту публікації повідомлення про припинення діяльності кредитної спілки. Ліквідаційна комісія вживає усіх можливих заходів щодо виявлення кредиторів, а також письмово сповіщає їх про припинення діяльності спілки. Кредитори кредитної спілки, що припиняє діяльність, можуть вимагати від неї припинення або дострокового виконання зобов'язань та відшкодування збитків.

При реорганізації кредитної спілки після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами та задоволення чи відхилення цих вимог ліквідаційна комісія складає передавальний акт (злиття, приєднання) або розподільчий баланс (поділ), які мають містити положення про правонаступництво щодо всіх зобов'язань кредитної спілки, що припиняє діяльність, стосовно всіх її кредиторів та боржників, включаючи зобов'язання, які оспоруються сторонами. Передавальний акт та розподільчий баланс затверджуються органом, що прийняв рішення про припинення діяльності кредитної спілки. Нотаріально посвідчені копії передавального акта або розподільчого балансу передаються до уповноваженого органу.

Порушення цього порядку є підставою для відмови у внесенні до Державного реєстру запису про припинення діяльності кредитної спілки та державній реєстрації створюваних правонаступників.

При ліквідації платоспроможної кредитної спілки вимоги її кредиторів задовольняються у такій черговості:

1) у першу чергу задовольняються вимоги працівників кредитної спілки та членів ліквідаційної комісії, пов'язані з трудовими відносинами та вимоги щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

2) у другу чергу задовольняються вимоги за вкладками членів кредитної спілки на депозитних рахунках та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом;

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів);

4) у четверту чергу задовольняються всі інші вимоги.

У разі відмови ліквідаційної комісії у задоволенні вимог кредитора або ухилення від їх розгляду кредитор має право до затвердження ліквідаційного балансу звернутися в суд із позовом до ліквідаційної комісії. За рішенням суду такі вимоги кредитора

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

включаються до ліквідаційного балансу та задовольняються в порядку черговості.

Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, задовольняються з майна кредитної спілки, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно. Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією, якщо кредитор не звертався до суду з позовом, вимоги, у задоволенні яких рішенням суду кредиторіві відмовлено, вимоги, не задоволені за браком майна, вважаються погашеними. Якщо вартість майна кредитної спілки є недостатньою для задоволення вимог кредиторів, вона ліквідується відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Припинення діяльності кредитної спілки в процесі відновлення її платоспроможності або банкрутства визначається законом. При ліквідації спілки залишок коштів резервного та додаткового капіталу після розрахунків із членами спілки та іншими кредиторами зараховується до Державного бюджету України. Після завершення процедури ліквідації кредитної спілки комісією складається ліквідаційний баланс, який передається уповноваженому органу для затвердження та є підставою для виключення такої кредитної спілки з Державного реєстру.

Інститут спільного інвестування (ІСІ) – корпоративний інвестиційний фонд або пайовий інвестиційний фонд, який провадить діяльність, пов'язану з об'єднанням (залученням) грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість [36].

Корпоративний інвестиційний фонд – це ІСІ, який створюється у формі відкритого акціонерного товариства і провадить виключно діяльність із спільного інвестування. Корпоративний інвестиційний фонд припиняє свою діяльність шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) або ліквідації з дотриманням вимог антимонопольного законодавства. Реорганізація або ліквідація корпоративного інвестиційного фонду здійснюється відповідно до законодавства з питань діяльності акціонерних товариств.

Корпоративний інвестиційний фонд ліквідується, якщо:

1) внаслідок викупу акцій корпоративним інвестиційним фондом вартість його активів стала меншою, ніж початковий розмір статутного фонду (капіталу);

2) спостережною (наглядовою) радою корпоративного інвестиційного фонду у тримісячний строк з дня реєстрації його в реєстрі ІСІ не були укладені договори з компанією з управління активами або зберігачем.

ДКЦПФР може порушувати в судовому порядку питання про ліквідацію корпоративного інвестиційного фонду у разі, якщо:

1) корпоративний інвестиційний фонд провадить свою діяльність без реєстрації в реєстрі ІСІ;

2) корпоративний інвестиційний фонд провадить діяльність, заборонену законом.

До складу ліквідаційної комісії корпоративного інвестиційного фонду обов'язково повинні входити представники ДКЦПФР, а також можуть входити представники компанії з управління активами та зберігача. З моменту прийняття рішення про ліквідацію корпоративного інвестиційного фонду йому забороняється розміщувати та викуповувати свої акції.

У разі ліквідації корпоративного інвестиційного фонду ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс. Після затвердження ліквідаційного балансу активи корпоративного інвестиційного фонду у строк, що не більший як шість місяців, підлягають продажу за грошові кошти. Кошти, отримані від реалізації активів корпоративного інвестиційного фонду, в першу чергу розподіляються між акціонерами, які не є засновниками фонду, пропорційно кількості акцій, що їм належать.

У разі недостатності коштів для викупу акцій за вартістю чистих активів корпоративного інвестиційного фонду в акціонерів, які не є засновниками фонду, різниця відшкодовується за рахунок частини коштів, що належить засновникам. У другу чергу вносяться обов'язкові платежі до Державного бюджету України, після чого задовольняються вимоги кредиторів. Після закінчення розрахунків ліквідаційна комісія подає ДКЦПФР звіт про результати ліквідації, який є підставою для вилучення фонду з реєстру ІСІ. Корпоративний інвестиційний фонд вважається ліквідованим як фонд після його вилучення з реєстру ІСІ.

Пайовий інвестиційний фонд – це активи, що належать інвесторам на праві спільної часткової власності, перебувають в

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

управлінні компанії з управління активами та обліковуються останньою окремо від результатів її господарської діяльності. Пайовий інвестиційний фонд не є юридичною особою.

Він ліквідується за рішенням ДКЦПФР у разі:

- 1) винесення ДКЦПФР рішення про неможливість заміни компанії з управління активами;
- 2) анулювання ліцензії, виданої зберігачу пайового інвестиційного фонду на провадження депозитарної діяльності, та неукладення компанією з управління активами протягом 30 календарних днів договору з іншим зберігачем;
- 3) закінчення строку, на який був створений закритий пайовий інвестиційний фонд.

З моменту прийняття ДКЦПФР рішення про ліквідацію інвестиційного фонду розміщення та викуп інвестиційних сертифікатів припиняється. Заміна компанії з управління активами може здійснюватися в установленому ДКЦПФР порядку в разі:

- якщо протягом року вартість чистих активів пайового інвестиційного фонду в розрахунку на один інвестиційний сертифікат зменшилася більше ніж на 30 %;
- якщо протягом року вартість чистих активів пайового інвестиційного фонду у розрахунку на один інвестиційний сертифікат зменшилася від його номінальної вартості більше ніж на 20 %;
- прийняття компанією з управління активами рішення про відмову від діяльності з управління активами створеного нею пайового інвестиційного фонду;
- анулювання ДКЦПФР виданої компанії з управління активами ліцензії на провадження діяльності з управління активами ІСІ;
- ліквідації компанії з управління активами.

Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань

1. Назвіть послідовність розподілу майна акціонерного товариства, яке на момент ухвалення рішення про ліквідацію не мало зобов'язань перед кредиторами.

2. Хто складає та затверджує ліквідаційний баланс акціонерного товариства?
3. Що передбачає примусова санація страхових компаній?
4. Які дії передбачає реорганізація страхової компанії за рішенням уповноваженого органу?
5. Назвіть черговість задоволення вимог кредиторів за договорами страхування першої черги у разі визнання страховика банкрутом.
6. Що Ви розумієте під поняттям «фінансове оздоровлення банків»?
7. За яких умов банк можна визнати неплатоспроможним?
8. У якому разі Національний банк має право призначити тимчасову адміністрацію банку?
9. Хто може бути тимчасовим адміністратором банку?
10. Назвіть права тимчасового адміністратора.
11. Розкрийте особливості мораторію на задоволення вимог кредиторів банку.
12. Назвіть випадки ліквідації банку.
13. Яке майно не включається до ліквідаційної маси громадянина-підприємця, якого визнано банкрутом?
14. Назвіть порядок задоволення вимог кредиторів при розподілі ліквідаційної маси громадянина-підприємця.
15. Що є підставою для визнання фермерського господарства банкрутом?
16. Назвіть термін розпорядження майном фермерського господарства у процедурі банкрутства.
17. Як ідентифікують сільськогосподарське підприємство?
18. Протягом якого терміну може запроваджуватись санація сільськогосподарського підприємства.
19. У яких випадках керівник боржника має право подати заяву про порушення справи про банкрутвоборжника з метою проведення керівником процедури санації?
20. Назвіть черговість задоволення вимог кредиторів при ліквідації неплатоспроможної кредитної спілки.

Тести

1 рівень – передбачає стверджувальну або заперечну відповідь на поставлене запитання (правильно або неправильно)

1. Національний банк України має право призначити тимчасову адміністрацію банку у разі, якщо банк протягом 15 робочих днів не виконує 5 відсотків своїх прострочених зобов'язань;

2. При зверненні до суду тимчасовий адміністратор банку не сплачує державного мита.

3. Майно, що належить голові та членам фермерського господарства на праві приватної власності, а також інше майно, стосовно якого доведено, що воно набуто на доходи, які не є у спільній власності членів фермерського господарства, включаються до складу ліквідаційної маси.

4. Достатня вартість майна боржника-юридичної особи для задоволення вимог кредиторів є підставою для відмови у внесенні запису про ліквідацію юридичної особи в Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України.

5. Ліквідація акціонерного товариства вважається завершеною, а товариство таким, що припинилося, з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації припинення товариства в результаті його ліквідації.

2 рівень – необхідно вставити пропущене слово таким чином, щоб у реченні зберігся економічний контекст

1. При ліквідації платоспроможної кредитної спілки вимоги працівників кредитної спілки та членів ліквідаційної комісії, пов'язані з трудовими відносинами та вимоги щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування задовольняються у _____ чергу.

2. При ліквідації платоспроможної кредитної спілки вимоги закладами членів кредитної спілки на депозитних рахунках та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом задовольняються у _____ чергу.

3. При ліквідації платоспроможної кредитної спілки вимоги щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) задовольняються у _____ чергу.

4. За клопотанням громадянина-підприємця господарський суд може звільнити з-під арешту майно (частину майна) у разі

укладення договору _____ чи іншого забезпечення виконання зобов'язання громадянина-підприємця третіми особами.

5. Кредитори у місячний строк з дня опублікування оголошення боржника про порушення справи про банкрутство боржника і відкриття процедури санації подають до _____ письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, та (або) заперечення кредиторів проти здійснення процедури санації керівником боржника.

3 рівень – передбачає запитання одиничного вибору

1. Добровільна ліквідація акціонерного товариства здійснюється за рішенням:
  - 1) комітету кредиторів;
  - 2) загальних зборів;
  - 3) інвесторів;
  - 4) власників;
  - 5) господарського суду.
2. Якщо на момент ухвалення рішення про ліквідацію акціонерне товариство не має зобов'язань перед кредиторами, то виплата нарахованих, але не виплачених дивідендів за привілейованими акціями здійснюється у:
  - 1) першу чергу;
  - 2) другу чергу;
  - 3) третю чергу;
  - 4) четверту чергу;
  - 5) п'яту чергу.
3. З моменту обрання ліквідаційної комісії акціонерного товариства до неї переходять повноваження:
  - 1) наглядової ради;
  - 2) виконавчого органу акціонерного товариства;
  - 3) 1, 2;
  - 4) немає правильної відповіді;
  - 5) загальних зборів акціонерів.
4. Уповноважений орган має право призначити проведення примусової санації страховика у разі:
  - 1) невиконання ним зобов'язань перед страхувальниками протягом трьох місяців;
  - 2) недосягнення ним визначеного законом розміру статутного фонду;

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

- 3) настання інших випадків, визначених чинним законодавством України;
  - 4) 1, 2;
  - 5) 1, 2, 3.
5. У разі визнання господарським судом страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури вимоги кредиторів за договорами особистого страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про визнання страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури задовольняються у:
- 1) першу чергу;
  - 2) другу чергу;
  - 3) третю чергу;
  - 4) четверту чергу;
  - 5) п'яту чергу.
6. Регулятивний капітал банку складається з:
- 1) основного капіталу;
  - 2) додаткового капіталу;
  - 3) основного та додаткового капіталу зваженого на ризики;
  - 4) основного та додаткового капіталу;
  - 5) основного капіталу, зваженого на ризики.
7. Термін повноважень тимчасової адміністрації у комерційному банку не може перевищувати:
- 1) 1 року з дня її призначення;
  - 2) 10 днів з дня її призначення;
  - 3) 2 років з дня її призначення;
  - 4) 1 місяця з дня її призначення;
  - 5) 6 місяців з дня її призначення.
8. Тимчасовим адміністратором банку не може бути:
- 1) юридична особа, яка здійснює професійну діяльність щодо тимчасової адміністрації та/або ліквідації банків, щодо надання аудиторських, юридичних або консультативних послуг і має не менше трьох працівників із сертифікатом Національного банку України на право здійснення тимчасової адміністрації та/або ліквідації банку;
  - 2) незалежний експерт (за договором);
  - 3) службовець Національного банку України.

- 4) особа, яка є кредитором, пов'язаною особою або акціонером банку;
  - 5) особа, яка виконала свої зобов'язання перед будь-яким банком.
9. Тимчасовий адміністратор не має права:
- 1) здійснювати діяльність при наявності конфлікту інтересів, за винятком випадків, коли про це відомо Національному банку України і він дозволив продовжити роботу;
  - 2) приймати прямо або опосередковано будь-які послуги, подарунки та інші цінності від осіб, заінтересованих у здійсненні будь-яких дій, пов'язаних з призначенням тимчасової адміністрації;
  - 3) використовувати або дозволяти використовувати майно, яке тимчасовий адміністратор має право контролювати, у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб;
  - 4) давати обіцянки або приймати зобов'язання від імені Національного банку України без його письмового дозволу;
  - 5) всі відповіді правильні.
10. Тимчасовий адміністратор банку має право:
- 1) здійснювати діяльність при наявності конфлікту інтересів, за винятком випадків, коли про це відомо Національному банку України і він дозволив продовжити роботу;
  - 2) приймати прямо або опосередковано будь-які послуги, подарунки та інші цінності від осіб, заінтересованих у здійсненні будь-яких дій, пов'язаних з призначенням тимчасової адміністрації;
  - 3) використовувати або дозволяти використовувати майно, яке тимчасовий адміністратор має право контролювати, у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб;
  - 4) розголошувати банківську таємницю та іншу службову інформацію, якщо це не пов'язано з виконанням функцій тимчасового адміністратора.
  - 5) продовжувати або припиняти будь-які операції банку;

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

---

11. Національний банк України приймає рішення про застосування чи відхилення рекомендацій тимчасового адміністратора банку протягом:

- 1) одного тижня з моменту отримання звіту тимчасового адміністратора;
- 2) трьох тижнів з моменту отримання звіту тимчасового адміністратора;
- 3) двох тижнів з моменту отримання звіту тимчасового адміністратора;
- 4) чотирьох тижнів з моменту отримання звіту тимчасового адміністратора;
- 5) п'яти тижнів з моменту отримання звіту тимчасового адміністратора.

12. Системоутворюючий банк – це банк, зобов'язання якого становлять не менше:

- 1) 10 відсотків від загальних зобов'язань банківської системи;
- 2) 5 відсотків від загальних зобов'язань банківської системи;
- 3) 2 відсотків від загальних зобов'язань банківської системи;
- 4) 15 відсотків від загальних зобов'язань банківської системи;
- 5) 20 відсотків від загальних зобов'язань банківської системи.

13. Загальна вартість майна громадянина-підприємця, яка виключається із складу ліквідаційної маси не може перевищувати:

- 1) дві тисячі гривень.;
- 2) три тисячі гривень.;
- 3) 25 НМДГ.;
- 4) чотири тисячі гривень.;
- 5) 10 НМДГ.

14. За заявою громадянина-підприємця господарський суд може відкласти розгляд справи про банкрутство для проведення громадянином-підприємцем розрахунків з кредиторами чи укладення мирової угоди не більше ніж на:

- 1) три місяці;
- 2) два місяці;
- 3) чотири місяці;
- 4) п'ять місяців;
- 5) шість місяців.

15. При розподілі ліквідаційної маси громадянина-підприємця у другу чергу задовольняються вимоги кредиторів:

- 1) перед якими громадянин-підприємець несе відповідальність за заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних періодичних платежів, а також вимоги щодо стягнення аліментів;
- 2) щодо виплати вихідної допомоги та оплати праці особам, які працюють за трудовим договором (контрактом), і щодо виплати авторської винагороди, а також задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- 3) за зобов'язаннями, забезпеченими заставою майна громадянина-підприємця;
- 4) щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- 5) щодо розрахунків з іншими кредиторами.

16. Після визнання громадянина-підприємця банкрутом не може бути порушено провадження у справі про банкрутство за його заявою протягом:

- 1) двох років;
- 2) року;
- 3) п'яти років;
- 4) трьох років;
- 5) чотирьох років.

17. Підставою для визнання фермерського господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та (або) виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів:

- 1) протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт;
- 2) протягом трьох місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт;
- 3) протягом шести місяців;
- 4) протягом трьох місяців;

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

- 5) протягом року після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.
18. Головою фермерського господарства може бути подано в господарський суд план відновлення платоспроможності фермерського господарства у:
- 1) трьохмісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства;
  - 2) двомісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства;
  - 3) чотирьохмісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства;
  - 4) п'яти місячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства;
  - 5) шести місячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства.
19. У разі невиконання плану санації боржника або якщо стає очевидним, що виконання плану санації боржника не призведе до відновлення його платоспроможності, процедура банкрутства здійснюється відповідно законодавства, про що господарський суд виносить:
- 1) постанову;
  - 2) наказ;
  - 3) ухвалу;
  - 4) клопотання;
  - 5) розпорядження.
20. Ліквідація кредитної спілки провадиться:
- 1) за рішенням її вищого органу управління;
  - 2) на підставі рішення Уповноваженого органу про скасування державної реєстрації кредитної спілки у зв'язку з виявленими фактами фальсифікації чи викривлення інформації, яка була подана кредитною спілкою на момент її державної реєстрації і мала істотне значення для прийняття відповідного рішення Уповноваженим органом. Таке рішення Уповноваженого органу може бути оскаржене кредитною спілкою в суді;

- 3) за рішенням суду, в тому числі в разі заняття діяльністю без відповідної ліцензії чи діяльністю, забороненою законом, в разі неплатоспроможності кредитної спілки, в інших випадках, передбачених законом, за поданням Уповноваженого органу, позовом членів або кредиторів кредитної спілки;
- 4) 2, 3;
- 5) 1, 2, 3.

Навчальні завдання

Виконайте завдання.

1. Визначити черговість розподілу майна акціонерного товариства, яке не має заборгованості перед кредиторами, щодо якого прийняте рішення про ліквідацію. Ліквідаційна маса ПАТ «Водотерм» складає 2 164 914 тис. грн. Воно повинно погасити такі вимоги акціонерів:

1. Заборгованість перед працівниками підприємства склала 289 563 тис. грн.

2. До Державного бюджету підприємство не сплатило податків та зборів на суму 1 289 563 тис. грн., а до фондів соціального страхування – 956 278 тис. грн.

3. Підприємство вирішило зменшити статутний капітал на 7 283 403 тис. грн. Ним було прийнято рішення про викуп простих акцій ц кількості 2 487 тис. шт. номінальною вартістю 50 грн кожна та привілейованих акцій у кількості 7 585 тис. шт. номінальною вартістю 100 грн кожна. Проте грошових виплат не було здійснено, оскільки воно ліквідовувалось за рішенням власників акціонерного товариства.

4. Працівник Петренко Г.А. отримав виробничу травму. Йому належать виплати відшкодування втрати працездатності щомісячно у сумі 2 450 грн. Заборгованість підприємства перед працівником склала 15 місяців.

5. За привілейованими акціями у кількості 7 585 тис. шт. номінальною вартістю 100 грн були оголошенні дивіденди у розмірі 5 % від номінальної вартості.

2. Скласти оголошення про призначення тимчасового адміністратора ТОВ «КласикБанк», яке зареєстроване за адресою 49044, м. Дніпропетровськ, пр. К.Маркса 39-А, код ЄДРПОУ 23926846, тел. 056 713-48-07 строком на 1 рік з 01.01.2010 по

Тема 10. Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності та видів діяльності

31.12.2010 фізичну особу – незалежного експерта (за договором з НБУ) Жуковську Валентину Борисівну. Ввести мораторій на задоволення вимог кредиторів строком на 6 місяців.

3. Скласти оголошення про визнання банкрутства та відкриття ліквідаційної процедури щодо фізичної особи – підприємця Смолинця Ігоря Михайловича (80193, Львівська обл., Червоноградський р-н, м. Соснівка, вул. Театральна, 16/46, ідентифікаційний номер 2747405137). Ліквідатором призначено арбітражного керуючого Череватого Любомира Богдановича (ліцензія АВ № 158526, 79022, м. Львів, вул. Городоцька, 277, а/с 10296). Господарський суд Львівської обл. (79014, м. Львів, вул. Личаківська, 128) виніс постанову від 25.06.2010 р. по справі № 21/70.

4. Скласти оголошення про банкрутство і відкриття процедури санації ТОВ «Мега Сейф» (01103, м. Київ, Військовий проїзд, 1, код ЄДРПОУ 30437330, п/р № 26003265801 у ПАТ «БанкКіпру», МФО 320940). Керуючим санацією призначено директора ТОВ «Мега Сейф» Ястрембовича Анатолія Анатолійовича (01103, м. Київ, Військовий проїзд, 1), розпорядником майна – арбітражного керуючого Рибачука Олега Володимировича (ліцензія АВ № 456448, ідентифікаційний номер 3033009816, 03110, м. Київ, вул. Солом'янська, 3, оф. 607). Рішення винесено ухвалою Господарського суду м. Києва (01030, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 44) від 31.07.2010 р. № 44/456-б.

Методичне пояснення до завдань

Завдання виконуються на основі типових зразків оголошень, які наведені у темі 10. Зміст оголошень можна додатково подивитись в газеті «Урядовий кур'єр» на передостанній сторінці.

ДОДАТКИ

Додаток А

Порівняльний аналіз процедури банкрутства неспроможних підприємств в різних країнах [20]

Країна	Причина порушення справи про банкруство	Критерії неспроможності	Судова інстанція	Зовнішнє управління	Особливості санаційних процедур	Особливості ліквідаційних процедур
1	2	3	4	5	6	7
Україна	Заява кредиторів або самого боржника	Неможливість задоволення вимог кредиторів протягом 3-х місяців на суму не менше 300 мінім. розмірів зароб. плати	Господарський суд, Державний орган з питань банкрутства	Розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор	Заходи щодо попередження визнання боржника банкрутом, можливість часткового задоволення вимог кредиторів і укладення мирової угоди	Задоволення вимог кредиторів у відповідності з реєстром вимог через формування і реалізацію ліквідаційної маси, що складається з майна боржника
Російська Федерація	Заява кредиторів або самого боржника	Несплата боргових зобов'язань в розмірі 500 мінімальних ставок протягом 3-х місяців	Арбітражний суд, Федеральне управління з питань неспроможності	Тимчасовий керуючий, конкурсний керуючий, зовнішній керуючий	Застосування різних заходів щодо попередження банкрутства, надання фінансової допомоги, можливість підписання мирової угоди	Відчуження всіх видів майна, призначених для ведення підприємницької діяльності, з метою погашення кредиторської заборгованості
Польська Республіка	Заява кредиторів або самого боржника	Стійка несплата боргових зобов'язань	Арбітражний суд, суддя-комісар	Боржник втрачає право на управління майном	Мирова угода в результаті погоджувальної процедури як спосіб санації	Перетворення майна боржника в кошти, а потім їх розподіл між кредиторами у відповідності з чергою та залежності від виду боргових зобов'язань

Продовження дод. А

1	2	3	4	5	6	7
Румунія	Заява кредиторів	Перевищення термінів платежів більш ніж на 30 днів	Арбітражний суд	Можливість залучення зовнішніх менеджерів за побажанням підприємства	Створення адміністративних рад підприємств з кредиторами по вивченню можливості відтермінування виплат боргових зобов'язань; існує можливість отримання кредитів під гарантії уряду	Задоволення претензій кредиторів за рахунок джерел в такому порядку: готівка на банківському рахунку, готова продукція, сировина і матеріали, основні фонди
Венгрія	Кредитори, підприємство-боржник, державні органи	Невплата визнаного боргу протягом 60-ти днів після закінчення терміну оплати або протягом 30-ти днів боржник не дав відповідних пояснень	Арбітражний суд	Можливість опротестування кредиторами дій керівництва підприємства-боржника	Стимулювання збиткових підприємств до модернізації і розвитку	При відсутності результатів переговорів боржника з кредиторами відкидається можливість відновлення його платоспроможності, починається ліквідація
Федеративна республіка Німеччини	Заява кредиторів або самого боржника	Підприємство неплатоспроможне в прогнозованому періоді або пасиви перевищують активи	Арбітражний суд	Конкурсний керуючий	Кредитори відмовляються від своїх вимог і надають нові кредити при існуванні реальної можливості порятунку власних коштів	Конкурсне провадження справи, спрямоване на задоволення потреб кредиторів

Продовження дод. А

1	2	3	4	5	6	7
Італія	Заява кредиторів	Нездатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями	Громадський суд	Забирання всіх функцій контролю і управління	Погодження з кредиторами під гарантію майна або функціонування під судовим контролем	Повна орієнтація на задоволення інтересів кредиторів без надання боржнику фінансової допомоги і різних гарантій з боку держави
Болгарія	Добровільна або примусова ліквідація	Невиконання зобов'язань протягом 60-ти днів	Арбітражний суд, прокурор	Професійний ліквідатор	Санаційні процедури (їх якості можуть виступати фінансова допомога і відтермінування погашення заборгованості) є ініціативою заінтересованих сторін	Реалізація майна боржника здійснюється через спеціалізовану торгову мережу

БІЗНЕС-ПЛАН
 (перелік основних питань, які повинні
 бути відображені в бізнес-плані)
 підприємства

_____

(повна назва)

Підпорядкованість _____

Форма власності _____

Юридична адреса _____

1. Мета розроблення бізнес-плану.
2. Вид діяльності підприємства:
  - перелік основних видів продукції (робіт, послуг): найменування, обсяг випуску, частка в загальному обсязі продукції, що випускається підприємством, оптова ціна;
  - план розвитку асортименту продукції;
  - підприємства, що виробляють аналогічну продукцію.
3. Ринки збуту, маркетинг:
  - оцінка потенційного обсягу реалізації (у поточному році та на наступних 5 років);
  - основні споживачі вироблюваної в Україні і поза її межами продукції (фактичні обсяги реалізації у поточному році та на наступних 5 років);
  - план маркетингу.
4. План виробництва і капітальних вкладень:
  - зміни в техніці і технології;
  - сума витрат на придбання обладнання, технічної документації, технології, «ноу-хау», у кого, на яких умовах і в який термін треба придбати;
  - номенклатура та обсяги виробництва нової продукції за роками.
5. Організаційний план:
  - організаційна структура та пропозиції щодо її зміни, включаючи кількість робочих місць та систему управління;
  - фактична чисельність працюючих та пропозиції щодо її зміни.
6. Фінансовий план:
  - прогноз обсягів випуску та реалізації продукції (в поточному році та на наступних 5 років);
  - баланс грошових надходжень і витрат (як буде формуватися і змінюватися прибуток);

- зведений баланс активів і пасивів (на початок і кінець поточного року);
  - форма фінансової підтримки;
  - розрахунок суми фінансової підтримки;
  - графік надання фінансової підтримки (сума, на рік, на квартал);
  - графік повернення фінансової підтримки та відсотків за нею (сума і термін).
7. Очікуваний результат від фінансової підтримки.

(підпис керівника)

(розшифрування)

ПРОЕКТ
санації (перелік основних питань,
які повинні бути відображені в проекті)
підприємства

(повна назва)

1. Загальна частина:

– фінансовий стан підприємства (фактичний обсяг реалізованої продукції, прибуток, заборгованість, коефіцієнт платоспроможності та ліквідності);

– аналіз причин, внаслідок яких підприємство потрапило у скрутний фінансовий стан;

– шляхи виходу з цього становища.

2. План фінансового оздоровлення:

– техніко-економічне обґрунтування санації;

– розрахунок необхідної суми фінансової підтримки (за роками і кварталами);

– графік одержання фінансової підтримки (за роками і кварталами);

– графік використання фінансової підтримки (за роками і кварталами);

– графік повернення фінансової підтримки та відсотків за нею (сума, джерело, термін погашення);

– оцінка ефективності заходів, спрямованих на оздоровлення підприємства, яка обчислюється за формулою:

$E = [\text{прогнозований прибуток (грн)}] / [\text{розмір вкладень на проведення санації (грн)}].$

3. Прогнозовані результати виконання проекту.

(підпис керівника)

(розшифрування)

Бланк заяви про порушення справи про банкруство

До Господарського суду _____
(найменування суду)

Кредитор: _____

Код ЄДРПОУ _____

Поштова адреса: _____

_____ рахунок N ___ в _____

ПІН _____

Боржник: _____

код ЄДРПОУ: _____

Поштова адреса: _____

_____ рахунок N ___ в _____

ПІН _____

ЗАЯВА**про порушення справи про банкруство**

Рішенням Господарського суду _____ від «___»

(найменування суду)

_____ 200_р. у справі за позовом

_____ до _____

(вказати позивача)

(вказати відповідача)

про _____ на користь нашого підприємства з

(вказати предмет позову)

Боржника має бути стягнуто _____ грн.

Для виконання зазначеного рішення «___» _____ 200_ року було видано наказ господарського суду. Наказ було пред'явлено до виконання у встановленому відповідним чинним законодавством порядку. Так,

_____ виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника, з зазначенням суми боргових

_____ вимог кредитора, а також строку їх виконання, розміру неустойки (штрафів, пені), реквізитів

_____ розрахункового документа про списання коштів з банківського або кореспондентського рахунку

_____ боржника та дату його прийняття банківською установою боржника до виконання; надати докази

того, що сума підтверджених вимог перевищує суму в триста мінімальних розмірів

заробітної плати; надати докази обґрунтованості вимог кредитора.

На підставі вищенаведеного, керуючись _____, ст. _____, 6, 7, 11 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», ст. ст. 2, 4¹, 12 Господарського процесуального кодексу України,

ПРОСИМО:

1. Порушити провадження у справі про банкрутство
-

Додатки:

Додати рішення суду, господарського суду, які розглядали вимоги кредитора до боржника; копію неоплаченого розрахункового документа, за яким відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника, з підтвердженням банківською установою боржника про прийняття цього документа до виконання із зазначенням дати прийняття, виконавчі документи (виконавчий лист, виконавчий напис нотаріуса тощо) чи інші документи, які підтверджують визнання боржником вимог кредиторів

1. _____.
2. _____.
3. _____.
4. _____.
5. _____.
6. Документ, що підтверджує сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.
7. Документ, що підтверджує відправлення Боржникові заяви та доданих до неї документів.
8. Документ, що підтверджує сплату державного мита.

«__» _____ 200_ р.

Керівник

_____
(підпис)

Приклад заяви про укладення мирової угоди

До _____ міськрайонного суду
_____ області

ПП «Сигнал»,

юридична адреса: вул. Горького, буд. 17, кв. 168, м.
_____ обл., поштовий індекс _____

ПП «Кобальт»,

юридична адреса: вул. Щедрина, буд. 55, кв. 78, м.
_____ обл., поштовий індекс _____

Заява

про укладення мирової угоди

Ми, ПП «Сигнал» та ПП «Кобальт», з метою врегулювання спору у справі №2-99/05 за позовом ПП «Сигнал» до ПП «Кобальт» щодо порушення справи про банкруство уклали мирову угоду про наступне:

- ПП «Сигнал» анулює частину боргу ПП «Кобальт» в сумі 283600 грн;
- за прострочення термінів сплати боржник зобов'язується сплатити 0,01 % за кожен день прострочення;
- реструктуризація залишку боргу буде відбуватись протягом 12 місяців.

Проект мирової угоди додається.

На підставі викладеного й у відповідності із ст. 175, п. 4 ч. 1 ст. 205 ЦПК України

просимо:

1. Визнати укладену між нами мирову угоду і закрити провадження у справі. Наслідки закриття провадження у справі, передбачені ч. 3 ст. 206 ЦПК України нам роз'яснені і зрозумілі.

2. Судові витрати по справі розподілити між нами порівну.

«____» _____ 200__р.

Директор ПП «Сигнал»

_____ Градкевич І.О.

м. Луцьк, вул. Рівненська, 44,
тел./факс. (0332) 78 95 00, 789501
код 21751578,
п/р 26001003023002,
АТ «Укрінбанк», МФО 303343

Директор ПП «Кобальт»

_____ Олійчук Г.І.

м. Ковель, вул. Щедрина, буд. 55/78,
тел./факс. 7 95 00, 79501
код 21751579,
п/р 26002003023004
АТ «Надра», МФО 303341

Бланк проекту мирової угоди

Затверджую:
 Господарський суд _____
 (найменування суду)
 ухвала № _____ від «__» _____ 200__
 по справі № _____
 Суддя _____
 (ПШ)

Кредитор: _____
 Код ЄДРПОУ _____
 Поштова адреса: _____
 _____
 _____ рахунок N ____ в _____
 ПН _____
 Боржник: _____
 код ЄДРПОУ: _____
 Поштова адреса: _____
 _____
 _____ рахунок N ____ в _____
 ПН _____

МИРОВА УГОДА

Позивачі _____,
 (найменування)
 та відповідач _____
 (найменування)

Під час розгляду Господарським судом _____ обл.
 цивільної справи за позовом _____ до _____
 (найменування) (найменування)
 про захист ділової репутації та відшкодування моральної шкоди,
 дійшли мирової угоди наступного змісту:

1. _____ визнає, що _____ сплатило основну
 (позивач) (відповідач)
 _____
 (вказуються умови визнання боргу та порушення умов розрахунків)
2. _____ визнає, що заборгувало перед _____
 (відповідач) (позивач)
 _____
 (вказуються сума визнання боргу та штрафні санкції)
3. _____ просить розстрочку виплат штрафних
 (відповідач)
 санкцій (основного боргу) у _____ для виплати _____
 (позивач) (сума виплати)
 _____
 (умови виплати)
4. _____ дає згоду на розстрочку виплати штрафних

(позивач)
санкцій для _____, тобто _____
(відповідач) (конкретизується порядок виплати)

5. _____ протягом _____ з моменту набрання
(відповідач) (термін)
законної сили ухвалою Господарського суду _____ обл. про
затвердження цієї мирової угоди відшкодувати _____ судові
(позивач)
витрати, понесенні при зверненні до суду із позовом, що
розглядається у цій справі, у сумі

(вказується сума або механізм її розподілу)

6. Позивач – _____, та відповідач _____
(найменування) (найменування)
просять суд винести Ухвалу про затвердження цієї мирової угоди та
закрити провадження у справі у частині позовних вимог,
пред'явлених позивачем до _____
(відповідач)

Наслідки укладення мирової угоди та закриття провадження у
цивільній справі, передбаченими статтями 175, 205 ЦПК України
сторонам відомі та зрозумілі.

Кредитор: _____
код ЄДРПОУ: _____
Поштова адреса: _____

_____ рахунок № ____ в ____

ПІН _____

Директор _____

(ПІБ)

Боржник: _____
Код ЄДРПОУ _____
Поштова адреса: _____

_____ рахунок № ____ в ____

ПІН _____

Директор _____

(ПІБ)

У Х В А Л А
про відмову в прийнятті заяви

13 березня 2010 р. Справа № 10/5-10(02-2)

Суддя господарського суду М. Даценко, розглянувши матеріали справи № 10/16-10

та заяву: ОСОБА_1 02096, АДРЕСА_1

до :Кредитної спілки "Альянс Україна" 21050, м. Вінниця, вул. Червонохрестівська, 6, код ЄДРПОУ 26285767
про визнання кредитором

ВСТАНОВИВ:

Заявник посилається на те, що боржник кредитна спілки «Альянс Україна» має заборгованість перед ОСОБА_1, як спадкоємцем і просить допустити її до участі у справі № 10/16-10 про банкрутство кредитної спілки «Альянс Україна».

Заява з зазначених підстав не підлягає розгляду в господарських судах України виходячи з наступного.

Відповідно до заяви Товариства з обмеженою відповідальністю «Глобал-Капітал» м. Київ порушено провадження у справі № 10/16-10 про банкрутство кредитної спілки «Альянс Україна».

Ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» встановлено, що кредитором у справі про банкрутство є юридична або фізична особа, яка має у встановленому порядку підтвержені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження у справі про банкрутство, протягом тридцяти днів від дня опублікування в офіційному друкованому органі оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують.

Кредитори за вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також за вимогами щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, мають право подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують.

Копії зазначених заяв та доданих до них документів кредитори надсилають боржнику та розпоряднику майном.

Вимоги конкурсних кредиторів, що заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, – не розглядаються і вважаються погашеними, про що господарський суд зазначає в ухвалі, якою затверджує реєстр вимог кредиторів. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає.

Станом на 12.03.10р. оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство кредитної спілки «Альянс Україна» не опубліковано.

Разом з тим повідомляю, що зазначена відмова не перешкоджає заявнику після публікації в офіційному друкованому органі оголошення про банкрутство боржника подати до суду, боржнику та розпоряднику майна в установленому Законом порядку заяву з вимогами до боржника.

Керуючись п. 1 ст. 62 Господарського процесуального кодексу України, суд

УХВАЛИВ:

У прийнятті заяви відмовити.

Заяву б/н від 05.03.10р. на 2-х аркушах з додатком на 4 аркушах повернути заявнику.

У Х В А Л А
про порушення провадження у справі

11 лютого 2010 р. суддя господарського суду Вінницької області розглянувши матеріали за заявою: Товариства з обмеженою відповідальністю «Глобал-Капітал» м. Київ, вул. Нижний Вал, 21 до: Кредитної спілки «Альянс Україна» 21050, м. Вінниця, вул. Червонохрестівська, 6, код ЄДРПОУ 26285767 про визнання банкрутом визнав їх достатніми для прийняття заяви до розгляду Керуючись ст.ст.1,3-11,12 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та ст.ст. 86, 115 Господарського процесуального кодексу України, –

У Х В А Л И В:

1. Порушити провадження у справі і прийняти її до розгляду.
2. Призначити справу до розгляду на 09.03.10 о 09:30 год. , в приміщенні суду кімн 1110.
3. Явку в судове засідання представника заявника, керівника та головного бухгалтера боржника визнати обов'язковою.
4. Зобов'язати подати до дня судового засідання

Заявнику: Докази щодо вжиття заходів по отриманню від боржника зазначеної в заяві заборгованості в установленому законом порядку, а також докази того, що всі заходи, передбачені законом, по стягненню заборгованості з боржника вичерпано (оригінали для огляду в судовому засіданні, належно завірені копії в справу).

Боржнику: відзив та докази направлення його заявнику, Статут, Свідоцтво, довідку з ЄДРПОУ, баланс, список кредиторів, список боржників, №№ рахунків в банках, стан приватизації (форму власності) з відповідними доказами, наявність (відсутність) договору застави (податкової застави), розмір частки державної власності у статутному фонді підприємства (у відсотках), заборгованість по заробітній платі (список суми), довідку про наявність майнових активів.

5. Ввести мораторій на задоволення вимог кредиторів боржника – Кредитної спілки «Альянс Україна» (код ЄДРПОУ 26285767, адреса: вул. Червонохрестівська, 6, м. Вінниця) п/р

26508000001601, в Вінницькій філії АБ «Брокбізнесбанк», МФО 302719 .

Дія мораторію не поширюється на виплату заробітної плати, аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, авторської винагороди.

Дія мораторію припиняється з припиненням провадження у справі про банкрутство.

6. Вінницькому головному управлінню статистики згідно ст. 65 ГПК України надати довідку з ЕДРПОУ /із зазначенням форми власності/ стосовно боржника – Кредитної спілки «Альянс Україна» вул. Червонохрестівська, 6, м. Вінниця. Довідку надати до дня проведення підготовчого засідання.

7. Ввести процедуру розпорядження майна.

Розпорядником майна призначити арбітражного керуючого Бахура Руслана Миколайовича (м. Вінниця вул. Келецька, 106/70, ліцензія АВ № 347348 від 27.12.07 р., тел. 8-066-741-00-30).

Зобов'язати розпорядника майна надати в підготовчє засідання аналіз фінансово-господарської діяльності боржника.

8. Ухвалу направити Товариству з обмеженою відповідальністю «Глобал-Капітал» м. Київ, вул. Нижній Вал, 21, Кредитній спілці «Альянс Україна» 21050, м. Вінниця, вул. Червонохрестівська, 6, управлінню економіки Віноблдержадміністрації, Вінницькому обласному сектору з питань банкрутства, Вінницькому облстатуправлінню, ДВС в Ленінському районі м. Вінниця, установі банку боржника в Вінницькій філії АБ «Брокбізнесбанк», державному реєстратору при Вінницькій РДА, фонду державного майна у Вінницькій області, розпоряднику майна Бахуру Руслану Миколайовичу (м. Вінниця вул. Келецька, 106/70).

Суддя

віддрук. 11 прим.

- 1) до справи,
- 2) Товариству з обмеженою відповідальністю «Глобал-Капітал» м. Київ, вул. Нижній Вал, 21,
- 3) Кредитній спілці «Альянс Україна» 21050, м. Вінниця, вул. Червонохрестівська, 6,
- 4) управлінню економіки Віноблдержадміністрації,
- 5) Вінницькому обласному сектору з питань банкрутства,
- 6) Вінницькому облстатуправлінню,
- 7) ДВС в Ленінському районі м. Вінниця,
- 8) установі банку боржника в Вінницькій філії АБ «Брокбізнесбанк»,
- 9) державному реєстратору при Вінницькій РДА,
- 10) фонду державного майна у Вінницькій області,
- 11) розпоряднику майна Бахуру Руслану Миколайовичу (м. Вінниця вул. Келецька, 106/70)

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азаренкова, Г. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. – К.: Знання-Прес, 2006. – 287 с.
2. Анискин Ю.П. Планирование и контроллинг: учеб. / Ю.П. Анискин, А.М. Павлова.– М.: Омега-Л, 2003.– 280 с.
3. Багацька К.В. Фінансовий механізм санації підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Багацька Катерина Володимирівна. – Дніпропетровськ, 2006. – 24 с.
4. Бірюков О. М. Інститут неспроможності: порівняльно-правовий аналіз: монографія / О.М. Бірюков. – К., 2000. – 163 с.
5. Відділ моніторингу ефективності управління державною власністю та банкрутства департаменту реформування відносин власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=112961&at_id=50739.
6. Гвардин С.В. Финансирование слияний и поглощений в России / С. В. Гвардин. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2006. – 195 с.: ил.
7. Господарське право України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznaves.com.ua/books/312/24035/14>.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. – Чинний з 01.01.2004 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, 21-22. – 144 с.
9. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. – Чинний з 11.02.1992 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 6.
10. Гущин И.В. Банкротство предприятий: сущность, методы предупреждения / И.В.Гущин. – М.: Государственный университет управления, 2000. – 168 с.
11. ДАК «Національна мережа аукціонних центрів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nnac.com.ua/ukr/docs/14>.
12. Економіка підприємства: підруч. / за ред. акад. С.Ф. Покропивного. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
13. Єлецьких, С. Я. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. для вузів / С.Я. Єлецьких, Г.В. Тельнова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 175 с.

14. Залесский В.В. Основные институты гражданского права зарубежных стран: сравнительно-правовое исследование / В.В. Залесский, Г.Е. Авилов, М.М. Вильданова та ін. – М., 2000. – 648 с.

15. Керанчук Т. Оцінка стабільності фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / Тетяна Керанчук.– Режим доступу: <http://www.soskin.info/ea.php?pokazold=19991087&n=10&y=1999>.

16. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 485 с.

17. Козлов С. Процедура банкрутства: про іноземний та український досвід [Електронний ресурс] / Сергій Козлов // Юр.газета. – 2005. – № 14 (50), 23 лип.– Режим доступу до газети: <http://www.yur-gazeta.com/oarticle/1676>.

18. Колісник М. К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: навч. посіб. / М.К. Колісник, П.Г. Ільчук, П.І. Віблій. – К.: Кондор, 2007. – 272 с.

19. Кондрашихін А. Б. Фінансова санація і банкрутство підприємств: навч. посіб. для вузів / А.Б. Кондрашихін, Т.В. Пепа, В.О. Федорова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 203 с.

20. Копилюк О. І. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. для вузів / О.І. Копилюк, А.М. Штангрет. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.

21. Костирко Л.А. Діагностика фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта: оцінка підходів, методи, моделі, вибір рішень [Електронний ресурс] / Л.А.Костирко.– Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSU/2008_10_2/kostirko.pdf.

22. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: монографія / Л. О. Лігоненко. – К., 2001. – 580 с.

23. Ліквідація підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ur-consul.com.ua/ua/services/elimination>.

24. Національний стандарт № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів»: постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 № 1655

25. Ормоцадзе М. Чого витріщилися? Ну, банкрут! [Електронний ресурс] / Маргарита Ормоцадзе.– Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2009/04/25/158526>.

26. Основні завдання та функціональні обов'язки Управління реформування власності Міністерства промислової політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid=0027CA6C37A3F5D3988B61C8CF1895E2?art_id=37201&cat_id=36183.

27. Положення про застосування Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України заходів впливу: розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 13.11.2003 № 125. – Чинне з 03.12.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrcu.kiev.ua/dfp/com031203_125.htm.

28. Положення про міжвідомчу комісію з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу: постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.1998 р. № 922 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=922-98-%EF>.

29. Положення про реструктуризацію підприємств: наказ Міністерства промислової політики України від 18.07.2008 № 460. – Чинний з 01.08.2008 // ОВУ. – 2008. – № 59.

30. Положення про Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору: постанова Кабінету Міністрів України від 3.11.1998 р. № 1736 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1736-98-%EF>.

31. Порядок проведення досудової санації державних підприємств: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2000 р. № 515.– Чинна з 17.03.2000 р. // Урядовий кур'єр.– 2000.– 17 трав.

32. Про банки і банківську діяльність: Закон України 7.12.00 № 2121-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 5–6. – 30 с.

33. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 № 606-XIV. – Чинний з 01.07.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/alldocWWW/58B75522292C567142256776004B50C8!OpenDocument&ed=1999_06_30.

34. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XII.– Чинний з 14.05.92 // Відомості Верховної Ради України (ВВР).– 1992.– № 31.– 440 с.

35. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо черговості задоволення вимог страхувальників у разі ліквідації страховика: Закон України від 17.12.2008 № 675-VI. – Чинний з 09.01.09. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – № 15. – 192 с.

36. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15.03.2001 № 2299-III. – Чинний з 24.04.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

37. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 № 2908-III. – Чинний з 22.01.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

38. Про особливості проведення санації підприємств агропромислового комплексу: постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.1998 р. № 922 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=922-98-%EF>.

39. Про страхування: Закон України від 7.03.1996 № 85/96-ВР. – Чинний з 07.03.96 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 18. – 78 с.

40. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. – Чинний з 22.08.2001 / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 1. – С. 1.

41. Про Фонд стабілізації підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних: постанова Кабінету Міністрів України 07.04.1998 р. № 466 // Урядовий кур'єр. – 1998. – 30 квіт.

42. Смирнова И. Особенности осуществления банкротства за рубежом [Електронний ресурс] / И. Смирнова. – Режим доступу: <http://www.ria-arbitr.ru>.

43. Спеціальний порядок здійснення заходів щодо фінансового оздоровлення банків: постанова правління Національного банку України від 01.12.2008 № 405. – Чинна з 01.06.09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0447-09&c=1#Card>.

44. Степанов В.В. Несостоятельность (банкрутство) в России, Франции, Англии, Германии / В.В. Степанов. – М: Статут, 1999. – 208 с.

45. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Под ред. проф. А. П. Градова, проф. Б. И. Кузина. – Санкт-Петербург: «Специальная литература», 1996. – 512 с.

46. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств: підруч. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2006. – 550 с.

47. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.

48. Тимчасове положення про Фонд державного майна України: постанова Верховної Ради України від 07.07.1992 р. № 2558-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2558-12>.

49. Тюріна Н.М. Управління фінансовою санацією підприємства: підручник / Н. М. Тюріна, Н. С. Карвацка. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2008. – 396 с. – («Вища освіта в Україні»).

50. Українське об'єднання лізингодавців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.leasing.org.ua/files//content/stasuk.ppt>.

51. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. для вузів / М.О. Данилюка... [та ін.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.

52. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. для вузів / С.Я. Салига... [та ін.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 237 с.

53. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О.С.Філімоненков. – 2-ге вид., переробл. і допов.– К: МАУП, 2004.– 328 с.: іл.– Бібліогр.: с. 318-321.

54. Фольмут Х.Й. Инструменты контроллинга от А до Я / Х.Й.Фольмут; [Пер. с нем. под ред. М.Л. Лукашевича, Е.Н. Тихоненковой].– М.: Финансы и статистика, 2003. – 288 с.

55. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. – Чинний з 01.01.2004 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40–44. –356 с.

56. Череп А. В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: підруч. / А. В. Череп. – К.: Кондор, 2009. – 380с.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Б**
- Банкрутство:
- приховане, 269
- причини, 268
- симптоми, 268
- умисне, 269
- фіктивне, 269
Бізнес-план, 21, 75, 164, 207, 216, 233, 235, 236, 399
- В**
- Вартість майна боржника, 135, 379
Воронка сценаріїв судової санації, 123
Всеукраїнська асоціація кредитних спілок, 380
- Г**
- Господарський суд, 66, 129, 133, 137, 275, 277, 280–283, 285–287, 296, 298, 306, 312, 365, 367–369, 371–373, 377, 378
- Д**
- Державне фінансування санація:
- непряме, 242
- пряме, 237
Державний департамент з питань банкрутства, 229, 230
Державні гарантії, 245, 246, 248
Джерела санації:
- внутрішні, 163
- зовнішні, 164
Додаткова вартість, створена в результаті санації, 50, 51
Досудове врегулювання спорів, 272
- Е**
- Ефект витіснення, 246
Ефект фінансового важеля, 171, 178
- З**
- Збори кредиторів, 288, 319, 324
Золоте правило балансу, 172–174
Золоте правило фінансування, 172, 173
- І**
- Інститути спільного інвестування, 383, 384
- К**
- Керуючий санацією, 64, 66, 67, 107, 129, 130–137, 312, 341, 376–378
Коефіцієнт:
- покриття, 40, 43, 270, 272
- забезпечення власними засобами, 40–42
- Бівера, 41, 42, 44

Комітет кредиторів, 66, 129, 131, 133, 134, 278, 288, 319, 341, 342, 378
Конкурсне провадження, 314, 324, 326, 328, 329
Конкурсний керівник, 318, 319, 324, 325, 328
Корпоративний інвестиційний фонд, 383, 384
Кредитна спілка, 380, 381
Криза:
- види, 18
- параметри, 17
- показники оцінки, 19

Л

Ліквідатор, 132, 144, 229, 283, 284, 287, 289, 295, 297, 298, 300–312, 341, 357–364, 369, 378
Ліквідаційна комісія, 292, 298, 305, 378, 381–384
Ліквідаційна маса, 301
Ліквідаційний баланс, 292, 298, 305, 307, 345, 383
Ліквідація:
- акціонерного товариства, 344, 345
- банку, 356, 364
- корпоративного інвестиційного фонду, 383
- кредитної спілки, 381
- неплатоспроможного підприємства, 291, 295
- платоспроможного підприємства, 291–294

М

Матриця комбінування ABC-та XYZ-аналізу:
- дебіторів, 128
- кредиторів, 125–127
Міжвідомча комісія з питань проведення санації з одночасним здійсненням реструктуризації підприємств агропромислового комплексу, 234
Міністерство економіки України, 27, 228–232, 234
Міністерство промислової політики, 197–201, 228, 341
Міністерство фінансів України, 234, 248
Мораторій на задоволення вимог кредиторів, 283, 284, 354, 355

Н

Національна асоціація кредитних спілок, 380

П

Пайовий інвестиційний фонд, 283–285
Платоспроможність поточна, 19, 40, 44
Показники:
- фінансової стійкості, 43
- рентабельності, 19, 44, 175–178, 246
- ліквідності, 19, 50, 151, 159
Потенційна стійкість підприємства, 153
Правило вертикальної структури капіталу, 172, 174

Претензія, 21, 273–275
Примусова санація, 246

Р

Реорганізація, 193
Реструктуризація:
- активів, 65, 162
- завдання, 191
- мотиви, 191
- підприємства, 65, 68, 69,
189–203
- план, 71, 80, 199, 200
- цілі, 190

Ресурсна стійкість підприємства, 152

Ризик, 7, 23, 39, 48, 49, 51, 52, 123, 154, 155, 158–160, 166, 171, 175–178, 191, 245, 249, 380

Розпорядник майна, 280, 284–284, 373, 378

С

Санаційна спроможність, 38

Санація:

- активів, 23
- балансу, 22
- досудова, 27, 102–109
- етапи здійснення, 22
- ефективність, 23
- завдання, 12
- класична модель, 20
- мета, 12
- механізм, 14–16
- пасивів, 23

- програма, 21

- судова, 14, 121–139

Системоутворюючий банк, 354

Субсидія, 239

SWOT-аналіз, 195

Т

Тимчасовий адміністратор, 350–354, 356

Типи санаційних заходів, 13

Торги:

- аукціон, 137, 166, 302, 362
- конкурс, 137

У

Український центр реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору, 232
Управління реформування власності Міністерства промислової політики, 197

Участь кредиторів у фінансовій санації, 164

Ф

ФДМУ, 27, 68, 104–107, 202, 236

Фінансова рівновага підприємства:

- індикатори, 155
- рівняння, 160, 161
- стани, 157, 158

Фінансова стабільність, 151

Фінансова стійкість
підприємства, 151, 153, 159

Фінансова установа, 379

Фінансування підприємств:

- види, 170
- правила, 172–177
- форми, 167

Фонд стабілізації
підприємства та організацій,
віднесених до реєстру
неплатоспроможних, 241

Форма ліквідаційного
бюджету, 124, 148

Ц

Централізована санаційна
підтримка, 237

Цілісний майновий
комплекс, 136, 137

Ч

Черговість задоволення
претензій кредиторів:

- банку, 362, 363
- кредитної спілки, 382
- неплатоспроможного
підприємства, 304, 305
- підприємця, 369, 370
- платоспроможного
акціонерного товариства,
344, 345
- страхової компанії, 347,
348

Чиста санація, 122, 168

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Б

Багацька К.В., 121
Бекенферде Б., 10
Білштайн Й., 174
Бланк І.А., 11, 50

В

Вьогє Г., 174

Г

Гвардін С.В., 168
Гелінг М., 10, 20

З

Здравомислов Н., 10, 20

К

Карвацка Н.С., 11, 22
Коротков Е.М., 259
Костирко Л.А., 155

П

Покропивний С.Ф., 268

Т

Терещенко О.О., 130, 167,
341
Титов М.І., 11
Тюріна Н.М., 11, 22

Ч

Череп А.В., 160, 341

Навчальне видання

ПОЛІНКЕВИЧ (КРАВЧУК) Оксана Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Луцького національного технічного університету
ЛЕЩУК Віктор Пилипович,
кандидат економічних наук, доцент, докторант
Тернопільського національного економічного університету

**ФІНАНСОВА САНАЦІЯ
ТА БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ**

Навчальний посібник

**Керівник видавничих проєктів –
Редактор –
Дизайн обкладинки –**

Підписано до друку 00.10.10. Формат 60×84/16.
Друк офсетний. Гарнітура Тип Таймс. Ум. друк. арк. 31,75.
Наклад 1000 прим.
Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23
м. Київ, 04176
тел./факс: (044) 425-01-34; тел. 451-65-95, 425-04-47, 425-20-63
8-800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)
e-mail: office@uabook.com
сайт: WWW.CUL.COM.UA

Свідоцтво ДК № 2458 від 30.03.2006

ПП «Слог» м. Житомир